OSMAN EMİN

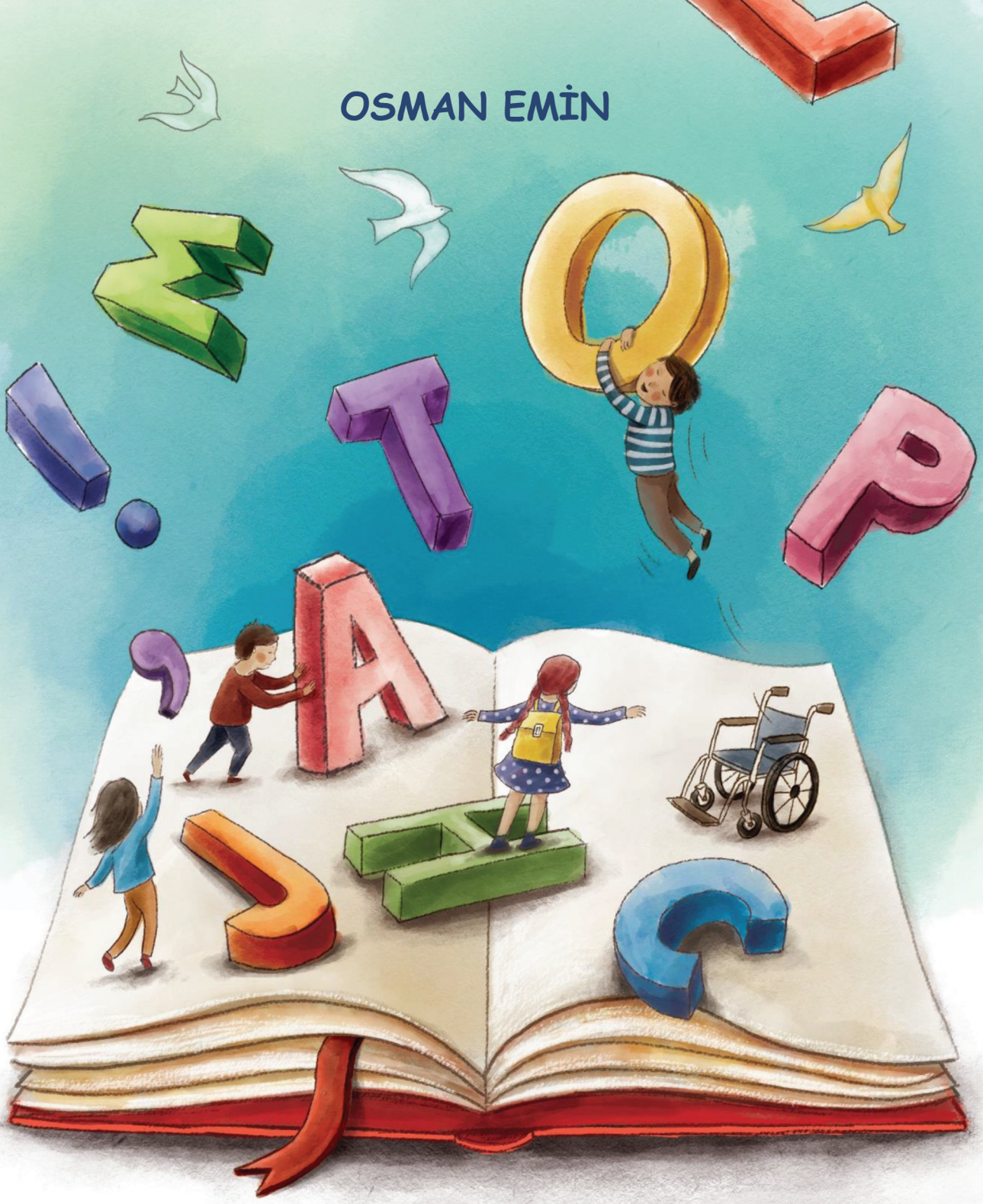

TÜRKÇE

5

BEŞİNCİ SINIF

OSMAN EMİN

TÜRKÇE

5

OSMAN EMİN

TÜRKÇE

5

Üsküp, 2022

Yazarlar: Osman Emin

İnceleyiciler: Mahmut Çelik
Vildan Dautovska
Mualla Miftar

Yayımcı: Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı
“Az.Kiril ve Metodiy” Sok.no. 54, 1000 Üsküp

Tasarım: Hazırlayan

Lektör: Osman Emin

Mesleki redaksiyon: Gülser Mehmet Klinçe

Editör: Gülser Mehmet Klinçe

Grafik ve teknik tasarım: Leon Jingo, Elena Stefanovska – ARS STUDIO

Başım yeri ve yılı: Üsküp, 2022

Beşinci sınıf ilköğretim Türkçe dersi okuma kitabının, Okuma Kitapları Milli Komisyonu tarafından 18.08.2022 tarihli ve 26-524/1 numara kararı ile kitabın kullanılmasına karar verilmiştir.

Со одлука за одобрување на учебникот по предметот Турски јазик, петто одделение бр.26-524/1 од 18.08.2022 донесена од Националната комисија за учебници.

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека “Св. Климент Охридски”, Скопје

373.3.016:811.512.161(075.2)

EMIN, Osman
Türkçe 5 [Електронски извор] / Osman Emin. - Üsküp : Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı, 2022

Начин на пристапување (URL):
https://www.e-ucebnici.mon.gov.mk/pdf/Turskijazik_5_turski.pdf. - Текст во PDF формат, содржи 180 стр., илустр. - Наслов преземен од екранот. - Опис на изворот на ден 21.10.2022

ISBN 978-608-273-104-9

COBISS.MK-ID 58407429

ÖN SÖZ

Sevgili Öğrenciler,

Okulda öğrendiğiniz derslerin temeli Türkçe dersidir. Öğrenim hayatınızda bütün derslerde başarılı olabilmeniz için, Türkçeyi iyi bilmeniz ve kullanmanız, okuduğunuzu anlama, güzel konuşma ve yazma becerisini kazanmanız gerekir. Bu yıl Türkçe okuma kitabını zevkle okuyacağınıza inanıyoruz.

Okuma kitabı, Eğitim ve Bilim Bakanlığı'nın ön gördüğü plan ve programa göre hazırlanmıştır. Bu yıl daha meraklı, daha bilgili, daha araştırmacı, daha başarılı olacaksınız. Güveniniz daha da artacaktır. Kitabın birinci amacı **"öğrencinin okumaya, anlamaya, gözlem yapmaya, kendi kültürünü tanımaya yönlendirmek ve topluma karşı saygılı olma özelliğini artırmaktır".**

"Türkçe 5" okuma kitabı, ana dilimiz Türkçeyi sizlere sevdirmek ve onu en iyi şekilde kullanmanızı sağlamak için hazırlandı. Başarı her zaman sizlerle olsun.

Okuma kitabın,
siz sevgili öğrencilerimize yararlı olması dileğiyle...

DERSE HAZIRLIK

- Okula başlama sevinci ile gösterdiğiniz duygu ve düşüncelerinizi sınıfta arkadaşlarınıza anlatınız.

ZİLLER ÇALDI

Ziller çalar düş yola,
Koşuşuyor çocuklar,
Herkes gider okula,
Cıvıl cıvıl çocuklar.

Çocuk sever ilgiyi,
Hemen alır bilgiyi,
İster kalem silgiyi,
Cıvıl cıvıl çocuklar.

Kardeş gibi olunca,
Sınıflara dolunca,
Arar bilgi bulunca,
Cıvıl cıvıl çocuklar.

Okur, yazar çizerler,
Soruları çözerler,
Güzel güzel gezerler,
Cıvıl cıvıl çocuklar.

Gülücükler yüzünde,
Sevgi parlar gözünde,
Çok samimi sözünde,
Cıvıl cıvıl çocuklar.

M. Ayhan BİNGÖL

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Zilin çalması sizde hangi duyguları uyandırmaktadır.
- Okul cıvıl cıvıl çocuklarla dolması ne demek?
- Çocukların yüzlerinde gülücüklerin olması ne ifade etmektedir?

OKULUMUZ

İşte bir öğretim yılı daha başladı. Hepimiz sevinç içindeyiz. Okulumuzun bahçesi cıvıl cıvıl... Nihayet öğretmenlerimize, okulumuza ve arkadaşlarımıza kavuştuk. Evimizde anne, baba ve kardeşlerimiz, okulumuzda ise öğretmenlerimiz ve arkadaşlarımız vardır. Aile içindeki iş bölümü, sevgi ve saygı, okulumuzda da olmalıdır. Hepimiz öğretmenlerimizi, anne, baba; arkadaşlarımızı da bir kardeş gibi sevmeliyiz. Okulda her şeyden önce, toplu yaşamayı ve toplu yaşamanın kurallarını öğrenip uygularız. Bir taraftan bize gerekli olan bilgileri kazanınız. Öte yandan ise aile ve çevremizde edindiğimiz dürüstlük, kibarlık ve saygılı olma gibi davranışlarımızı geliştiririz.

İyilik, doğruluk, temizlik gibi güzel duygular elde ederiz. Ben, öğretmenlerimizi bina yapan insanlara benzetirim. Doğumla başlayan hayatımızda, aileden sonra okulla karşılaşırız. Okul içinde ve dışında yapılan eğitim ve öğretim bütün yaşamımız boyunca sürer. Bu süre içinde, öğretmenlerimizin ellerinde, bir bina gibi yükseliriz. Onlar usta birer sanatkâr gibi bizler için çalışırlar. Bizleri, ailemize ve milletimize yararlı birer insan olarak yetiştirmeye uğraşırlar. Ailemize, çevremizdeki insanlara ve yurdumuza faydalı olmak istiyorsak çalışmalıyız Her zaman saygılı olmalı, doğruluktan şaşmamalıyız, Unutmayalım ki bu davranışları göstermek hem bir vatandaşlık, hem de insanlık görevimizdir.

Yıldız PARMAKSIZ

SÖZLÜK

- **Öğretim yılı:** Öğretim kurumlarında, öğretimin başladığı ve sona erdiği tarihler arasında geçen süre.
- **Huzur:** Gönül rahatlığı, dirlik, düzenlik.
- **Dürüst:** Sözünde ve davranışlarında doğruluktan ayrılmayan.
- **Sanatkâr:** Bir işi ustalıkla yapan kişi.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Okul ne demektir?
- Bu yazıda okul neye benzetilmiştir? Niçin?
- Okulda neler yaparız?
- Öğretilenleri iyi öğrenebilmemiz ve gerektiğinde kullanabilmemiz için neler yapmalıyız?

ÖĞRENELİM

GÜZEL TÜRKÇEMİZ

Ana dilimiz Türkçe, dünyanın en eski ve zengin dillerinden biridir. Dünyada, kuralları en sağlam, kullanılışı kolay, söylenişi en güzel dillerden biri Türkçe'dir. Dilimiz Türkçe'yi, hepimiz çok iyi bilmeli ve kurallarını uygulamalıyız. Bu kurallar, doğru konuşmamızı ve doğru yazmamızı sağlar.

1. Okuduğunuz yazının başlığı nedir? Bu kelime hangi harflerle yazılmıştır? Niçin?
2. Bu yazının birinci cümlesini defterinize yazınız.

a) Cümlenin ilk kelimesinin birinci harfi, hangi harfle yazılmıştır?

b) Cümlenin sonuna hangi noktalama işareti konulmuştur? Bu işaretten sonra gelen kelimenin yazımına dikkat ettiniz mi? Niçin böyle yazılmıştır?

3. Okulunuzun, öğretmeninizin ve yaşadığınız yerin adını defterinize yazınız.
4. Bu adları yazarken birinci harfini hangi harfle yazdınız? Niçin?

DERSE HAZIRLIK

- Yurt deyince aklınıza neler geliyor?
- Yurtta karşı duyduğunuz duygu ve düşüncelerinizi sınıfta arkadaşlarınıza anlatınız.

YURT NASIL BÜYÜR

Küçücük iken, yurdumun bizden de küçüktür. Annenin kucağında al kirazdır o zaman. Yurdum, her zaman "Büyüyün, büyüyün! Sizinle ben de büyüyeceğim!" der.

O zaman, değişmeye başlar o. Bizim beşiğimiz olur, yumuşak yastık, bizim moda tam oda, büyük kilim, yüksek tavan, açılıp kapanan geniş, ak renkli kapı da... Onların ardına da yurdumuz canlanır ve büyür.

Orda ne arar o? Neden bizimle beraber kalmaz? Neden bittikçe büyür? Ya dar canının sıkılması, dışarı çıkmak zorunda kalışı neden? Kaçtığı zaman nasıl yetişelim ona?

Annemiz bize ellerini uzattı: "Hadi, beraberce ona yetişiriz "Gi - di - yo - ruz? Elini uzattı oysa o adımlarla ilerledi, yurtsa kaçtı. O önde, biz peşinde. İşte öyle yürüdük. Biz ve yurdumuz.

Artık yola çıkmıştı. Olsun, biz de arkası sıra. Vay, ne kadar büyük? Şimdi bizim sokakkoskoca oluvermiş. Birazdan döndü... Köşenin ardında da neler var? Bir görelim: Köşenin ardında ikinci sokak var, onun ardında bir tane daha ve bir daha... Ve işte kentin sonu, tarlalar, meyvelikler, bahçeler, eski bağlar, kulübeler ve paçavralar giyinmiş korkuluklar. Bu denli uzaklarda yurda kaybedeceğimizi sandık.

- Hey, yurdum, neredesin? Neden bu denli çabuk büyüyorsun?
- Çünkü siz de büyüyorsunuz?

Ardını bırakmıyoruz ve kendisini diğer bir kentte buluyoruz. O kent de yurdumuz.

Ardından bir köyün farkına vardık ve bir köy daha ve daha... Yeni tarlalar görüyoruz, yeni dağlar, yeni ırmaklar. Ve bütün bunlar bizim yurdumuz.

Yurdumuz büyüyor, gittikçe daha da büyüyor... Nasıl yetişelim bari? Üstelik o bizden sürekli uzaklaştıkça, bir acundan diğerini yakalamak ne mümkün? Biz büyüdükçe, o da büyüyor, uzaklaştıkça sınırları daha da uzaklaşıyor.

Biraz dinlenmek üzere duruyoruz. Yüreğimiz ise vuruyor da vuruyor, konuşurcasına. Ve birden onun burada, en derin içimizde olduğunu anlıyoruz. Her zaman da, nerede, ne kadar uzak olsak da yine bizimle olacak.

Olivera NİKOLOVA

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Yazar, ilginç bir tarzda, yurdumuzu nasıl tanıdığımızı anlatıyor?
- Küçücükken, yurt bizim için ne demektir?
- Daha geçlerde, civarımızdaki diğer şeyleri de fark etmeye başlıyoruz.
- Yazarın yaptığı sıralamaya göre yaz:
- Ne zaman, yurdumuzu gerçekten tanımaya başlıyoruz?
- Yazar ilkin, yurdun bizim dışımızda bir şey olduğunu söylüyor, yurdu tanımakla ilgili öyküsünü bu sözcüklerle bütünlüyor. "Ve birden onun burada, en derin içimizde olduğunu anlıyoruz. Her zamanda, nerde, hatta ne kadar uzak olsak da, yine bizimle olacak".

DERSE HAZIRLIK

- Sizin için değerli olan bir eşyanızı istemeden satmak durumunda olsanız ne yapardınız?

KUŞ YEMİ

Beyazıt kıraathanelerinden birinde bir arkadaş bekliyordum. Burası pek tenha idi. İki üç kişi, sönmüş sobanın yanında alçak sesle dertleşiyor, bir ihtiyar memur, burnunda gözlük, elinde bir gazete ile uyukluyordu. Kahvenin ortasında siyah Şam kumaşından tarihi çarşaf giymiş altmışlık bir büyük hanım gözüme ilişti. Yanında altın başlı bir erkek çocuğu, çocuğun elinde bir kafes vardı. Bu hanımda bir İstanbul hanımı tipi vardı.

Kahveciye yavaş sesle bir şeyler söylüyor, küçüğün elindeki kuş kafesini gösteriyordu.

Kahveci gazetenin üstünde uyuklayan ihtiyara seslendi:

- Abidin Efendi! Sen kuş meraklısısın. Ucuz bir saka var, alır mısın?

İhtiyar adam kuş sesini işitince gözlerini açtı; çocuğu yanına çağırarak kafesi eline aldı, dudaklarını bükerek:

- Yaramaz, dedi.

Büyük hanım üzgün ve manalı bir bakışla ihtiyarı süzdü:

- Satacak değildik ama... Maaş çıkmadı da...
- Orası öyle hanım... kuşa yaramaz dedim ama, yarasa da alacak değilim.

Onlara dikkatle baktığımı gören kahveci yanımdan geçerken:

- Allah kimseyi düşürmesin... Bu ihtiyar kadının genç bir damadı vardı, Balkan'da şehit oldu, geçen sene de kızı sizlere ömür vefat etti, torunu ile yanlız kaldı...

Derhal gözümün önünde bir aile faciası canlandı: Yıllarca sürmüş uğraştan sonra bağlanan birkaç lira maaş aylardan beri çıkmıyordu. Vaktiyle çok iyi günler gördüğü büyükanne, yavaş yavaş bütün eşyalarını satıyor, nihayet sıra küçük saka kafesine geliyor. Ekmekçiye, mahalle bakkalına borç biriktikçe birikmiştir. Küçüğü aç bırakmamak için kuşu satmaktan başka çare yoktur.

Bu eski kafesin içinde başını boynuna kıstırarak uğrayacağı akibeti düşünüyor gibi görünen zebun kuş para etmiyor. Fakat onun kıymetini bir de bu çocuğa sorarsanız. Büyükanne, torununu bu küçük dilsiz kardeşinden ayrılmaya razı etmek için kimbilir ne vakitsiz bir hayat dersi vermiştir?

Kuş satılmadı. Büyükanne yaşlarla dolu gözlerinin ucu ile torununa bakıyor, çocuk da görünüşte üzgün, fakat küçük yaramaz! Nafile, beni büyükanne gibi aldatamazsın. Hüzün taklidi yaparken gözlerinin içi gülüyor; kuşunu beğenmedikleri için seviniyorsun... Şimdi görürsün!

Kahveci vasıtasıyla Büyük hanımla pazarlığa girişiyorum. Kafesi istediği fiyata satın alıyorum. Büyük hanım, masa üstüne bıraktığım parayı birden bire alamıyor. Ona ağır geliyor. Yalnız içinden beş kuruşu alarak çocuğa veriyor: belli ki aralarında kuşun satılması için anlaşma yapılmış. Büyük hanım benimle maaş meselesini konuşuyor, maksadı söz arasında bu parayı gene farkında olmadan almaktır. Kısa cümlelerle hayatından bahse ediyor.

O kadar konuşuyoruz ki küçüğün uzun bir zaman aramızdan kaybolduğunu farketmiyoruz. O, biraz sonra elinde bir simit ile geliyor. Simitle karnını doyuracaktır.

Paranın yarısıyla da kuşuna yem almıştır. Büyükannesiyle konuşurken onu gözetliyorum. Küçük avucuna bir parça yem döküyor, kafese uzatıyor; kuş, belli ki onun elinden yem yemeğe alışmıştır, kafesin telleri arasından gagasını uzatıyor.

Çocuk bu durumdan istifade ederek onu tutmak, dilsiz kardeşinin gagasına bir veda busesi kondurmak istiyor.

Sonra beni eteğimden çekiyor, yaşlarla dolu parlak gözleriyle yüzüme bakarak rica ediyor:

- Beyefendi, bu yem sizde kalsın, onu yedirirsiniz, olmaz mı?

Yemi aldıktan sonra iade ediyorum:

- Yavrum, bu kuşa ben bakamam, onu sana bırakayım da sen bak. Sonra büyüyünce alırım, olmaz mı?

Büyük hanım bunu doğru bulmuyor, isyan edecek oluyor.

- Büyük hanım, benim küçüğe yadigârım olsun, fakat ne olursa olsun bir daha onu satmamak şartıyla, diyorum.

Reşat Nuri GÜNTEKİN

SÖZLÜK

- **Tenha:** Yalnız, tek, içinde az insan bulunan, boş, ıssız.
- **Saka kuşu:** Kırmızı, sarı tüyleri bulunan, güzel öttüğü için kafeste beslenen küçük bir kuş.
- **Zebun:** Güçsüz, zayıf.
- **Yadigâr:** Bir kimseyi veya bir olayı hatırlatan nesne.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Büyükanne ve torunu kuşu neden satmak durumundadırlar?
- Kuş satılmayınca Büyük hanımda nasıl bir duygunun izleri belirliyor?
- Yazar, kuşu satın alması ile Büyük hanımın üzerine nasıl bir etki yaratıyor?
- Yazar kuşu aldıktan sonra çocuk para ile ne yapıyor?
- Yazarın kuşu satın almasıyla bu aileye yardım ediş tarzını doğru buluyor musunuz?

ÖDEV

Hikâyeyi özet olarak ve kişiler hakkında düşüncelerinizi de ekleyerek sınıfta arkadaşlarınıza anlatınız.

TARTIŞALIM

- Kuşun satılmaması için neler yapardınız?

ÖĞRENELİM

Hikâye, *yaşanmış ya da yaşanması mümkün olan olayları anlatan kısa yazılardır. Hayatta ilgi çekici bir takım olayları anlatarak okuyanda heyecan veya zevk uyandıran yazıdır. Hikâyelerin kişileri azdır, bir tek olay anlatmak amacıyla yazılır.*

Hikâyenin dört temel öğesi vardır:

Olay: *hikayede anlatılan ve kişilerin başından geçen olgulardır.*

Kişiler: *olayı yaşayan insan ve canlılardır.*

Yer: *olayın geçtiği yerdir.*

Zaman: *olgunun geçtiği zamandır (yıl, mevsim, hafta, gün, gece vb.).*

HİKÂYE'ye BAĞLI KALARAK HİKÂYE HARİTASI OLUŞTURALIM

Kişiler

.....
.....
.....

Olay

.....
.....
.....

Hikayenin adı

.....
.....
.....

Yer

.....
.....
.....

Zaman

.....
.....
.....

DERSE HAZIRLIK

- Ne tür kitaplar okumayı seversiniz?
- Kitap okumak neden önemlidir?

OKUMA ALIŞKANLIĞI

Okuma zevki, kitap okuma alışkanlığı ile gelişir. İnsan için en güzel alışkanlıklardan biri okumaktır. Çocukluk ve gençlik çağlarında okuma alışkanlığı kazananlar, okuma zevkine erer, hayatta daha bilgili, daha başarılı olur. Herkes yaşadığı çağa, işine ve bilgi düzeyine göre okuyacağı kitabı seçmelidir. "Kitap, istediğimiz zaman açabileceğimiz bir pencereye benzer. Bu pencereden dünün, bugünün olaylarını rahatça görür, bilgi ediniriz."

Kitap seçmek, arkadaş seçmek kadar önemlidir. Kitap seçerken büyüklerimizin, öğretmenlerimizin düşüncelerinden yararlanmalıyız ki daha az hata yapalım ve kitaplardan daha çok yararlanalım. Okuma, bir isteğin, bir ihtiyacın karşılığı olmalıdır. Okumaya başlamadan önce, duygu ve düşüncelerimizi, okuyacağımız kitap ve inceleyeceğimiz konu üzerinde toplamalıyız. Böyle ruhsal bir hazırlıktan sonra başlayan okuma işi, hem canlı hem de verimli olur.

Acele ve üstünkörü okumak doğru değildir. Bir kitabı, bir okuma parçasını aceleyle okursak, aklımızda hiçbir şey kalmaz. Okumaktan maksat bilgi ve düşünce sahibi olmaktır. Bunu sağlamak için tüm dikkatimizi yoğunlaştırarak okumalıyız. Okumayı seven bir kimsenin canı sıkılmaz. Bilgi hazinesi zenginleşir. Görgüleri, duyguları, düşünceleri artar. İyiyi, kötüyü kolaylıkla birbirinden ayırabilecek bir duruma gelir. İnsanlar gibi toplumlar da okudukça yükselir.

Ali DÜNDAR

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Bilgili, kültürlü bir insan olabilmek için neler yapılabilir?
- Okuyacağınız kitapları nasıl seçersiniz?

BEN TÜRKÜM

Ben yüce bir soydanım,
Ateş dalgası kanım,
Doğruyum, çalışkanım,
Türk'üm, ne mutlu bana.

Dünyayla birdir yaşım;
Tarihle arkadaşım,
Göklerden yüce başım,
Türk'üm, ne mutlu bana.

Yükseklerden yükseğim,
Aşılmaz bir tümseğim,
Dünya bilir ben neyim:
Türk'üm, ne mutlu bana.

Işık saçtım cihana,
İz bıraktım dört yana,
Kanım benzer volkana,
Türk'üm, ne mutlu bana.

H. Refet TANIŞIK

ÖĞRENELİM

- "Ben Türküm" yazısı bir ***şiir***dir.
- Şiir yazan kişiye ***şair*** denir.
- Şiirde her satıra ***dize (mısra)*** denir.
- Dizelerden oluşan bölümlere ***kıta*** denir. Kıtalar, dize sayılarına göre de adlandırılabilir. Şiirin birinci bölümü dört dizeden oluşmaktadır.
- Dört dizeden oluşan bölümlere de ***dörtlük*** denir.
- Okuduğunuz şiirin her dizesi ***büyük harf***le başlamaktadır.
- Şiirde işlenen ana duyguya ***tema*** denir.
- Şiirin her dizesi ***7 hece***den oluşmaktadır. Dizeler arasında hece eşitliği bulunmaktadır. Şiirde hece sayısı eşitliğine, ***hece ölçüsü*** denir.

DERSE HAZIRLIK

- Kardeşiniz var mı? Varsa ona karşı nasıl davranıyorsunuz?
- Sınıfta arkadaşlarınızla nasıl anlaşıyorsunuz?

ÖRNEK KARDEŞLER

Bir zamanlar köyümüzde iki kardeş yaşarmış. Birbirini o kadar çok sevip sayarlarmış ki görenler hayret içinde kalırmış. Ormanda odun kesmek gerekirse, birlikte gider keserlermiş. Elbirliğiyle tarlayı sürüp eker, ekinleri de hep böyle biçerlermiş. Bu iş senin, şu da benim demeden bütün işleri ortaklaşa görürlermiş. Anlaşmayıp kavga ettikleri hiç olmamış, kısacası benzeri görülmemiş bu sevginin.

Aradan çok zaman geçmiş... Kardeşler hep böyle sevinç ve mutluluk içinde yaşarlarmış. Bir keresinde de büyük kardeş küçüğüne:

Hep başkalarının kavga ettiklerini görüyoruz. Hadi biz de bir kere kavga edelim, demiş.

- Peki, ağabey, diye cevap vermiş küçük kardeş.
- Ama nasıl kavga edelim, sebepsiz kavga olmaz ki?
- Evet, haklısın, demiş ağabey. Fakat ne yapayım; insanların nasıl, niçin kavga ettiklerini çoktandır merak ediyorum.

En sonunda anlaşmışlar. Köye yakın küçük bir tarlaları, tarlada da bir armut ağacı varmış. Ağacın altına gidip büyüğü küçüğüne demiş:

- Sen tepeye çık, ben de kızmış gibi, aşağı in, diyeceğim. Tabii sen, inmem de, öylece kavga edeceğiz, olmaz mı?

Sözleştikleri gibi yapmışlar.

- Ey, sen! Ne arıyorsun armutta? Çabuk in, yoksa kemiklerini kırarım senin.

Küçük kardeş itaata alışıkmış, hiç karşı gelmeden hemen inmiş.

- Hayır, kardeşim, hayır, öyle değil! demiş ağabey. Kavga böyle olmaz, inmeyecektin sen. Neyse ben çıkayım yukarı, sen de biraz önce benim yaptığım gibi, aşağı inmemi emret.

Ağabey ağaca tırmanmış, küçüğü de:

- Ey, sen! Ne işin var armutta? Çabuk in, yoksa yersin yiyeceğini.
- Hayır, hayır! İnmem.
- Mademki inmiyorsun, kal gene yukarda, demiş küçüğü ve susmuş.

Ağabey de bir süre kalmış ağaçta, sonra usanınca inmiş aşağı. İyi geçinen kardeşler bir türlü kavga edememişler.

Uzun zaman yaşamış onlar bizim köyde, köylülerse bu kardeşlerin benzerlerini görmemiş hiçbir yerde.

Vanço NİKOLESKİ

SÖZLÜK

- **İtaat:** Söz dinleme.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Kardeşler neden kavga edememişler?
- Kardeşler kavganın ne olduğunu ve nasıl kavga edildiğini neden merak etmişler?
- Kavgayı sizden açıklamanızı istersek, nasıl açıklarsınız?
- Hikâyenin verdiği mesajı anladınız mı?

TARTIŞALIM

- Kavganın olmaması için neler yaparsınız?
- Kavgaları nasıl önlersiniz? Arkadaşlarınızla birlikte tartışınız.

DERSE HAZIRLIK

- İnternetten (derslerde öğrendiğiniz güvenilir genel ağ adreslerinden), dergi, kitap, broşür veya gazetelerden "kitap" temalı sözler araştırınız. Bunlardan en beğendiklerinizi aşağıda verilen görseldeki konuşma alanlarına yazınız.
- "Okumak bir insana neler kazandırır?" sorusuna cevap olabilecek kısa açıklama cümleleri yazınız. Metni, noktalama işaretlerine dikkat ederek sessiz okuyunuz.

KİTABI SEVİNİZ

Her yeni kitap dünyayla beni biraz daha bağlıyor, hayatla tanıtıyordu. Benden daha kötü yaşayanları öğrenmekle, ne de olsa kendime bir teselli buluyor, fakat bu küçümseyici gerçekle gene de uzlaşamıyordum. Etrafımdakilerden, çok daha renkli ve ilgi çekici bir hayat sürenleri görüyordum. Aşağı yukarı her kitapta, kalbime işleyen, beni bilinmeyen şeylere sürükleyen bir dünya buluyordum. Bütün insanlar böyle veya şöyle çeki çekiyor, yaşadıkları hayattan memnun olmayıp, daha iyi olanı arıyor, birbirleriyle anlaşıyor, yakınlaşıyordu. Kitaplar daha iyi bir hayat ardından koşan bütün dünyayı kaplıyordu. Her kitap yeni bir ruhtu, kâğıt üzerindeki bu harfler, işaretler benim gözlerim önünde canlanıyor, zihnimde yer alıyordu.

İyimser insanlar için güzel yazılmış kitapları okurken çok defa ağlardım. Kaba işlerden yorulmuş, aptalca sövmelerden küçülmüş zayıf bir çocuk olduğum halde, büyüdüğüm zaman; bütün gücümle insanlara yardım edeceğime ant içmiştim.

İçimde doğan büyük bir inançla, herkese: Kitabı seviniz, o sizin hayatınızı kolaylaştıracak, en ağır, en karışık düşüncelerden kolay kolay çıkmanıza o yardım edecek, o size olup bitenleri tanıtacak, sizi duygulu o yapacak; kendi kendinizi olduğu gibi, insanı da tanımayı öğretecek, dünyaya ve insana karşı muhakeme ve kalbinizdeki sevgi duygularını o giydirecektir, diyordum.

Kitabı seviniz bilgi kaynağıdır o, kurtarıcı insanları güçlü, kuvvetli, namuslu yapacak, onları kardeşçe yaşatacak, ruhça zenginleştirecek, insan işini anlayacak, onun ürünlerinden sevinç duyduracak biricik araç olur.

İnsanın geçmişte ve şimdiki bütün ettiklerinde ruhu da yer alır. İyi yürekli insanlara ilim ve sanatta rastlarız, kısacası bütün zenginlikler, iyilikler, güzellikler insan düşüncesiyle, insan diliyle meydana gelen kitaplardadır.

Maksim GORKİ

ÖĞRENELİM

Gördüğünüz gibi bu küçük yazıda, büyük bir yazar kitabın öneminden söz etmektedir. Maksim Gorki'ye göre insan kitaptan neler öğrenebilir? Bir kitabı okurken bunda neler bulabilir, kitapta nelerle karşılaşabilir.

Bir kitabı okuduktan sonra yazarın içini nasıl bir duygu kaplıyor?

Bu yüzden kitap yazar için ne demek?

Sonunda, yazarın kitapla ilgili öğütleri ne?

Bu birkaç soru üzerinde durun. Sonra okuduğunuz kitapların sizlerde nasıl bir iz bıraktığını araştırmaya çalışın.

Kitap, elle yazılmış ya da basılmış sayfaların, daha doğrusu kâğıt yapraklarının tümüdür. Kitap her hangi bir konuda yazılmış bir yapıttır. Örneğin, şiir kitabı, hikâye kitabı, coğrafya kitabı, tarih kitabı, müzik kitabı ve bunlara çeşitli konularda yazılmış kitaplar vardır. Kitapları yazanlara yazar derler. Kitapların okurlara verilmesi üzere, şehir ve köylerde, okullarda ve çeşitli örgütlerde bulunduğu yerlere de kütüphaneler denir.

İnsan başkalarını tanımak ve yeni şeyler öğrenmek için her zaman yeterince deneme yapamaz. Kitaplar, dünyanın her neresinde yaşarsa yaşasın çeşitli insan ve toplulukların yaşamlarını, başlarından geçenleri, sevinç ve çekilerini bize anlatır, daha doğrusu bize bunları görmediğimiz ve yaşamadığımız halde bildirir, çok şeyleri aydınlatır, yaşamda nasıl davranacağımızı öğretir.

Kitabın önemini belirten birçok özlü söz ile atasözleri vardır. İşte birkaçı:

- Kitap insanın en büyük dostudur.
- Kitaplar insanları yanlış yola götürmezler.
- Kitapları süs olarak dolap içinde tutmanın hiç bir değeri yoktur; çünkü o zaman kitapla diğer eşyalar arasında bir ayrım yapamayız.
- Kitapsız büyüyen çocuk, susuz yetişen ağaca benzer.
- Bu nedenden dolayı, fırsat bulunca kitap okuyun çocuklar.

DERSE HAZIRLIK

- Aşağıdaki metni okuyunuz. Metnin son kısmını, bir öykü yazsanız bu öyküdeki karakterleri (kişileri) nasıl seçip oluşturacağınızı anlatarak siz tamamlayınız.

KEYİFLE KİTAP OKUMAK İÇİN

Ben çocukken yani çok eskiden, babam her seyahate gittiğinde bana oradan bir kitap getirirdi ve getirdiği her kitaba da mutlaka bana özel notlar düşerdi. Mesela, kitabın ilk sayfasına "Biricik kızıma, Ankara hatırası, 1994." diye yazar, altına da “Sevgiler, baban." diye imza atardı. O kadar mutlu olurdum ki babamın bana kitap hediye getirmesinden, bir süre sonra babamın şehir dışı seyahatlerini dört gözle bekler oldum. Onu çok özlerdim ama döndüğünde elinde mutlaka bir kitap ile döneceğini bildiğimden, bu beni teselli ederdi. Kitap okumak, içinde yaşadığın dünyadan çok daha fazlasını görüp hayal edebilmek demektir. Sana yeni kapılar açar, hayal gücünü geliştirir ve seni çok eğlendirir. Üstelik kitap okumaya alıştıkça kendini hiçbir zaman yalnız hissetmezsin. Neden mi? Kitaplardaki kahramanlar hep seninledir de ondan. Sen nereye gidersen git, sana eşlik ederler ve böylece sen de hiç sıkılmazsın.

Üstelik kitap okuyanlar, hayata farklı pencerelerden bakabilir ve kendilerini daha rahat ifade edebilirler. Okuduklarımızın bazılarını çok sevebiliriz ama bazılarını pek de beğenmeyebiliriz. Bu çok doğal. Her zaman, her şey tam istediğimiz gibi olmayabilir elbet ama farklı fikirleri de duymak her zaman bizi zenginleştirir.

Selen BARANOĞLU

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Metnin konusu nedir? Yazarın babası, getirdiği kitapların ilk sayfalarına neler yazıyor? Okumak bir insana neler kazandırır?

TARTIŞALIM

Yazarlar öykülerindeki karakterleri nasıl olusturur?

Yazdığım yüz civarında kitap için kaç karakter oluşturmuşumdur acaba? Sanırım binlerce. Hepsinin canlanıp evimde vereceğim partiye geldiğini düşünün! Hepsini görebiliyorum ama hiçbiri gerçek değil elbette. Onları ben uydurdum. Oluşturduğum karakterler çok nadiren gerçek insanlara dayanır. Hele kendimi düşünerek oluşturduğum karakter hiç olmamıştır. Onlar bütünüyle hayal gücümün ürünüdür. Küçük bir çocukken hiç hayali arkadaşınız oldu mu? Bebekleriniz ile oyuncak ayılarınız için, sanki hepsi gerçekmiş gibi çay partisi verdiniz mi, onları yatağa yatıp uyuttunuz mu hiç? Öyküler için karakterler oluşturmak işte tam da buna benzer bir şey.

Dame Jacqueline WILSON

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Okuduğunuz yazı iki paragraftan oluşmuştur. Paragraflar, bir düşünceyi, duyguyu, bilgi veya dileği ya da olayın bir bölümünüaçıklayan cümleler bütünüdür. Her paragrafta anlatılanları kısaca konuşarak ya da yazarak özet çıkarmışoluruz.
- Yukarıdaki açıklamalara dikkat ederek yazıyı özetleyiniz. Çıkardığınız özeti arkadaşlarınıza okuyunuz.
- Dünyaya gelen her çocuğa neden bir ad verilir? Yaşadığımız kentlere, köylere.... Evimizde beslediğimiz hayvanlara neden bir ad veririz?
- Varlıkların adı olmasaydı yaşam nasıl olurdu? Hiç düşündünüz mü?

BAŞLIK

Adsız bir kitap gördünüz mü hiç? Ben görmedim. Kitap dediğin adıyla birliktedir, adıdır bir bakıma. Başlıksız yazı olmaz. Eksiktir böyle yazılar, bir bitmemişlik vardır böyle yazılarda. Yazarın bir başlığa sarıp sarmaladığı ürünler er geç bir başlığa kavuşur. Yazar için kitabın başlığı,can damarıdır. En özgün başlıklar en özgün yazarların yaratısıdır.

ÖDEV

Hikâyeyi özet olarak ve kişiler hakkında düşüncelerinizi de ekleyerek sınıfta arkadaşlarınıza anlatınız. Severek okuduğunuz bir kitabı, arkadaşlarınıza tanıtınız.Kitabı tanıtırken:

- *Kitabın adını, yazarını;*
- *Konusunun geçtiği yeri ve zamanı;*
- *Olay ve kişileri;*
- *Kitapla ilgili düşüncelerinizi kısaca açıklayınız.*

Aşağıda bir kitap tanıtım örneği verilmiştir. Bu örneği okuyup inceleyiniz.

Zaman Bisikleti – Bilgin Adalı

Zaman için dolaşabilen bir bisikletiniz olmasını istemez miydiniz? Bisikletinize atlayıp, eski çağlara kadar gidip dünyamızın ilk günlerinde yaşayan insanları yakından görmek hoşunuza gitmez miydi? Yağmur ile Damla, işte böyle bir Zaman Bisikleti icat eden iki kardeş. Değişik bir bisiklet bu. Babalarıyla birlikte sık sık bisiklete atlayıp eski çağlara gidiyorlar. Günümüzden tüm yüz bin yıl öncesine. Akdeniz'in en güzel kentlerinden biri olan Antalya'nın biraz ötesindeki 'Karain Mağarası'nın yakınında duruyorlar. Orada, bugünkü insanların ataları olan ilk insanları görüyorlar. Çuka ile Anin de bu mağarada yaşayan iki kardeş. Bu iki kardeşin en önemli özelliği, gördükleri şeylerden kimsenin akıl edemeyeceği sonuçlar çıkarıp yeni buluşlar yapmak. Yüz bin yıl öncesinde iki kardeş: Çuka ile Anin, yüz bin yılın bugününde de yine iki kardeş: Yağmur ile Damla. Ve yaşayacağınız ilginç bir serüven.

DERSE HAZIRLIK

- Arkadaşlarınıza tanıtmak İstediğiniz ya da okurken büyük keyif aldığınız bir dergiyi, bir sonraki derste sınıfa getirin. Arkadaşlarınıza dergi hakkında bilgiler verin.

ÇOCUK DERGİLERİ

Çocuk dergisi, çocukların ilgilerine göre yayımlanmaktadır. Çocukların düzenli olarak bir çocuk dergisini takip ediyor olması, onların hayal dünyası gelişimi için çok faydalıdır. Çünkü ilk defa eğitsel metinlerin dışına çıkan bir içerikle, farklı düşünme, farklı bakma ve farklı hayal edebilme örnekleri ile karşılaşırlar dergilerde. 7-yaş ve üzeri okuyuculara hitap etmektedir. Çocuk dergisi, çocuklara edebiyatı, bilimi sevdirmek; çocukların bilim dünyasına katkıda bulunabileceklerini fark ettirmek; araştırma yapmak, soru sordurmak, merak ettirmek ve okuma isteği uyandırmak, şiir-hikâye yazmak gibi amaçlara sahiptir.
Çocuk dergisinde önemli edebiyatçıların, bilgelerin, bilim insanlarının hayatlarına, çeşitli deneylere ve en son buluşlara yer verilmektedir. Ayrıca çocukların ilgisini çekebilecek çizgi kahramanlarıyla ve karikatürleriyle önplana çıkmaktadır. Çocuk Dergisi'nde kültürümüzü ve farklı kültürleri tanıtan yazılara, gezilip görülmesi gereken mekânlara, çeşitli tariflere ve bilimsel çalışmalara yer verilmektedir. Pek çok gazete yazarı, pek çok edebiyatçı eserlerinin ilk örneklerini dergilerde gazetelerde yayınlatır. Şimdi dönüp gelecekte çocuklar için yapılacak/yazılacak bir metni/kitabı/dergiyi yeniden düşünmenin zamanı geldi. Dijital olarak yayınlanmaktadır. Çocuklar için bir dijital dergi tasarlamayı hayal edin. Yeni yazarlar ve çizerler için kapıları açık, okurları ile etkileşim halinde bir dijital çocuk dergisi. Biz bunları yazarken belki de dünyanın bir ucunda şu an tasarlandı ve az sonra yayına başlayacak. Evet, evet zaten var artık belki de...

ÖĞRENELİM

- Bu temada öğrendiğiniz en ilginç bilgiyi yazın.
  Bu temada öğrendiklerinizden yola çıkarak basılı medya araçlarıyla ilgili bir sunu hazırlayın. Sununuzu arkadaşlarınızla paylaşın.
- Okulunuza gelen çocuk dergilerini inceleyiniz. Dergilerin hazırlanması hakkında araştırma yaparak daha fazla bilgi edinin.

ÖDEV

Proje Görevi: Proje görevi olarak bir çocuk dergisi hazırlayacaksınız. Bu proje görevini 2-3 kişilik gruplar hâlinde öğretmenden destek alarak yapacaksınız. Bu görevinizde ailelerinizden de yardım alabilirsiniz. Takım arkadaşlarınızı belirledikten sonra hep birlikte örnek dergiyi inceleyiniz. Dergiyi inceledikten sonra grupça çalışmaya başlamalısınız. Hazırladığınız dergiyi sınıf ya da okul panolarınızda sergileyebilirsiniz. Derginizde farklı konulara ve görsellere yer vermeyi unutmayınız.

DÜŞÜNELİM – CEVAPLAYALIM

GAZETE OKUMANIN YARARLARI

Gazetelerle insanların ülkemizde, dış ülkelerde yaşanan olaylar hakkında bilgi sahibi olmaları sağlanır. Gazete okumak insanları çevresine karşı daha duyarlı hâle getirir. Gazete okumak, sadece gündeme dair bir şeyler öğrenmemizi sağlamaz. Gazete okumak; yeni kelimeler öğrenmemizi, okuma alışkanlığı kazanmamızı sağlar. Düzenli olarak gazete okuyan bireyler hem ülkesindeki hem de dünyadaki gelişmeleri yakından takip ettiği için daha kültürlü ve bilgili hâle gelir. Gazete okumak, bireylerin olaylara farklı açılardan bakabilmelerini sağlar. Bu sebeple de çocuklara erken yaşlarda okuma alışkanlığı kazandırmak ve onlara gazete okutturmak gereklidir.

- Sizce çocuklara okuma alışkanlığı nasıl kazandırılabilir?
- Düşüncelerinizi örneklerle açıklayın.

DERSE HAZIRLIK

- Özgürlük, neden ve kimler için önemlidir? Araştırınız.

DEDESİNİ DİNLEMİŞTİ

O akşam televizyonda uzak bir ülkede yaşayan bir halkın, özgürlük için nasıl savaştığını anlatan bir filim gösterildi. Filim sona erince dedesi Dilara'ya:

- Bak Afrika'da insanların özgürlük için nasıl savaştığını gördün mü? diye sordu.

Dilara hala küçük olduğu için dedesine:

- Ne dedin, ne? diye sordu.
- İnsanların özgürlük için nasıl savaştığını gördün mü? diye sordum.
- Ya özgürlük ne demek dede?
- Özgürlük, özgür olmak, serbest olmak, demektir.
- Ben özgür müyüm?
- Tabi, yavrum. Bak sen istediğin gibi yaşıyorsun. Koşup oynuyorsun, şarkı söylüyorsun, annenle ve babanla gezmeye gidiyorsun. Evin ve ailenin çok sevilen yavrususun. Sana hiç kimse dokunmuyor.
- Hayır, öyle değil, dedi Dilara. Geçen gün annemin ruju ile dudaklarıma sürdüğüm zaman anneanne bana öyle bağırdı ki az kalsın dayak yiyecektim.
- O başka, dedi dedesi.
- Ama dün de bağırdı!
- Neden?
- Ana caddeyi kendi başıma geçtiğim için!...
- Bak, orada haklı. Sen hala küçüksün. Caddeyi kendi başına geçemezsin. Şehirde trafik çok sıkışık. Bahçede oyna. Evin önünde dolaş. İstediğin yere git ama caddeyi sakın kendi başına geçme!...
- Ya kafesteki kuş? O özgür müdür? diye sordu.
- Eh, annesinden, babasından, kuş arkadaşlarından ayrı olan bir kuş özgür olabilir mi?...
- Ama onun burada her şeyi var. Sen ona çok iyi bir kafes aldın. Her gün bol bol yiyecek ve su veriyoruz...

- Öyle amma... Dedesi anlatmaya çalışırken, Dilara'nın anneannesi seslendi ve dedesine fırından ekmek almasını söyledi.

Dedesi sözünü tamamlayamadan evden çıktı. O, evden çıkar çıkmaz Dilara kalkıp önce odanın penceresini açtı, sonra da kafesin kapısını. Kuş uçup gitti.

- Kanatlarına sağlık! Seninkilere çok selam! diye bağırdı.

Çok geçmeden dedesi fırından döndü. Odaya girince baktı ki pencere açık. Az sonra kuşun kafeste olmadığını farketti. Kafesin kapısı da açıktı. Üzüldü. Ama bundan Dilara'nın daha çok üzüleceğini düşünmeye başladı. Ona kuşun kafesten kaçtığını nasıl anlatacaktı...

Kuşun kafesten kaçtığını görünce Dilara kim bilir ne kadar üzülecek ve ağlayacak, diye düşünmeye başladığı sırada torunu odaya girdi.

- Dilara kuş kafesten kaçmış! Ama üzülme sana yeni bir kuş alırım, dedi.
- Yok, yok kuş kaçmadı... Kuşu ben serbest bıraktım! Dedi Dilara.

Dedesi buna şaşırdı:

- Niçin? Diye sordu.
- Niçin mi? Sen az önce kuş da yakınları arasında bulunmayı ister demedin mi? Mademki ben özgürüm, niye kuş da özgür olmasın? Söylediklerini dinledim, dede. Şimdi yakınları, arkadaşları arasında kim bilir ne kadar mutludur.
- Ama sen o kuşu çok seviyordun.
- Sevdiğim için yaptım, dedi Dilara.

Fahri KAYA

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Dedesi, Dilara'ya özgürlüğü nasıl açıkladı?
- Anneannesinin bağırması, Dilara'nın özgürlüğünü kısıtladığını düşünüyor musunuz?
- Dilara özgürlüğün ne olduğunu anladı mı?
- Dilara hangi davranışıyla özgürlüğün ne olduğunu anlamıştır?

TARTIŞALIM

- "Özgürlük", herşeyi serbest olarak yapabilmek mi demek doğru olabilir? Niçin? Arkadaşlarınızla sınıfta tartışınız.

Tartışma sırasında aşağıdaki noktalara dikkat ediniz:

- Konuşurken başkalarının söylediklerini tekrarlamaktan kaçınınız.
- Konuşmalarınızda, ilgi çekici örneklere yer veriniz.
- Konuşmaları dikkatle dinleyiniz.
- Herkesin konuşmaya hakkı olduğunu unutmayınız.

DERSE HAZIRLIK

- Sizi özel yapan ve başkalarından ayıran özelliklerinizi nelerdir?
- Arkadaşlarınız arasında özelliklerinize göre ayırımcılık yapar mısınız?

FARKLILIKLAR VE BİRLİKTELİKLER

Elbette hepimizin farklı bir yanı var
Birlikte yaşadığımız bir dünya da
Hepimiz farklı yerlerde yaşasak da
Birbirimize karşı duyduğumuz bir saygı var.

Düşünceler, ırklar, diller
Bizi birbirimizden ayıran özellikler
Tek bir ortak yanımız
Bizim insan olmamız.

Ben sen veya sen ben
Bir kelime yer değişmiş ne fark eder
Bir tek söyleyişimiz farklıysa
Susarız hepimiz tek neden buysa.

Birlikte güvendeyiz hepimiz
Farklılıklarla anlaşılıyor özelliklerimiz
Bir güç olursak eğer
Her işi yapabiliriz beraber.

Neden el ele tutuşmayalım
Önümüzdeki engel farklılıklarımız olamaz
Hadi beraber olalım yine
Hep birlikteyiz bunu unutmayalım.

Elif ŞAHNA

TARTIŞALIM

"Özelliklerimiz ne olursa olsun, hepimiz değerliyiz ve özeliz" konusu ile ilgili kısa bir araştırma yapınız. Daha sonra sınıfta arkadaşlarınızla konu üzerine konuşunuz.
Sizce bu şiiri okumanızın amacı ne olabilir? Şiiri okumanın, size neler kazandıracağını düşünüyorsunuz?
Dünyadaki farklı ülkeleri, farklı kültürleri tanımalıyız. Farklılıklara saygı duymak hem kendimizle hem de diğer insanlarla barış içinde yaşamamızı sağlar.
Dünyanın farklı yerlerinde yaşayan insanlar birbirine benzer mi? İnsanların farklılıklarına rağmen anlaşabilmeleri onlara ne kazandırır. Anlatınız.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- En sevdiğiniz arkadaşlarınız kimlerdir?
- Onlarla birlikteyken neleri yapmaktan hoşlanırsınız?
- Aşağıdaki görselleri inceleyiniz. Görsellerde arkadaşlığın nasıl anlatıldığını açıklayınız.

ÖĞRENELİM

- ***"Farklılıklar ve Birliktelikler"*** şiirini vurgu tonlama ve telaffuza dikkat ederek okuyunuz.
- **Vurgu**, bir dizede söylenmek istenen sözün diğerlerine göre daha belirgin bir biçimde söylenmesidir. Örneğin; "Düşünceler, ırklar, diller; Bizi birbirimizden ayıran özellikler; Tek bir ortak yanımız; Bizim insan olmamız." dizelerinde özellikle vurgulanan insanların özellikleri olmasına rağmen en önemli özelliğimiz insan olmamız. Bu yüzden dizedeki "Bizim insan olmamız." ifadesi, diğerlerine göre daha belirgin bir biçimde söylenmelidir.
- **Tonlama;** dizeler okunurken tüm seslerin farklı yükseklikte telaffuz edilmesidir. Bir şiiri okurken uyulması gereken en önemli kurallardan biri budur. İyi bir tonlama ile şiir kulağa daha hoş gelecek ve dikkat çekici olacaktır.
- ***Şiir,*** sadece yazım yönünden değil, okunması açısından da diğer türlere göre farklı okunmalıdır. Hatta şöyle diyebiliriz: Şiir tür olarak müziğe en yakın türdür. Şiiri okurken sesinizi doğru yerde alçaltmalı, doğru yerde yükseltmelisiniz.

DÜNYAYI DOLAŞMAK

Bir gün küçük bir gemiye binip
Dünyayı dolaşmaya çıksak...
Önce kuzey denizlerine açılsam,
Yanından geçsem buz dağlarının,
Görsem nasıl yaşadığını Eskimoların
Buzdan yapılmış kulübelerde...
Sonra güneye kırsam dümeni
Okyanusu geçip, gitsem Çin'e, Hint'e;
Günlerden sonra bir akşam
Küçük bir limana demir atsam
Seyretsem kıpkızıl ufukları.
Beni hemen aralarına alsalar
Çıplak zenci çocukları.
Beni hemen aralarına alsalar
Seyretsem kıpkızıl ufukları.
Biri maymununu verse bana
Öteki bambu oyuncağını.
Atlayıp bir fil yavrusunun sırtına,
Fethetsem balta girmemiş ormanı...

Şükrü Enis REGÜ

ÖĞRENELİM

"Dünyayı Dolaşmak" başlıklı bir şiir okudunuz. Bu şiiri yazana şair denir. Şiir zengin imgelerle, ritimli sözlerle, seslerin uyumlu kullanımıyla yazılmış ya da söylenmiş bir edebi türdür. Çeşitli konularda söylenmiş ve yazılmış şiirler vardır. İyi şiirin insanlar için önemi çok büyüktür. Bir Türk yazarı: Şiir olmayan yerde insan sevgisi de olmaz. İnsanı insana ancak şiir sevdirir. Şiir insanı insana yaklaştıran şeydir" der.

Yukarıda okuduğunuz şiirde sair ne yapmak istiyor, daha doğrusu nerelere gitmek istiyor? Neden? Nerelerini fethetmek/ele geçirmek, almak istiyor? Sizin buna benzer bir isteğiniz var mı?

Hadi siz de buna benzer veya başka her hangi bir isteğinizi şiir biçiminde anlatmaya çalışın. Ama anlatırken dizelerinizin uyumlu olmasına dikkat edin. Yazdıklarınızı sınıfta birbirinize okuyun ve en iyi bulduğunuz şiiri yayınlanmak üzere dergilere gönderin.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Farklı ülkelerden arkadaşlarınız var mı? Anlatınız.
- Varsa, siz de bir arkadaşınızla geçirdiğiniz güzel bir anınızı anlatınız.

Resimlerdeki çocuklar hangi ülkelere aittir? Tahmin ediniz.

ÖDEV

Bu hafta öğretmeniniz eğlenceli bir ödev verecek. Dünyada farklı insanların olması sizce bir zenginlik midir? Niçin? Farklı ülkelerde yaşayan arkadaşlarınızla tanışınız. ızılderililerin çadırları, Eskimoların buzdan evleri ne kadar ilginç. Farklı ülkede yaşayan bir arkadaşınıza yaşadığınız yeri anlatan kısa bir yazı yazınız. Yazınızı yazarken aşağıdaki bilgilere göre yazabilirsiniz. Yaşadığınız yerin adını, tarihî, turistik ve doğal güzelliklerini, iklimini, geleneklerini vb. özelliklerini yazabilirsiniz.

DERSE HAZIRLIK

- Herhangi bir okul kutlama törenine katıldınız mı?
- Okul kutlamaların amacı nedir?

BİLİM ŞENLİĞİ

Benim adım Serhat.

Geçen yıl öğretmenimiz, yılsonu kutlaması için bilim şenliği yapmamızı önerdi. Çok iyi bilmediğimiz bir etkinliği, büyük bir heyecanla gerçekleştirmeye karar verdik.

Hazırlıklara başladık. Şenlikte sunacağımız deneyleri araştırdık, hazırladık. Aramızdaki dayanışmayı görmeliydiniz. Deney malzemelerini bulamayan arkadaşlarımıza malzeme getiriyor, eksikliklerini tamamlıyorduk. Herkes en güzeli başarmak, şenliği hatasız atlatmak için üzerine düşeni fazlasıyla yapıyordu. Çalışkan arılar gibiydik. Yalnız biz mi? Annelerimiz, babalarımız, kardeşlerimiz de... Deneylerimizi kim bilir kaç kere dinlediler. Kaç kere biten deney malzemelerini yeniden aldılar. Her zaman bizim yanımızda oldular. Bütün hazırlıklarımız tamamlandı. Davetiyeler gerekli yerlere iletilmişti. İçimizdeki heyecan, sevinç şenlik günü yaklaştıkça daha da büyüyordu. Nihayet büyük bir heyecanla beklediğimiz gün geldi. O gece heyecandan uyuyamadım. Sabah erkenden kalktım, hazırlandım. İçimdeki duyguları anlatmam çok güç. Böyle bir etkinliğe ilk defa katılacağım. Biraz korku, biraz heyecan, sevinç, merak...

Okulda arkadaşlarla ve öğretmenlerimizle buluştuk. Şenlik salonuna indik. Yakalarımıza isimlerimizin yazılı olduğu kartları taktık. Deneylerimizin başına geçerek yerlerimizi aldık. Beklemeye başladık. Her şeyimizle hazırdık. İçerisi birden kalabalıklaştı. Tam bir şenlik havası yaşanıyordu. “Bilim Şenliği” denmesi bundandı herhalde. Çok heyecanlıydık ama bu heyecan uzun sürmedi. Misafirlere deneylerimizi anlattıkça heyecanımız yatıştı. Herkes çok beğendi. “Bu yaştaki çocuklar neler yapabiliyor!” dediler. Deneylerimizi başarılı buldular. Daha sonra öğretmenimiz hepimize katılım belgesi verdi. Biz de ona kocaman bir çiçek hediye ettik. Hepimiz mutluluktan uçtuk.

Şenlik süresince fotoğraflar çektirdik. Basın da geldi, kamera ile çekim yaptılar. Öğretmenler övgü dolu sözler söylediler. Bu etkinlikte yer alarak yeni şeyler öğrendim ve gelenlere anlattım. Heyecanı yenmeyi, sorumluluk sahibi olmayı, dayanışmayı öğrendim. Şenlik, bizim bilgi ve becerilerimizi artırdı. Bilgilerimizi küçük büyük herkesle paylaştık. Kendimle ve sınıfımla gurur duydum.

Fatma KARAFİLİK

SÖZLÜK

- **Deney:** Bilimsel bir gerçeği göstermek.
- **Dayanışma:** Bir topluluğu oluşturanların yardımlaşması.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Şenlikten önce ne gibi hazırlıklar yapıldı?
- Çocuklar, şenlik günü ne hissettiler?
- Çocuklar etkinliklere katılarak neler öğrendiler?
- Serhat kendisiyle ve sınıf arkadaşlarıyla neden gurur duyuyor?

TARTIŞALIM

- Kutlamalar, şenlikler önemli midir? Niçin?
- Okulunuzda nasıl bir etkinlik yapmak istersiniz?
- Siz olsaydınız hangi çalışmayı yapardınız?

OYUN OYNAYALIM

- Öğrenciler bireysel olarak kısa bir hikâye okurlar. Daha sonra, altı kişilik gruplara ayrılarak, üzerinde yazılı olduğu bir çalışma kâğıdı seçerler: İÇİNDEKİLER: hikâyenin kısa özetini anlatın, KONU: Hikâyede anlatılan nedir? KARAKTERLER: Hikâyedeki ana ve ara karakterler kimlerdir? ZAMAN: Olaylar ne zaman gerçekleşir? YER: Olaylar ne zaman ve nerede geçiyor? ANA DÜŞÜNCE: Hikâyenin mesajı nedir? Gruptaki herkes, seçtiği soruları cevaplar, diğerleri dinler ve gerekirse düzeltmeler yaparlar. Grup çalışmasını tamamladıktan sonra öğretmen hikâye ile ilgili sorular sorar ve farklı gruplardan öğrenciler bunları cevaplar. Sonunda, hep beraber hikâyenin (ve diğer düzyazı metinlerin) öğelerinin neler olduğu ve metnin analizi sırasında nasıl ortaya çıktıkları sonucuna varılır.

DERSE HAZIRLIK

- Öğrencilerden derste kullanacakları kitap, defter, sözlük gibi araç ve gereçleri hazırlamalarını isteyiniz. Yenilikler ve buluşlarla ilgili yazılar bulup okumalarını; gazete ve dergilerden bu konularda haber, yazı ve görsellerle reklamlar derlemelerini öneriniz.
- En önemli buluşlarından biri iletişimi kolaylaştırmasıdır. Eskiden komşu şehirle dahi iletişim kurmak günler alıyorken şimdi teknoloji sayesinde farklı kıtalar da ki insanlardan, olaylardan çok kısa süre de haberdar olabiliyoruz. İnsan hayatını kolaylaştırmıştır. Bu sayede insanlar yapacağı işlerde fazla güç harcamadan eskiye göre yaptıkları işten daha fazla iş yapabilme olanaklarına sahip olmuşlardır.

BULUŞA DOĞRU

Yeni bir buluşla bir araç, gereç, makine ya da bir yöntem geliştirmek mümkün. Bu, kurşun kalem, silgi gibi basit araçlardan tutun da telefon, televizyon gibi karmaşık makinelere kadar her şey olabilir. Bir buluşun en önemli özelliği, ürünün yeni ve kullanışlı olmasıdır. Buluşçu, insanların sıklıkla karşılaştığı problemlere çözüm bulabilen kişidir.
Okul hayatında sık kullandığınız bir aracı, bir kurşun kalemi düşünelim. Kurşun kalemi kullanırken ne gibi zorluklar yaşıyorsunuz? Onu daha kullanışlı hâle getirmek için neler yapılabilir? Ya da kurşun kaleme nasıl bir yenilik getirilebilir? Beyin fırtınası yapmanın tam zamanı! Bir kurşun kalem ama nasıl bir kurşun kalem?

Aklımıza kurşun kalemleri artık ağaçtan değil de başka bir maddeden yapmak gelebilir. Ancak buluş yaparken buluşun çevreye etkisini de düşünmek gerekiyor. Buluşumuz çevreyi kirletmemeli. Doğa dostu olmalı. Bu nedenle buluş yaparken kullanılan malzemenin geri dönüşümlü olması tercih edilen bir özellik olmalı. Bu sebeple de kurşun kalemin ağaçtan yapılması daha mantıklı gibi. Kurşun kalemlerimizi sık sık kaybederiz. Belki bu probleme çözüm bulabiliriz. Örneğin; kurşun kaleme ip takıp boynumuza asabiliriz. Kurşun kalemi, giyeceğimize tutturacak bir düzenek hazırlamak da akıllıca olur. Mıknatıslı bir kurşun kalem de yapılabilir.

Kurşun kalemle birlikte kullandığımız bir diğer araç silgidir. Silgi ve kurşun kalemi birlikte kullanabilmenin, çeşitli yolları düşünülebilir. Genelde silgili kurşun kalemlerin silgisi hemen biter. Silginin daha büyük olmasını sağlayabiliriz.

Peki, biraz da kurşun kalemin boyunu düşünmeye ne dersiniz? Kullanışlı bir kurşun kalemin boyu ne kadar olmalıdır? Bu konuda bir anket hazırlayabilirsiniz. Kurşun kalem kullanan herkese, arkadaşlarınıza, öğretmenlerinize, ailenize görüşlerini sorun. Onlardan

aldığınız yanıtlara göre yeni bir kurşun kalem boyu bulabilirsiniz. Kurşun kalem boyuyla ilgili bir problem daha var: Kurşun kalem kullandıkça kısalır ve kullanılması zorlaşır. Kurşun kalem küçüldüğünde arkasına takılacak özel bir parça bu problemi çözebilir.

Yeni bir düşünce geliştirmeye çalışırken aklımıza gelen basit, saçma ya da çılgın bütün düşünceler önemlidir. Bu düşünceleri, herhangi bir değerlendirme yapmadan buluş defterimize yazmak çok iyi olur. Çünkü o sırada bize basit, saçma ya da çılgın gelen bir düşünce bizi yeni bir buluşa götürebilir. Kurşun kalemin kırılmasını engellemek için neler yapılabilir? Çelik kurşun kalem! Bir kurşun kalemi ilginç yapmanın yollarını aramak da bizi buluşa götürebilir. Kurşun kalemi nasıl daha çekici ya da eğlenceli yapabiliriz? İçi görünebilir kurşun kalem yapmak eğlenceli olabilir. Kokulu, örneğin çilek kokan bir kurşun kalem de hoş olabilir. Biraz daha ileri gidelim. Saydam bir kurşun kalemin içinde küçük küçük yıldızlar, çiçekler, hayvanlar ya da arabalar olsun istemez misiniz?

Daha başka sorular da düşünülebilir. Örneğin; hem deftere hem de tahtaya yazacak bir kurşun kalem bulunabilir mi? Kurşun kalemin güzel yazması için ucunun sivri olması önemli. Buna uygun bir düzenek hazırlamaya ne dersiniz? Acaba yazımızın her zaman güzel olmasını sağlayacak bir kurşun kalem de yapılabilir mi? Hızlı yazmayı sağlayacak bir kurşun kalem de fena fikir değil. Düşündüğümüzü yazabilen kurşun kalemse bir düş gibi görünüyor. Ama düşlerin gerçeğe dönüştüğünü birçok defa gördük. Örneğin; Jules Verne (Jül Vern) “Ay'a Yolculuk” kitabını yazdığında Ay'a daha gidilmemişti.

Buluşçuların meraklı, yaratıcı, sorular soran, araştırmalar yapan insanlar arasından çıkacağını unutmayalım.

Bilim Çocuk Dergisi

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Hayatımızı kolaylaştıran önemli buluşlar nelerdir? Birkaç örnek veriniz.
- Siz yeni bir şey üretmek istediniz mi? Neden?
- Üretmek istediğiniz şey neydi? Üretim aşamasında neler yaptınız?
- Bu işi yaparken sorunlarla karşılaştınız mı? Bunlar nasıl sorunlardı? Soruna çözüm bulmak için neler yaptınız? Çalışmanızın sonucunda yeni bir ürün ortaya çıkardınız mı? Anlatınız.

Dinleme amacı belirlemeleri için öğrencilere, “Bu metni niçin dinliyor olabilirsiniz?" sorusunu sorunuz ve öğrencileri konuşturunuz.

TARTIŞALIM

Bu metinden nasıl bir sonuç çıkardınız? Bu sonuca nasıl ulaştınız? Öğrencilere "Günlük hayatta kullandığınız eşyalardan birini, daha kullanışlı hâle getirmek isteseydiniz bu hangi eşya olurdu? Onda nasıl değişiklikler yapardınız? Neden?". Öğrencilerden derledikleri reklamların hangilerinde "yenilik, buluş, ilk kez vb." kelimelerin geçtiğini sorunuz. Ürünlerin nasıl tanıtıldığını tartışmalarını isteyiniz.

OYUN OYNAYALIM

Yeni Buluş Elde Edelim Oyunu

- Öğrencilere "Geçmişten günümüze (daha kullanışlı olması için) değişime uğrayan araçlar eşyalar nelerdir?" sorusunu sorunuz. Değişimlerle ilgili betimlemeler yapmalarını isteyiniz. Bu araçların geçmişteki durumları ile bugünkü durumlarını resimlemelerini söyleyiniz. Konuşma yazma ve görsel sunu etkinliklerinde kullanacakları araç gereçleri hazırlamalarını isteyiniz. "Bu konularla ilgili neler biliyorsunuz? Bu bilgileri nereden öğrendiniz?" sorularını sorarak yönlendirme yapılır. Bilgiler gözden geçirilir. "Bize bu konuyu niçin anlatmak istiyorsun? Bu konu hakkında niçin konuşacaksın?" sorularını sorarak öğrencilerin amaç belirlemelerini sağlayınız.

ARAŞTIRALIM

- Tarihteki en önemli buluşlar nelerdir?
- Teknolojinin yararları nelerdir?
- Buluş ne demektir?
- Tekerlek bulunmadan önce insanlar yüklerini nasıl taşıyordu?
- Teleskop hangi amaçla icat edilmiştir?
- Buluşlar hayatımızı nasıl etkilemiştir?

GELECEĞİN MESLEKLERİ

Günümüzde teknoloji hızla / hızlı ilerliyor. Bu durum, günlük ihtiyaçlarımızı da değiştiriyor. Ulaşım, yeme-içme, alışveriş, iletişim gibi ihtiyaçlarımızı gidermek için teknolojiden yararlanıyoruz. Örneğin, alışveriş yapmak için alışveriş merkezlerine gitmiyoruz, internet sitelerini kullanıyoruz. Bunun sonucunda, yeni bir iş / meslek ortaya çıkıyor. Hangi meslekler gelecekte daha popüler hâle gelecekler? Araştırınız
Günümüzde bile neredeyse her iş bilgisayar desteğiyle yapılıyor. Size göre gelecekte, daha temiz bir dünyada yaşamak için ekologlara ihtiyaç olacak mı? Ekologları inceleyin.

Alin, arkadaşları ile geleceğin meslekleri ile metini okuduktan sonra bu konu ilgisini çekmişti ve arkadaşlarıyla birlikte sormak istedikleri birçok soru vardı. Bunun için fuara gitmeleri gerekir. Alin ve arkadaşlarına yardım etmeye ne dersiniz? Hadi hep birlikte "Geleceğin Meslekleri" ile ilgili gruplar halinde fuar afişi hazırlayınız.

Geleceğin meslekleri ile ilgili fuarımız başlıyor.

Fuar için afiş hazırlama çalışması.

Sorulara cevap yazarak afiş hazırlayabiliriz:

- Fuar ne zaman başlıyor?
- Fuar ne zaman bitiyor?
- Fuar kaçtan kaça kadar açık?
- Fuar herkese ücretsiz mi?
- Fuarda neler yapabiliriz?

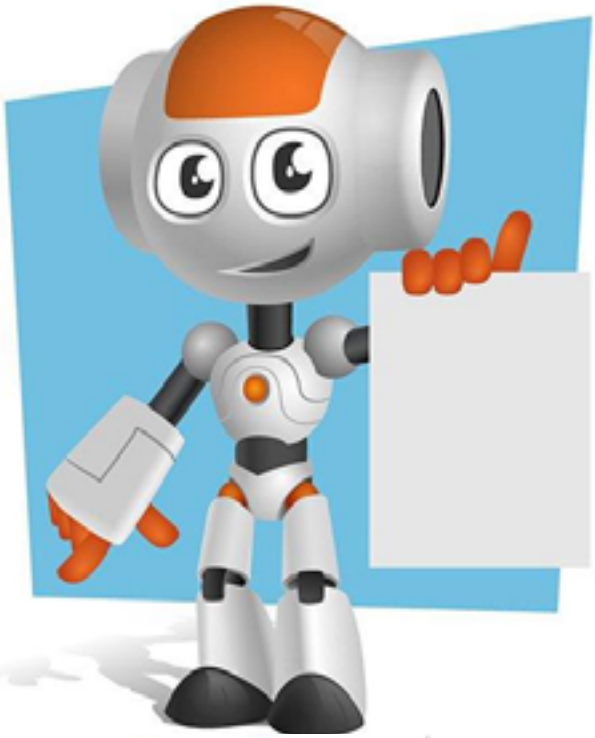

GELECEĞİN MESLEKLERİ FUARI
Yer: Üsküp Kültür Merkezi
Tarih: 12.12.2025-15.12.2025
Saat: 10.00-21.00
Giriş ücreti: Öğrencilere ücretsiz
Etkinlikler: Maket yapma, robot tasarlama

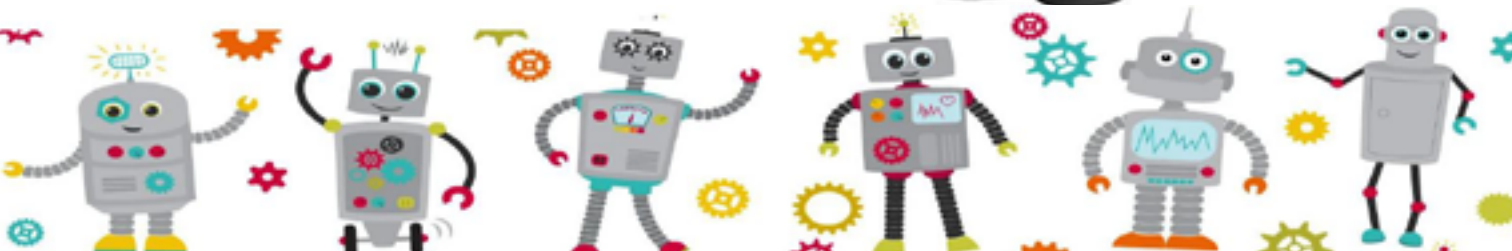

DERSE HAZIRLIK

- Yağmurların insan yaşamı üzerindeki önemini araştırınız.
- Bu konu üzerinde proje çalışması yapınız.

PINAR İLE YAĞMUR DAMLASI

Küçük yağmur damlası, kendini onca zaman sırtında taşıyan buluta:

- Ben artık yeryüzüne iniyorum. Baksana toprak tüm özlemiyle beni bekliyor, hoşça kal, dedi. Kendini o masmavi boşluğa bırakıverdi. Ama o ne? Son anda çıkıveren şakacı rüzgâr, kendini sabırsızlıkla bekleyen toprak yerine, onu minicik bir kızın serçe parmağına sürükleyivermişti.

Pınar birden irkiliverdi. Elinin üstüne böyle teklifsizce düşüveren bu damlacık, onu ürkütmüştü.

Küçük kız, "Yağmur başlayacak sanırım." diye düşündü. Başını gökyüzüne kaldırdı. Kocaman kara bulutlar bir anda, o engin maviliği kaplayıvermişti.

Islanmamak için hemen eve koştu. Sonra da yukarı, odasına çıktı. Elinin üstündeki damlacık o anda aklına geldi. Tam kurulayacağı vakit, parmağının üstünde, incecik bir ses duydu.

- Lütfen beni silme küçük kız. Daha görevime başlamadım. Buraya yanlışlıkla düştüm. Şakacı bir rüzgâr buna sebep oldu. Toprak ana, bana ne zamandır hasret. Baksana yer yer ne kadar kötü çatlamış.

- İstemezsen elbette silmem, dedi Pınar. Gerçekten şu minicik halinle o koskoca toprak için sen, bu kadar önemli misin?

- Elbette, yanlız ben değil, dedi damlacık. Ben tek başıma bir hiçim. Benim milyonlarca kardeşim var. Hepimiz birlik olduk mu, vız gelir. İstersek yeryüzünü doyuruncaya kadar sularız.

- Ömrünüz çok kısa olmalı, dedi Pınar. Toprak sizi emince, hemen ölüveriyorsunuz.

Minik damlacık bir kahkaha attı.

- Hayır, küçük kız, biz ölümsüz varlıklarız. Dediğin gibi toprak ilkin bizi emer. Böylece daha da hareketlenip en küçük ottan, en ulu ağaca kadar can veririz. Isı, eğer biraz yükselmişse buharlaşıp bulut olur, gökyüzüne yükseliriz. Yeryüzüyle yine kucaklaşacağımız zamanı sabırsızlıkla orada bekleriz.

- Gerçekten hayat için böylesine gerekli misin?

- Gerekliyim tabi. Benim, barajlara dolup evinize elekriği getiren... Benim, buğdaya altın sarısı başak veren.

- Damlacık, seni şimdi daha çok sevdim, dedi Pınar. Bizi daha sık ziyaret et, olmaz mı?

- Bana kalsa hep sizinle olmak isterim. İnsanla, ağaçla, toprakla... Ama ne yazık ki sadece istemek yetmiyor. Sizlerin de yapması gereken bazı şeyler var. Biz ağaçları severiz. Yeryüzüne bizi çeken onlardır. Çoğunlukla onların bol olduğu yere bereketimizle yağarız. Üstelik daha bol yağarsak, yöreye bereket yerine felaket getiririz. O zaman da adımız sel olur.

Pınar sevgiyle:

- Sen ne kadar yararlı bir damlacıkmışsın. Her görüşümde sana el sallayacağım.

- Ben her zaman bir yağmur damlası değilim. Ara sıra şekil de değiştirebilirim. Bazen kırmızı bir gül yaprağında sevimli bir çiy tanesiyim. Bazen bembeyaz bir kar olurum. Tarladaki ekini kış boyu korurum. Bakarsın, masmavi gökyüzünde bulut olmuşum.

Küçük kız:

- Bağışla beni damlacık. Böylesine önemli işlerin varken, bir de ben senin zamanını aldım. Haydi, bakalım şimdi bahçeye koş. Bak bütün kardeşlerin bir an önce göreve başlaman için cama vuruyorlar. Damlacık heyecanla:

- Hoşça kal. Belki de sevimli bir gülün yaprağında tekrar görüşmek üzere dedi.

Sonra da kendisinden umulmayan bir çabuklukla, ona hasret toprağa atlayıverdi.

Şule Sencer HANKAPI

SÖZLÜK

- **İrkilmek:** Ürkerek geri çekilmek.
- **Bereketlenmek:** Çoğalmak, artmak.
- **Ulu:** Çok büyük.
- **Sabırsız:** Aceleci davranan.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Yağmur damlasının hikâyesi nerede başlıyor?
- Pınar, yağmur damlası hakkında neleri bilmiyor?
- Yağmur damlasının sele dönüşmesinin sebepleri nelerdir?
- Pınar ve yağmur damlasının dostlukları hangi durumlarda devam edebilir?

ÖDEV

- Yağmur damlalarının insan yaşamındaki önemini araştırınız. Bulduğunuz cevapları sınıfta anlatmaya çalışınız.

SERBEST OKUMA

YAĞMUR SUYU NEDEN TUZLU DEĞİL?

Yağmur çok şiddetli yağıyordu. İki samimi arkadaş olan Sare ve Çiğdem hızla evlerine doğru koşuyorlardı. Komşu oldukları için okula birlikte gidiyor ve okuldan birlikte dönüyorlardı. Bu da arkadaşlık bağlarının daha kuvvetli olmasına neden olmuştu.

Sare aniden durdu. Çiğdem, arkadaşının durduğunu fark edince koşmaya devam etmedi. Sare'nin yanına doğru gitti. ''Neden durdun?'' diye sordu. Sare cevap vermek yerine avucunu açtı. Yağmur damlalarını avucunun içine hapsetti. Sonra da elini ağzına götürüp avucundaki yağmur suyunun tadına baktı. ''Yağmur suyu neden tuzlu değil?'' dedi. Çiğdem de şaşırdı Sare'nin söylediklerine. O da yağmur suyunun tadına baktı. Evet, gerçekten de tuzlu değildi. Bu şaşırtıcı olayın nedenini ikisi de bilmiyordu. Bir yandan düşünüp tartışıyorlar, diğer yandan hızlı adımlarla yürüyorlardı. Sonunda eve vardılar. Çiğdem, ''Bu konuyu araştıralım ve yarın öğrendiklerimizi birbirimize anlatalım.'' dedi. Sare, onaylarcasına kafa salladı. İkisi de evlerine girip üstlerini değiştiler. Çiğdem bilgisayar karşısına geçti, araştırmaya başladı. Okudukları karşısında hayrete düştü. Ayrıca yeni bilgiler öğrenmek onu çok mutlu ediyordu. İnternette yazılanları içinden okumaya başladı.

Deniz ve okyanusların tadları tuzludur. Güneş ışınları sayesinde yeryüzündeki sular buhar olup gökyüzüne yükselir. Gökyüzünde soğuk havayla karşılaşır ve yeryüzüne yağmur olarak düşer.

Aklına şu soru geldi. ''Tuzlu olan deniz suyu yağmur olarak dönüyorsa neden yağmurlar da tuzlu değil?'' Bu soru aklını kurcalarken okuduğu yerde cevabını buldu. Güneş ışınları sadece suyu buharlaştırıyordu. İçindeki tuz buharlaşmıyor ve gökyüzüne yükselmiyordu. Ayrıca bir deneyden de bahsediyordu. Deney, heyecanını bir kat daha arttırmıştı. Hemen yapmak istiyordu. Evdeki tencerelerden birini aldı. İçini suyla doldurup üstüne de tuz ekleyip karıştırdı. Daha sonra annesinin de yardımıyla ocağın altını yaktı. Su kaynarken tencerenin kapağını kapattı. Bir süre sonra kapağın iç kısmında su damlaları olduğunu fark etti. Hemen kaşık yardımıyla o damlalardan biraz aldı ve tadına baktı. Bir kez daha şaşırmıştı. Tadına baktığı su tuzlu değildi. Deneyi yaptıktan sonra olayı daha net anlamıştı. Bir an önce öğrendiklerini arkadaşına anlatmak için sabırsızlanıyordu.

Bilim Çocuk Dergisi

DERSE HAZIRLIK

- Çevremize nasıl sahip çıkabiliriz? Araştırınız!
- Çevre kirliliği nedir? Araştırınız.

DOĞANIN İNTİKAMI

Zamanın birinde, doğa harikası bir yerde verimli topraklarda yaşayan insanlar varmış. Bu yerin doğal zenginlikleri herkesin dilindeymiş. Topraklarına ne ekilse yetişiyor, güneş bu yeri her daim ısıtıyor, yağmur herkesin uyuduğu vakitte yağıyormuş. Yağan yağmur çiftçinin ektiği ekini çok kısa zamanda büyütüyormuş. Buradaki insanlar bu zenginliklerle çok rahat bir hayat sürüyormuş.

Başta doğaya saygılı davranan bu insanlar zamanla doğaya karşı duyarsızlaşmaya başlamışlar. Doğa onların her istediğini verince onlar da bu zenginliğin her zaman süreceğini düşünmüşler. Suyu hor kullanıp, ormandaki ağaçları kesmişler. Hayvanların yaşam alanlarına müdahalede bulunup hayvanların o bölgeyi terketmelerine neden olmuşlar. Doğanın kaynakları bir süre daha onlara güzelliklerini göstermeye devam etmiş. Ama bu bölgede yaşayan insanlar doğaya karşı yaptıklarından vazgeçmemiş.

Bu yaptıkları devam ederken artık Güneş kendini göstermemeye başlamış. Her taraf karanlığa bürünmüş. Kuraklık almış başını gitmiş. Yağmur hiç yağmamış, eldeki su kaynakları içeçecek su ihtiyacını karşılamayacak noktaya gelmiş. Bu insanlar doğaya verdiği zararı susuz, besinsiz kaldıklarında anlamışlar. Bu yerleşim yerinde yaşayan tüm insanlar toplanıp yaptıkları hata konusunda fikir birliğine varmışlar.

Yaptıkları toplantıdan sonra eldeki kaynaklara saygı göstermelerinin ne kadar önemli olduğunu kavramışlar. Zamanla doğadaki varlıklar bu olayı anlamış ve kaynaklarını tekrar seferber etmiş. Buradaki insanlar uzun zaman boyunca bu olayları hiç unutamamışlar.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Yerleşim yerine, insanlar olumsuz etki etmeden önce yağmur ne zaman yağıyormuş?
- Bu yerdeki zenginlikler zamanla neden kaybolmaya başlamış?
- Metnin konusu nedir? Güneş kendini göstemeyince ne olmuş?
- Konu ile ilgili gazeteden, interneten, dergilerden haber toplamaya çalışınız.
- Doğayı ve doğadaki canlıları korumak için bize düşen görevler nelerdir? Araştırınız.

TARTIŞALIM

- İnsan hayatı için gazete veya basın araçlarının önemini araştırınız.
- Gazeteden, önemli bir haberi seçiniz ve sınıfta arkadaşlarınıza okuyunuz. Her haberi dikkatlice dinleyin ve haber üzerine tartışınız. Sınıfınızda duvar gazetesi hazırlamaya çalışınız.

ÖĞRENELİM

Aşağıda bir haber metnini okuyunuz.

ÜSKÜP METEOROLOJİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ AÇIKLADI!

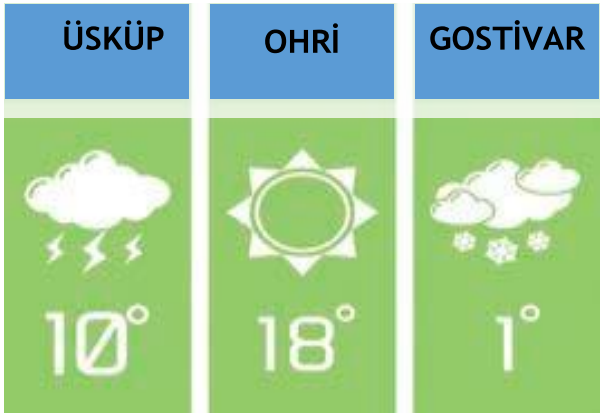

Geçen hafta pazartesi günü başlayan kar yağışı Gostivar'da aralıklarla beş gün sürdü. Cumartesi günü sisli geçerken Üsküplüler pazar sabahı güneşli bir havaya uyandı. Peki, gelecek hafta hava nasıl olacak?

Meteoroloji Genel Müdürlüğünün tahminlerine göre yurt genelinde pazartesi günü mevsim normallerinin üstünde bir sıcaklık etkili olacak. Ardından sıcaklık her geçen gün bir öncekine göre azalacak. Pazartesi günü Üsküp güneşli olacak. Sıcaklığın ise 15 derece olacağı tahmin ediliyor. Salı günü hava sıcaklığının 4 derece azalması ve sabah saatlerinden itibaren sis bekleniyor. Çarşamba günü sıcaklığın 3 derece daha azalacağı, orta kuvvette rüzgârın eseceği tahmin ediliyor. Perşembe günü 2 derece azalacak olan sıcaklığın cuma günü 5 dereceye düşmesi ve kar yağışının başlaması öngörülüyor. Cumartesi ve pazar günü ise sıcaklığın sırasıyla 3 derece ve 0 derece olması beklenirken kar yağışının aralıklarla devam edeceği tahmin ediliyor. Aşağıdaki Hava durumundan yararlanarak bölgeler arasında hava durumu neden farklıdır. Araştırınız!

ARAŞTIRALIM

İklim nedir? Isı artışı kaç yılda bir oluyor? Atmosferdeki gazların görevi nedir? Küresel ısınma hangi olaylar sonucunda ortaya çıkmıştır? Küresel ısınmayı önlemek için neler yapmalıyız? Küresel ısınmayı önlemek için birey ve toplum olarak neler yapmalıyız? Bu konudaki bilgi ve düşüncelerinizi yazınız.

ARAŞTIRALIM

Metnin hazırlık bölümünde yararlanmak üzere doğanın renklerini içeren farklı tonlarında farklı nesneler veya resimler getiriniz. Resimleri nesneleri izlerken öğrencileri güdülemek için bir kaç soru sorularak derse geçiş yapılır: "Eskiden çevre nasıldı?" (Doğa, kentleşme, yeşil alanlar, köyler, vb...). Aynı zamanda öğrencilerinizden aşağıdaki konulardan birini seçerek aralarında konuşmalarını isteyiniz.

Doğayı ve doğadaki canlıları korumak için bize düşen görevler nelerdir? Yurdumuzda veya dünyada adını duyduğunuz, gönüllü çevre kuruluşları var mı? Bu kuruluşların yaptığı çalışmalar nelerdir? Yaşadığınız yerde çevreyi korumak ve güzelleştirmek amacıyla kurulmuş dernek ve vakıf var mı? Nedir?

- Çevreyi Korumaya Yönelik Dernek ve Vakıflar
- Dünya Doğayı Koruma Vakfı
- Greenpeace

Duyulardan hareketle yazma yöntemini kullanarak aşağıdaki çalışmayı yaptırınız. Vivaldi'nin Mevsimler Konçertosu'nu hazırlayınız. Öğrencilerinizin müzik eşliğinde göstermiş olduğunuz doğa resimlerini incelemelerini, daha sonra müziğin ve resmin kendilerinde oluşturduğu duyguları sözlü olarak ifade etmelerini sağlayınız. Ardından defterlerine resmi anlatan bir paragraf yazmalarını isteyiniz. Bu çalışmada sıradan ifadelerden çok kendilerine özgü ifadeler kullanmaları yönünde öğrencilerinizi teşvik ediniz.

- Güdümlü yazma yöntemini kullanarak aşağıdaki konuları öğrencilerinize veriniz:

1. *Çevrenize dikkat ediniz. Önce evinizdeki, okulunuzdaki ve yaşadığınız ortamdaki kirlenmeyi saptayınız. Çöpler, hava, su, ses ve ışık kirlenmesi vb.*
2. *Çevremizi neler kirletiyor? Kirlenmenin kaynaklarını araştırmanız gerekiyor. Kirlenmenin kaynakları arasında sizler de var mısınız? En son kaç saat önce yere yediğiniz çikolotanın veya sakızın kâğıdını attınız?*
3. *Çevreye nasıl daha az zarar verirsiniz? Sizden kaynaklanan çevre zararlarını en aza indirgemenin yollarını bulunuz.*
4. *Yapılan yanlışlıkları nasıl düzeltebilirsiniz? Öncelikle kendinizin daha sonra çevrenizdeki insanların yanlışlarını fark etmek ve bunları düzeltmek için neler yapabilirsiniz?*

Farkında olmadan çevreye zarar veren birçok insanı yaptıklarının yanlış olduğu konusunda ikna etmekle işe başlayabilirsiniz. Öğrencilerinizden sınıf panosu üzerinde doğal yaşamı korumak ve çevreyi temiz tutmak için neler yapmamız gerektiğini konu alan bir liste yazmalarını ve bir düşünceden diğerine doğal bir akışla geçmelerini isteyiniz. Liste tamamlandıktan sonra bir öğrenci tarafından yüksek sesle okunur.

DERSE HAZIRLIK

- Atıkların geri dönüştürülme süreciyle ilgili neler biliyorsunuz?
- Arkadaşlarınızla paylaşınız.

GERİ DÖNÜŞÜM MAKİNESİ

Atıkların bazı işlemlerden geçirilip tekrar tekrar kullanılabileceğini biliyor muydunuz? Gelin atıkları kullanılır hâle getiren geri dönüşümün ne olduğuna yakından bir bakalım.

Her gün evde, okulda, sokakta, iş yerlerinde ve daha birçok yerde tüketim alışkanlıklarımız sonucunda atıklar ortaya çıkar. Bunlar kâğıt, plastik, cam, metal ve çeşitli başka malzemelerden oluşur. Bu dört malzeme geri dönüşümü yapılan başlıca malzemelerdir.

Geri dönüşümü yapılacak olan atıklar birçok ülkede geri dönüşüm kutularında toplanır ve daha sonra geri dönüşüm tesislerine gönderilir. Geri dönüşüm, dünyamızın ve yaşadığımız çevrenin korunması açısından önem taşır. Doğal kaynakların azalması nedeniyle de bu önem gün geçtikçe artmaktadır.

Bazı atıklar geri dönüşüm tesislerine gönderilmeden önce fotoğrafta görüldüğü gibi sıkıştırılır. Böylece atıkların kapladığı alan azalır ve taşınması kolaylaşır.

Geri dönüşüm yapıldığında birçok malzeme tekrar hammadde olarak kullanılabilir hâle gelir. Bunun sonucunda da ormanlar, su kaynakları ve petrol gibi doğal kaynaklar daha az kullanılır. Çevrenin korunmasında büyük bir adım atılmış olunur. Geri dönüşüm sayesinde çevredeki atık miktarı, atıkların depolanması için gereken alan ve enerji kullanımı azalır. Böylece çevreye verilen zarar da azalır.

Geri dönüşümü yapılabilen birçok atık çeşidi vardır. Eski kitap, defter, gazete, dergi gibi kâğıt atıklar, geri dönüşüm tesislerinde parçalanıp hamur hâline getirildikten sonra kâğıt, karton gibi malzemelerin üretiminde kullanılır.

Kullandığımız piller, toprağa ve suya karıştığında insan sağlığına zarar verebilen bazı metaller içerir. Bu nedenle piller atık hâline geldiğinde özel kutularda biriktirilir ve pil

toplayan merkezlere iletilir. Buralarda bu piller içerdikleri kimyasal maddelere göre ayrıştırılır. Bazılarından yeni piller üretilirken bazıları çevreye zarar vermeyecek şekilde depolanır.

Çeşitli plastik malzemelerden üretilen bardak, şişe, boru, ambalaj, poşet ve kablo gibi birçok malzeme atık hâline geldikten sonra içerdiği plastiğin türüne göre yeni malzemelerin üretiminde kullanılır.

Artık kullanılmayan bilgisayar, telefon, buzdolabı gibi eşyalar ve diğer atık metal malzemeler, atık metal toplayan özel firmalar tarafından toplanır. Daha sonra metal parçalar çeşitli malzemelerin üretiminde kullanılmak üzere eritilir. Cam atıklar, örneğin şişe, kavanoz ve tabaklar geri dönüşüm tesislerinde eritilerek tekrar cam yapımında kullanılır.

Meyve, sebze, yemek artıkları, ağaçların kurumuş yaprakları gibi organik atıklar çöplerin toplandığı tesislerde değerlendirilir. Bu atıkların çürümesi oksijensiz ortamda bakteriler yardımıyla hızlandırılır. Bu sırada açığa çıkan metan gazı depolanır. Depolanan metan gazı daha sonra elektrik enerjisi elde etmek için kullanılır. Bu, atıkların çeşitli işlemlerle başka bir ürüne ya da enerjiye çevrilmesi olarak bilinen geri kazanıma bir örnektir.

Tuğçe DURGUT

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Okuduğunuz metnin konusunu ve ana fikrini bulunuz.
- Geri dönüşümün çevreye katkıları nelerdir?
- İnsanların geri dönüşümü önemsemesi için sınıfınızda bir etkinlik yapın, daha sonra elde ettiğiniz projeyi yetkililere sununuz.

ARAŞTIRALIM

Metinde geçen bazı atık malzemeler aşağıda verilmiştir. Metinden yararlanarak bu malzemelerin karşısına örneklerini ve geri dönüşüm hikâyelerini yazınız. Aşağıda sunulan kağıt örneğindeki gibi, metal, cam, plastik atık malzemelerin geri dönüşüm hikayelerini araştırınız.

Malzeme	Örnekler	Geri Dönüşümü
kağıt	Eski kitap, defter, gazete, dergi, karton.	Geri dönüşüm tesislerinde parçalanıp hamur hâline getirildikten sonra kâğıt, karton gibi malzemelerin üretiminde kullanılır.

VÜCUDUMUZ İÇİN GEREKLİ BESİNLER

Sağlıklı, yeterli ve dengeli beslenmek çok önemlidir. Vücudumuzun çeşitli gıdalara ihtiyacı vardır. Sağlıklı olmak için çeşit çeşit gıdaların her birinden vücudumuzun ihtiyacı kadar almalıyız. Vücudumuz için gerekli olan besinlerden süt, yumurta, et, tavuk, peynir ve balık gibi gıdalar hayvansal kaynaklı besinler olarak adlandırılır. Sebze, meyve, ekmek, nohut, makarna, mercimek, buğday gibi gıdalara ise bitkisel kaynaklı besinler adı verilir. Bunların bazıları büyümemize yardımcı olur, bazıları bize enerji verir, bazıları ise vücudumuzun vitamin ihtiyacını karşılayarak bizleri mikroplara karşı korur. Daha sağlıklı ve güçlü olmamızı sağlar. Eğer bu gıdalardan yeterli ve dengeli bir şekilde yemezsek vücudumuzda bazı hastalıklar ortaya çıkar. Örneğin süt, peynir ve et gibi hayvansal gıdalar yeterli ve dengeli tüketilmezse protein eksikliği olur. Büyümemiz ve gelişimimiz yavaşlar. Çok çabuk hastalanırız ve kolay iyileşemeyiz. Vücudumuzun hastalıklara karşı kendini savunması için her öğün düzenli ve dengeli beslenmeliyiz.

ARAŞTIRALIM

- Hayvansal ve bitkisel gıdalar hangileridir?
- Yeterli ve dengeli beslenme nedir?
- Yeterli ve dengeli beslenmesek ne olur?
- Sağlıklı ve sağlıksız yiyeceklerin listesini yapınız ve sınıf panosuna asınız.

DERSE HAZIRLIK

- Temizlik neden önemlidir?
- Temizliğe dikkat etmediğimizde sağlığımız nasıl etkilenir?

SAYGIN İNSAN

Temizlik alışkanlığı, sağlığımız ve mutluluğumuz için çok önemlidir. Sabah erken uyanıp elimizi, yüzümüzü yıkamak ve dişlerimizi fırçalamak bu alışkanlığın en basit uygulamasıdır. Bu davranışlar, hayatımız boyunca sağlıklı olmamızı sağlayarak bize çok kazandırır.

Günlük yaşantımızda temizliği bir alışkanlık hâline getirmek için öncelikle ellerimizi, sık sık yıkamalıyız. Tozlu ve kirli ortamlarda sürekli olarak mikrop bulaşan ellerimizi sık sık sabunlayarak mikroplardan korunabiliriz. Mikroplar, temiz olmayan ortamlarda ürer. Dokunma ya da o ortamda bulunma sonucunda vücudumuza bulaşır.

Mikroplar, her an yıkanmayan eller ve ağız yoluyla vücudumuza taşınır, hastalanmamıza sebep olabilirler. Musluklar, kapı kolları, merdiven korkulukları, meyve ve sebzeler gibi günlük hayatta kullandığımız veya dokunduğumuz pek çok şeyde çeşitli mikropların barınması mümkündür. Bu mikroplar ancak laboratuvar ortamında, gelişmiş mikroskoplarla fark edilebilir.

Vücut temizliği, sağlıklı bir hayatın vazgeçilmez koşuludur. Çıplak gözle görülmeyen ve ancak mikroskopla fark edebildiğimiz birçok canlının saçlarımızda, kirpiklerimizde ve vücudumuzun birçok yerinde yaşadığını bir düşünün! İste, ancak temiz su ve sabunla ellerimizi, yüzümüzü yıkayarak, sık sık banyo yaparak bu mikroplardan arınabiliriz.

Temizlik, toplum içinde başkalarıyla daha huzurlu ve güven içerisinde yaşamamızı sağlar. Vücudunu, elbiselerini temiz tutan insanlar, başkaları tarafından hoş karşılanır ve toplumda saygı uyandırırlar.

Ali DÜNDAR

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Mikroplardan korunmak için neler yapmalıyız?
- Her gün yapmamız gereken temizlikler nelerdir?

DERSE HAZIRLIK

- Nasrettin Hoca'nın nasıl bir kişiliğe sahip olduğunu araştırınız ve sınıfta anlatınız.
- Bildiğiniz Nasrettin Hoca fıkrası var mı?
- Fıkralar sizde nasıl bir etki bırakıyor?

YE KÜRKÜM YE

Hoca, çağırıldığı düğün yemeğine eski elbisesiyle gider fakat kimse oralı olmaz. Kendisine buyur eden çıkmaz. Buna, Hocanın canı çok sıkılır. Keramettin kıyafetinde olduğunu düşünerek evine gelir ve yabanlık kürkünü giyer. Bu kez, gerine gerine düğün evinin kapısını çalar. Herkeste bir iltifat, bir ikram!...

- Buyur Hoca, şöyle bu tarafa buyur!
- Buyurunuz Hoca hazretleri!

Hocayı sofrada başköşeye oturtturlar. Sıra yemeğe gelince, Hoca kürkünün ucunu sofraya doğru tutarak:

- Buyur kürküm, ye kürküm ye! Demeğe başlar.

Bundan bir şey anlamayanlar:

- Hayrola Hoca Efendi, ne oluyor? Derler.
- Hoca da başından geçenleri anlattıktan sonra:

İkram bana değil de kürke olunca, bu güzel yemekleri yemek elbette onun hakkıdır!... der.

Nasrettin Hocadan Fıkralar

SÖZLÜK

- **Kürk:** Bazı hayvanların, giyecek yapmak için işlenmiş postu.
- **Keramet:** Ermiş kimselerin gösterdiklerine inanılan, doğaüstü durum.
- **İltifat:** Güzel söz söyleme, güler yüz gösterme.
- **İkram:** Buyurmak.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Hoca düğüne eski elbiseleriyle, daha sonra kürk ile gidince nasıl ağırlanır?
- Hoca "Ye kürküm ye" derken şaşıran ev halkı nedenini sorduğunda, Hoca'nın cevabı ne olur?
- Sizce fıkranın vermek istediği ana düşünce nedir?

ÖĞRENELİM

Okuduğunuz yazıda anlatılan olay bizi hem güldürüyor hem de ne anlatmak istendiği hakkında düşündürmektedir. Bizi hem güldüren hem de düşündüren bu tür kısa yazılara ***fıkra*** denir. Ele alınan konuya bağlı olarak ortaya çıkan şakalı fakat anlamlı sözler fıkranın esasını oluşturur.

AÇIKLAMA:

Nasrettin Hoca fıkraları, Türk halkının duyuş ve düşünüş özelliklerini yansıtır. Türk halkının yarattığı bir mizah dehasıdır o...

ETKİNLİK İLE ÖĞRENELİM

Gruplara ayrılan öğrencilere halk edebiyatının farklı eserlerini bulma görevi verilir. Araştırmaları sırasında eserlerin nereden geldiğini, hangi türe ait olduğunu (hikaye, türkü, fıkra, masal, bilmece) ve hangi halk bilgeliğini (mesajını) ilettiğine dikkat etmelidirler. Sınıfta her grup her türden bir eser seçer ve bunlarla ilgili sunum yapar. Hazırlanan çalışmalar, "Halk Sanatı" adlı bir kitap içinde toplanır ve düzenlenir.

Daha sonra öğrenciler bir halk masalı izlerler. Gruplara ayrılan öğrencilerden halk hikâyeleri ile mensur (nesir) edebi metinler arasındaki farkları, yazıldıkları dil ve onları yaratanlar açısından bilgi edilmeleri istenir. Açıklamalardan sonra mensur (nesir) edebi metinlerin bir yazar tarafından yazılmış sanat eserleri olduğu sonucuna varılır. Buna karşılık, halk masalları sözlü olarak (yazarı belli olmayan) yaratılmış, birileri onları yazana, yerel dilde anlatılana ve aktarılana kadar bir nesilden başka bir nesile aktarılmış ve değişmiş özelliklere sahip olduğu açıklanır. Masallar, büyülü ve fantastik olaylar ve karakterler hakkındaki hikayelerdir. Halk hikayeleri anonim, zamansız ve sözsüzce insanlar arasında sözlü olarak dağıtılan placeless masalı. Masal ve halk masalları arasındaki temel fark, masalların, büyülü ve hayali yaratıkları içeren hikayeler olduğu, halk masallarının ise insanların gerçek yaşam deneyimlerini yansıtma eğiliminde olduğu.

DERSE HAZIRLIK

- Yaşadığınız yerin nasıl olmasını istersiniz?
- Elinizde bir sihirli değnek olsaydı yaşadığınız yerde neleri değiştirmek isterdiniz?

MEMLEKET İSTERİM

Memleket isterim
Gök mavi, dal yeşil, tarla sarı olsun;
Kuşların çiçeklerin diyarı olsun.

Memleket isterim
Ne başta dert ne gönülde hasret olsun;
Kardeş kavgasına bir nihayet olsun.

Memleket isterim
Ne zengin fakir ne sen ben farkı olsun;
Kış günü herkesin evi barkı olsun.

Memleket isterim
Yaşamak, sevmek gibi gönülden olsun;
Olursa bir şikâyet benden olsun.

Cahit Sıtkı TARANCI

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Şair, memlektinde nelerin olmasını ister?
- Sizce bunların olması kimlerin elinde?
- Siz de böyle bir memlekette yaşamak ister misiniz?

ÖĞRENELİM

Bu şiir, konusuna göre ***lirik*** şiirdir.

Duygu ve düşüncelerin coşkulu bir dille anlatan şiire, ***lirik*** şiir denir. Eski Yunan edebiyatında şairler şiirlerini Lyra (lir) denilen bir sazla söyledikleri için bu tür şiirlere lirik denilmiştir. Lirik şiir, dünya edebiyatında en çok işlenen ve sevilen şiir türüdür. Lirik şiirler insan yüreğine seslenen, kişisel duygular, aşk, sevgi, acı, sevinç, özlem, hasret gibi olanlardır.

DERSE HAZIRLIK

- Açgözlülük nedir?
- Bugüne kadar hiç açgözlülük yaptınız mı?

BALIKÇIL

Bir gün uzun bacakları üstünde balıkçıl
Uzun boynuna takılmış upuzun bir gaga,
Dolaşıyordu bir su kıyısında.
Su en güzel günlerdeki gibi pırıl pırıl.
Güzel turna kardeş fır dönüyordu içinde
O nefis yayın kardeşle birlikte.
Balıkçıla o kadar yaklaşıyordu ki
Uzansa hepsini yakalayıverecekti.
Ama hiçbir şey yapmadı, bekledi;
"Karnım biraz daha acıksın." dedi.
Muntazam yaşardı, vakitsiz yemek yemezdi.
Nelerden sonra hazret acıktığını sezdi.
Yavaşça kıyıya doğru yaklaştı.
Bu sefer de sazanlar dolaşıyordu suda.
Bekleyecekti, hoşuna gitmemişti bu da
Nedense biraz fazla namizaçtı.
Beğenmezdi öyle değme yemeği;
"Sazana mı kaldı" diyordu, "kuşların beyi?
"Bununla doyacağım! Beni ne sanıyorlar?"
Sazan da gitti, şimdi bir kaya balığı var;
Onunla da koskoca balıkçıl nasıl doyar?
"Allah korusun!" diyordu, "Kımıldamam bile."
Ama sonra daha azı için kımıldadı.
Kalmamıştı suda balığın adı.
Acıkmıştı, bir sümüklü böceğe rastladı;
Bir anda yaladı yuttu lezzetle.
Pek o kadar müşkülpesent olmayın.
Bu dünyada, en fazla uysallar rahat eder.
Açgözlülük ederseniz eldeki de gider;
Hiçbir şeyi küçük görmeyin sakın.

La Fontaine

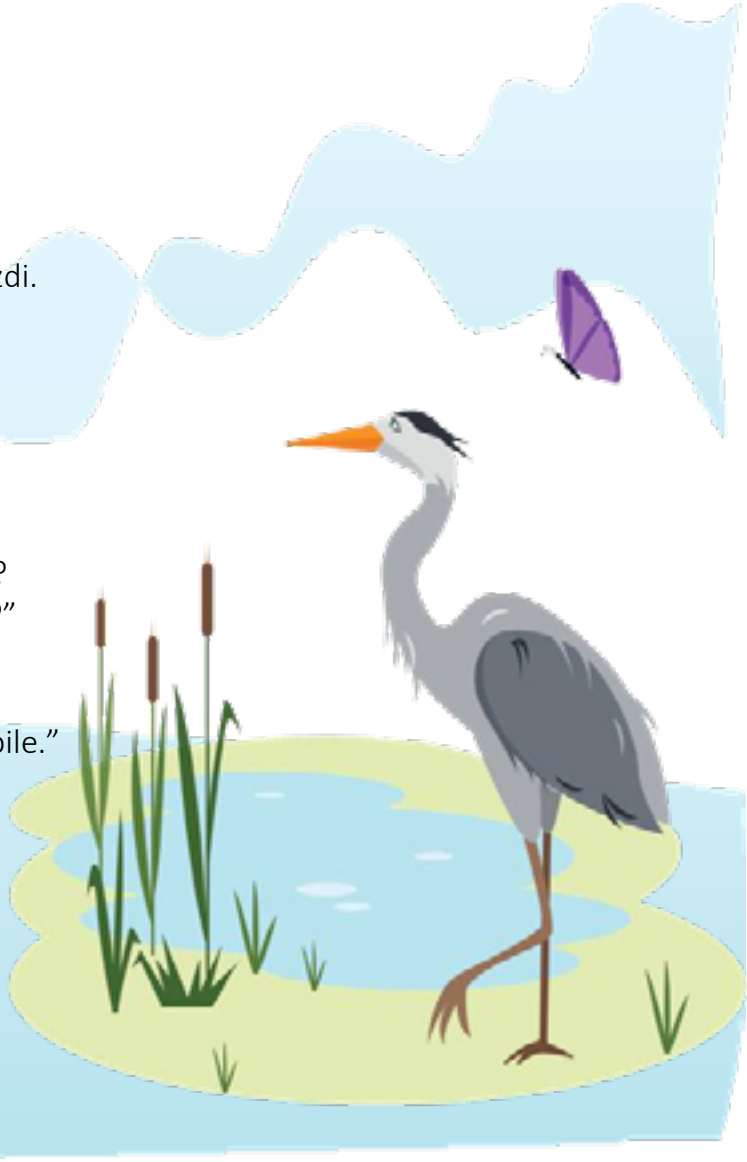

SÖZLÜK

- **Balıkçıl:** Uzun bacaklılardan, boynu ve gagası uzun, su kıyılarında yaşayan, balık yiyerek beslenen büyük kuş.
- **Turna:** Tatlı sularda yaşayan yırtıcı bir balık.
- **Yayın:** Başı büyük, ağzı geniş, iri bir tatlı su balığı.
- **Muntazam:** Düzgün, düzenli, derli toplu.
- **Sazan:** Tatlı sularda yaşayan kılçıklı bir balık türü.
- **Müşkülpesent:** Güç beğenen, titiz.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Fabl'da anlatılan olayda yer alan ana kahraman kimdir?
- Size göre bu olayın gerçekten yaşanmış olması mümkün müdür?
- Şair, ***"Açgözlülük ederseniz eldeki de gider,***
  Hiçbir şeyi küçük görmeyin sakın." dizelerinde neyi açıklamak istemiştir.

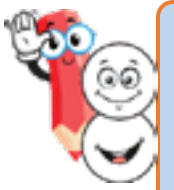

TARTIŞALIM

- Bu olaydan çıkarılacak ders hayvanlarla mı yoksa insanlarla mı ilgilidir? Sınıfta tartışınız.
- Fabl'da bir ahlak dersi mi, yoksa bir hayat dersi mi verilmektedir? Arkadaşarınız ve öğretmeniniz ile tartışınız.

ÖĞRENELİM

Fabl, kişilleri hayvan, bitki, eşya ve bazan insan olan masallardır. Çoğu zaman şiir olarak, "giriş, gelişme, sonuç ve çıkarılacak ders" bölümleri bulunan bir plana göre yazılır. Giriş bölümünde durum ortaya konulur, gelişme bölümünde olaylar gelişir, sonuç bölümünde olay bir sonuca ulaşır.

ÖĞRENELİM

Bu şiir, konusuna göre ***didaktik*** (öğretici) şiirdir.

Didaktik şiir bir düşünceyi aşılamak ya da belli bir konuda öğüt, bilgi vermek, ahlaki bir ders çıkarmak amacıyla öğretici nitelikte yazılan, şiir türüdür. Şiirsel dille yazılmış öyküler ve fabllar bu türe girer. Didaktik şiir öğretme amacıyla yazılır.

DERSE HAZIRLIK

- Öğrencilerden hayvanlarla ilgili bildikleri deyim ve atasözleri bulmalarını ve söylemelerini isteyiniz.
- Öğrencilere, önceden hazırlanmış olduğu gazete, dergi, ansiklopedi, belgesel, İnternet vb. kaynaklardan hayvanlar hakkında bilgiler sunarak, hayvanlar ile bilgi toplamalarını sağlayınız.
- Dersin devamında öğrencilere daha önce La Fontaine adını duyup duymadıklarını sorunuz. La Fontaine'in öykülerini okumuş öğrencilerden bu öykülerin belirleyici niteliğini söylemelerini isteyiniz.

LA FONTEN ORMAN MAHKEMESİNDE

Bir gün hayvanlar
Kendileriyle ilgili
Gülmece öyküleri yazan
La Fonten'i
Ormanda yakaladılar.

Ve onu doğruca götürüp
Yargılamak için
Orman mahkemesine çıkardılar.

Aslan yargıçtı.
Sordu: "La Fonten,
Ne istiyorsun bizlerden?
Neden bizleri
İyiler kötüler,
Aptallar akıllılar,
Güzeller çirkinler,
Tembeller çalışkanlar, diye
İkiye bölüp
Birbirimize düşürüyorsun?"

"Hem sen bu öyküleri
Yazmadan önce

Hiçbir insan bizim için
Böyle düşünmez,
Hiçbir hayvan da bu denli
Birbirine
Düşman kesilmezdi."

“Sen yazmadan önce
Eşek, eşek değildi:
Daha bürünmemişti benim postuma,
Taşımazdı insanların yükünü.
Karınca da bu denli cimri değildi...

Ve yaz günleri çalışırken
Türküler söylediği için kendisine,
Her zaman yardım ederdi
Ağustos böceğine."

“Bizlerden ne kötülük gördün ki,
Hepimize böyle kendince
Ön adlar takıyor
Büyükleri, çocukları
Bize güldürüyorsun?”

Yalvaç URAL

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

Öğrencilerden okudukları metinle ilgili sorular hazırlamalarını isteyiniz.

Hazırladıkları soruları sınıfa sormalarını sağladıktan sonra siz de onlara aşağıdaki soruları yöneltiniz:

- Hayvanlar La Fontaine'i niçin yargılıyorlar?
- Aslan'ı en çok öfkelendiren sizce La Fontaine'in hangi öyküsüdür? Niçin?
- Aslan'ın düşüncelerine katılıyor musunuz? Neden?
- Sizce, olaylar bundan sonra nasıl gelişebilir? La Fontaine'e nasıl bir ceza verilebilir? Olayın sonrasını kendinize göre anlatınız.
- Hayvanların konuşturulması metnin anlatımına nasıl bir özellik kazandırmıştır?

TARTIŞALIM

- Hayvanların kişileştirilerek konuşturulmasının anlama olan etkisini kavratmak için öğrencilere "Metnin karakterleri insanlar olsaydı ne değişirdi?" sorusunu yöneltiniz. La Fontaine'in hayvanlarla ilgili yakıştırmaları, insanların hayvanlara bakışını etkilemiş midir? Neden böyle düşünüyorsunuz? Soruları sorularak sınıfta tartışma tekniği kullanılabilir.

ETKİNLİK

- Sonuç etkinliği olarak öğrencilere metinde anlatılan olayların gerçek mi, kurgu mu olduğunu sorunuz. Fabl türünün özelliklerini sezdiriniz. Fablın öğüt vermek amacıyla insan dışındaki varlıklara insan kişiliği kazandırılarak oluşturulan hikâye ve masallar olduğunu kavratmaya çalışınız.
- Kişilik tiplerini temsil eden "cimri, eli açık, savurgan, kurnaz, korkak, cesur, heyecanlı, huysuz, çalışkan, süslü, özentili, sinsi, bilgiç, içe kapanık, hayalci, lider, sanatçı" kelimelerini yazdığınız kâğıtları bir torbaya ya da kutuya koyunuz. Öğrencilerden kura yoluyla bu kelimelerden birini seçmelerini ve yaratıcı konuşma yöntemini kullanarak belirlenen kişilik tipiyle ilgili duygu ve düşüncelerini ifade etmelerini isteyiniz. Birkaç öğrenciye aynı kişilik tipiyle ilgili söz hakkı vererek öğrencilerin konuya farklı bakış açıları getirmelerini sağlayınız. Süreyi de dikkate alarak etkinliği kura ile belirlenecek diğer kişilik tiplerine yönelik olarak sürdürünüz.
- Öğrencilerden konuşmalarını günlük hayatla ilişkilendirerek yeri geldikçe verilen kişilik tipleriyle ilgili kendi değerlerini örneklerle ifade etmelerini isteyiniz. Bunun için siz de zaman zaman araya girerek "Bu kişilik tipinin özellikleri sizin kişilik özelliklerinizle uyuşuyor mu? Bu tip kişileri beğenir misiniz? Neden?' gibi sorularla öğrencilerin kendi değerlerini ifade etmelerini sağlayınız.

Aşağıda bir kitap tanıtım örneği verilmiştir. Bu örneği okuyup inceleyiniz.

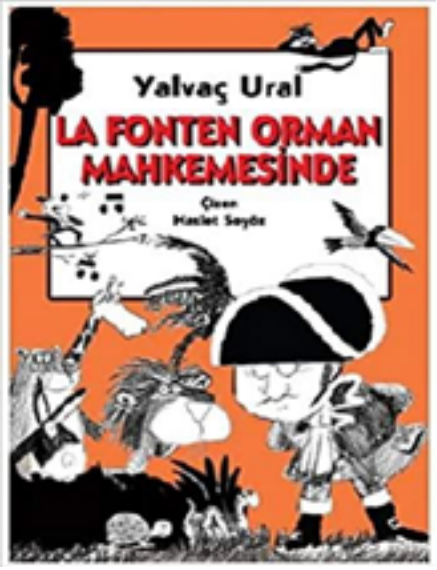

La Fonten Orman Mahkemesinde - Yalvaç Ural

Bir gün hayvanlar kendileriyle ilgili gülmece öyküleri yazan La Fonten'I ormanda yakalayıp yargılamak üzere orman mahkemesine çıkarırlar. Neden kendilerini akıllılar aptallar, iyiler kötüler, tembeller çalışkanlar diye sınıflandığını sorgularlar. Mahkeme yargıç Aslan'ın başkanlığında hem hayvanları hem La Fonten'İ dinler ve bir sonuca varır... Yalvaç Ural'ın şiir-öykü formunda yazdığı *"La Fonten Orman Mahkemesinde"* kitabın hem anlatımı hem de çizimleri La Fonten öykülerini bilen çocuklar için çok daha eğlenceli olur.

DERSE HAZIRLIK

- Metni, noktalama işaretlerine dikkat ederek sesli okuyunuz. Metni okurken metindeki anlamını bilmediğiniz sözcüklerin altını çiziniz.

DİL ATÖLYESİ

Duru biraz kaygılıydı. İlk kez bir dil atölyesine katılacağı için değil, dil bilgisi biraz zayıf olduğu için kaygılıydı. Meğer kaygılanmasına hiç gerek yokmuş, bir dil atölyesi ancak bu kadar eğlenceli olabilirmiş.

Öğretmenin "Günümüzde konuşulan kaç dil olabilir?", "Bildiğiniz diller hangileri?" sorularıyla atölye başladı.

Duru, dünyada yaklaşık 7000 dil olduğunu öğrenince çok şaşırdı. Her dilin kendine özgü dil bilgisi kuralları binlerce yıl içinde oluşmuş. En çok konuşulan dil Çincenin Mandarin lehçesiymiş. Bir dil, tarihsel ya da bölgesel nedenlerle kollara ayrılabilir ve bu kollar lehçe olarak adlandırılırmış. Türkçe, kollarıyla birlikte yaklaşık 200 milyon kişinin konuştuğu bir dilmiş.

Türkçenin yeryüzündeki çok eski ve geniş bir coğrafyaya yayılmış bir dil olduğunu öğrenen Duru'nun şaşkınlığı bir kat daha arttı. Üstelik Türkçe "abla, abi, hala, teyze, amca, dayı, enişte, kayınbirader, kayınvalide, kayınbaba, nine, ebe, dede, damat, dünür, elti, baldız, görümce, bacanak, enişte, yenge" gibi çok sayıda akrabalık adı bulundurması açısından nadir bir dilmiş. Buna ek olarak atasözü ve deyimlerin çok fazla olması ve günlük hayatta yoğun bir şekilde kullanılması da Türkçenin diğer dillerden ayrılmasında önemli bir pay sahibiymiş.

Türkçeyle ilgili tüm bu bilgileri öğrenen Duru, atölyenin yürütücüsüne diğer dillere dair özellikler de sordu. Dikkatini çeken en önemli şey ise çocukluktan beri duyduğu İngilizce, Fransızca, İspanyolca, Portekizce, Rusça, Farsça gibi dillerin Türkçeden bambaşka bir ***dil ailesi*** içerisinde olmasıydı. Bu diller Hint-Avrupa dil ailesi içindeymiş. Türkçe ise Japonca, Korece, Moğolca, Fince gibi dillerle birlikte Ural-Altay dil ailesi içinde yer alıyormuş.

Bu tür ilginç bilgilerin ardından atölyenin yürütücüsü, dil bilgisi deyince akıllarına gelen sözcükleri söylemelerini istedi. Ortaya birçok sözcük çıktı. Duru'nun en sevdiği etkinlik, sıfat lokantası oldu. Duru yapılan tüm etkinlikleri not aldı. Çünkü öğrendiği yaratıcı drama oyunlarını kitap kulübündeki arkadaşlarıyla paylaşmak istiyordu. Gelecek ay okullar açılıyor ve kitap kulübü toplanıyordu. Okulda kitap incelemesi yapacaklardı.

Tuğba CAN

ÖĞRENELİM

- Dil Ailesi: Aynı ana dilden türeyen ve aralarında akrabalık ilişkileri bulunan dillerin oluşturduğu bütün.

SÖZLÜK

- **Atölye:** Zanaatçıların veya resim, heykel sanatlarıyla uğraşanların çalıştığı yer, işlik.
- **Nadir:** Az bulunan.
- **Özgü:** yalnız bir türde ya da bireyde bulunup aynı cinsten başka hiçbir türde ya da bireyde bulunmayan.
- **Kaygı:** Korku, endişe.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Metne göre Türkçenin yer aldığı dil ailesi hangisidir?
- Metne göre bir dilin zaman içinde veya bölgesel sebeplerle kolları ayrılmasına ne denmektedir?
- Duru'nun dil atölyesinde en sevdiği etkinliğin adı nedir?
- Okuduğunuz metinde genel olarak neyden bahsedilmektedir? Metnin konusu nedir?
- Sizce dünyada en çok konuşulan dil neden Çince olabilir mi?

ETKİNLİK: Aşağıda verilen gazete haberini okuyunuz.

Yaşı Kadar Dil Biliyor

Çek Cumhuriyeti'nde yaşayan 17 yaşındaki lise öğrencisi Eva Maria Spekhorst, tam 17 dil biliyor. Her gün dil öğrenmek için düzenli olarak çalışan Eva'nın en sevdiği ilk 4 dil arasında Türkçe de var. 9 yaşında izlediği bir filmden etkilenen Eva, İngilizce öğrenerek işe başladı. Ardından İspanyolca müzikleri sevdiği için "Neden olmasın?" dedi ve İspanyolca öğrenmeye başladı. Öğrenci değişim programı sayesinde evinde misafir ettiği Türk arkadaşı sayesinde ise Türkçe öğrenmeye başladı. Eva: "İnsanlarla ana dillerinde konuşmak beni her zaman çok mutlu ediyor. Biriyle ana dillinde konuştuğumda, kalpten kalbe iletişim kurduğumuzu hissediyorum. Bu yüzden, dil öğrenmeyi asla bırakmayacağım.

https//www.oe.com.mk/

ÖĞRENELİM

Sizce "Yaşı Kadar Dil Biliyor" metni nereden alınmış olabilir? Metnin altında yazan *https://* ifadesini daha önce hiç gördünüz mü? Bir olay ya da olgu üzerine edinilen bilgiye **haber** denir. Bu bilginin gazete, dergi gibi yayın organlarıyla ya da radyo, televizyon gibi iletişim araçlarıyla topluma sunulmak üzere yazılı metin hâline getirilmesine de **haber yazısı** adı verilir. İnsan hayatı için gazete veya basın araçlarının önemini araştırınız. Gazeteden, önemli bir haberi seçiniz ve sınıfta arkadaşlarınıza okuyunuz. Her haberi dikkatlice dinleyinve haber üzerine tartışınız. Sınıfınızda duvar gazetesi hazırlamaya çalışınız.

DERSE HAZIRLIK

- Öğrencilere "Tiyatro" konusu hakkında görüşleri sorulur ve Ven diyagram tekniği yardımıyla Tiyatro oyunu ve Gölge Oyunu arasındaki benzerlik ve farklılıkları bulmaları istenir. Öğrenciler bu konuyla ilgili tüm fikirlerini yazarlar. Bu konuda öğrencilerden beklenen fikirler şunlar olabilir: maket, aktörler, sahne, kostümler, kuklalar, müzik vb. Öğretmen daha sonra elinde Karagöz ile Hacivat'ın maketleri ile derse geçiş yapar. (Yoksa kağıda çıktı alınıp kesilerek basitçe yapılabilir). Öğretmen masası üzerinde bulunan karakterlere kısa bir selamlaşma yaptırır. Öğrencilerdem Karagöz ve Hacivat'ın kişilik özelliklerini belirlemelerini ister.

  Hacivat: Bilgili, görgülü, kibar.

  Karagöz: Cahil, kaba, dalgacı.
- Devamında öğrencilere günümüzde sıkça karşılaştığımız sorunlardan biri olan yabancı dillerden geçen kelimeleri nasıl kullandığımız ile ilgili metin verilir ve bunu Karagöz ve Hacivat gölge oyunu gösterisi yaparak sunmaları istenir:

DİL ÖĞRENME

Hacivat: Yâr bana bir eğlence. Aman bana bir eğlence. Vay, Karagöz'üm iki gözüm merhaba.
Karagöz: Hoş geldin Hacı cav cav.
Hacivat: Bak Karagöz'üm dünya değişiyor, dilimize yeni yeni kelimeler giriyor. Senin haberin yoktur bunlardan. Biraz bunları dinle de öğren benden.
Karagöz: Fesüphanallah! Yine neler anlatacak, uyduracak bakalım.
Hacivat: Söyle bakalım Karagöz'üm sen suyu hâlâ çaydanlıkta mı kaynatırsın?
Karagöz: Ya nerede kaynatacaktım?
Hacivat: Kettleda (ketılda) kaynatacaksın elbet?
Karagöz: O da ne Hacivat'ım?
Hacivat: Suyu ısıtmak için kullanıyoruz diyorum sana.
Karagöz: Su ısıtıcısı desene Hacivat.
Hacivat: Şimdi şunu söyle bakalım kış hazırlıkları yaptınız mı?
Karagöz: Yapmaz mıyız hiç?
Hacivat: Eee, nerede muhafaza ediyorsunuz onları?
Karagöz: Allah Allah! Bilmiyor musun ya nerede muhafaza edeceğimizi? Nerede olacak?
Hacivat: Ben sana sordum ama bilemedin ki bana sorarsın. Deep freze (difriz) diyecektin Karagöz'üm.
Karagöz: Tövbe tövbe! Onun adı derin dondurucudur.
Hacivat: Söyle bakalım sen, laptop nedir?

Karagöz: Ne top ne top?
Hacivat: Bak hâlâ top dersin. Hani bilgisayarın elde taşınanı var ya…
Karagöz: Hacivat'ım ona dizüstü bilgisayar denir.
Hacivat: Hadi, ne demek istiyorum bil bakalım. Arkadaşlarla aktivite yapmak için bir restorana gittik, adisyonu ben ödemek istediğimde bir arkadaşım pek agresif davrandı. Hadi ne demek istedim, anlat bakalım.
Karagöz: A benim güzel Hacivat'ım aktivite yerine etkinlik, restoran yerine lokanta, adisyon yerine hesap, agresif yerine saldırgan desen ben de anlarım, sen de anlarsın, Ali de Veli de anlar. Yalnız benim anlamadığım bir şey var senin ana dilin Türkçe değil mi?
Hacivat: Bu da soru mu şimdi?
Karagöz: O hâlde ana dilin Türkçe ise neden Türkçesi varken kullanmazsın?

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Hacivat, Karagöz'e ne öğretmek istemektedir?
- Hacivat, bu durum karşısında Karagöz'e nasıl davranıyor?
- Karagöz ve Hacivat arasında geçen konuşmalardan en çok beğendiğiniz bölüm hangisidir? Nedeniyle açıklayınız.

ÖĞRENELİM

- **Gölge oyunu** veya **Gölge kukla tiyatrosu** olarak da bilinen, insanların ve diğer 2 Boyutlu veya 3 Boyutlu nesnelerin hareketinin izlenimini yaratmak için figürleri (gölge kuklaları) kullanan eski bir hikaye anlatma ve eğlence biçimidir. Gölge kuklaları, ışık kaynağı ile şeffaf bir perde veya perde gibi bir örtü arasında görüntülenir. Hem kuklaları, hem de ışık kaynağını hareket ettirerek farklı efektler elde edilebilir. Yetenekli kukla figürlerin görünmesini ve yürümesini, dans etmesini, dövüşmesini, selamlaşmasını ve gülmesini sağlayabilir. Gölgeler oyunu birçok farklı kültürde popülerdir.

- Gölge oyununun başlangıcı için kayıtlar 10. yüzyıla kadar gitmektedir. Bin yılı aşkın bir geçmişi olan bu oyunun Asya'da ortaya çıktığı bilinmektedir. Bugün ki Endonezya topraklarında ortaya çıkan gölge oyunu, Çin ve Hindistan'da da hemen kabul görmüş ve kısa zamanda geniş coğrafyalara yayılmıştır. Gölge oyununun Türklere geçişi o zamanlar Orta Asya'da bulunan atalarımız tarafından olabileceği düşünülmektedir. Bunun yanında Anadolu'da bu oyuna 16. yüzyılda sıkça rastlanıldığına dair de kayıtlar mevcuttur.

DERSE HAZIRLIK

- Ayrılmak istemediğiniz bir yerden, ayrılmak sizde ne gibi duygular uyandırır?
- Ayrılış zamanında kendinizi nasıl hissedersiniz?

ALP DAĞINDAN AYRILIŞ

Kış, yine Alp dağını bastırmıştı. Rüzgâr bütün şiddetiyle esiyordu. Karla örtülen tepeler birbirlerine yaklaşmış gibiydiler. Arada sırada koşuşan dağ keçileri, hareket eden birer leke gibi görünüyordu. Kar, son çıkan çiğdemleri örtmüştü.

Heidi (Haydi), o gün kulübenin çevresinde son kez dolaşıyordu. Her yıl, kış iyice bastırmadan önce kulübelerinden ayrılacakları zaman olduğu gibi, o gün de Heidi'nin gözleri yaşarmıştı. Çevresine kederli baktı. İki siyah kalın örgü halinde omuzlarından aşağı düşen saçları, başını sağa sola çevirdikçe iki yana savruluyordu.

Heidi, son derece kaygılıydı. Acaba, bir dahaki yıl oraya dönebilecekler miydi? Yaşı büyüdüğünden, büyük babası onu, kasabanın diğer kızları gibi, zengin ailelerden birinin yanına gönderebilirdi.

İçindeki kaygıyı yenebilseydi ne iyi olacaktı! Asırlık, kocaman köknar ağaçları, ona eski bir arkadaş gibi görünüyordu. Batan güneşin son ışınları, her tarafı kaplayan kalın kar tabakasını kırmızıya boyuyordu. Hava dayanılmayacak kadar soğumuştu. Üşümeye başlayan Heidi, koşarak kulübesine döndü. Dönüş hazırlığı yapan büyük babasına:

- Büyük babacığım! dedi. Önümüzdeki yıl seninle birlikte yine buraya dönecek miyim?

Sesi tasalıydı. İhtiyar adam, yapmakta olduğu işi bırakarak:

- Elbette kızım! diye cevap verdi. Yoksa beni yalnız bırakmak niyetinde misin? Sonra benim halim ne olur? Evimizin işlerini kim yapar? Artık bir iki yıl öncesi gibi değilim. Gücüm kalmadı. Birçok işi yapamıyorum. Sen de beni rahata iyice alıştırdın. Yalnız kalırsam nasıl yaşayabilirim? Kim çorbamı pişirir? Kim bana boş zamanlarımızda güzel hikâyeler okur?

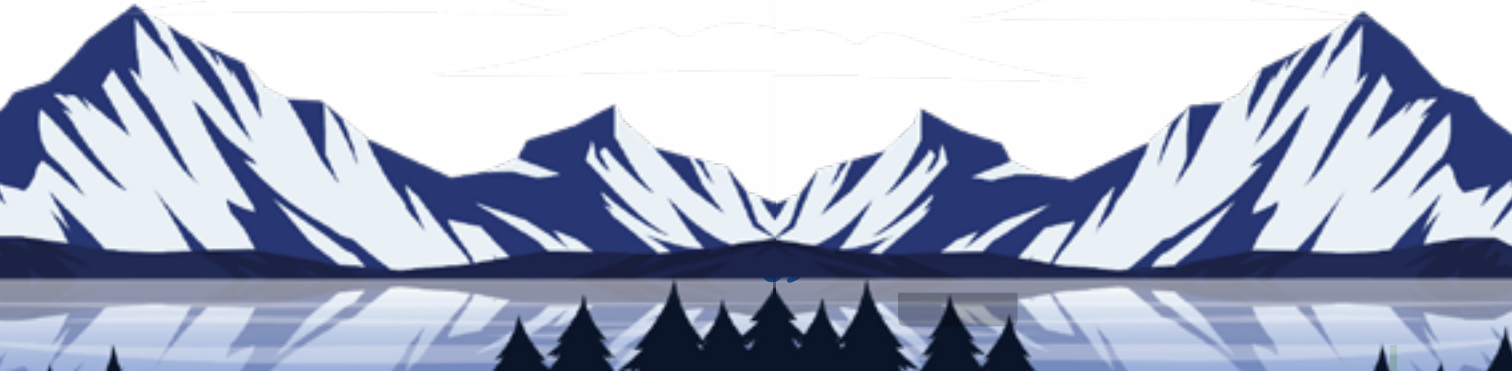

Heidi'nin kaygısı tümüyle silinmişti. Kendini hafiflemiş hisseti. Büyük babasının yardımcısız yaşayamayacağını biliyordu. Eskisi gibi güçlü değildi. Sırtı biraz daha kamburlaşmış, sakalı iyice ağarmıştı. Yürürken sık sık bastonuna dayanmak gereğini duyuyordu.

Heidi, ocağa bir kucak odun attı. Sofrayı hazırladı. Büyük babasının yaz günlerinde kurutmuş olduğu etten iki dilim keserek ateşte kızarttı. Akşamüstü sağmış oldukları sütü kaynattı. Peyniri bir tabağa koydu. Sonra bunları masanın üzerine dizdi. Büyük babasını sofraya çağırdı. İştahla yemeğe başladılar.

Yemekten sonra Heidi, sofrayı topladı, bulaşıkları yıkadı. İşini bitirince büyük babasının yanına oturdu. Hikâye kitaplarından birini okumaya başladı.

O gece Heidi uyuyamadı. Pencereden dışarıyı seyretti. Beyaz kar tabakalarına çarpıp yansıyan ışınlar, çevreyi hafifçe aydınlatmıştı. Ağaçlar, birer karartı gibi görünüyordu. Beyaz kelebekler gibi uçuşan kar taneleri, cama yapışıyor, ağır ağır eriyorlardı. Heidi, burada son gecesini geçirdiğini bildiği için kederliydi. Dağdaki özgür hayatına birkaç saat sonra veda etmek zorunda kalacaktı.

Johanna Spyri

SÖZLÜK

- **Kederli:** Acı, üzüntülü olmak.
- **Kaygı:** Üzüntü, endişe duyulan düşünce.
- **Tasa:** Üzüntülü düşünce durumu, kaygı, dert.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Heidi, nelerden kaygılanıyordu?
- Heidi, büyük babasına hangi konularda yardımcı oluyordu?
- Heidi, son gecesini nasıl geçiriyor? Niçin?
- **"Heidi",** kitabını okuyunuz ve sınıfta arkadaşlarınızla anlatınız.

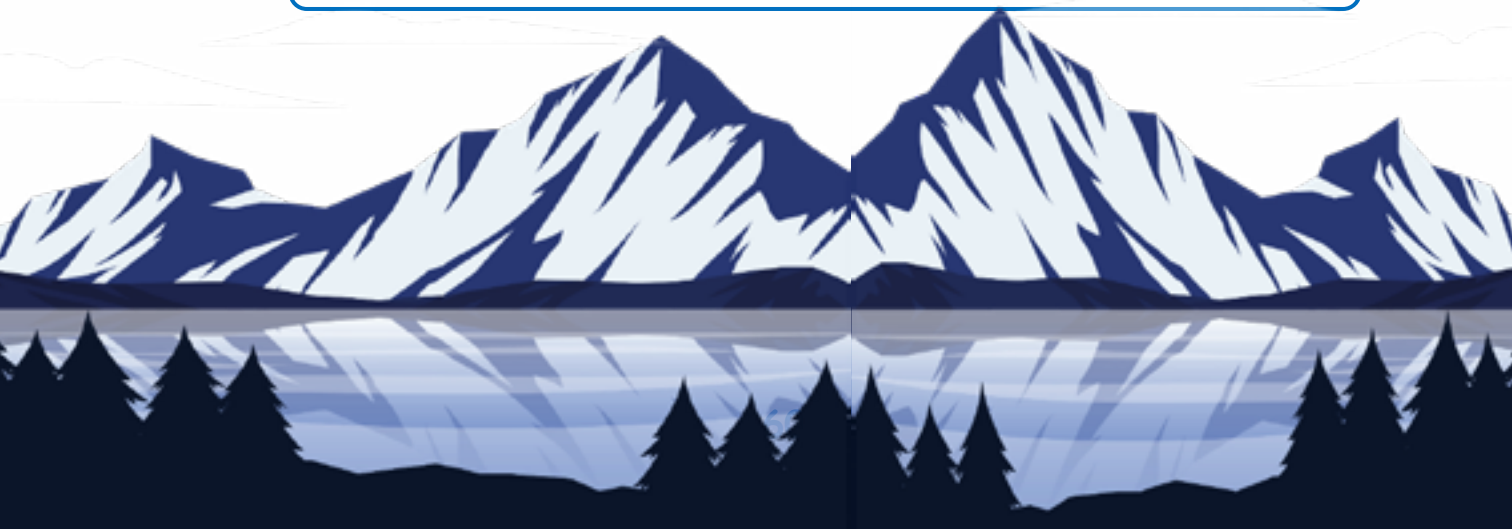

DERSE HAZIRLIK

- Anneanneniz, babaanneniz ya da dedenizle zaman nasıl geçiriyorsunuz?
- Onları ne sıklıkla görüyorsunuz?
- Sizin, onların yaşamına herhangi bir etkiniz oluyor mu? Açıklayınız.

DEDEMİN PİLİ BİTMESİN

- Dede!
- Söyle tontonum.
- Şuna bir bakar mısın?
- Neymiş o yine?
- Halamın getirdiği oyuncak tren... Gitgide yavaşlamaya başladı. Vızır vızır dönerken ne oldu, anlamıyorum.

Dedem, ağır aksak adımlarla yanıma sokulup halıya oturdu. Trenin lokomotifini rayın üstünden kaldırdı, altını üstünü yokladı, yanında bulunan bir iki düğmeyi kurcaladı. Sonra da kendinden emin bir halde,

- Nasıl yürümezmiş, bak şimdi, dedi.

Oyuncağı tekrar rayın üzerine bıraktı. Tren hızlı bir tur attıktan sonra, yine eski haline döndü. Yavaşlayıp teklemeye başladı.

- Gördün mü, dedim. Yürümüyor işte. Şu gidişine baksana, sanki kaplumbağa.

Dedem, sarı seyrek sakallarını oynatarak “keh keh keh” diye güldü.

- Ne yapsın zavallı, dedi. Onun da benim gibi pili bitmek üzere. Bundan fazla yürüyemez ki. Biraz koşturacak olsa nefesi tıkanıyor.

O an içimde garip bir duygu belirdi. Acımayla karışık bir sevgiyle dedemin yüzüne baktım. Baygın gözlerini, “C” harfi gibi bükülen belini, titrek ellerini, zayıf ve çelimsiz bacaklarını tepeden tırnağa süzdüm. O da benim neler düşündüğümü hissetmiş olmalı ki beni kendine doğru çekip alnımdan öptü. O sırada, iki damla yaş gözlerimden süzülerek yanaklarımı ıslattı.

Dedem meraklanmıştı:

- Ne oldu, niçin ağlıyorsun, dedi.

Duygularımı gizlemeye çalıştım:

- Baksana şuna, dedim. Pili bitince hiç de yürüyemeyecek, belli.

Dedem, omuzlarımı okşadı; parmaklarının ucuyla gözlerimi kuruladı.

- Hadi tontonum, üzme kendini, dedi. Belki bir çaresini buluruz?

Sonra lokomotifi yeniden eline aldı. Altındaki kapağı açıp içindeki pilleri çıkardı.

- Gel benimle.

Birlikte mutfağa gittik. Dedem, elindeki pilleri buzdolabının buzluğuna yerleştirdi. Piller burada birkaç saat beklerse biraz daha güç kazanabilir, canlanabilirmiş.

Ben hiç ihtimal vermiyordum ama gerçekten de öyle oldu. Akşama doğru, pilleri buzluktan çıkartıp lokomotife taktım. Trenin hızında, inanılmayacak bir çabukluk gördüm. Ama bu da uzun sürmedi. Yarım saat sonra her şey bitti. Tren yerinden bile kıpırdamıyordu. "Pili bitti" diye geçirdim içimden. Sonra, tuhaf duygular içinde, gözlerim dedemi aradı. Kanepenin üstüne uzanmış uyukluyordu. Göğüs kafesinin ağır bir ritimle inip kalktığını görüyordum. O benim en değerli oyuncağımdı: Ağlayan, gülen, sevinen, okşayan, yerine göre beni sırtına bile bindiren bir oyuncak...

Nemli gözlerimi ve ıslak kirpiklerimi semaya kaldırırken, en içten dileklerimle mırıldandım:

"Allah'ım, trenimin pili bitti görüyorsun. Ne olur, dedemin pili bitmesin... e mi?

Sonra, dedemin kanepeden aşağı sarkmış olan elini tutup öptüm.

Üzeyir GÜNDÜZ

SÖZLÜK

- **Çelimsiz:** Güçsüz, zayıf, halsiz.
- **Ritm:** Olayların düzenli aralıklarla tekrarlanması.
- **Sema:** Gök, gök yüzü.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Torunun dedesine karşı hissettiği duygular nelerdir?
- Çocuk, dedesini neden en değerli oyuncak olarak görüyor?
- Dedeniz ile ilgili bir kaç sözcük söylemenizi istersek, hangi sözcükleri kullanırdınız.

GECİKME

Ders zili çalınca, öğrenciler dershanelere girdi, yerlerine geçtiler. Biraz sonra öğretmenleri de yetişti. V-a da öğretmen tam derse başlayacağı sırada, ilk sıranın boş olduğunu fark etti.

- Arkadaşlarınız nerede?
- Herhalde geciktiler, nerde ise şimdi yetişirler.

O anda kapı çalındı, gecikenlerden biri girdi.

- Öğretmenim geciktim biraz, özür dilerim.
- Peki, geç yerine.

Öğretmen tebeşiri eline alıp dersin konusunu tahtaya yazmak istediği anda yine kapı çalındı. Gir.

- Öğretmenim lütfen kusurumu bağışlayın, geciktim biraz.
- Niçin geciktin, nerde geciktin?
- Okul idaresindeydim, efendim.
- Peki, geç yerine.
- Çocuklar. Geçen dersimize devam edeceğiz...
- Gir.
- Öğretmenim çok affedersiniz, annem gelmişti de...
- Peki, geç yerine.

Bir türlü dersine başlayamayan öğretmen sinirlenmeye başlamıştı artık... Ne olur çocuklar bir daha böyle yapmayın. Geçen dersimizde, diyecekti...

Yine kapı. Gir.

- Burhan girdi. Sınıfın en sevilen öğrencisi. Çalışkanlığı yüzünden değil, dürüst olmayı her şeyden üstün tuttuğu için arkadaşlarının sevgi ve saygısını kazanmıştı.

- Nerde geç kaldın Burhan?

- Tatlıcıda. Doğru söyle, kiminle?

Ondan önce girenlerin adlarını saydı Burhan. Bir kahkaha kapladı sınıfı...

- Hem tatlı yediniz, hem anlaşamadınız, dedi öğretmen.
- Doğru söyleyelim, - dedim; onlar kanmadı, herkes kendisini kurtarsın dediler.

Peki, sınıf dersinde görüşürüz bunu, şimdi dersimize devam edelim, dedi öğretmen

Recep Murat BUGARİÇ

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Burhan nasıl bir çocuk?
- Onu arkadaşlarında ayırt eden özellik ne?
- Neden arkadaşları Burhan'ı çok seviyormuş?
- Sen onun için ne düşünüyorsun?
- Arkadaşlarından farklı olarak nerede geciktiklerini öğretmenine açık söylemesi bir suç mu?

ÖĞRENELİM

- Dürüst olmak ne demek?
- Sınıftaki arkadaşların arasında Burhan'a benzeyenler var mı? Hadi bunlardan birini Burhan'la karşılaştır. Hikâyede geçen benzer bir olay sınıfınızda da olageldi mi? Eğer bu olaya benzer bir olayı hatırlıyorsanız onu hikâye etmeye çalışın.

YAZILI ANLATIM

BİR HİKÂYE YAZALIM

Önce yazacağınız hikâyeye bir başlık bulun. Başlık öyküde geçecek olay ile ilgili olmalıdır. Olayı belirleyiniz. Olayın akışına göre anlatmaya başlayınız. Olayın geçtiği yeri ve zamanı, kişileri belirtiniz. Yazdığınız hikâye kısa olsun. Cümleler kısa, doğru ve birbirine bağlantılı olmasına dikkat ediniz.

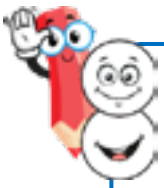

ÖĞRENELİM

Güzel yazı yazabilmek için:

- Duygularınızı, düşüncelerinizi açık ve anlaşılır bir biçimde yazınız;
- Çok sayıda kitap okuyunuz ve sözcük dağarcığınızı zenginleştiriniz.

DERSE HAZIRLIK

- Üsküp ile ilgili araştırma yapınız.
- Yaşadığınız yerin doğa ve tarihi güzelliklerin hakkında araştırma yapınız.

ÜSKÜP'E SELAM

Küçük bülbül, şirin bülbül
Selam götür Üsküpüme,
Selam söyle her adımda
Yeni cadde park, evine.

Selam söyle Taşköprüye,
Küçük trene ve kaleye,
Selam söyle hayat kuran
Her fabrika ve işçiye.

Küçük bülbül, şirin bülbül
Selam götür, Vardarıma,
Selam götür, selam söyle
Sevinç dolu Üsküpüme.

Şükrü RAMO

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Şair, Üsküp'e neden selam gönderiyor?
- Şiirde, Üsküp'ün hangi güzellikleri anlatılmıştır?

ÖDEV

- Üsküp ile ilgili şiir veya yazı yazmaya çalışınız.
- Yazdıklarınızı sınıfta okuyunuz ve sınıf panosuna asınız.

DERSE HAZIRLIK

- Siz arkadaşlarınızla kavga ettiğiniz sırada konuşmama zamanları oldu mu?
- Arkadaşlarınıza küstüğünüz zaman ne yaparsınız?
- Böyle zamanlarda kendinizi yanlız hissetiğinizde ne yaparsınız?

KÜSKÜN AYÇİÇEĞİ

Bütün gün güneşi izlerler. Çiçekleri de güneşe benzer zaten. Onlara bahçelerde, tarlalarda rastlayabiliriz. İşte onlardan birisi: Adı Ayçiçeği, soyadı Günebakan. Diğerlerinden farklı o. Hiçbir şeyden memnun olmaz. Sürekli arkadaşlarına küser. Onlarla günlerce konuşmaz. Evet, adını küskün koymuşlardı arkadaşları. Herkes ona karşı dikkatliydi. Hafif bir rüzgâr esiyordu. Rüzgârın etkisiyle arkadaşının yaprağı hafifçe Küskün'e çarptı. Küskün çok sinirlendi.

Arkadaşına:

- Dikkat etsene! Diye bağırdı.
- İstemeyerek oldu. Rüzgâr esince yaprağım çarptı, dedi.
- Hayır, sen bilerek çarptın. Bundan sonra benimle konuşma.

Arkadaşı hem şaşkın, hem üzgündü. Diğer ayçiçekleri de onları görmüşlerdi. İçlerinden biri:

- Üzülme. Biz olanları gördük. Senin bir suçun yok. Küskün her zaman böyle yapıyor, dedi.

Başka bir ayçiçeği:

- Nerdeyse hepimize küstü. Küsmek için mutlaka bir sebep buluyor.

Artık onunla konuşamıyoruz, dedi. Gün boyunca sürekli Küskün'ün yaptıklarını konuştular. Küskün konuşulanları duyuyordu ama hiç oralı olmuyordu. İçinden: "Bana karşı çok dikkatli olmalısınız. Ben hataları affetmem." diyordu. Günler hep böyle geçiyordu. Küskün artık kimseyle konuşmuyordu. Hava sıcaktı. Güneş tam tepedeydi. Küskün ve arkadaşları güneşe bakıyorlardı. Küskün sıcaktan terlemişti. Güneşe baktı ve sinirli sinirli:

- Of! Yeter artık! Bu kadar çok ısıtma. Ter içinde kaldım, dedi.
- Senin dışından kimse şikâyetçi değil. Üstelik benim sayemde büyüyorsun, dedi.
- O zaman artık sana bakmayacağım. Küstüm, dedi ve başını çevirdi.

O günden sonra hiç güneşe bakmadı. Kollarıyla başını kapadı. Neredeyse hiç güneş görmez olmuştu. Arkadaşı dayanamadı ve Küskün'e dönerek:

- Küskün biliyorum, benimle konuşmuyorsun ama söylemeliyim. Güneşe bakman lazım, dedi.
- Seni hiç ilgilendirmez. Ben güneşe küstüm. Ona bakmayacağım, dedi.
- Sen bilirsin. Böyle devam edersen büyüyemezsin, dedi ve güneşe bakmaya devam etti.

Küskün ise yine güneşten saklanıyordu. Haftalar geçti. Tarladaki bütün ayçiçekler büyümüştü. Küskün'de ise hiç bir değişiklik yoktu. Bu duruma çok sıkılıyordu. O da büyümek, onlar gibi olmak istiyordu. Bunun için de güneşe ihtiyaç vardı. Ama ona küsmüştü. Barışmayı da düşünmüyordu. Birden bir ses duydu:

- Küskün bana bakar mısın? Diyordu birisi.

Etrafına bakındı. Herkese küsmüştü. Acaba bu ses kimden geliyordu? Başını iyice çevirince korkuluğu fark etti. Arkasında kaldığı için onu görmemişti. Küskün konuşacak birini bulduğu için sevinmişti.

Korkuluğa dönerek:

- Merhaba. Seni görmemiştim, dedi.

Korkuluk:

- Haftalardır seni izliyorum. Yaptıkların hiç hoş değil. Üstelik büyüyemedin. Yanlız kaldın. Bu huydan vazgeç artık. Küsmek güzel bir şey değil. Bak arkadaşlarını tek tek kaybettin. Bırak artık bu küskünlüğü, dedi.

Küskün düşündü, düşündü. Korkuluk çok haklıydı. Yanlızlık gerçekten de iyi değildi. Yaptıkları kendine zarar veriyordu. Kararını verdi. Artık arkadaşlarına küsmemeliydi. Herkesten özür diledi. Özellikle de güneşten. Bir daha kimseye küsmeyeceğine söz verdi. Sözünü de tuttu. Arkadaşlığın ne kadar güzel bir şey olduğunu anlamıştı. Şimdi her şey daha güzeldi.

Hülya SERBEST

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Küskün'ün davranışlarını nasıl buldunuz?
- Yaptığını doğru buluyor musunuz?
- Yalnızlığın iyi olmadığını ne zaman anladı?
- Sizce Küskün neden değişti?
- Yazarın hikâyede sizlere vermek istediği öğüdü anladınız mı?

HİKÂYE'ye BAĞLI KALARAK HİKÂYE HARİTASI OLUŞTURALIM

Kişiler

.....
.....
.....

Olay

.....
.....
.....

Hikâyenin adı

.....
.....
.....

Yer

.....
.....
.....

Zaman

.....
.....
.....

DERSE HAZIRLIK

- Öğretmeninizi niçin sevdiğinizi anlatınız.
- 24 Kasım'ın anlamını ve önemini araştırınız.

SEVGİLİ ÖĞRETMENİM

Sevgisinin sonu yok,
Kalbinin şefkati çok,
Gönlü büyük, gözü tok,
Sevgili öğretmenim.

Bilgisi ışık saçar,
Sözleri gönül açar,
Ruhum sevinçen uçar,
Sevgili öğretmenim.

Bekliyoruz yolunu,
Sardık sağla solunu,
Uzat bize kolunu
Sevgili öğretmenim.

Toplandık dizi, dizi,
Sev, okşa hepimizi,
Sensin okutan bizi,
Sevgili öğretmenim.

Doğru yol gösterirsin,
Okutur, eğitirsin,
Bize bilgi verirsin,
Sevgili öğretmenim.

Seni candan severiz,
Saygı duyar överiz,
Ellerinden öperiz,
Sevgili öğretmenim!

Ali Osman ATAK

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Şair, öğretmenine nasıl sesleniyor?
- Öğretmeninize söz vermenizi istersek, hangi sözü verirdiniz? Öğretmenler için yazılmış şiirler toplayıp sınıfta okuyunuz.
- 24 Kasım Öğretmenler Günü, bizler için çalışıp çabalayan, fedakâr öğretmenlerimizin kıymetini bir kez daha düşünüp anlamamızı sağlayan önemli bir gündür.

KONU İLE İLGİLİ ETKİNLİK

- Öğrenciler, 24 Kasım "Öğretmenler Günü" ile ilgili sevdikleri şiirleri seçerek kendi aralarında şiir yarışması düzenlerler.
- Sınıf içerisinden beş kişilik bir jüri belirlenir.
- Jüri, elindeki değerlendirme kartlarına göre en iyi şiir okuyan öğrenciyi belirler.
- Jüri üyeleri "evet" yerine ✓, "hayır" yerine ✕ işaretini kullanırlar.
- Jüri üyesi olarak öğretmenler de davet edilebilir.

ŞİİR OKUMA

DEĞERLENDİRME KARTI

	✓	✕
Arkadaşımın sesini rahatlıkla duyabildim.		
Arkadaşım bütün kelimeleri doğru telaffuz etti.		
Arkadaşım okurken duygularını sesine yansıttı.		
Arkadaşım okurken uygun yerlerde vurgu, durak ve tonlamaya dikkat etti.		
Arkadaşım beden dilini okuduğuyla uyumlu olarak kullandı.		
Arkadaşımın öz güveni yüksekti.		

ETKİNLİK İLE ÖĞRENELİM

- Çiftler halinde öğrenciler bir lirik şiiri okurlar ve şiirin motifini ortaya çıkarmaya yarayan soruları sözlü olarak cevaplamaya çalışırlar (Örneğin, Neden şiirin böyle bir başlığı var? Şiirde en çok neyi beğendiniz? Sizde nasıl duygular uyandırmaktadır? Hangi kelimeler/mısralar sizleri en çok etkiledi? Neden? Şiiri bir kaç kelime ile açıklayabilir misin?).

DERSE HAZIRLIK

- Güneşin yaşam üzerindeki önemini araştırıp, sınıfta tartışınız.
- “Sevgi“ deyince aklınıza gelen üç kelimeyi söyleyiniz.

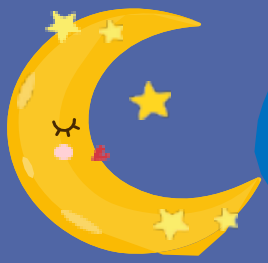

GÜNEŞİN UYUDUĞU YER

Güneş, sayısız defa doğup batmaktan yorulmuştu. Birazcık uyumak istedi. “Nerde uyusam.” diye düşündü. Gökyüzünde uyuyacak bir yer istemedi. Yeryüzünde uyusam dedi.

Denize sordu: “Afedersiniz, öyle çok yoruldum ki... Biraz uyumazsam bitkinlikten mahvolacağım. Acaba sizin üzerinizde uyuyabilir miyim?”

Deniz, bu yorulmuş güneşe baktı ve: “Koynumda uyumanızı isterdim ama öylesine sıcak, öylesine sıcaksınız ki, ben hemen kuruyuverir giderim. Ben kurursam balıklar nereye gider sonra? Hepsi ölür, günah değil mi?”

Deniz haklıydı.

Güneş denizde uyuyamayacağını anlamıştı. Oradan ayrıldı. Az sonra yağmur yüklü ülkeler kadar büyük bir buluta rastladı. Bu bulut pekâlâ serin bir yatak olabilirdi. “Bir dakika bakar mısın?” dedi buluta. Yağmur yüklü bulut durdu: “Söyleyin, ne istiyorsunuz?” Güneş: “Yorgunum ve uyumak istiyorum. Kısa bir süre için benim yatağım olur musunuz?” dedi.

Yağmur yüklü bulut: “İsterdim ama susuzluk çeken bir ülkeye yağmurlarımı boşaltmaya gidiyorum. Oradaki insanlar kaç haftadır beni bekliyorlar. Bende yatarsanız, yağmur damlaları buhar olup uçuverir. Lütfen bağışlayın. Gitmem gerekiyor.” dedi ve gitti.

Yağmur yüklü bulut haklıydı.

Güneş oradan da ayrıldı. Gittikçe daha çok yoruluyor ve bir az önce uyumak istiyordu. Bir bahçede ağaçların altında oturmuş küçük bir çocuk gördü. Çocuk, elindeki papatyanın yapraklarını bir bir kopartıyor ve “seviyor, sevmiyor, seviyor, sevmiyor” diye mırıldanıyordu.

“Hey, baksana dedi güneş. Çocuk başını papatyadan kaldırıp, yüzünü güneşe çevirdi ve gözlerini kırpıştırıp sordu: “Bana mı diyorsunuz?”, “Evet!” dedi güneş. “çok yorgunum ve uyumak istiyorum. Beni uyutacak yerin var mı?” Çocuk sevinçle ellerini çırparak “Ah, tabi var, benim kalbim güneşten daha büyüktür, bulutlardan daha engindir, gelsene!” dedi ve kollarını iki yanına açtı açtı...

Güneş hafifçe çocuğun kollarına inerken bahçe şaşırdı, karıncalar şaşırdı, ceviz ağacı, kiraz ağacı, akasya ağacı şaşırdı, serçeler şaşırdı, papatya şaşırdı.

Çocuk hiç ama hiç şaşırmamıştı. “Sen ne kadar da yorulmuşsun böyle.” dedi. Sonra uyuması için güneşi kalbine yatırdı...

Güneş, gerçekten de öylesine yorgundu ki çocuğun kalbinde hemen tatlı bir uykuya daldı. Çocuk ise papatya yapraklarına sormaya devam etti: “seviyor, sevmiyor, seviyor, sevmiyor...”

Kimi günler gökyüzünde güneşi görmezken sakın telaşlanmayın. Çünkü o yine yorulmuş ve uyuyabileceği tek yere, büyük çocuk kalbine sığınmıştır.

Mevlana İdris ZENGİN

SÖZLÜK

- **Mahvolmak:** Yok olmak.
- **Kırpıştırmak:** Gözkapaklarını açıp kapamak.
- **Engin:** Derin.
- **Telaşlanmak:** Endişelenmek, kaygılanmak.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Güneş neden uyuycak yer bulamıyor?
- Deniz ve bulutun açıklamalarını doğru buluyor musunuz?
- Çocuğun, güneşe söylediği: “Benim kalbim güneşten daha büyüktür.” cümlesinden ne anlıyorsunuz?
- Çocuk kalbi sevgi doluysa, daha kimler için kalbinde yer olabilir?
- Böyle bir kalbinizin olmasını ister misiniz?

YAZILI ANLATIM

BİR HİKÂYE YAZALIM

Önce yazacağınız hikâyeye bir başlık bulun. Başlık öyküde geçecek olay ile ilgili olmalıdır. Olayı belirleyiniz. Olayın akışına göre anlatmaya başlayınız. Olayın geçtiği yeri ve zamanı, kişileri belirtiniz. Yazdığınız hikâye kısa olsun. Cümleler kısa, doğru ve birbirine bağlantılı olmasına dikkat ediniz.

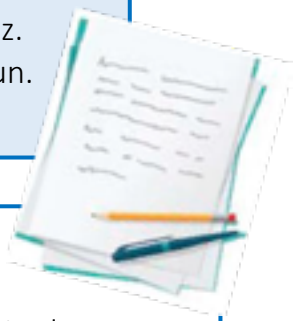

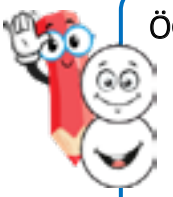

ÖĞRENELİM

Güzel yazı yazabilmek için:

- Duygularınızı, düşüncelerinizi açık ve anlaşılır bir biçimde yazınız;
- Çok sayıda kitap okuyunuz ve sözcük dağarcığınızı zenginleştiriniz.

GÜZEL YAZI YAZMANIN ANAHTARI NERDEDİR

Bu konu üzerine biraz da söyleşelim:

• Güzel yazı yazmak, senin kişiliğindir, senin düşünme gücündür, anlatma yeteneğindir.
• Yazı yazmak, bir bakıma kendini yoklama demektir. Yoklama bir deneyim işidir. Bunu yapmadan, güzel yazı yazmak şöyle dursun, güzel yazıyı kötü yazıdan bile ayıramazsınız.
• Yazı yazmak, örgütleme ve iyi bir hazırlık ister. Hazırlama işi nedir? Konuya göre kimi zaman yalnız düşünme, kimi zaman okuma / araştırma, inceleme / ile düşünme, kimi zaman da gözlem ile düşünmedir.
• Yazılı söylemenin ana yolu okumaktır. Okuma ile nereye kadar varılabilir, bilir misin?
• Dış etmen ve etkenler de vardır. Okul, öğretmen, okul kitaplığı, Türkçe ders kitapları ve bu çerçevede öğretmeninizin sizin için seçtiği kitapları.
• Sözü geçen etmen ve etkenlerin önemi pek büyüktür.
• Yazı yazmadan önce, kafadaki düşünceler ve bilgiler, bir düzene konulmalı, plan yapılmalıdır:

YAZI PLANI

1. Konuya giriş: Konuya bir örnek, bir düşünce, bir özdeyiş ya da atasözüyle başlamak, daha doğrusu konuya yol açmak gerekir.
2. Gelişme / Konuya derinlemesine iniş: Konuyu geliştirmek için derinlemesine bir iniş yapmak gerekir. Nasıl inmek? Düşünerek. Düşüncelerimizi geliştirerek. Zor olanı da bu. Konuyla ilgili bir düşünce yakaladınız mı, o düşünceyi öyle kolay bırakıp atmayın, işletin onu, ona bir şey ekleyin, bir şeycikler katın: İşte derinlemesine konuya inme budur. Bir bakarsın o düşünceden yeni bir düşünce doğar. Şimdi bu iki düşünceyi birbirine bağlayın, üçüncü bir düşünce arayın (Sorun, soruşturun, bir yanıt bulun). Soru ve yanıtların arasında bir uyum sağlanmalıdır.
3. Sonuç, ana düşünceyi özetleme: Konuya son vermek, konuyu bütünleyip bitirmek, konuyu kapatmak demektir. Bu da bir kısa özetlemeyle yapılır. Özetlemenin rasgele yapılamayacağını, daha doğrusu ne zaman ve nerede yapılacağını kestirmek mantığa yatkındır.

UNUTMAYALIM

Yazıda bir konunun bu üç bölümünü bir araya toplamak ve bölümler arasında dengeyi bulmak önemlidir. Ancak güzel bir başlangıç, akıntılı bir gelişme, özetli bir sonuç, güzel bir yazıyı ortaya çıkarır.

- Karagöz ile Hacivat Oyununu Canlandırma

KARAGÖZE İLE HACİVAT ALFABEYİ SÖKMEK KONUŞMASI

(İki arkadaş yürüyorlar.)
HACİVAT: Eeee, görüşmeyeli nasılsın Karagöz'üm?
KARAGÖZ: Köftehor, her gün görüşüyoruz ya!...
HACİVAT: Canım lafın gelişi öyle denir. Yani dünden beri nasılsın, neler yapıyorsun? Ne çalışıyorsunuz?
KARAGÖZ: Bilmiyor musun, ilkokul birinci sınıf kitaplarına çalışıyoruz.
HACİVAT: Efendim, onu biliyorum! Haftalar evvel alfabeye başlamıştınız. Harfleri söktün mü?
KARAGÖZ: Ben söktüm de hanım kaybolmasınlar diye tekrar yerlerine dikiyor.
HACİVAT: Öyle değil, yani harfleri artık tanıyor musun?
KARAGÖZ: Tabii tanıyorum da birbirimizi görünce selamlaşıyoruz.
HACİVAT: Senin bugün yine tersliğin üstünde.
KARAGÖZ: Köftehor, seni görünce tersim dönüyor.
HACİVAT: Pekâlâ, heceliyor musun?
KARAGÖZ: Hay hay, geceliyorum.
HACİVAT: Değil efendim, yani yanyana gelen harflerin sesini verebiliyor musun?
KARAGÖZ: Ben ses veriyorum, onlar da bir ağızdan şarkı söylüyorlar.
HACİVAT: Sinirlenmemek için kendimi zor tutuyorum. Bana güzel cevaplar versen sana yardım edeceğim ama fırsat vermiyorsun ki...
KARAGÖZ: Köftehor, yardım ettin de "Olmaz" mi dedim.
HACİVAT: Pekâlâ, bizim alfabede kaç tane harf var?
KARAGÖZ: Herkesin kendi alfabesi oluyorsa sizin alfabede kaç harf olduğunu ne bileyim.
HACİVAT: Allah Allah! Yani Türk alfabesinde kaç harf var biliyor musun?
KARAGÖZ: Onu bilmeyecek ne var!
HACİVAT: Aferin, söyle bakalım?
KARAGÖZ: Önce sen söyle ki kendin biliyor musun göreyim!
HACİVAT: Canım bilmesem ben okuyup yazabilir miyim? Tabii yirmi dokuz harf var Karagözüm!

KARAGÖZ: Aferin, ben de öyle söyleyecektim Hacı Cavcav!
HACİVAT: Neyse... İlk harfin adı nedir?
KARAGÖZ: Köftehor aklımı karıştırma! Harflerin adı soyadı da mi oluyor?
HACİVAT: Seni ders çalıştırırken oğlun nasıl sabrediyor, "İmdat" diye bağırmıyor, aferin çocuğa!
KARAGÖZ: Oğlumu harflere karıştırmam!
HACİVAT: Efendim ilk harfin adı aaaaa'dır. Neymiş?
KARAGÖZ: Aaaaaaadır!
HACİVAT: Aaaaadır değil, aaaaa!
KARAGÖZ: Hacı Cavcav, bu harfin adı bizim alfabede çok kısa idi ama senin ağzında lastik gibi uzadı.
HACİVAT: Sen kısasını öğren yeter a...
KARAGÖZ: Gördün mü, ben de sana öğretiyorum.
HACİVAT: Pekâlâ, daha sonra hangi harfler gelir?
KARAGÖZ: Bilmeyecek ne var, öteki harfler gelir.
HACİVAT: Efendim, be, ce, çe, de.
KARAGÖZ: Hay hay, peçete gelir. Yemek mi var?
HACİVAT: Hay peçete gözüne girsin! Kaç tane sesli harf olduğunu da bilmiyorsun değil mi?
KARAGÖZ: Harflerin hepsi seslidir Hacı Cavcav!
HACİVAT: Kim söyledi?
KARAGÖZ: Kimse söylemedi ama harfin sesi çıkmazsa onu nasıl okuruz? Sen beni kandırıyorsun!
HACİVAT: Sen okuma yazma öğrenirsen, kediler de alfabeyi öğrenirler.

ÖDEV

- Karagöz ve Hacivat karşılıklı konuşmaya dayanan, iki boyutlu figürlerle perdede oynatılan bir gölge oyunudur. Hiç Karagöz oyunu seyrettiniz mi? Okuduğunuz Karagöz oyununu arkadaşınızla, Karagöz ve Hacivat'ın kişillik özelliklerini sergileyecek şekilde canlandırma yapmaya çalışınız. Oyunu canlandırırken uygun yerlerde vurguya tonlamaya dikkat ediniz.

DERSE HAZIRLIK

- Öğrenmekte zorluk çektiğiniz dersleriniz var mı?
- Dersleri devamlı takip etmek bir öğrenci için neden önemlidir?

BİR DAHA DÖNMEDİ

Üç aylık yaz tatili bıkkınlık vermiye başlayınca çocuklar değişiklik olsun diye okulların açılmasını özler. Yalan değil, bu ilk günlerin bir başka güzelliği, bir başka neşesi var. Dersler çoğalınca tatil yeniden özlenir, bütün yıl yeniden iple çekilir ve hep böyle...

Rüstem, ilk günler okulda görünmedi. Öğretmeni çocuklara sordu.

“Evet dediler. Görüyoruz. Bizim gibi okul çantası elinde. Neden içeri girmiyor, bilmiyoruz. Söylemiyor”.

“Peki, evini bilen var mı?”

“Ben, dedi son sırada oturan Cem”. “Aynı sokakta oturuyoruz.”

“Yarın derslerden sonra evine birlikte gidelim, olur mu?”

“Olur öğretmenim.”

Mucize Rüstem kendi geldi. Annesi de yanındaydı. Sınıf arkadaşları şaşırdı. Öğretmeni gözlerine inanmadı. Rüstem sınıfa girmek istedi. Öğretmeni: “Hayır dedi, önce müdüre gidelim. Seninle görüşmek istiyor.

Rüstem utana utana girdi. Gözleri yerde, ayakkabılarının parmak uclarındaydı. Aklından nelerin geçtiğini kim bilebilirdi. Annesinin yüzü açık ve öfkeli. Utanmaktan ufalamış, küçülmüş zavallı kadın.

“Kaçtığını öğrendim. Daha ilk hafta bunu yapacağına nasıl inanayım! Sınıf kalması bir ders olacak sandım. Boşuna! Benim kara yazım...”

“Rüstem kalsın” diyerek müdür annesini uğurladı. Öğretmen de derse gitti.

Müdür Rüstem’le yalnız kalınca, buyur otur, dedi çocuğa. Rüstem korkarak yeni koltuğa oturdu, ama dişçi koltuğuna oturuyormuş gibi bir hali vardı. Gömleği eski, kot pantolonları daha da eski, neredeyse dizleri çıkacak. Hepsi bunlar geçen yıl da üstündeydi. Aynı bu üstbaşla kaç kez gelmişti bu daireye.

“Ey Rüstem! Seninle bir türlü anlaşamıyoruz.”

“Daha ilk günden başladın! Bunu hiç anlayamıyorum. Sonra masa üzerinden bir mektup alıp Rüstem’e uzattı. Bak ne yazıyor. Müfettiş okula gelmeyenlerin adreslerini istiyor. Dava açacaklar. Ceza kesecekler, zavallı annen senin yüzünden borç mu istesin? Senin yaşta bir erkek çocuk daha olgun düşünmelidir. Bu yıl da sınıf kalırsan seninle ne olacak! İlkokulunu ancak on yedi yaşında bitirebileceksin. Bu yaşa kadar seni okulda tutamayız. Sakın bir gün senin yüzünden çocukların aç kalmasın, kızarmasın yüzleri...”

Rüstem uslu uslu dinledi. Sonra başını ağır ağır kaldırdı, yutkundu ve zorlana zorlana fısıldandı:

"Yapamıyorum".

"Neyi yapamıyorsun".

"Beşinci sınıf dersleri bana zor geliyor. Anlamıyorum".

"Öteki çocuklar nasıl anlıyor da sen anlamıyorsun? Geri zekâlı değilsin ki".

"Öğretmenim benimle ilgilenmedi".

"Hangi öğretmen?".

"Sınıf birden dörde kadar okutan öğretmenim. Beni herhalde beğenmedi, son sıraya oturttu. Ne bildiğimi, nasıl bildiğimi, ne kadar bildiğimi hiç merak etmedi".

"Sen niye uyudun? Öteki öğrencileri sorarken sen kendi bilgini yoklayabilirdin".

"Ötekiler sanki çok biliyordu..."

"Peki, ötekiler sınıf geçti, sen kaldın. Buna ne dersin?"

Rüstem tekrar sustu, bense devam ettim. Çaresiz kalınca, söz verdi. "Bir derdin olursa çekinme gel", dedim. "Peki, gelirim" dedi. Yoksul çocuklar için alınan kitaplardan bir komple daha verdim. Geçen yıl verdiğim kitaplar eskimişmiş.

Bir ay sonra beden eğitimi dersinde arkadaşları basket oynarken, kızların soyunma odasında kimseler yokmuş. Öğretmen hiç farketmeden biri oraya dalmış. Salonun temizliğine bakan hademe kadının banyoda asılı duran çantasından üçyüz bir denar parasını çalmış. Zavallı, o gün eve giderken bir çuval un alacakmış. Kim aldı derken, Rüstem'in çaldığı anlaşıldı. Öyle bir şaşırdım ki, inanmadım, inanmak istemedim. Şimdi ne yapayım? Tekrar baştan başlamayı düşünürken haber geldi, öğretmenlerden biri, yakalayıp öyle bir dayak atmış ki... Rüstem o gün yine kaçtı. Kaçtı ve bir daha geri dönmedi.

Recep BUGARİÇ

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Rüstem nasıl bir çocuktur?
- Rüstem neden bir daha okula geri dönmedi?
- Rüstem, müdüre vermiş olduğu sözü niye tutmadı?
- Rüstem'in yapmış olduğu davranışları nasıl buluyorsunuz? Neden?

Serbest Okuma

KELOĞLAN İLE SİNCAP ARKADAŞI

Bir zamanlar bir köyde bir kadın ile oğlu Keloğlan yaşarmış. Fakirlikten, açlıktan perişan durumdalarmış. Bazen evde yiyecek hiçbir şey bulunmaz, oğul Keloğlan sepeti alır eline düşermiş ormanın içine. Biraz mantar toplar getirirmiş anasına pişirmesi için.

O gün yine sıkıntılı bir günmüş. Hava sisli ve yağmurluymuş. Keloğlan yine ormana gitmiş. Başlamış mantar toplamaya. Biraz da kendi yemiş. Sonra dinlenmek için oturmuş koca bir ağacın altına. Başını kaldırınca bir sincap görmüş, öylece oturup duruyormuş. Keloğlanı görünce birden daldan inmiş sincap ve ağlamaya başlamış. Kucağına almış keloğlan sincabı, öpmüş, sevmiş sakinleştirmeye çalışmış. “Aaaah, ah” demiş sincap, “Senin gibi bir arkadaş bulamadım şimdiye kadar.”

Kendisi de dertlenen Keloğlan fakirliğini anlatmış sincaba. Çok acımış sincap onun haline, “gel sana bir iyilik yapayım” demiş. Saatlerce yürümüşler ve sonuçta orman bitmiş uzakta kayalıklar görünmüş. Sincap, “Oraya git, seni keklikler karşılayacak sana üç soru soracaklar doğru bilirsen ne kazanacağını görürsün” demiş.

Gerçekten de Keloğlanı keklikler karşılamış. Kraliçe keklik “sana üç sorumuz var, bilirsen iki küp altın alacaksın” diye konuşmuş.

“Sorun” demiş Keloğlan. Bir kiraz ağacını gösteren kraliçe keklik “O ağaçta kaç kiraz var söyle bakalım” diye sormuş.“Onu bilmeyecek ne var, sesin altın tüylerinin sayısı kadar.” Nereden bildiğini sorunca da “say da bak” demiş. Doğru kabul etmişler bu yanıtı.

İkinci soru “Dünyanın tam ortası neresi” biçimindeymiş. Bunu da “Tam senin ayağının bastığı yer” diye yanıtlamış Keloğlan, “inanmıyorsan ölç de bak!” Bu da doğru kabul edilmiş.

Son soruda ise eline iki tane ceviz alan kraliçe "hangisi daha ağır bil bakalım" demiş. "Suya daha fazla batan ceviz daha ağırdır" diye yanıtlamış Keloğlan. Bu da doğru kabul edilince iki küp altın verilmiş kendisine.

Koşa koşa evine dönmüş Keloğlan altınları anasına teslim edip hemen sincabı aramaya başlamış. Sincabı bulunca onu yine ağlar bulmuş, "Ben" demiş sincap, "Aslında padişahın kızıyım. Fakat bana büyü yapıldı ve bu hale geldim." Ona yardımcı olacağını söylemiş Keloğlan. Ancak sincap "Çok zor" demiş, "Kaf Dağı'na gideceksin, bir ejderhanın olduğu mağaradan zümrüt suyunu alıp getireceksin."

Kasabadan keskin bir kılıç alan keloğlan Kaf Dağı'na varmış. Mağaranın ağzında bekçilik yapan dev yılanları kılıcıyla kesmeye başlamış. Yılanların çıkardığı sesi duyan ejderha mağaradan çıkıp aşağılara doğru inmeye başlamış. Bunu fırsat bilen Keloğlan mağaraya girip zümrüt suyunu getirdiği şişeye doldurmuş. Koşarak sincaba dönen Keloğlan'ı sevinçle karşılamış sincapcık. Zümrüt suyunu içer içmez de dünyalar güzeli bir kız olmuş. Birlikte kızın padişah babasının sarayına gitmişler. Padişah da durumu öğrenince bir deve yükü altın armağan etmiş ona. Anası ile ömürlerinin sonuna kadar sıkıntısız, mutlu bir yaşam sürdürmüş Keloğlan ile anası da...

En Güzel Keloğlan Masalları

SÖZLÜ ANLATIM

BİR MASAL ANLATALIM

Okuduğunuz masalı anlatınız. Önce masalın başlığını söyleyiniz. Olayları oluş sırasına göre anlatmaya çalışınız. Olayın geçtiği yeri belirtiniz. Olayda yer alan kişilerin arasından başkahramanı seçiniz ve bazı özelliklerini söyleyiniz.

Masalın ana düşüncesini söyleyerek, kendi sözlerinizle anlatınız. Anlatırken kısa ve düzgün cümleler kurunuz. Güzel ve anlamlı sözler kullanınız. Sözcükleri seçerek anlatınız.

MASAL İLE İLGİLİ ETKİNLİK

1. Öğrenciler gruplara ayrılır. Her gruptan bir öğrenci seçilerek okunan metindeki herhangi bir kahramanı belirlemesi istenir. Öğretmen tarafından belirlenen kahramanla ilgili öğrenciye sorular sorulur.
2. Öğretmen, öğrenciye yardımcı olmak amacıyla kendi seçtiği bir hikâye kahramanı aracılığıyla sorularını yöneltir.
    - Keloğlan annesiyle oturuyor. Senin kahramanın kimle/kimlerle oturuyor?
    - Keloğlan'ın birçok arkadaşı var. Senin kahramanının arkadaşları kimler?
    - Keloğlan annesini, kız kardeşini ve eşeğini çok seviyor. Senin kahramanın kimleri seviyor?
    - Şu anda Keloğlan çok mutlu. Senin kahramanının neler hissettiğini söyler misin?
    - Keloğlan'ın kışın yemek için bulgura ihtiyacı var. Senin kahramanının ihtiyaçları nelerdir?
    - Keloğlan ormanda yalnız kalmaktan korkuyor. Senin kahramanının korktuğu şeyler var mı?
    - Keloğlan padişahla görüşmek istiyor. Senin kahramanın kimle görüşmek istiyor?
    - Keloğlan bir kulübede oturuyor. Senin kahramanının oturduğu yeri bize tasvir eder misin?
    - Keloğlan şu anda pazara gidiyor. Senin kahramanının şu anda ne yaptığını söyler misin?
    - Ben Keloğlan'ın ismini Ahmet olarak değiştirdim. Sen de kahramanına bir isim koyar mısın?

    (Bu etkinlikte öğrencinin hayal gücü sınırlandırılmamalıdır.)
3. Etkinliğin ikinci bölümünde, gruptaki tüm öğrenciler, kendilerini okunan metindeki kahramanın yerine koyarak duygularını anlatan birer resim çizerler. Yapılan resimler grup üyeleri arasında değiştirilir. Gruplardan birer öğrenci tüm sınıfa yaptıkları resimleri göstererek neler ifade ettiğini anlatır.
4. Öğrencilerin yaptıkları resimler sınıf veya okul panosunda sergilenir.

Not: Tartışarak okuma yöntemi kullanılır.

GÜZEL VE ETKİLİ KONUŞMA

Güzel konuşma; önce kelimelerin anlam zenginliğiyle bütünleşmiş inandırıcı, etkileyici bir anlatımla gerçekleşir. Konuşmacı, söylediklerine önce kendisi inanmalı, karşısındakilerin bilgi, görgü düzeyine uygun cümleler kurabilmelidir. Ses tonunu iyi ayarlayabilmeli, aşırı el ve kol hareketlerinden kaçınmalıdır. Konuyu önce genel çizgileriyle ortaya koymalı, sonra da plânlı bir anlatımla sorunları teker teker ele alıp bol ve canlı örneklerle işlemelidir. Dinleyenlerin ilgisini, konuşma süresince canlı tutabilmelidir.

Tarihin ilk çağlarından beri güzel ve etkili konuşanlar, çevrelerinin beğenisini kazanmışlar ve kısa sürede bu beğeni hayranlığa dönüşerek o toplumun bireylerini belli bir düşünce çevresinde toplayabilme olanakları doğmuştur.

Güzel konuşmanın en belirgin yanı inançtır. Ama bu inancı, konuşma kurallarına uygun olarak dile getirmek de o kadar önem taşır. Toplumlar; daima güzel ve etkili konuşan liderlerin çevresinde toplanırlar. Çünkü liderlerin görüş ve düşünceleri ancak inandırıcı, etkili sözlerle toplumun bireylerine aktarılabilir. İyi bir konuşmacı bunu başarabildiği ölçüde ileri sürdüğü davayı topluma aşılayabilir. Perikles'in eski Yunan'da, Sezar'ın eski Roma'da, Napolyon'un Fransa'da, Washington'un Amerika'da, Atatürk'ün Türkiye'de kazandığı başarılarda güzel ve etkili konuşmalarının büyük payı vardır.

Güzel ve etkili konuşma bize başarının yollarını açar, çevremizin sevgi ve saygısını kazandırır. Güzel konuşabilen öğrenci, az bildiği bir konuyu bile etkili anlatacağı için beğenilir. Güzel konuşma alışkanlığı küçük yaşlardan başlayarak kazanılır. Ana ve babamızla, öğretmenimizle, arkadaşlarımızla konuşurken konu, dil, inanç ve cesaret bakımından yeteneklerimizi güçlendirici çalışmalar, araştırmalar yapmalıyız.

Arif Hikmet PAR

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Okuduğunuz yazıda, yazar geniş tecrübe ve deneyimleri sonucunda güzel ve etkili konuşmanın faydaları hakkında kendi düşünce ve görüşlerini ortaya koymuştur. Siz de yazarın güzel ve etkili konuşma hakkındaki görüşlerine katılıyor musunuz? Açıklayınız. Güzel konuşma bizlere ne kazandırıyor?

UNUTMAYALIM

Biçim ve tür: Okuduğunuz yazı düzgün konuşma cümlelerinden oluşmuştur. Bu şekilde oluşturulmuş yazılara ***düz yazı*** denir. Okuduğunuz yazıda bazı satırların diğerlerine göre daha içerden başladığını görüyorsunuz. Örneğin: "Tarihin ilk çağlarında cümlesi biraz içten yazılmıştır. Buna ***satır başı*** denir. Düz yazılarda bir satır başından diğer satır başına kadar olan bölüme ***paragraf*** denir. Her paragrafta bir düşünceyi ya da bir olayı anlatan cümleler yer alır. Her düşünce yazısında, çıkarılması gereken bir temel düşünce vardır. Buna ***ana düşünce*** (ana fikir) diyoruz. Okuduğunuz yazının ana düşüncesini söyleyiniz?

DERSE HAZIRLIK

- Dilin iletişim kurmaktaki önemi ve ana dilinin önemi hakkında araştırma yapınız.

LİSAN

Güzel dil Türkçe bize,
Başka dil gece bize,
İstanbul konuşması,
En saf, en ince bize.

Lisanda sayılır öz
Herkesin bildiği söz;
Manası anlaşılan,
Lügate atmadan göz.

Uydurma söz yapmayız,
Yapma yola sapmayız,
Türkçeleşmiş Türkçedir;
Eski köke tapmayız.

Yeni sözler gerekse
Bunda da huy herkese:
Halkın söz yaratmada
Yollarını benimse.

Türklüğün vicdanı bir,
Dini bir, vatanı bir;
Fakat hepsi ayrılır
Olmazsa lisanı bir.

Ziya GÖKALP

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Şair, şiirinde Türkçe dilin önemini ve güzelliklerini açıklayarak bizlere hangi öğütlerde bulunmuştur?
- Bu şiirde bize ne anlatılmak isteniyor?
- 21 Aralık "Türkçe Eğitim Günü ve Milli Bayramı" hakkında araştırma yapınız.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

Ana dilimiz Türkçe, dünyanın en eski ve zengin dillerinden biridir. Dünyada, kuralları en sağlam, kullanılışı kolay, söylenişi en güzel dillerden biri Türkçe'dir. Dilimiz Türkçe'yi, hepimiz çok iyi bilmeli ve kurallarını uygulamalıyız. Bu kurallar, doğru konuşmamızı ve doğru yazmamızı sağlar.

1. Okuduğunuz yazının başlığı nedir? Bu kelime hangi harflerle yazılmıştır? Niçin?
2. Bu yazının birinci cümlesini defterinize yazınız.

a) Cümlenin ilk kelimesinin birinci harfi, hangi harfle yazılmıştır?

b) Cümlenin sonuna hangi noktalama işareti konulmuştur? Bu işaretten sonra gelen kelimenin yazımına dikkat ettiniz mi? Niçin böyle yazılmıştır?

3. Okulunuzun, öğretmeninizin ve yaşadığınız yerin adını defterinize yazınız.
4. Bu adları yazarken birinci harfini hangi harfle yazdınız? Niçin?

Serbest Okuma

HEDİYE

Adam, içeri girdiğinde önce bir hışırtı duydu. Sonra dikkatle baktığında üç yaşındaki kızının, çok pahalı olan hediye kaplama kâğıdını ziyan ettiğini gördü. Küçük kız, bir kutuyu eğri büğrü paketlemeye çalışıyordu. Adam buna göz yummak istedi, fakat dayanamadı ve sonunda kızdığını ona belli etti.

Yılbaşı sabahı küçük kızı paketi uzatıp "Bu senin babacığım." Dediğinde adam çok şaşırdı. Daha sonra paketi açıp da paketin içine bakınca şaşkınlığı daha da arttı. Çünkü kutunun içi boştu. Kızını kucağına alıp gülümseyerek "Birisine bir hediye verdiğinde kutunun içinde bir şey olması gerekir. Bunu bilmiyor musun küçük hanım?" dedi. Küçük kız, gözünde iki damla yaşla babasının gözlerinin içine bakarak "O kutu boş değil ki baba!" dedi. "İçini sevgi dolu öpücüklerimle doldurmuştum..."

Adam kendisini o kadar kötü hissetti ki içi burkuldu. Kısacası çok utanmıştı. Kızına sarıldı ve birlikte gözyaşlarına boğuldular. Daha sonra adam, o altın kutuyu ömrünün sonuna kadar sakladı. Böylece ne zaman keyfi kaçsa, morali bozulsa ya da kendini kötü hissetse kutuya koşar, özellikle minik kızının hayali öpücüklerinden birini çıkarırdı.

Aslında bütün anne-babalara, çocukları böyle bir altın kutuyu hiç karşılık beklemeden, sevgi ve öpücüklerle doldurup vermişlerdir. Hiç kimsenin bundan daha değerli bir armağana sahip olabilmesi mümkün değildir.

Ata Türkçe Metinler

DERSE HAZIRLIK

- Yılbaşı dilekleriniz nelerdir?
- Yılbaşı dileklerinizin gerçekleşmesi için büyüklerden neler istersiniz?

AYÇA'NIN YILBAŞI DİLEKLERİ

Yılbaşı gecesi Ayça çok oynadı ve pek çok sevindi. Uykuya dalınca hemen düş gördü. Bakalım ne gördü.

- Kapıyı çalan kim?
- Yeni yıl.
- Kimi arıyor?
- Seni.
- Niye?
- Dileklerini yerine getirmeye.
- Kaç dileğim olabilir?
- On.
- Küçük odam tüm bunları toplayabilecek mi?
- Geniş, iyi yüreğin olsun yeter!
- Dileklerime geçebilir miyim artık?
- Bekliyorum.
- İlkin tüm üçlerimle dörtlerimi beş olarak görmek istiyorum.
- Pekiyi. İkincisine geç.
- Arkadaşım Ayla'nın annesini hasta yatağından kurtar.
- Kabul. Üçüncü dileğin?
- Evimizi kitap doldur.
- Bu da kabul. Ya dördüncü dileğin ne?
- Dünyada aç çocuk kalmasın.
- Beşinci?
- Herkesin barınağı olsun.
- Altıncı?
- Zararsız kuşlar öldürülmesin.
- Yedinci?
- Arabalar insan ezmesin.
- Sekizinci?

- Çöllerde yeşil çimenler bitsin.
- Dokuzuncu?
- Üzgün insan kalmasın.
- Son dileğin?
- Savaşlar dursun.

Ayça'nın yılbaşı düşü düşümüz.
Ayça'nın yılbaşı dilekleri dileklerimiz...

İlhami EMİN

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Ayça'nın dileklerini nasıl buldunuz?
- Bu on dilekten birkaçını seçmek zorunda kalsanız, hangisini seçerdiniz?
- Sizin gerçekleşmesini istediğiniz dilekleriniz nelerdir?

ÖĞRENELİM

YENİ YIL TEBRİK KARTI YAZALIM

Yılbaşı, düğün, yaşgünü, dini ve milli bayramlar, mezuniyet gibi mutlu günler için çoğunlukla kartlara yazılan kısa mektuplardır. Özel günlerde tanıdıklarımıza iyi dileklerimizi bildirmek için yazarız.

Tebrik kart yazımı esnasında dikkat edilecek noktalar:

- Kısa ve içten olmalıdır;
- Kişiler arasındaki ilişkiye bağlı bir hitap ile başlanmalıdır;
- Yer ve tarih belirtilmelidir;
- İmzalanmalıdır;
- Doğru, temiz, akıcı bir Türkçeyle yazılmalıdır;
- Yazım ve noktalama kurallarına özen gösterilmelidir.

ÖDEV

- Aşağıya, bir sınıf arkadaşınızın yeni yılını kutlamak amacıyla bir kutlama mesajı yazınız. Yazdığınız mesajı, yazım kurallarının ve noktalama işaretlerinin doğru kullanımı yönünden kontrol ederek düzenleyiniz. Düzenlediğiniz mesajı, uygun görseller kullanarak hazırlayacağınız bir kartpostala yazıp sınıf panosunda sergileyiniz.

DERSE HAZIRLIK

- Kurduğunuz arkadaşlıkların sürekli olmasında size ve arkadaşlarınıza ne gibi görevler düşmektedir? Bu konu üzerindeki düşüncelerinizi söyleyiniz.

AKREP İLE KAPLUMBAĞA

Bir su kaplumbağası ile bir akrep arkadaş olmuşlardı. Bir gün yolda giderlerken, önlerine bir dere çıktı. Akrep:

- Ben bu dereden geçemem, dedi.

Kaplumbağa sordu:

- Peki, ne olacak şimdi?
- Senin sırtına bineceğim!

O zaman kaplumbağa dedi ki:

- İyi ama arkadaş, senin huyun kötüdür. Sırtıma alırsam seni, bakarsın suyun ortasında huyun tutar, sokuverirsin beni.

Akrep yemin etti:

- Vallahi de sokmam billahi de.
- Peki, o halde, dedi.

Akrebi sırtına aldı. Tam suyun ortasına gelince akrep başladı kıvranmaya.

Kaplumbağa sordu:

- Ne oldu? Huyun mu tuttu yoksa?

Akrep, acıklı bir sesle cevap verdi:

- Huyum tuttu. Ne yapacağımı şaşırdım. Yemin ettim. Söz verdim. Ama duramayacağım, sokacağım seni!

Kaplumbağa baktı ki kurtuluş yok. Akrep boynunu tam sokmak üzere iken suya daldı. Akrep böylece boğuldu, gitti. Kaplumbağa da tekrar suyun yüzüne çıktı. Karşı sahile geçti.

Seyit Kemal KARAALİOĞLU

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Akrep ile kaplumbağa arasında nasıl bir ilişki vardır?
- Akrep, dereyi görünce ne yapıyor?
- Kaplumbağa, akrebi niçin sırtına alıyor?
- Akrebin kendisini sokacağını anlayan kaplumbağa, nasıl bir çözüm buluyor?

DERSE HAZIRLIK

- Sizin ne tür alışkanlıklarınız vardır?

ALIŞKANLIK

Bir köylü kadın, bir danayı doğar doğmaz kucağına alıp sevmiş, sonra da bunu adet edinmiş, her gün danayı kucağına alıp taşırmış. Sonunda buna o kadar alışmış ki dana büyüyüp koskoca öküz olduğu zaman, onu yine kucağına taşıyabilmiş. Bu hikâyeyi kim uydurduysa alışkanlığın ne büyük bir güç olduğunu çok iyi anlamış olacak. Gerçekten alışkanlık pek yaman bir hocadır ve hiç şakası yoktur. Yavaş yavaş, sinsi sinsi içimize ilk adımını atar; başlangıçta kuzu gibi sevimli, alçak gönüllüdür ama zamanla oraya yerleşip kökleşti mi öyle azılı, öyle amansız bir yüz takınır ki kendisine gözlerimizi bile kaldırmaya izin vermez.

Bence en büyük kötülüklerimiz, küçük yaşımızda belirmeye başlar ve asıl eğitimimiz bizi emzirip büyütenlerin elindedir. Çocuk bir tavuğu, kediyi, köpeği, oyuncak edip yara bere içinde bırakır; anası da ona bakıp eğlenir. Kimi baba da oğlunun savunmasız bir köylüyü, bir uşağı dövdüğünü, bir arkadaşını kurnazca aldattığını gördüğü zaman, bunu yiğitlik belirtisi sayarak sevinir. Oysa bunlar zalimliğin, zorbalığın asıl tohumları, kökleridir. Sonra da hırsızlığın çirkinliği, çalınan şeye göre değişmez ki: Ha altın çalmışsın, ha bir iğne. "İğne çaldı ama altın çalmak aklına bile gelmez." diyenlere benim diyeceğim şudur: "İğneyi çaldıktan sonra niçin altını da çalmasın?" Bu kötü örnekleri yaşın küçüklüğüne ve işin önemsizliğine bakarak hoş görmek tehlikeli bir eğitim yoludur.

Monteyn

SÖZLÜK

- **Azılı:** Gözü bir şeyden yılmayan, azgın.
- **Zalim:** Acımasız ve haksız davranan, zulmeden.
- **Zorba:** Gücüne güvenerek başkalarının hakkını alan.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Metnin konusu nedir?
- Kötü alışkanlıklardan kendimizi nasıl koruyabiliriz?
- Metinde verilmeye çalışan bir ana düşünce var mı? Varsa nedir?
- Yazar bu metni neden yazmış olabilir? Anlatınız.

BÜYÜDÜK

Ben bu şehirde yaşıyorum.
Eskiden bağlarımız, bahçelerimiz vardı.
Evimizin balkonunda uyurduk.
Bahçesinde koşturup top oynardık.
Kışları sobanın başına toplanır, kestane patlatırdık.
Aksama kadar kartopu oynardık
Büyüdük, simdi çok büyüdük.
Birçok oyuncağımızı hatırlamıyoruz.
Kaloriferli bir eve taşındık.
Her odada yalnızlık var.
Büyük bir fabrika yapıldığını duyduk.
Apartmanlardan ve fabrikalardan çıkan dumanlar,
Gökyüzünü kirletmek için yarışıyorlar.
Apartmanda kimse birbirini tanımıyor.
Eski mahallemiz gibi değil.
Dostluklar yok burada.
"Yeter!" diye bağırmak istiyorum.
Eski, temiz havayı solumalıyım
Yine arkadaşlarım olmalı, onlarla gülüp, ağlamalıyım.

Mesut ÖNAL

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Büyük şehirlerde yaşamanın zorlukları nelerdir?
- Yaşadığınız yerin güzelleşmesi için neler yapıyorsunuz?

KÖTÜ MÜ OLUR

Bütün dünya insanları
Barışsak kötü mü olur
Hep bir olup bir bayrağa
Dönüşsek kötü mü olur

Kaldırsak ırk ayrımını
Hele mezhepçi kavmini
Bulsak insanlık ilmini
Çalışsak kötü mü olur

Gel koşalım gerçeklere
İlerici fikirlere
Bizde uzak ilimlere
Ulaşsak kötü mü olur

Yabancı dili kaldırsak
Tüm dünya bir dil konuşsak
Şu kâinat hep bir olsak
Birleşsek kötü mü olur

Yıldızları araştırsak
Orda insanları bulsak
Gidip gelsek komşu olsak
Tanışsak kötü mü olur

Emini barışa yanaş
Ayıp değil midir savaş
Bütün dünya olsak kardeş
Anlaşsak kötü mü olur.

Aşık EMİN

SÖZLÜK

- **Irk:** İnsan topluluğu.
- **Mezhep:** Bir dinin görüş ve anlayış ayrılıklarıyla ortaya çıkan kollardan her biri.
- **Kâinat:** Evren, acun.

ÖĞRENELİM

- Altı dörtlükten oluşan ve ölçülü-hece vezniyle yazılmış bir şiir uyaklı-kafiyedir.
- Dördüncü dizelere bakın hepsi soru biçiminden verilmiş.
- Her dörtlükte ayrı bir istek var.
- İsteklerin bir de bütünlüğü var.

TARTIŞALIM

- Senden benden, bizden ne istiyor şair?
- Nasıl bir dünya istiyor?
- İsteğine katılsak olmaz mı?

ÖĞRENELİM

- HECE VEZNİ (HECE ÖLÇÜSÜ) - RİTİM
  Dizelerdeki (mısralardaki) hece sayısının eşitliğinden doğan bir ölçüdür. Bir şiirin ilk dizesinde kaç hece varsa, öteki dizelerde de o kadar hecenin bulunması koşulludur (şartlıdır).
  Yukarıdaki şiirde, dizelerin hecelerini sayın.

- UYAK-KAFİYE
  Şiirde dize sonlarındaki sözcüklerin son heceleri arasındaki ses benzerliğidir. Yukardaki şiirde, dörtlükte; yanaş, savaş, kardeş sözcüklerinde olduğu gibi.

- SERBEST VEZİN
  Hece ölçüsüne ve uyaklara (kafiyeye) bağlı olmayan şiir demektir. Kitabınızda böyle şiirler var.

ÖĞRENELİM

Güzel şiir okuyabilmek için:

- Okuma amacını belirleme;
- Okuduğu şiiri doğru telaffuz etme;
- Noktalama işaretlerine dikkat ederek okuma;
- Sesli okumada vurgu ve tonlamaya dikkat ederek okuma;
- Akıcı okuma;
- Şiirin türünü dikkate alarak okuma.

DERSE HAZIRLIK

- Farklı mesleklere neden ihtiyaç vardır?
- İdealinizdeki mesleği anlatınız.

MESLEĞİM NE OLMALI?

Büyüklerim bana sık sık “Büyüyünce ne olmak istiyorsun?” diye soruyorlar. Bazen "öğretmen”. Bazen “pilot”, bazen "eczacı”, bazen de "doktor" olmak istediğimi söylüyorum. Aslında meslekleri tanımadığım için ne olmak istediğime bir türlü karar veremiyorum. Bu nedenle babam bana meslekleri tanıtan bir kitap aldı. Bu kitapta, insanların hangi alanlarda çalıştıkları ve ne işler yaptıkları anlatılıyor. Ben de bu sayede mesleğin ne olduğunu öğrendim. Çeşitli meslekleri tanıdım. Bir kimsenin geçimini sağlamak için yaptığı sürekli işe meslek denir. İnsanlar yaşamlarını sürdürmek için gerekli parayı meslekleri sayesinde kazanırlar.

Doktor, hastalığın ne olduğunu ortaya çıkarmak için hastayı muayene eden kişidir. Bazen, muayene sonucunda hastalığın ne olduğu anlaşılmaz. O zaman hasta olan kişiden alınan kan örnekleri ile araştırma yapılır. Yapılan araştırma sonuçlarına göre hastalığın ne olduğu belirlenir, yani teşhis konur. Doktor ilaç yazarak tedaviye başlar.

Bilgileri öğrenmede bize yol gösteren, doğru davranışlar kazandıran kimselere öğretmen denir. Öğretmenler, ders verdikleri alanlara göre isim alabilirler. Sınıf öğretmeni, Türkçe öğretmeni, matematik öğretmeni gibi. Sebze, meyve, buğday, pirinç, gibi ürünleri yetiştiren kişilere çiftçi denir.

Resim sanatı; duyguların, düşüncelerin çizgiler ve renklerle yansıtıldığı bir sanat dalıdır. Gerçek ya da düş ürünü herhangi bir olay ya da öykü resim konusu olabilir. Resim yapan ve resimlerini diğer insanlarla paylaşan kişilere ressam denir.

Avukatlar insan hakları ve yasalarla ilgili işlerde kişilere yol gösterirler. Onlar insanların yasal haklarını korur ve savunurlar.

Ayşin BUMİN

ÖĞRENELİM

NEDEN İNSANLAR ÇALIŞIR

İnsanoğlu neler neler icat etmemiş: şu tesisatı, elektrik akımı, konserve, telefon, uçak, motor, kondansatör, transformatör, reaktör ve daha neler neler...

Çok zaman önce, diyelim beş yüz yıl önce yaşamış olan birinin, bugün bize konuk olarak gelmesi olanaklı olsa - eh, acayip bir dünyaya, daha doğrusu harikalar dünyasına geldiğini zanedecektir. Duvarlardan su akıyor musluk açılınca bu akıtılan su herkesin isteğine göre sıcak da, soğuk da, ılık da olabilir. Duvarlardan müzik de çıkıyor, düğmeye bastın mı istediğin müziği dinleyebilirsin. Duvarlardan güneş de ışıklarını saçabiliyor, salt düğmeye bas. Evler de tekerlekler üstüne yolculuk ediyor, uçuyorlar da, denizde de yüzebiliyorlar.

Ve şimdi tembeller dünyasına ulaşmak üzereyken, elektrik fırınlarında da tavuklar kendileri dönüp kızarırken, musluklardan limonata akarken, neden uslanmıyoruz artık? Neden sırtüstü uzanıp müzik dinlemiyoruz, o kızaran tavukları yemiyoruz, akan limonataları içmiyoruz? Neden, niçin tembellik etmiyoruz? Niçin okullara, dairelere, fabrikalara koşuyoruz? Niçin hâlâ bilgi ediniyoruz, hâlâ çalışıyoruz, terliyoruz, yoruluyoruz, heyecanlanıyoruz? Niçin?

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- İdealinizdeki mesleği anlatınız.
- Meslek seçimleri nasıl yapılmalı?
- İnsanların mesleklerinde başarılı olmaları nelere bağlıdır?

ÖDEV

- Değişik meslek gruplarının adlarını tahtaya yazınız. Tahtaya yazdığınız mesleklerin hangi özellikleri ile uzlaştığınızı veya uzlaşmadığınız açıklayınız. Kendinizi hangi meslek grubuna yakıştırdığınızı sebepleriyle birlikte açıklayınız.

Serbest Okuma

HAZİNE PEŞİNDE

Kenan, duvara çıktı. Etrafa göz gezdirdi. Kimseler yok, elini salladı. Duvardan indi. Hasan'ın yanına geldi. Başında durdukları deliğin etrafını kazmaya başladılar.

- Burada hazine olduğuna emin misin Hasan?
- Dünkü filmde görmedin mi? O çocuklar hazineyi nasıl buldular. Dedem, buralarda hazine olduğunu söylerdi.
- Ooo... Şimdiye kadar bulmadıklarını nereden biliyorsun?
- Yerini bulamamışlardır. Bu deliğin arkasında, o hazine göreceksin. Epeydir aklım fikrim burdaydı. Bulacağız... Göreceksin.

Çok emin bir tavırla başını salladı. Daha bir gayretli çalışmaya başladı. Kenan da toprakları kenara atıyordu. Deliğin etrafında taşlar göründü. Taşlardan birini kazmanın ucuyla gevşettiler. Üzerine vurunca, taş düştü. Kenan:

- El fenerini getir de içeriye bir bakalım, dedi.

Çok heyecanlıydı. Kazmayı eline alıp öbür taşlara vurmaya başladı. Hasan'ın gelmesini beklemedi. Kazmayla birkaç defa daha vurdu. Yer önce sallandı. Sonra da gürültüyle çöktü. Kenan da çöküntünün arasında kayboldu. Gürültüyü duyan Hasan koşarak geldi. Toz duman içinde kocaman karanlık deliği görünce herşeyi anladı. Korku ile bağırdı.

- Kenan..! Kenan..!

Hiç ses gelmedi. Yüzü sarardı. Köyün bulunduğu yöne baktı. Ağlayarak koşmaya başladı. Eli yüzü sıyrık içinde muhtar olan dayısının evine geldi. Olanları anlattı. Herkes telaşlandı. Harabelere geldiler. Toz duman dağılmıştı. Kenan da taşların arasında yatıyordu. Çıkardılar. Yüzünü su serptiler. Biraz kendine geldi. Çöküntü yerinde kalan köylülerden biri:

- Burada bir yol var. Diye bağırdı.

Herkes oraya koştu. Yeraltına inen merdivenleri gördüler. Aşağı indiler. Yolun sonunda birçok oda vardı. Duvarlar resimlerle süslenmişti.

Muhtar, Hasan'la Kenan'a dönerek:

- Çocuklar altın bulamadınız ama köyümüze ve ülkemize hazineler kazandıracak bir yeraltı şehri buldunuz, dedi.

Mustafa AKŞİT

DERSE HAZIRLIK

- Hastalandığınız veya zor duruma düştüğünüz günler oldu mu?
- Bu günlerden birisinde annenizin sizin için yaptıklarını anlatınız.
- Annenizi bugüne kadar hiç üzdünüz mü? Neden?

BABANIN MEKTUBU

Sevgili oğlum,

Kardeşinin öğretmeni yanında, annene karşı gerekli saygıyı göstermedin. Bunu bir daha yapma Enrico (Enriko)! Saygısızca davranışın, yüreğime bir hançer gibi saplandı. Birkaç yıl önce çektiğin ağır hastalıkta bütün bir gece uyumadan beşiğine eğilip soluğuna dikkat eden, seni yitirmek korkusuyla titreyerek ağlayan ve hıçkıran anneciğinin durumu aklıma geldi. Bunları hatırlayınca sana kızmaktan kendimi alamadım. Ağır sözlerle, böyle bir annenin kalbini kırdın, öyle mi? O anne ki seni bir saatlik acıdan kurtarmak için bir yıllık mutluluğunu gömer. Senin için dilenir, seni ölümden kurtarmak için kendini ölüme atar.

Şunu hiçbir zaman hatırından çıkarma Enrico! Belki sen de hayatında çok acı günler geçireceksin. Fakat bunların en acısı, en unutulmaz olanı anneni üzdüğün gün olacaktır.

Yaşam savaşı vererek büyüyüp güçlendikten sonra bile onu anacak, sesini duymak ve zavallı güçsüz bir çocuk gibi, onun kolları arasına sığınmak isteğiyle tutuşacaksın. O zaman ona çektirdiğin acıları da yüreğinde duyacaksın. Vicdanının sesi, seni hep rahatsız edecektir.

Ey mutsuz çocuk! Anneni üzersen, yaşamında mutluluk bulamazsın. O zaman pişman olmak, ondan özür dilemek, hatırasına saygı beslemek boşunadır. Vicdanın, seni hiçbir zaman rahat bırakmaz. Annenin üzüntü ile kaplı, iyi ve tatlı yüzünü her anımsayışta yüreğin acıyla burkulacaktır. Hiç unutma Enrico! Anne sevgisi, en kutsal bir sevgidir. Yazıklar olsun onu ayaklar altına alan kötü yaratığa! Annesini inciten, üzen ve ağır sözlerle onurunu yaralayan en üstün bir insan bile, bayağı bir yaratıktan farksızdır.

Seni severim oğlum! Sen, hayatımın yüce umudusun. Bir daha anneni üzüp incitme sakın.

Baban

Edmondo de Amicis

SÖZLÜK

- **Kendini alamamak:** İstemeyerek bir işi yapmak durumuna gelmek.
- **Kalbini kırmak:** Kaba bir söz ya da davranışla karşısındakiyi kırmak.
- **Yaşam savaşı:** Yaşamak ve geçinmek için harcanan emek.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Hangi olay üzerinde baba, oğluna mektup yazıyor?
- Oğlunun annesine gerekli saygıyı göstermemesi üzerine babasının aklına neler geliyor?
- Yazara göre anneniz, sizin için neler yapar?
- Babaya göre annesini üzen çocuklar, ileride hangi kötü durumlara düşebilirler?
- Okuduğunuz yazıda hangi duygu ve düşünce işlenmiştir?

ÖĞRENELİM

Babanın, oğluna yazdığı bir mektup okudunuz. Bir şey istemek, bir şey sormak, bir haber vermek için birisine yazılan, posta yoluyla gönderilen yazılara ***mektup*** denir. Okuduğunuz mektup gibi birbirleriyle yakınlığı, akrabalığı olan kişilerin yazdıkları mektuplara ***özel mektup*** denir.

- Okuduğunuz özel mektubun amacı nedir?

Baba, ***Giriş bölümünde*** oğluna seslenmiş, ilk paragrafta mektubu yazmasının amacına değinmiş. ***Gelişme bölümünde***, oğlunun yaptığı davranışla ilgili duygu ve düşüncelerini aktarmış, oğluna çeşitli önerilerde bulunmuş. ***Sonuç bölümünde***, mektuplarda alışık olduğumuz sevgi, saygı ve iyi dilekler bildiren tümceler yok.

- Yazarın, mektubu bitiriş biçimini nasıl buldunuz?

ÖDEV

- Anneler için yazılmış şiirler veya yazılar toplayıp sınıfta okuyunuz.
- Annenize karşı duyduğunuz sevgi ve saygınızı anlatacak bir mektup yazmaya çalışınız.

NASRETTİN HOCA İLE SÜTÇÜ

Nasrettin Hoca'nın mahallesinde bir sütçü vardı. Sütçü, görünüşte sarıklı, cübbeli; güler yüzlü, tatlı sözlü bir adamdı. Fakat iç yüzü başka idi; çok hilekârdı: sütüne su katar, öyle satardı; yoğurdu, kaymağı, peyniri de hep hileli idi.

Hoca onun bu halini bilirdi ama hiç beğenmezdi. Kendisine, sık sık, öğütler verir, yaptığı işin çok kötü olduğunu söylerdi. Sütçü bu sözleri şakaya alır, güler; bildiğinden şaşmazdı.

Yaz başlarında bir gece korkunç bir fırtına çıktı. Gök gürültüleri kasabayı sarstı. Birkaç yere yıldırım düştü. Saatlerde, bardaktan boşanırcasına, yağmur yağdı. Civar dağlardan seller indi; bağları, bostanları, bahçeleri sildi, süpürdü.

Ertesi gün hava açıldı. Fakat kasabanın aşağı tarafları da sokaklar hala su altında idi. Hoca etrafı görmek için evinden çıktı. Sütçünün dükkânı, yolunun üzerinde idi. Burda ne zaman geçse, dükkânın sahibi kapıya koşar, Hoca'yı karşılar, onunla şakalaşırdı. Hâlbuki şimdi dükkân yarı kapalı idi. Nasrettin Hoca merak etti, içeriye baktı: Sütçü bir köşede postekisinin üstüne bağdaş kurulmuş, başını önüne eğmiş, düşünüp duruyordu.

Hoca seslendi:

- Hayrola, komşu! Pek derinlere dalmışsın.

Sütçü şaşkın şaşkın başını kaldırdı: yüzü sapsarı olmuş, gözleri kızarmış, göz kapakları şişmişti.

Bezgin bir sesle.

- Nasıl da olmayayım, Hoca? Mahvoldum, dedi.

Geceki sel, sütçünün bir sürü koyunu ile üç sağmal ineğini alıp götürüvermiş.

- Vah, vah, komşucuğum! Geçmiş olsun. Canın sağ olsun. Hiç tasa etme; sende bu beceriklik varken, nasıl olsa gene kazanırsın. Hilekâr adam, bu sözleri dinlerken, kendinden geçiyor gibi oldu. Hemen hemen ağlayacaktı, o kadar bitkindi.

Hoca hala söylüyordu:

- Ama doğrusu, işin sonu buna varacağı da belliydi ya...
- Belli miydi? Neden belliydi?
- Öyle ya, a canım! O sürüleri hep süte kattığın sularla kazanmadın mı? Şimdi de işte o kazandıklarını sel aldı, götürdü. Haydan gelen huya gider, sudan gelen sele gider. Bu sana bir ders olsun.

Nasrettin Hocadan Fıkralar

SÖZLÜK

- **Cübbe:** Hocaların giydiği, yakasız, bol ve uzun bir çeşit palto.
- **Hilekâr:** Hile yapan, herkesi aldatan.
- **İç yüzü:** İnsanın dıştan görünmeyen tarafı, bir şeyi dıştan belli olmayan tarafı.
- **Kasaba:** Köyden büyük, şehirden küçük yerler.
- **Posteki:** Yapağısıyla birlikte tabakalaşmış koyun derisi.
- **Derinlere dalmak:** Dalgın dalgın düşünmek.
- **Bezgin:** İçine çökmüş, son derece üzülmüş.
- **Sağmal:** Sütlü, sütü sağılan inek.
- **Kendinden geçmek:** Uyuyacakmış gibi olmak, bayılır gibi olmak.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Bu hikâyede Nassrettin Hoca'nın sütçüye söylediği son sözü nasıl buldunuz?
- Büyük bir felakete uğrayan her adama böyle söylemek doğru olur mu?
- Nasrettin Hoca'nın "Bu sana bir ders olsun." sözünden ne anlıyorsunuz?

ÖDEV

- Hoca'nın bu kadar çok sevilmesinin nedeni nedir?

Verilen soru hakkında araştırma yaparak, cevap bulmaya çalışınız. Daha sonra sınıfta, arkadaşlarınızla birlikte bulduğunuz cevaplar üzerine tartışınız.

ÖĞRENELİM

- ***Nasrettin Hoca,*** dünyayı güldüren adam olarak tanınır.
- Okunulan her yazıda bizi hem güldürüyor hem de düşündürüyor.
- Nasrettin Hoca, hazır cevabı ile zekâsını ortaya koyan bir kahkaha ağacıdır. Güldüğümüz şeyin ardında derin anlamlar ve insan karakterleri saklıdır.

İLKBAHAR VE RENKLER

Gömleği çiçeklidir,
Üstü başı ot kokar.
Leylekler dönüyor bak,
Yeşil giyinmiş bahar.

Bozulmuştur bağ, bahçe,
Kuşlar güneye göçer.
Solgun gösterse bile
Sonbahar sarı sever.

Ateş saçarken Güneş,
Denize doyum olmaz.
Meyve sunar bize
Kırmızı yanaklı yaz.

Kar toplar küçük bulut,
Yağdırır lapa lapa.
Karakışı sevmem ben!
Beyaz yakışır kışa.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Şiire göre ilkbaharın özellikleri nelerdir?
- Şiire göre yaz mevsiminin özellikleri nelerdir?
- Şiire göre sonbahar mevsiminin özellikleri nelerdir?
- Şiire göre kış mevsiminin özellikleri nelerdir?
- Bu şiirin sonuna şiirle uyumlu bir kaç dize de siz ekleyebilir misiniz?
- Bu şiir için bir kaç farklı başlık bulunuz.

DERSE HAZIRLIK

- Okul için nasıl hazırlanıyorsunuz?

SABAH

Güneş ufkun kenarından
Yavaş yavaş yükseliyor.
Köyün yüce dağlarından
Serin nefesler geliyor.

Sarı, yeşil, mavi, renk renk
Çiçekler açmış ovada.
Kelebekler benek
Dolaşıyorlar bir arada.

Gece yorgun akan ırmak
Tatlı seslerle coşuyor.
Artık herkes uyanarak
Kendi işine koşuyor.

Yalnız küçük bir çocuk var:
Karşıki evde uykuda,
Uyanacak şimdi o da.
Köydeki bütün horozlar,
Diyorlar ki: Uyan, uyan?
Tembel olur çok uyuyan.

Orhan Seyfi ORHON

ÖĞRENELİM

- Şiir, duygularımızı zenginleştiren, okuyana ve dinleyene zevk veren yazı türüdür. Şiirdeki her satıra dize veya mısra, şiiri yazana da şair ya da ozan adı verilir. Okuduğumuz şiirlerde bize verilmek istenen temel bir duygu veya bir düşünce vardır. Bu, şiirin ana duygusudur. Şiirlerde ana fikir değil, ana duygu ararız. Bunun için "Bu şiir bizde hangi duyguları uyandırıyor?" sorusuna cevap vermemiz gerekir.
- Şiirde ana duygu sabahın gelmesinden duyulan sevinçtir.

ÖDEV

- Şair çocuklar için çok olumlu, güzel duygularla sabahı anlatıyor. Bu duygularını da şiirine yansıtmış. Siz de şaire karşı taşıdığınız duyguları ona bir mektup yazarak belirtmek ister misiniz? Mektubunuza hitapla başlamayı unutmayın.

DERSE HAZIRLIK

- Suç işlediğinizde ne yaparsınız?
- “Doğruluk” sözcüğünün anlamını araştırınız ve sınıfta açıklayınız!

KONUŞAN SAAT

Küçük kız, her gün okula geç kalırdı. Bir daha geç kalmaması için verilen öğütlere hiç kulak asmadığı için de her gün sınıfta cezalı kalırdı. Öğle paydosunda bütün çocuklar sevinçle evlerine giderken küçük kız, sınıfındaki sırasında oturur, öğretmeninin kendisine verdiği cezaya uyarak defterine tam elli kez: “Bir daha okula geç kalmayacağım", tümcesini yazmak için çabalardı. Gene böyle bir gün, küçük kız cezasını çektikten, defterlerinin sayfalarını doldurduktan sonra eve doğruldu. Eve giderken yol kıyısındaki çimenler arasında ışıl ışıl bir şey çarptı gözüne. Eğildi, yakından baktı, gözlerine inanamadı. Küçücük, pırıl pırıl bir altın saatti bu. Küçük kız aldı saati, büyük bir sevinç duyarak seyretti.

"Ne güzel" diye düşündü kendi kendine, "Şimdi bir saatim var artık, bir daha okula geç kalmayacağım. Saati cebime saklarım, kimseye göstermem, benim olur, anneme babama bile söylemem böyle bir saat bulduğumu". Akşamleyin yatağına uzandığında, saati yastığının altına koydu, tik taklarına kulak kesildi. Bir ara saatin tik takları gitgide yükselmeye başladı, küçük kız bir ses işitti:

"Tiki tak, tiki tak, tiki tiki tak,
Dürüst ol, beni aldığın yere bırak!"

Küçük kız, ilkin bir düş görmekte olduğunu sandı, sonra, içinde büyük bir rahatsızlık duymaya başladı. Bunun üzerine saati yastığının altından çıkararak yatağının ayakucuna koydu. Saatin sesini işitmiyordu artık, içindeki rahatsızlık da dinmişti şimdi. Derken uykuya daldı. Ertesi sabah saati gene cebine koydu, günlerden beri ilk kez olarak okula tam zamanında geldi. Ders, oyun, derken gün çabucak geçti, akşam olur da yatma zamanı gelince, küçük kız saati gene yastığının altına koydu. Saat ilkin bütün öbür saatler gibi basbayağı tik tak ediyordu. Ama tam küçük kız uykuya dalacağı zaman, tik takların sesi gitgide yükseldi, yastığın altından gene bir ses işitildi.

"Tiki tak, tiki tak, tiki tiki tak,
Dürüst ol, beni aldığın yere bırak!"

Bunun üzerinde küçük kız, saati yatağının yanı başında duran iskemlenin üzerindeki etekliğinin altına soktu. Bütün gece yatağında korkuyla bir o yana, bir bu yana döndü durdu.

Ertesi sabah erkenden kalktı küçük kız, doğru annesine giderek ona her şeyi açıkça anlattı. "Bu küçük saat, benim saatim olmak istemiyor bir türlü" diye yakındı.

Annesi küçük kızı sevgiyle okşayarak:

"Senin uykunu kaçıran küçük altın saat değil, kendi içinde bulunan doğruluk saatidir

yavrucuğum. "Kendi içindeki bu saatin tik takları suçlandırıyor seni hep. Her insanın içinde böyle bir saat vardır. İçindeki saatin sesine kulak vermeyen kimse iyi bir insan olmaktan çıkmış sayılır. Bizim komşunun karısı bir altın saat yitirmiş işittiğime göre. Bulduğun saat onun olmalı."

Küçük kız dönüşte, doğru komşu kadının evine uğradı, bulduğu saati ona geri verdi. Kadın çok sevindi buna, sevinçten ne yapacağını şaşırdı, çünkü bu küçük altın saatin özel bir değeri vardı kendisi için. Bir dolaba doğru ilerledi, dolabı açtı, içinden yeşil kadifeyle kaplı bir kutu çıkararak küçük kıza uzattı. Eve varmadan önce kutuyu açmamasını söyledi. Küçük kız evde kutuyu açtığında, yeşil kadife içinde bilezik bir kol saati buldu. Sevinçten yerinde dört dönerek oynamağa başladı, kendisinin olan bir saati vardı. Gece yatarken kolunda bırakabileceği bir saat.

Uyumadan önce saatine kulağını dayayarak düzenli tik taklar dinledi. Sonra uykuya daldı. Uyku arasında, saatin tik takları şöyle der gibiydi:

"Tiki tak, tiki tak, tiki tiki tak,
Mutluluk içinde uyumana bak!" Küçük kız

"Doğan Kardeş" Dergisinden

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- "Tiki tak, tiki tak, tiki tiki tak,
  Dürüst ol, beni aldığın yere bırak!"
  Komşu kadının verdiği saat ise:
  "Tiki tak, tiki tak, tiki tiki tak,
  Mutluluk içinde uyumana bak!" demiş.
  Bununla ne demek istemiş?
- Doğruluk saatini nasıl anladınız?
- Gerçekten insan içinde böyle bir saat var mıdır?
- Bir suç işledikten sonra bu doğruluk saati sizi de rahatsız etmiş midir?

ÖĞRENELİM

- ***DÜZYAZI (NESİR):*** Ölçü ve uyakla (kafiye ile) ilintisi bulunmayan yani şiir olmayan yazılara, düzyazı denir yukarıdaki yazı gibi.

DERSE HAZIRLIK

- Çevrenizi korumak için neler yaparsınız?
- Çevrenize faydalı bir kişi olabilmek için neler yapmalısınız?
- Çevre, insan sağlığı için neden önemlidir?

ÇATLAK KOVA

Bir zamanlar Hindistan'da bir sucu yaşarmış. Kentin hemen yakınındaki kaynaktan zengin insanların evlerine su taşırmış. Bir sopanın iki ucuna taktığı kovalarını suyla doldurur, sonra da omuzladığı gibi kentin yolunu tutarmış. Sucunun kovalarından biri çatlakmış. Kente gelinceye kadar yarısına inermiş kova. Anlayacağınız, her seferinde sucu, iki kova değil de bir buçuk kova su getirirmiş.

Sucunun bir şikâyeti yokmuş ama kovalar hiç memnun değilmiş bu durumdan. Su sızdırmayan kova durmadan gururlanırmış:

- Ben olmasam sahibimiz ne yapar? Dermiş.
- Şu çatlak kovaya kalsa, herhalde sahibimiz aç kalır.

Çatlak kova ise kendini suçlarmış. Nihayet bir gün sahibine: "İşinize yaramadığım halde beni neden çöpe atmıyorsunuz? Diye sormuş.

Sucunun dudaklarında hafif bir gülümseme belirmiş. Çatlak kovaya bakıp:

- İşe yaramadığını mı düşünüyorsun? Su taşıdığımız yola hiç dikkat etmemişsin. Seni hep yolun kenarına gelecek şekilde takıyorum sopama, fark etmedin mi? Döktüğün sular, yeni bir hayatın doğmasını sağladı her zaman. Böylece rengârenk çiçekler ve yeşillikler fışkırdı yolun kenarından.

Her gün bu çiçeklerden demet demet toplayıp sevdiklerime götürdüm. Güzel kokularıyla hem ben mutlu oldum hemde yoldan geçenler mutlu oldular. Biliyor musun senin çatlak olman, diğer kovanın sağlam olmasından daha çok yarıyor işime."

Mehmet VURAL

SÖZLÜK

- **Sızdırmak:** Bir sıvının bir yerden yavaş yavaş akması.
- **Fışkırmak:** Bir şey bir yerde bol bol görünmek.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Yaşadığınız çevreyi nasıl daha güzelleştirebilirsiniz?
- Bir canlı varlığa yardımcı olduğunuzda neler hissedersiniz?
- Çevre gününde okulda hangi etkinlikleri düzenliyorsunuz? Açıklayınız.

TARTIŞALIM

- Okuduğunuz metinde anlatılan kovaların hangisinin yerinde olmak istersiniz? Niçin?
- Çevre gününde insan yaşamına faydalı olmak için neler yapabilirsiniz? Analiz etmeye çalışınız.

DERSE HAZIRLIK

- İnsanlar kullandıkları suları nereden ve nasıl elde ediyorlar?
- Kullandığımız bazı maddeler geri dönüştürülebiliyor. Sizce su geri dönüştürülebilir mi?

SU DEYİP GEÇMEYELİM

Doğada su, bitmeksizin, tıpkı bir çember gibi döner. Başı sonu yoktur. Bu döngü, dünya var olduğundan beri tekrarlanır. Su; denizlerden, göllerden, nehirlerden güneş enerjisi ile buharlaşır. Buhara dönüşen su, yükselerek bulutları oluşturur, soğuyan bulutlar yağışlara dönüşerek yağmur, kar, dolu biçiminde tekrar yeryüzüne düşer.

Hayatın devamı için önemli bir sıvı olan “su”, nedense aklımıza ancak kullanmak ya da içmek istediğimizde gelir. Yıkanırken, dişlerimizi fırçalarken ya da canımız bir şeyler içmek istediğinde suyun yerini tutabilecek bir sıvı olup olmadığını, susuz yaşayıp yaşayamayacağımızı düşünmeyiz bile.

"O hâlde, böylesine etkili bir sıvı olan suyun kaynağı nedir? Su, musluklarımıza gelene dek hangi aşamalardan geçer? İçme suyu nasıl elde edilir? Gün gelir sular tükenir mi?" gibi sorular gelebilir aklımıza. Dünyanın yüzde 75'nin sularla kaplı olduğunu bildiğimiz için suların tükenmesi fikrini kabul etmemiz oldukça zor. Ancak, suların yüzde 97'sinin tuzlu su ve deniz suyu olduğunu da düşünmemiz gerekir. Bugün kullanabildiğimiz su miktarının yalnızca yüzde 3 olması önemlidir! Üstelik bu yüzde 3'ün tümünden yararlanılmadığı, bunların bir kısmının kutuplarda, buz dağlarında, buzullarda toplanmış olduğu da göz ardı edilmemeli. En kötüsü, içilebilir suların bir kısımının da kirletilmiş durumda oluşu.
Yine de buharlaşarak arınan ve yağmur olarak yeryüzüne düşen su bize yetiyor. Yetiyor ama su ihtiyacımızın günden güne artmakta olduğunu unutmamamız kaydıyla. Bu sorunla bugünden ilgilenmeye başlarsak, gelecekte daha da artacak su sıkıntısını belki bir miktar önleyebiliriz. Bütün bu nedenlerle, birey olarak bize de görevler düşmekte tabi. En başta, suyu dikkatli bir biçimde kullanmak zorundayız.

Bu yolda en önemli adım, atık suların tekrar kullanılır duruma gelmesi için gerekli teknikleri geliştirmek olacaktır. Az da olsa, bu alanda bazı deneyler yapılmakta. Büyük kentlerin çoğunda su bir kez kullanılmakta, sonra denize akıtılmakta ya da yer altı depolarına doldurulmakta. Oysa bu suların yeniden arıtılarak kullanılma imkânının

olduğunu biliyoruz. Çeşitli filtrelerden geçen su, kimyasal maddeler de katılarak yeniden kullanıma hazır duruma getirilebilir.

Günümüzde cam ya da pet şişelerde alıp kullandığımız içme suları için de birçok tehlikeler söz konusudur. Bir kere içme suyu elde etmek oldukça zordur. İçme suyunda bakteri ve başka mikrop bulunmaması, içindeki madensel madde miktarının belirli bir sınırı aşmaması gerekiyor. Bu nitelikte su elde etmek için birtakım arıtma yollarına başvurulmaktadır.

Ortaya çıkabilecek bütün olumsuz sonuçları yenebilmek için hem kullandığımız, hem de içtiğimiz suyu daha dikkatli tüketelim. Yaşadığımız şehri, ülkemizi ve giderek dünyayı tehdit eden susuzluğu önleme yolunda biz de bir adım atalım.

Doğan Kardeş Dergisi

ETKİNLİK

- Metinde buldukları anlamı bilinmeyen kelimeleri yazmalarını isteyiniz. Kelimelerin anlamını sözlüğe bakarak bulmalarını söyleyiniz.
- Öğrencilerden metnin konusunu bulmalarını isteyiniz.
  Metinde suyun oluşumu ve döngüsüyle ilgili anlatımları zihinlerinde canlandırarak resimlemelerini isteyiniz. Yaptıkları resmi anlatmalarını sağlayınız.
- Öğrencilere metindeki sorunları ve bunların en önemlisini belirleyip bu soruna farklı çözümler üretmelerini söyleyiniz. Öğrencilere dinledikleri metnin ana fikrinin ne olduğunu sorunuz. Belirlenen ana fikri defterlerine yazmalarını isteyiniz.

Günlük Hayatla ilişkilendirme

- Öğrencilere evlerinde su tüketirken nelere dikkat ettiklerini sorunuz. Öğrencilerden sudan hangi amaçlarla ve nasıl yararlandığımızı söylemelerini isteyiniz.
- Öğrencilerin konuşacakları, yazacakları ve görsel sunu yapacakları konuyu belirlemelerini isteyiniz. Kendini ifade etme etkinliklerinde konu belirlerken deneyim ve anılarından da yararlanmalarını öneriniz.
  * Bize neler anlatmayı düşünüyorsunuz? Nasıl sunacaksınız?
  * Niçin yazacaksınız? Nasıl yazacaksınız? Hangi yöntemi kullanmayı düşünüyorsunuz? Neden?
- Seçtikleri konuları sınıfa sunarken uymaları gereken konuşma kuralları hakkında tartışmalarını sağlayınız. Seçtikleri konuyla ilgili yazma çalışmalarında uymaları gereken kuralları öğrencilere hatırlatınız. Yazılarında bu kurallara uymaları gerektiğini belirtiniz.

DERSE HAZIRLIK

- Arkadaşlarınızla birlikte hangi oyunları oynarsınız?
- Sevdiğiniz bir şeyi, bir eşyayı başkalarıyla paylaşmayı sever misiniz?

YENİ KIRMIZI TOPUM

O gün hava çok güzeldi. Sabah alışverişe çıkarken annem:

- Haydi, Emre, sen de gel, demişti bana.

Annemin sabah alışverişleri çok eğlencelidir. Dükkânların her biri ayrı ayrı ilginçtir. Ama hiçbirinde fazla oyalanmayız. Sonra elimizde torbalar, paketlerle eve döneriz.

İşte o gün alışverişimizi çabucak bitirip eve dönerken yol üstünde yeni açılmış bir oyuncakçı dükkânı gördük. Vitrin önünde durduk. Ne çok oyuncak vardı. Ama benim gözüme ilk çarpan şey biraz gerilerde duran kırmızı kocaman bir top oldu. Öyle parlaktı, öyle güzeldi ki bir an bile düşünmeden:

- Şu kırmızı topu alabilir miyiz anne? Çok pahalı mıdır acaba, diye sordum.

Topu aldım. Elimde kırmızı topumla dükkândan çıkarken çok mutluydum. Eve döndüğümüzde, arkadaşlarım arka bahçede top oynuyorlardı. Ben de topumu alıp bahçeye çıktım.

- Aaa, Emre yeni top almış, ne güzel kıpkırmızı, dedi Aylin.
- Hiç bu renk top görmemiştim, dedi Veli.
- Üstelik de kocaman, dedi Tayfun.
- Haydi, gel oynayalım, topu at, dedi Orkun.
- Olmaz, dedim. Atamam, atarsam yerlere düşer, kirlenir sonra.
- Top ne işe yarar ki, dedi Veli.
- Ya patlarsa, yepyeni daha.
- İyi öyleyse, dedi Tayfun, sen yeni topunu kendine sakla. Sonra da arkadaşlarına dönerek:
- Gelin, dedi, biz gene eski topumuzla oynayalım.

Eski patlak toplarıyla neşe içinde oynamayı sürdürdüler. Ben ne yapacağımı şaşırmıştım doğrusu. Eve döndüm.

Annem mutfaktan seslendi:

- Ne oldu Emre, neden geldin?
- Hiç, dedim yanlızca...

Annem meraklanmıştı.

- Hasta mısın, diye geldi yanıma.
- Topum kirlenmesin, eskimesin diye eve getirdim.
- Ama onu arkadaşlarınla oynaman için aldık, öyle değil mi, dedi annem.

Annem, kızdığı zamanlardaki gibi kaşlarını çattı, çünkü çok işi vardı. Yemek saatine kadar odamda kendi başıma oynamaya çalıştım. Tek başıma oynamaya çalışmak hiç de eğlenceli değildi.

Annem, öğle yemeği için çağırınca sevinçle koştum, çünkü sıkıntıdan patlamak üzereydim. Mutfağa girer girmez, masanın üstünde kocaman bir tabağın içinde annemin yeni yaptığı çilekli tatlı duruyordu.

Yemeğimi yedikten sonra sıra tatlıya gelince sabırsızlıkla beklemeye başladım. Ama annem tatlıyı unutmuş gibiydi.

- Anne, dedim, tatlıyı ne zaman yiyeceğiz?
- Aaa, dedi annem, baksana ne güzel duruyor böyle. Yersek şekli bozulur, sonra da biter gider.

Hiçbir şey söylemedim. Annemin ne demek istediğini çok iyi anlamıştım. Kırmızı topumu alıp bahçeye koştum.

- Haydi, arkadaşlar, diye bağırdım, haydi gelin, oynayalım!
- Ne o, hani topun yeniydi, hani oynamıyordun, dediler.
- Şey, dedim, evet, o zaman yeniydi.

Sonra öyle bir vurdum, öyle bir fırlattım ki havaya, ta yükseklere çıktı topum. Şenlik başladı o anda. Annem sesleninceye kadar oynadık, bahçede. Annem, tüm arkadaşlarımla birlikte çağırıyordu beni. Niçin derseniz, işte bu harika bir sürprizdi.

Annemin yaptığı o çilekli tatlı ve limonata, masanın üstünde bizleri bekliyordu. O gün bizim evde öyle bir şölen vardı ki...

Ayla ÇINAROĞLU

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Sizin de Emre gibi paylaşmak istemediğiniz eşyalarınız var mı?
- Emre'nin yerinde olsaydınız ne yapardınız? Niçin?
- Annesinin, sorunu çözme yolunu nasıl değerlendiriyorsunuz?
- Tek başınıza oynamaktan ya da arkadaşlarınızla birlikte oynamaktan mı hoşlanıyorsunuz? Neden?

TARTIŞALIM

- "Paylaşmanın insan hayatındaki yeri ve önemi nedir?" cümlesi üzerine arkadaşlarınızla sınıfta tartışınız.

HİKÂYE'ye BAĞLI KALARAK HİKÂYE HARİTASI OLUŞTURALIM

Kişiler

.....
.....
.....

Olay

.....
.....
.....

Hikâyenin adı

.....
.....
.....

Yer

.....
.....
.....

Zaman

.....
.....
.....

DERSE HAZIRLIK

- Aç gözlü olmamak için ne yaparsınız?

AÇGÖZLÜ KEDİ

Anne çaylak bir gün şahine bir hikâyeye anlatır.

Bir zamanlar yoksul mu yoksul bir nine yaşardı.

Miskin bir kedisi vardı.

Kendisi yemek için doğru dürüst bir şey bulamayan nine, kedisine artıkları veriyordu. Ciğer, et, ekmek, işkembe gibi yiyecekleri kedi rüyasında bile göremezdi.

Bazen bir fare yakalıyor, kendisini şanslı görüyordu.

Günler böyle geçip giderken bizim miskin kedi iyice zayıflamış, çelimsizleşmişti. Bir gün evin damına çıktı. Baktı, orada iri yapılı semiz mi semiz bir kedi var. Doğrusu onu kendisinin yanında bir kaplan gibi gördü zayıf kedi, hayıflandı. "Niçin ben böyle güçsüz, bakımsızım, sen böyle şişman, semizsin?" diye...

Semiz kedi:

- Sen de her gün padişahın sarayında bulunursan türlü türlü yemekler yersin, benim gibi olursun dedi.

Güçsüz kedinin aklına yattı bu.

Her gün miskin miskin oturuyordu. Yoksul ninenin evinde ne vardı ki? Ne yiyecek ne içecek...

Semiz kediye:

- Ne zaman gidersen haber ver birlikte gidelim, dedi.

Semiz kedi bunu kabul etti.

Güçsüz kedi, akşam olduğunda durumu nineye anlattı. Nine:

- Vah vah, dedi. Çok üzüldüm. Hırs insana zarar verir, şimdi sen bunu düşünemiyorsun.

Kedi, nineye gülüp geçti. Ertesi gün yiyeceği türlü yiyecekleri düşünüyordu.

Sabah oldu. Semiz kedi pencereden "Miyav miyav!" diye seslendi. Zayıf kedi de çıktı, birlikte saraya gittiler. Fakat sarayda durum hiç de tekin değildi. Padişah yüzlerce kedinin miyavlamasından bıkmış usanmıştı. Adamlarına "Bundan sonra gelecek yabancı kedileri öldürün." diye emir vermişti. Bunun için özel olarak okçular hazırlatılmıştı.

Semiz kedi ile ninenin kedisi iştahla yemek artıklarına saldırdılar. Bunun üzerine okçular harekete geçti. Bizim zavallı kedi tam midesinden bir ok yedi.

Anne çaylak bu hikâyeyi şahine anlattıktan sonra:

- Bu hikâyeyi sana ders alasın diye anlattım. Sen de elindeki ile yetinmezsen sonun ninenin kedisi gibi olur.

Şahin yavrusu anne çaylağın anlattığı hikâyeyi ilgiyle dinledi. Çaylak kendisini çok seviyordu. Şefkatliydi. Üzerine titriyordu. Hikâyede anlatılanları kendisini sevdiği için örnek olarak vermişti.

Mutluluk sadece yiyip içmek değildir. Gerçek mutluluk erişilmesi güç şeyleri elde etmekle olur.

"Kelile ve Dimne", Beydaba

SÖZLÜK

- **Çaylak:** Yırtıcılardan, uzun kanatlı, çengel gagalı bir kuş.
- **Şahin:** Ormanlık ve çalılık yerlerde yaşayan yırtıcı bir kuş.
- **Miskin:** Çok uyuşuk, tembel olan.
- **Tekin:** Kendisinde doğaüstü bir gücü olan, uğursuz.
- **Şefkatli:** Acıyarak ve koruyarak sevme.
- **Erişmek:** Amaca varmak, ulaşmak.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Miskin kedi hangi hayvana özendi?
- Miskin kedi yoksul ninenin yanından ayrılıp nereye gider?
- Anne çaylak, şahine neden hikâyeyi anlatır?
- Hikâyeye göre mutluluk nedir?
- Size göre mutluluk nedir?

TARTIŞALIM

- Fabla değişik bir sonuç yazmaya çalışırsanız, fablı nasıl bitirirdiniz? Arkadaşlarınızla tartışınız.

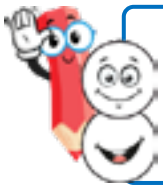

ÖDEV

Değişik fabl örnekleri bulunuz. Okuduğunuz fabl'dan verilmek istenen dersi tahtaya yazınız ve onun hakkında sınıfta tartışınız.

DERSE HAZIRLIK

- Büyüklerimize karşı nasıl davranmalıyız?
- Yaptığınız yanlış davranışlar sonucunda davranışınız nasıl ve ne olmalıdır?

KİRAZ AĞACINDAKİ ÇALIKUŞU

Tatiller içinde en çok sevdiğim yaz tatiliydi. Tatili geçirmek için Kozyatağı'na gittiğim zaman, kirazlar yetişmiş olurdu. Büyük bahçenin caddeye bakan yüzü, baştanbaşa kiraz ağaçlarının yemişleriyle donanırdı.

Kirazı çok severdim. Bu tatil günleri içinde serçe kuşları gibi yalnızca kirazla geçinirdim. Yüksek dalların uçlarında kalmış son kirazları bitirmeden ağaçtan inmezdim.

Bir akşamüstü, yine bir ağaç tepesinde kiraz yiyor, çekirdeklerini uzaklara savurarak eğleniyordum.

Bunlardan biri, yoldan geçen yaşlıca bir komşunun ta burnunun ucuna isabet etmesin mi?

Adamcağız neye uğradığını anlayamamıştı. Şaşkın şaşkın etrafına bakıyor, fakat başını yukarı kaldırmayı akıl edemiyordu.

Fakat son derece korkmuş ve utanmış olmama rağmen, kendimi tutamadım, gülmeye başladım. Adamcağız, büyükçe bir kızın güldüğünü görünce dayanamadı. Hiddetle kaşını gözünü oynatarak:

- Bravo hanım kızım! Dedi. Hiç yakıştıramadım. Maşallah, hem de sizin gibi yetişmiş koskoca bir hanıma...

O dakikada yer yarılsa yerin içine girecektim. Yüzüm kim bilir ne renklere girmişti? Hafifçe boynumu büktüm.

- Beni affediniz beyefendi, dedim. Böyle olmasını istemezdim. Büyük dikkatsizlik.

Bu yalvarmalarım, ihtiyarcığı sakinelştirecekti. Tahminimde aldanmamıştım. Komşu bey, benim bu hareketime ve sesimdeki titreşiye dayanamadı, yumuşadı. Bana da bir şey söylemek gerektiğini hissederek:

- Sizin adınız ne, bakayım?
- Çalıkuşu.
- Bu nasıl isim böyle?

- Beni okulda böyle çağırırlar da... Asıl ismim Feride... Yalnız şimdilik izin verirseniz, size birkaç kiraz ikram edebilir miyim?

Bir sincap çevikliğiyle dallara tırmanmaya başladım. İhtiyar komşu, ellerini yüzüne kapatarak:

- Aman, düşeceksin Feride Hanım, diye bağırıyordu.
- Merak etmeyin düşmeye o kadar alışığım ki...
- Aman kızım... Düşeceksiniz...
- Bitti efendim bitti. Yanlız onları size nasıl vereceğim? Buldum efendim, ona da çare buldum...

Önlüğümün cebinden mendilimi çıkardım, kirazları içine doldurarak bir çıkın gibi bağladım:

- Mendili hiç merak etmeyin... Gayet temizdir... Şimdi onu yere düşmeden tutmanıza rica ederim...

İhtiyar yakalamıştı.

- Çok teşekkür ederim kızım, dedi... Yalnız ben şimdi mendilinizi nasıl geri vereceğim?
- Ziyanı yok... Size hediyem olsun!

Biraz evvel, birbirimizle kavga etmemize az bir şey kaldığı halde, şimdi ihtiyar komşu ile gülüşüyor, ayrılırken birbirimize el sallıyorduk.

Reşat Nuri GÜNTEKİN

SÖZLÜK

- **Hiddet:** Öfke, kızgınlık.
- **Çevik:** Kolaylıkla davranışta bulunmak.
- **Çıkın:** Sarılarak düğümlenmiş küçük bohça.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Çalıkuşu'nu korkutup, utandıran olayı anlatınız.
- Yaptığını doğru buluyor musunuz?
- Yaşlı komşunun olay karşısındaki ilk tepkisi ne olmuştur?
- Çalıkuşu, kendisini yaşlı komşuya nasıl affettiriyor?
- Olaydan çıkardağınız sonucu kısaca açıklayınız.

HİKÂYE OKUMA BALONU OLUŞTURALIM

Hikâyeyi okurken hissetiklerim

.....

.....

.....

Hikâyede beğendiğim bölüm

.....

.....

.....

Ana düşünceyi belirleme

.....

.....

.....

Ben ..... yerinde olsaydım

.....

.....

Hikâyeyi ben yazsaydım

.....

.....

.....

Hikâyeyi ben tamamlasaydım

.....

.....

.....

OKUMA BALONU

DERSE HAZIRLIK

- Büyüklerinize ve arkadaşlarınıza iyilik yapmayı sever misiniz? Niçin?
- Yaptığınız bir iyiliği arkadaşlarınıza anlatınız.

ADSIZ ÇEŞME

Bir yaz günü iki kardeş,
Yürüyüşe çıkmışlardı.
Fırın yakmış gökte güneş,
Ateş gibi sıcak vardı.
Yürüdüler, çok gezdiler,
Susuzluktan pek bezdiler.

Zehir oldu bu hoş gezme.
Bereket ki bayılmadan,
Buldular bir eski çeşme,
Su akıyor oluğundan.
Can attılar yana yana,
Su içtiler kana kana.

Bulmuşlardı yeniden can.
İkisi de soruyordu:
"Bu çeşmeyi kimdir yapan?"
Yürekleri minnet dolu,
Yazılıydı bir tek isim.
O da silik, kim bilir kim?

İyilik bir su, bırak aksın,
Gönül denen bu çeşmeden.
Sen de böyle yapacaksın,
Hiç karşılık beklemeden.
Su yerine iyilik dol,
Yavrum, adsız bir çeşme ol.

Hasan Ali YÜCEL

SÖZLÜK

- **Bezmek:** Yaşama veya iş görme isteğini yitirmiş, bitkin.
- **Oluk:** Bir şeyin akmasına yarayan, üst yanı açık boru.
- **Minnet:** Yapılan bir iyiliğe karşı kendini borçlu sayma, gönül borcu.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- İki kardeş ne yapıyorlar?
- Kırda gezerken, susuzluklarını gidermek için ne buldular?
- Çeşmeyi yaptıran, su içenlerden karşılık bekliyor mu?
- Şair, iyilik yapmakla, çeşmeden akan su arasında nasıl bağ kuruyor?
- Yol üstünde bulunan bir çeşmenin, yolculara ne yararı olabilir?

TARTIŞALIM

- Şiir, bir olayı anlatıyor. Daha sonra bir öğüt veriyor.
- Bu iki bölüm ile ilgili sınıfta arkadaşlarınızla tartışınız.
- Bugüne kadar karşılık beklemeden iyilik yaptınız mı?
- Örnek verebilir misiniz?

Tartışma sırasında aşağıdaki noktalara dikkat ediniz:

- Konuşurken başkalarının söylediklerini tekrarlamaktan kaçınınız.
- Konuşmalarınızda, ilgi çekici örneklere yer veriniz.

DERSE HAZIRLIK

- Güzel yazı yazma, şiir söyleme gibi yetenkleriniz var mı?
- Başka ne tür yetenekleriniz var?
- 23 Nisan, Çocuk bayramı için nasıl hazırlık yapıyorsunuz?

SİHİRLİ BALON

Günün son ders zili çalmıştı. Ayşe, okulun kapısından çıkar çıkmaz dağ gibi büyük o renkli yumağı gördü. Yaşlı bir adam, elinde balonlarla sokağın karşısında bekliyordu. Bu balonlar Ayşe'nin gördüğü tüm balonlardan daha büyüktü ve renkleri de daha parlaktı.

Hızla baloncu amcanın yanına gitti ve bu balonların neden diğer balonlardan farklı göründüğünü sordu. Baloncu amca, tebessüm ederek:

- Kızım, bu balonlar sihirli balonlardır. Sihrini ise hayal kurabilen çocuklara borçludur, dedi.

Ayşe çok heyecanlandı. Mosmor bir balon aldı, baloncu amcaya teşekkür etti ve evin yolunu tuttu. Yol boyunca balonun içinde koca bir bulut ve bu bulutun içinde de hayal yazısı olduğunu canlandırdı. Eve gittiğinde balonunu sandalye kenarına bağladı. Öğretmeninin verdiği ödevlerle ilgilendi, annesinin pişirdiği lezzetli yemekleri yedi. Yatma vakti gelmişti. Sandalyenin kenarına bağladığı balonuna bakarak hayaller içinde uykuya daldı.

Sabah gözlerini açtığında heyecanla balona baktı, balon olduğu yerde duruyordu. Sihirli balonun sihri neredeydi? Günler, bu düş ünceler içinde geçiyordu. Kendisini kandırılmış gibi hissediyordu.

Ayşe, bir hafta sonu sabahı "Güüüüüüüm!" diye bir sesle uyandı. Küçük kardeşi Mehmet, kahvaltı sırasında Ayşe'nin balonunu çatalla patlatmıştı. Ayşe hemen mutfağa koştu. Balonun içinden yere düşen bir kâğıtta şu sözler yer alıyordu:

"Kendini keşfet, yeteneğine sarıl. Öyle sıkı sarıl ki yeteneğin için var olduğunu tüm dünya görsün. Unutma! Hiçbir şey sebepsiz yere gerçekleşmez. Bu kâğıt parçasını buruşturup atmak da senin ellerindedir, önem gösterip harekete geçmek de..."

Ayşe bu sözlerden hiçbir şey anlamadı, kâğıdı alıp defterinin arasına koydu. Ara sıra bu kâğıtta yazan sözcüklerin anlamlarını araştırıyordu. Kâğıdı öyle çok okumuştu ki artık neler yapması gerektiğinden de haberdardı. Harekete geçmek için karar verdi. Okulda 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı için bir şiir yarışması yapılıyordu. Ayşe, balondan fırlayan yazıyı düşündü. Yapabildiği en iyi şeyi yapmak istedi. Yarışma için bir şiir yazdı ve yazdığı şiir ile birinci oldu. Öğretmenleri ve arkadaşları onu tebrik etti. Yeteneğinin ne olduğunu keşfeden Ayşe, oldukça sevinçliydi. Baloncu amcanın sözleri zihninde canlandı ve asıl sihrin kendi içinde olduğunun farkına vardı.

Yıllar içerisinde yazı yazmaya devam etti ve herkes tarafından takdir edildi. Ayşe ilk basılan kitabının imza gününe gidiyordu. Kitabının adı "Sihirli Balon"du. İlk sayfasına şu ifadeyi eklemişti:

"Kendini keşfet, yeteneğine sarıl. Öyle sıkı sarıl ki yeteneğin için var olduğunu tüm dünya görsün. Unutma! Hiçbir şey sebepsiz yere gerçekleşmez."

Melisa FIRTINA

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Metinde ***ne***yin önemi anlatılıyor?
- Yeteneğin önemi nasıl açıklanmıştır?
- Bir yazar olduğunuzu hayal ederek bir yazı yazın. Kitabınıza bir kapak tasarlamaya unutmayınız....

23 Nisan Çocuk Bayramı için sizde yeteneğinizi gösterin:

- *23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı **kim**lere armağan edilmiş bir bayramdır? Bu bayramı **nasıl** kutluyorsunuz?*
- *23 Nisan günü okulunuzda veya katıldığınız Çocuk Şenliğinde neler yaptığınızı, neler yaşadığınızı anlatınız.*

23 Nisan Çocuk Festivali için Afiş Hazırlama:
Afiş, bir şeyi tanıtmak, herkese duyurabilmek için hazırlanmış, kalabalıkların görebileceği yerlere asılmış,genellikle resimli duvar duyurusudur. Afişler; festival, seminer, tiyatro, sinema, sergi, spor gibi kültürel etkinlikleri tanıtıp duyurmak için yapılan afişlerdir. Afiş çeşitleri kapsamlı ve amaca yönelik olmalıdır.
Siz de Bugünün anlamını anlatacak, bir afiş hazırlamaya çalışınız. Afişinizin başlığı **"23 Nisan ve Ben"** olsun...

DERSE HAZIRLIK

- Güzel Hangi bayramları biliyorsunuz?
- Bildiğiniz bayramları ve bu bayramlarda neler yapıldığını arkadaşlarınızla paylaşınız.
- Bayram günlerinde neler hissediyorsunuz? Anlatınız.
- Metni noktalama işaretlerine dikkat ederek sessiz okuyunuz.
- Metni okurken metindeki anlamını bilmediğiniz sözcüklerin altını çiziniz.

BAYRAM SEVİNCİ

Ayşe, dedesine elinde takvimle gitti. “Dedeciğim bayram ne zaman?” dedi. Dedesi şöyle bir etrafına bakındı ve gözlüğünü aradı. Ayşe: “Dede, gözlüğün başının üstünde.” dedi. Dedesi gözlüğünü takarken birlikte güldüler. Sonra günleri teker teker saydılar. Bayram gününe kocaman bir daire çizdiler.

Sofraya hep birlikte oturdular. Ayşe dedesiyle ninesine sordu. “Siz çocukken bayramlar nasıldı?” Dedesi anlatmaya başladı. “Çocuklar eskiden, bayram sabahlarında, köy meydanında toplanırdı. Önce küçüklü büyüklü gruplar halinde dolaşırdık, ev ev gezer herkesle bayramlaşırdık. Renkli bayram şekerleri toplardık. Sonra tekrar köy meydanına giderdik. Herkesin gözü birbirinin şeker torbasında olurdu. ’’En çok şekeri acaba kim toplamış?’’ diye düşünürdük. Sonra oyun vakti gelirdi. Saklambaç, körebe, uzuneşek, mendil kapmaca, dokuztaş oyunlarını doya doya oynardık. Sonra yorgunluk atmak için doğruca bakkala gazoz almaya giderdik. Hep birlikte köy meydanında yemek yerdik.”

Ninesi konuşmaya katıldı. “Biz de bayramlık kıyafetlerimizi annemizle birlikte dikerdik. Annemizin her işine, elbiselerimiz bayrama yetişsin diye yardım ederdik. Geceleri yatağımıza yatar, kırmızı ayakkabılarımızı bayramda giymek için hayal kurardık. Ayakkabılarımız gelirdi, onları sevinçle başucumuza koyar, heyecanla sabahı beklerdik. Bayram sabahı büyüklerin ellerini öper, mendillerimizi ve harçlıklarımızı alır, sevinirdik. Bir de arkadaşlarımıza göstermek için ellerimize kına yakardık. Tüm evler kalaba blık olurdu. Misafirler, teyzeler, amcalar, tüm akrabalar bir arada olurdu. O zamanki bayramlar bir başkaydı.

Ninesi: “Ayşe bayram yaklaştı, sana da şöyle **allı pullu** çiçekli bir kumaştan, **pazen** bir elbise dikmeliyiz.” dedi. Sandığı açtılar, kumaşı birlikte seçtiler. Ayşe, elbisesi yetişsin diye ninesine yardım etti. Ayşe elbisesi bittiğinde çok sevindi. Dedesi giyindi, kuşandı, bayram alışverişine gitti. Çantası dolu dolu döndü. Şekeri, çikolatayı da unutmadı. Çantanın içinde kocaman bir hediye paketi de vardı. Ayşe paketi heyecanla açtı. Dedesine sarıldı. “Hem de

kırmızı tam istediğim gibi.” dedi. Ayakkabılarını başucuna koydu, bayram sabahını hayal ederek uykuya daldı.

Rüyasında dedesi ve ninesi Ayşe'nin yaşındaydı. Birlikte oyun oynuyorlardı. Ayşe çok mutlu uyandı. Takvime baktı. Bayrama bir gün kalmıştı. Tüm hazırlıklar tamamdı, amcası, halası ve kuzenleri de geldi. İşte büyük aile toplandı.

Bayram sabahı heyecanla ve büyük bir sevinçle çiçekli pazen elbisesini ve kırmızı ayakkabılarını giydi. Ayşe dedesinin yanına gitti, elini öptü, boynuna sarıldı, harçlığını da aldıktan sonra kulağına fısıldadı. “Bayramlar sizinle bir başka oluyor.”

Yasemin KAYIŞ

SÖZLÜK

- **Allı pullu:** Göz alıcı renklerle süslenmiş.
- **Pazen:** Dokunması kalın, sık ve yumuşak, bir tür pamuklu bez.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Sizce Ayşe: “Bayramlar sizinle bir başka oluyor.” cümlesiyle ne anlatmak istemiş olabilir?
- Siz, Bayramlarda neler yapıyorsunuz?
- Bayramları hiç farklı bir yerde kutladınız mı? Yaşadığınız yerden farklı olarak neler gördünüz? Anlatınız.
- Yaşadığınız ülkede, sizden farklı dine sahip olan insanlar hangi dinî bayramları kutlarlar? Bu bayramlarda neler yaparlar? Araştırınız ve sınıfta anlatınız.
- Bayram ve kutlama günleri insanların mutlu olduğu günlerdir.
- Her kültürün kendine özel kutlama günleri vardır. İnsanlar kültürel ve dinî farklılıklarıyla birlikte, barış ve huzur içinde yaşayabilirler. Cümlesinde sizde ne gibi duygular uyandırmaktadır.

ÖDEV

- Bayramda başınızdan geçen bir anınızı yazınız.

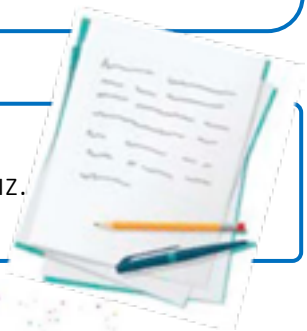

SERBEST OKUMA

TAŞ ÇORBASI

Köy var, köy var. Bazı köylerde her evin kapısı açık olur, pişen her ekmek komşularla bölüşülür, ağacın alt dallarındaki kirazlar insanların, üsttekiler ise kuşların olur. Ama bizim masalımızın köyünde işler pek de öyle yürümüyordu. Yok, o köyde her kapıda üç kilit vardı, bahçelerin etrafında duvarlar yükseliyordu ve dallarda kuşlar ötüşmüyordu. Bir gün köye bir gezgin geldi. Omuzlarında eski bir hırka, ince bir heybe; elinde daldan yonttuğu bir sopa... Gezgin, köyün ilk kapısını çaldı. Fazilet teyze kapıyı birazcık araladı, bizim gezgini baştan ayağa süzüp ona ne istediğini sordu. “Merhaba. Bu gezgin için bir tas çorba ve bir geceliğine yatacak bir köşeniz var mı acaba? Çok minnettar olurum.” Fazilet teyzenin yüzü asıldı. Aman oğlum, keşke sana yardım edebilsem, ama evde ancak bana yetecek kadar yemek var. İnan paylaşacak bir lokma bile yok. Köyün geniş evlerini çevreleyen uzun duvarlar, kalın kapılar, sessiz sokaklar gezginin dikkatini çekmişti. Bu köy, paylaşmayan köylerdendi. Dönüp Fazilet teyzenin kapısını tekrar çaldı. “Teyzeciğim, madem ekmeğiniz az ve beni misafir edemiyorsunuz, ben sizi soframa davet edeyim.” “Canım bir taş çorbası çekti. Gezginlere özgü bu yemeği sizinle paylaşmak istiyorum.” “Taştan çorba mı olur?” Fazilet teyze iyice meraklanmıştı.

“Peki, ama nasıl yapılır ki bu çorba?” diye sordu. “En önemlisi çok ama çok lezzet veren bir çorba taşı bulmaktır. Böyle bir taş ancak çok yürüyenlerin karşısına çıkar. Neyse ki cebimde uzaklardan getirdiğim harika bir çorba taşı var. Bize bir de ateş lazım, onu hemen şuradaki meydanda yakabilirim. Çorbanın suyunu çeşmeden doldururum. Ah! Bir de kazan lazım, onu acaba sizden ödünç alabilir miyim?” Fazilet teyze hemen kabul etti. Derken kazanın ateşi öteki evlerden fark edildi. Köylüler meydanda neler olduğunu merak edip geldiler. Fazilet teyze soranlara gururla anlattı. Komşular şaşırdı. “Taştan çorba mı olurmuş? Peki, başka hiçbir şey katılmıyor mu çorbaya?” Gezgin, “Katılabilir tabii. Herkes farklı yapar, patateslisini de yapanları gördüm ama bana göre sadesi gayet güzel,” diye açıkladı. “Dur.” dedi biri. “Dün taze patates çıkardım topraktan, onlardan ekleyelim!” Başka biri, “Bende sarımsak var!” dedi. Başka biri, “Bende soğan var!” diye atıldı. Gezgin, komşuların getirdiklerini çorbaya ekledi. Çorba tekrar kaynayınca kazandan nefis kokular yükselmeye başladı. Gezgin kepçeyle tadına bakıp, “Oooh, leziz. Taşımız biraz daha pişince çorbamız hazır. Gezgin, önünde sıralanan herkesin tasını doldurdu. Meydan sessizleşti. Herkes çorbanın lezzetine o kadar kapılmıştı ki sadece kaşıkların sesi duyuluyordu. Ertesi sabah kalktıkları gibi Fazilet teyzenin evine, gezgine teşekkür etmeye geldiler. Ama gezginin odasında bir not duruyordu. “Dostlar, taşımı size bırakıyorum. Tarifini öğrendiniz: Kazana herkes gönlünden kopan bir şey eklesin. Asla unutmayın, taş torbası da hayat gibidir, paylaştıkça lezzetlenir.”

Judith Malika LİBERMAN

DERSE HAZIRLIK

- Alışveriş yapmayı sever misiniz? Neden?
- "Tutumlu" sözcüğünü araştırınız. Sözcükten ne anladığınızı açıklayın.
- Tutumlu olmak için neler yapmalıyız?

TUTUMSUZ İLE KIRLANGIÇ

Vaktiyle bir mirasyedi
Servetini çar çur etti.
Ne kaldıysa babasından,
Paradan, puldan, altından,
Har vurdu, harman savurdu.
Boş yere harcayıp durdu.
Kalmadı hiç meteliği,
Ne altını, ne incisi.

Sırtında bir palto vardı,
Yaz gelse onu satardı.
Fakat şimdi mevsim kıştı,
Kar dağ gibi yığılmıştı.
Bizim züğürt bekliyordu.
Bahar bir gelse, diyordu.

Bir kırlangıç gördü bir gün,
Sevincinden etti düğün.
- İşte, dedi, kış da bitti,
Doğru eskiciye gitti,
Paltosunu sattı hemen.

Ama eve dönüyorken,
Fırtına kastı kavurdu,
Karları göğe savurdu.
Kırlangıç ölmüş gitmişti,
Çünkü o bir erkenciydi.
Bizim züğürt "Yandım!" dedi,
Dizini dövdü inledi.

Latif SARIYÜCE

SÖZLÜK

- **Mirasyedi:** Birine, ölen yakınından kalan, mal, para veya servete konan kimse.
- **Servet:** Varlık, zenginlik, mal mülk.
- **Metelik:** Hiç parası kalmamak.
- **Züğürt:** Parasız, yoksul.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Adam niçin kırlangıcı görünce sevindi?
- Kırlangıcın erkence olması neyi haber eder?
- Şiirin ana duygusu nedir?

TARTIŞALIM

- Şiir, bir olayı anlatıyor. Daha sonra bir ders veriyor.
- Bu iki bölüm ile ilgili sınıfta arkadaşlarınızla tartışınız.

- Yeterince tutumlu olduğunuzu düşünüyor musunuz?
- Tutumlu olma alışkanlığını kazanmanız için evde aileniz size nasıl örnek oluyor?
- Örnek verebilir misiniz?

ÖDEV

Tutumlu olmanın aile bütçesine faydaların ne olduğunu araştırınız. Bulduğunuz cevapları sınıfta anlatmaya çalışınız.

- Tutumluluk ile ilgili, ***"Damlaya damlaya göl olur."*** ve ***"Sakla samanı, gelir zamanı."*** atasözlerini destekleyen ve açıklayan örnekler vermeye çalışınız.

DERSE HAZIRLIK

- Alışveriş yaparken, satıcılarda hangi özelliklerin bulunmasını istersiniz?
- Çevrenizde, herkese güler yüzle davranan insanlara karşı hissettiklerinizi yazınız.

BALCI DEDE

Bal satan ihtiyar bir adam vardı. Herkes ona Balcı Dede derdi. “Al satarım, bal satanım." der, balını satardı. Tatlı dilli, güler yüzlüydü. Sesini duyan çocuklar, yanına gider, onu seyrederdi. O da çocukları çok severdi.

Balı çok uzaklardan, anlar ülkesinden getirirdi. Sattığı bal çok iyi baldı. Yüzü çiçek çiçekti Balcı Dede'nin. Bal gibi tatlı, sevimli mi sevimliydi doğrusu. Balcı Dede, bal yerine zehir satsa, alıp yerlerdi. Çok mu çok seviliyordu. Çocuklar onun için bir şarkı söylerdi:

Al dedemiz
Bal dedemiz
Bize güzel
Balından ver
Bal dedemiz...

Balcı Dede bal satarak geçinirdi. Herkes tarafından sevildiği için çok bal satardı.

Adamın biri onu kıskandı. Bal satmaya karar verdi. Asık suratlı, çatık kaşlının biriydi bu adam. Bal tablası başında, ekşi sirke kaşında sokak sokak dolaşmaya başladı. Bir gün dolaştı, iki gün dolaştı ama bir gram bal satamadı. Güler yüzlü hanımı üzülüyordu. Kocasına:

Ekşi yüzlünün balı da ekşi olur, dedi.

O ise bir şey söylemiyor, oturduğu köşede kızıp duruyordu. Hanımı doğru söylüyordu. Balcı Dede bu işi güler yüzü sayesinde yapıyordu. Bunu düşünememişti kıskanç adam. Sonunda güler yüzlü olmanın ne kadar güzel bir şey olduğunu o da anladı.

Mustafa Ruhi ŞİRİN

SÖZLÜK

- **Ekşi sirke kaşında:** Suratı asık.
- **Çatık kaşlı:** Yüzü hiç gülmeyen, kaşlarını çatan.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Balcı Dedenin özellikleri nelerdir?
- Balcı Dede'nin balını herkes, niçin satın almak istiyor?
- Balcı Dede'ye özenen adamın, balını satamayışının sebebi nedir?
- Bu adamın hanımı, ona hangi öğüdü veriyor?
- Bu iki satıcıyı çeşitli yönleriyle karşılaştırınız.

ÖĞRENELİM

- Balcı Dede yazısını kim yazmıştır? Yazarın adını ve soyadını defterinize yazınız.
- Ad ve soyadı yazarken neye dikkat ettiniz? Niçin?

HATIRLAYALIM

- Paragraf: Yazı içinde, bir satır başından, öteki satır başına kadar olan bölüme denir. Her paragrafın ilk cümlesi, diğer satırlara göre biraz içerden başlar. Bazen bir cümlelik paragraflar da olabilir. Her paragrafta bir düşünce ve olay anlatılır. Diğer satırlara göre biraz içerden başlamış satırlara satır başı denir.

ÖĞRENELİM

PARAMI NASIL BİRİKTİRİRİM?

Hiç çok istediğin ama yeteri kadar paran olmadığı için satın alamadığın bir şey oldu mu? Annenle babandan sana almalarını isteyebilirsin ya da para biriktirip kendin alabilirsin. Para biriktirmek, ileride kullanabilmek için kenara para koymak demektir. Düzenli bir şekilde para biriktirirsen, birikimlerin büyüdükçe büyür. Aynı minik tohumlar gibi...

Eline para geçtiği zaman, hepsini harcama. Yarısını bir kumbaraya koy ve güvenli bir yerde sakla. Para biriktirmek bazen çok zor olabilir. Çok para harcayasın gelebilir çünkü etrafta alınacak çok eğlenceli şeyler var. Ama para biriktirmeye devam edip paranı harcamazsan, birkaç hafta içerisinde birikimlerin büyüyecektir. Bir de bakmışsın, hedefine ulaşmışsın. Yetişkinlerin de para biriktirmesi gerekir. Para biriktirerek gelecek için plan yapabilirler ve çok pahalı şeyleri satın alabilirler.

Gelecekte birikimlerini kullanarak bir barınağa yardım edebilirsin ya da çok istediğin bir şeyi yapabilirsin. Para biriktirmek iyi bir alışkanlıktır. Sen gelecekte ne yapmak istiyorsun? Paranı ne için biriktirebilirsin?

Claire LLEWELLYN, Mike GORDON

DERSE HAZIRLIK

- Medya nedir?
- Medya okuryazarlığı nedir? Araştırınız.
- Elde ettiğiniz sonuçları hep birlikte sınıfta değerlendiriniz!

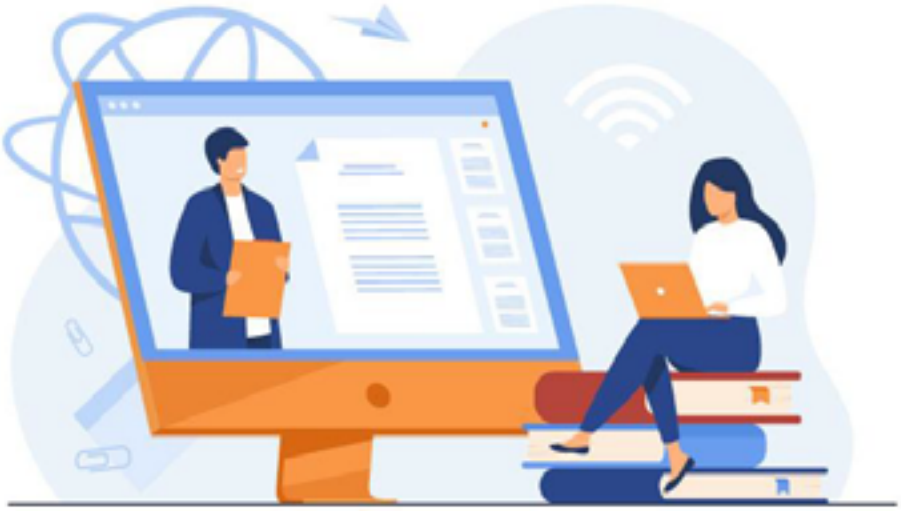

MEDYA OKURYAZARLIĞI NEDİR?

Medyaya eleştirel yaklaşmaktır.
Dikkatli seyret, eleştirel bak, kendi aklınla değerlendir demektir.

Kendi medya içeriklerini üretmeyi bilmektir. Medya okuryazarlığı, medya iletilerine erişebilme, bunları çözümleyip anlamlandırabilme, değerlendirebilme, gerektiğinde iletebilme becerilerinin bütünü olarak tanımlanır.

Medya okuryazarlığı, yazılı ve yazılı olmayan, büyük çeşitlilik gösteren formatlardaki (televizyon, video, sinema, reklâmlar, internet v.s.) mesajlara ulaşma, bunları çözümleme, değerlendirme ve iletme yeteneği kazanabilmek olarak tanımlanmaktadır.

Her gün insanlar; televizyon programları, filmler ve internet siteleri gibi birçok farklı iletişim aracı ile medya mesajlarına ulaşmaktadır. Sorumlu bireyler olarak medyanın bize sunduğu mesajlar arasından seçim yapmak bizim sorumluluğumuzdadır. Medya okuryazarı bireyler; medyanın kurgusal olduğunu, politik söylemleri olduğunu, belli bir ideolojiye ve belli ticari kaygılara sahip olduğunu bilmeli ve sorgulayıcı bir bakış açısına sahip olmalıdır. Sorgulayıcı bir bakış açısı ile medya içeriğini anlayabilmenin de ötesinde objektifliği, niteliği

değerlendirebiliriz. Medya okuryazarları, içeriği, kaynağı ve biçimi sorgulamanın yanı sıra medyanın estetik değerlerini de eleştirebilmelidir.

İyi bir medya okuryazarı, yalnızca medyayı doğru kullanmayı bilmekle kalmaz, aynı zamanda medya içeriklerini tıpkı kendisi gibi başka insanların hazırladığını da bilir. Herhangi bir medya içeriğinde anlatılanları olduğu gibi doğru kabul etmez, kendi akıl ve bilgi süzgecinden geçirerek yeniden anlamlandırır, doğru veya yanlış olan içerikleri değerlendirmeyi bilir. Medyadaki şiddet unsurlarına, nefret ve düşmanlığa yönelik içeriklere karşı her zaman uyanık olur.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Medya mesajları arasında niçin seçim yapılmalıdır?
- Medyayı niçin sorgulamalıyız? Bu sorgulamada nelere dikkat etmeliyiz?
- Medyayı hangi yönlerden sorgulamalıyız?
- Siz, medya kaynaklarını sorguluyor musunuz?
- Sorgulama yaparken nelere dikkat ediyorsunuz?

ÖDEV

Medya okuryazarlığı eğitimi ile özellikle çocuklara ve gençlere medya karşısında bilinçli olma, seçici davranma, gerçek dünya ile medya dünyası arasındaki farkı kavrayabilme becerilerini kazandırmak amaçlanmaktadır.

- Medya okuryazarlığı eğitimin önemini analiz edin.

Medya okuryazarlığı, kişiye, medyayı kullanma, medya iletilerini doğru anlama, mesajlara karşı kontrollü olma ve zararlı içeriklerden kendisini koruyabilme yeteneği kazandırır. Yeni medya, her bir kullanıcının aynı zamanda birer dağıtıcı pozisyonunda olması sebebiyle, bilgi kirliğinin çok fazla yaşandığı bir mecradır.

- Bilgi kirliliğinden ve yalan haberlerden kendinizi nasıl koruyabilirsiniz. Öneriler bulmaya çalışınız.

DERSE HAZIRLIK

- Reklamlardan neler öğreniriz?
- Neden reklamı yapılan ürünlerin daha çok alıcısı olur?

REKLAMLAR

Alışveriş yapmadan önce alacağımız ürünün fiyatını araştırır aynı kalitedeki ürünün en ucuzunu almaya çalışırız. Çünkü gerekli araştırmayı yapmazsak fazla para ödeyerek zarara uğrayabiliriz. Reklamlar işte tam bu noktada bize piyasa hakkında bilgi ve biraz da neşe vererek yardımcı olurlar.

Özellikle yaşamımıza televizyon girdikten sonra, reklamsız bir yaşam düşünemez hâle geldik. Yalnız televizyon mu? Reklam gazetelerde, sinemada, radyoda, duvar panolarında ve dergilerde de var. Hatta sokaklar, karayolları bile renkli, ilginç reklamlarla dolu.

İyi reklam, eğlendirici ve ilgi çekicidir. Başka türlü öğrenmemize olanak bulunmayan şeyleri de anlatır. Reklamlar sayesinde neyi, niçin, nereden satın alabileceğimizi öğreniriz. Reklamların amacı, piyasaya sunulan yeni bir ürünü tanıtarak tüketiciyi bilgilendirmek ve aynı zamanda üreticinin kâr etmesini sağlamaktır. Ürünü üretenler, bu ürünün piyasadaki en iyi, en kaliteli, en çok işe yarayan ve en ucuz ürün olduğunu iddia ederler.

Reklamların baş döndürücü çekiciliğine kapılmamalıyız. Reklamların etkisinde kalarak yapacağımız hatalı ya da gereksiz alışverişler israfa düşmemize neden olabilir. Bu yüzden reklamı yapılan ürün ve hizmetler arasından ihtiyacımıza ve aile bütçemize en uygun olanını seçmeliyiz. Bu ürün ve hizmetlerle ilgili çeşitli araştırmalar yapmalıyız. Araştırma yaparken bu ürünlerin markasından ve albenili reklamlarından çok, kalitelerine ve fiyatlarına dikkat etmeliyiz.

Reklamlar her zaman gerçeği yansıtmayabilir. Ürün ve hizmetlerin iyi yönlerini tanıtır. Satın almayı düşündüğümüz ürünün reklamlarda dile getirilmeyen eksik ve zayıf yönlerine de dikkat etmeliyiz. Hele hatalı ve bozuk çıkma ihtimalini düşünerek alacağımız ürünü mutlaka görmeliyiz. Böyle yaparsak, aldatıcı reklamlar bizim için kâbusa dönüşmez. Reklamın kötüsü olmaz, demeden önce bir kez daha düşünmeliyiz.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Reklamları izlemenin ne gibi faydaları olabilir?
- Reklamlar harcamalarımızı nasıl etkiler?

ÖDEV

- Yazı ve açıklamalardan yararlanarak, aynı zamanda alışveriş merkezi görseline bakarak kendi cümlelerinizle bir haber yazısı oluşturunuz. Haberinizi yazarken farklı yazı karakterlerini kullanabilirsiniz. Hazırladığınız haberi sınıf arkadaşlarınız ile paylaşmayı unutmayınız.

ÖĞRENELİM

HABER YAZISI: Bir bilginin, olayın gazete, dergi gibi yayın organlarıyla ya da radyo, televizyon gibi iletişim araçlarıyla topluma sunulmak üzere yazılı metin hâline getirilmesine haber yazısı adı verilir.

ARAŞTIRALIM - HABER YAZISI ÖNERİSİ:

BİLİNÇLİ TÜKETİCİ- BİLİNÇLİ ALIŞVERİŞ

İnsanlar çılgınca alışveriş yaparken dünya üzerindeki yoksul insanları da düşünmelidir.Daha iyi bir yaşam için ihtiyaç duyulan yüksek kalitedeki mal ve hizmetleri düşük fiyata satın alarak para, zaman, enerji vb. kaynaklardan üst düzeyde yarar sağlamaktır. Bilinçli alışveriş; Alışverişin planlanması, alışverişin yapılması, yapılan alışverişin değerlendirilmesi olmak üzere üç aşamada gerçekleştirilen ekonomik bir faaliyettir.

- *Görselden yararlanarak siz de buna benzer bir haber yazısı/araştırması yazmaya çalışınız.*

DERSE HAZIRLIK

- Öğrencilere bir çizgi film/çizgi film/reklam/animasyon izletilir.
- İzlenenlerden yola çıkılarak grup içinde kısa konuşmalar yapılır ve öğrenci görüşleri alınır.
- Örneğin: Çizgi film izler misiniz? Ne tür çizgi filmlerden hoşlanırsınız? Örneklerle açıklayın. Çizgi filmlerin çocuklar üzerindeki etkileri neler olabilir?
- **Türk tarihinden veya kültüründen bir kişinin çizgi filmini yapacak olsaydınız, bu kişi kim olurdu? Nedenlerle açıklayın.**

DİNLEME-İZLEME

Günlük hayatımıza yer eden televizyonun, çocuklara hem olumlu hem de olumsuz birçok etkisi olmaktadır. Televizyon bizlerin tamamen kontrolünün dışında olduğu düşünülse bile çocuklarımızı bu renkli dünyadan koruyabilmenin de birçok yönetimi var. Günlük hayatımızın sürekli içinde olan bu renkli kutu çoğu zaman ailelerin çıkış yolu, kurtarıcısı olarak görülmektedir fakat televizyonda izlenilen programların içerikleri de çoğu zaman göz ardı edilmektedir. Çocuğunuzun televizyonda izlediği programların onun gelişimine yardımcı olduğu noktalar bulunsa bile aynı derecede tehlike oluşturabilecek unsurlar da içermektedir.

Ancak, Çocuk Televizyon kanalları, hedef kitlesi sadece çocuklar olan ve çocuk merkezli yayın yapan tematik kanallardır. Çocuk kanalları, 3-12 yaş grubu çocukların fiziksel ve zihinsel gelişimlerine katkı sağlamak; onların toplumsal, bilimsel ve teknolojik konularda bilgi sahibi olmalarını sağlayacak içerikler üretmek için çalışır. Hazırlanmış ürünleriyle çocukların farklı ve eleştirel düşünebilmesini sağlar. Programlar, eğitimin temel görüşlerine ve amaçlarına uygun, çocukların yaşamlarını olumlu etkileyen içerikler üretir, eğlenceyi ve eğitimi bir leştiren yayınlar yapmaya özen gösterilir.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Çocuk kanalının eğitimin temel görüşlerine ve amaçlarına uygun yayınlar yapmasının sebebi ne olabilir? Açıklayınız.
- Çocukların farklı ve eleştirel düşünebilmesini nasıl sağlayabilir? Düşüncelerinizi örneklerle açıklayınız.

ÖDEV

TV KANALIMIZA YAYIN AKIŞI HAZIRLIYORUZ

Bu çalışmayı iki-üç kişilik gruplar halinde yapmalısınız. Öncelikle bir televizyon kanalına sahip olduğunuzu hayal ederek aşağıdaki bölümleri doldurun. Ardından, arkadaşlarınızla televizyon kanalınız için bir yayın akışı hazırlayın. Her grup, yayın akışını hazırladıktan sonra bu yayın akışını arkadaşlarıyla paylaşmalı ve sınıfta bir oylama yapılmalıdır. Sınıf arkadaşları tarafından en çok beğenilen yayın akışına sahip grup, bir sonraki derste arkadaşlarına istediği bir filmi izletmeye hak kazanacaktır.

CANLI YAYIN

KANALIMIZIN ADI:

KANALIMIZIN AMACI:

KANALIMIZIN DİĞER KANALLARDAN FARKI:

YAYIN AKIŞI

ÖĞRENELİM: Televizyon programlarının içeriği konusunda izleyicileri bilgilendiren akıllı işaretleri anlamlarını öğrenin. Akıllı İşaretler, televizyon yayınlarının içeriğiyle ilgili bilgilendirici bir sınıflandırma sistemidir. Bu sistem, televizyon yayıncılarının, anne babaların ve genelde toplumun, çocukları ve gençleri televizyon yayınlarının olası zararlı etkilerinden koruma sorumluluğunu yerine getirmelerinde onlara yardımcı olmak üzere tasarlanmıştır.

DERSE HAZIRLIK

- Bilgisayarı, tabletleri ve akıllı telefonları hangi amaçlarla kullanıyorsunuz? Niçin?
- Dijital oyunlarla geleneksel oyunlar arasındaki benzerlik ve farklar nelerdir? Karşılaştırınız.

DİJİTAL DÜNYANIN OYUNLARI

Teknoloji hayatımızı kolaylaştırmanın dışında neler sunuyor bize? "Ooo... Saymakla bitmez." dediğinizi duyar gibiyim. Gerçekten saymakla bitmez. Bunlardan biri de bizlere eğlenceli zaman geçirebilmemiz için sunduğu imkânlar.

Bu imkânlardan biri de dijital oyunlar... Tabletinden, bilgisayarından veya telefonundan hiç oyun oynamayan var mı aranızda? Yoktur değil mi? O kadar alıştık ki elimizdeki cihazlarla bir şeyler yapmaya... Oyun oynamak da yaptığımız bu işlerin başında geliyor.

Dışarıdan bakıldığında dijital oyunların çok fazla yararı olmadığı düşünülse de aslında farkında olmadan bu oyunlardan birçok şey öğreniyoruz. Örneğin; oyuna başlamak için "oyna" (play) veya "başla" (start) tuşuna basmamız gerekiyor. Öğrendiğimiz bu bilgiyi diğer dijital ortamlarda ve günlük hayatımızda kullanıyoruz. Farkına varmadan "dijital okuryazarlık" öğrenmeye başlıyoruz aslında.

Rol yapma oyunlarında gerçekte göremediğimiz büyüklükteki şehirlerde geziyor, araba kullanıyor veya uçağa biniyoruz. Çoğumuzun gerçek hayatta bunları yapabilme imkânı yok. Ama oyunlar sayesinde bütün bunları tecrübe ediyoruz.

Oyun içinde bir şehirde gezerken "bağımsız düşünme" ve "karar verme" yeteneğimizi geliştiriyoruz. Bilgisayarlarımızın faresiyle hızlı hareketler yaparken el-göz uyumunu geliştiriyoruz.

Düşünsenize; bir oyunda ilerlerken karşımıza bir kapı çıkıyor ve kapı kapalı. Ekranda ipucu olarak anahtar şekli beliriyor. Kapının anahtarla açılacağını anlayıp hemen anahtar aramaya koyuluyoruz. Biz anahtarı ararken dikkat becerimiz gelişiyor. Bir anda geriye doğru bir sayım başlıyor ekranda. Anahtarı bulmak için gerekli zamanımızın daraldığını düşünüp daha da hızlanıyoruz. Bir bu arada aslında baskı altında kriz yönetimi yapıyoruz. Oyun kazandığımızda ise başarı duygusunu tadıyor, özgüvenimizi artırıyoruz.

Oyunlardan edindiğimiz bu deneyimleri gerçek hayatımıza aktardığımızda anlıyoruz ki hayatta bir şeyler başarabilmek için öncelikli hedeflerimiz ve bu hedefe ulaşmak için sabırla yapılması gereken görevlerimiz bulunmakta. Bu görevleri özenle yerine getirirsek hedefimize ulaşabiliriz. Tek yapmamız gereken kendimize güvenmek.

Peki dijital oyunların bu kadar faydası varsa neden ailemiz bizi kısıtlıyor? Çünkü dijital oyunların yararları gibi pek çok da zararı var. Mesela dinlenmeden oyun oynamak gözlerimizi bozabiliyor. Oyunlar bizi ailemizden, arkadaşlarımızdan uzaklaştırabiliyor. Hatta bazı oyunlar ruh sağlığımızı bile bozabiliyor. Bu yüzden oyuna başlamadan önce ailemizin onayını almamız çok önemli.

Eğlenceli oyunlar oynadığınız, bütün puanları topladığınız ama hayatın gerçeklerinden ve güzel mi güzel sokak oyunlarımızdan kopmadığımız güzel günler geçirmeniz dileğiyle.

Muhittin DELİHASAN

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Teknoloji bize ne tür kolaylıklar sağlıyor?
- Yazara göre dijital oyunların faydaları nelerdir?
- Rol yapma oyunlarında hangi yeteneklerimiz gelişir?
- Dijital oyunların zararları nelerdir?
- Yazar, çocukların ne tür oyunlar oynamalarını diliyor?
- Sizce bilgisayarların ve oyun konsollarının bulunmadığı dönemlerde çocuklar nasıl eğleniyorlardı? Açıklayınız.
- Sokakta oynanan oyunların çocuklara ne gibi katkıları olabilir?

e-posta

ÖĞRENELİM

e-posta ya da **İngilizce: e-mail**, İnternet üzerinden gönderilen dijital mektup. **Elektronik posta** kavramının akronimidir. Görsel olarak kâğıt bir mektup ile aralarında büyük bir fark yoktur. e-postalara resim, müzik, video gibi her türlü dosya türü eklenebilir ve diğer alıcının bilgisayarına transfer edilebilir. Her gün dünyada milyarlarca e-posta gönderilmektedir.

ETKİNLİK

Aşağıdaki elektronik postayı okuyup soruları cevaplayınız:

Gönder

Gönderen: alin_2020@.....
Alıcı: ege.2020@.....
Konu: .....

Sevgili Arkadaşım, Okulunuzda düzenlenen güzel yazı yazma ve şiir okuma yarışmasında birinci olduğunu öğrendim. Seni tebrik ediyor, başarılarının devamını diliyorum...

DÜŞÜNELİM – CEVAPLAYALIM

- Elektronik posta kim tarafından gönderilmiştir?
- Mesaj kime yazılmıştır?
- Mesajın içeriğine göre konu kutucuğuna ne yazılmalıdır?
- Aşağıya, günlük yaşantıyla ilgili duygularınızı dile getiren bir sosyal medya mesajı yazınız.
- Yazdığınız mesajı paylaşabileceğiniz sosyal medya ortamları hangileridir?
- Bu ortamlarda kullanabileceğiniz "emoji" adı verilen görseller nelerdir? Arkadaşlarınızla bu konu üzerine konuşunuz.

DERSE HAZIRLIK

- Öğretmeninizin vermiş olduğu emeğe karşılık, verebileceğiniz en büyük ödül nedir?
- Öğretmeninize karşı sevgi ve saygıyı nasıl ifade edersiniz?

OKULLAR KAPILARINI KAPARKEN

Bugün on haziran, okul yılının son günü. Sabırsızlıkla beklenen mutlu bir gün. Bu sabah pencereden odanıza erken giren güneş kulağınıza ne fısıldadı bilemiyorum. Her halde güzel şeyler söyledi ki, böylesine çok neşelisiniz. Tabii bir bayram havası var, kalbiniz de başka türlü çarpıyor, heyecan, sevinç, elle tutulmuş bir mutluluk sanki.

Okula giden yollar da bir başka bugün. Çocuk gülüşleri, çocuk sesleri yükseliyor her taraftan. Sınıfın en çalışkan kızı Begüm, yeni entarisini giymiş. A a a a! Selen'in saçı başka. Bak, bak. Erol babasının bilek saatini takmış koluna. Sanki bir gecede bütün sınıf boy atmış, hepsi biraz büyümüş gibi geliyor bana. Okul bahçesinde son zil çalarken sevinç ile hüzün karışımı bir duygu kaplıyor içinizi. Dört yıl sizleri okutan öğretmenlerinizden ayrılmak kolay değil. Bu sabah her çocuk kuzu gibi sıraya giriyor. Öğretmeniniz, bugün son defa çıkıp sizleri içeri alacak. Bugün son öğütlerini verecek. Son defa sevimli sesiyle kalbinizi okşayacaktır.

Bundan kırk yıl önce, tam bugünkü günde, ben de dördüncü sınıfı bütünledim. Koca kırk yıl nasıl geçti, bunu hiç bilemiyorum. Ama anılarım canlı, bir film gibi her şey gözlerimin önünde. O sabah, öğretmenime vereceğim çiçekleri annem bana uzatırken anlımdan öptü. Ben büyük üzüntüyle okul yolunu tuttum. Çok sevdiğim arkadaşlarımla son defa bir araya geldiğim için duyduğum hüzün içimden bir daha çıkmadı. Çünkü bir daha öylesine toplanamadık.

O gün okulda zil çaldı. Bizim için son zil demekti. Sıra olduk. Öğretmenler karşımıza çıktı. Bizim öğretmen yanımıza geldi. Ben ön sıradaydım. Saçlarımı okşadı.

Bu kadar yıldan sonra, bu sabah yine o elin sıcaklığını yeniden hissettim. Bunun için de öğretmenimi görmek istedi canım. Gideyim dedim. Kaç yıldır adamcağız yatak hastası. Küçük bir odanın pencereye yakın bir köşesinde, beyaz bir yatak. Arkasında üst üste iki yastık. Ak saçlı öğretmenim şimdi yaşlı bir dede. Beni kapıda görünce nasıl da şaşırdı. İlerleyip yanına geldim. Beni kucaklamak isteyen elini öptüm. Kırk yıl önce beni okşayan o

el hala sıcaktı. Solgun yüzüne baktım. Yanaklarından iki gözyaşı damlası yuvarlandı. Silmek istedim o yaşları. Bırakmadı. Yastık altından çıkardığı bir temiz mendile sakladı onları.

Evet, benim cici yavrularım, kırk yıl sonra sizler de benim yaşımda olacaksınız. Kırk yıl sonra sizin de kulaklarınızda yeniden çınlayacak öğretmeninizin o tatlı sesi. Göreceksiniz. Hayalinizden gitmeyecek onun güler yüzü. Çocukluğunuza ışık tutmuş nasihatlarını unutmayacaksınız. Çocuk dünyanızda onun yeri ayrıdır. Bunun için, bugün ondan ayrılırken, ona ne diyeceğinizi ben değil, kendi kalbiniz söylesin. Sakın silmeyin gözyaşlarınızı, bugün ağlamak ayıp değil. Kırk yıl sonra da ayıp olmayacaktır.

Recep BUGARİÇ

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Hikayede verilmeye çalışılan bir ana düşünce var mıdır? Varsa nedir?
- Yazar bu hikayeyi neden yazmış olabilir?
- Beş yılın ardından son zilin çalması ve öğretmeninizle ayrılmanızın sürekli olması sizde neyi ifade etmektedir.
- Sınıf öğretmeniniz ile son gününüzde hangi duygular içinde olacaksınız?
- Öğretmeniniz hakkında son cümleleri söylemenizi sizden istersek hangi cümleleri söylerdiniz.

YAZILI ANLATIM

BİR YAZI YAZALIM

Öğretmeninize karşı sevgi ve saygınızı gösterebilmeniz için şiir veya düz yazı yazmaya çalışınız.

Öğretmeniniz hakkında en güzel cümlelerinizi kağıda yazın, daha sonra sınıfınızda ***"Öğretmenim"*** köşesini hazırlayın ve yazılarınızı yapıştırınız.

DERSE HAZIRLIK

- Öğretmeninizle ilgili bir anınızı defterinize yazınız.
- Öğretmeninizle ayrılmadan önce son dersin önemini açıklayınız.

- Sevgili öğretmenler bu şiiri, öğrencilere sizin okumanızı istiyoruz.

SON DERS

Eğmeyin başınızı öyle,
Size başınızı eğmeyi öğretmedim.
Silin gözünüzdeki yaşı,
Size ağlamayı öğretmedim.

Sevgi,
Umut,
Güven sundum size,
Başınızı dik tutasınız diye.

Silin gözünüzdeki yaşı,
Anılar karışmasın gözyaşına.
Bir şiirde,
Bir şarkıda anın beni.

Haydi, bana bakın,
Ağlamayın, ağlamayın sakın
Size ağlamayı öğretmedim.
Çam sakızı, çoban armağanı
Sevgi, umut
Güven sundum size,
Başınızı dik tutasınız diye.

Haydi, bir kez daha bana bakın,
Beni dinleyin,
Yaşam boyu ayrılık nedir bilmeyin.
Dalından koparılan çiçek,
Kurumaya ilk adımını atmış demektir.
Kurumaya başladım bilesiniz,
Gözyaşınızı silesiniz,
Unutmayın ki siz benimlesiniz.

Bir yelken ki denize açılmış,
Bir tohum ki tarlaya saçılmış,
Bir kalp ki size açılmış,
Bilesiniz...

Öyle bir yeriniz var ki bende,
Sanki bir "ben" siniz tende,
Bir kuş ki dalında ötende,
Bir ocak ki bacasından sevgi tütende,
Siz benimlesiniz.

Bir şiirde, bir şarkıda anın beni.
Silin gözünüzdeki yaşı,
Size ağlamayı öğretmedim.
Çam sakızı, çoban armağanı,
Sevgi, umut,
Güven sundum size,
Başınızı dik tutasınız diye.

Son bir ders işliyorum sizinle,
Söylediklerimi unutmayasınız diye,
Başınızı dik tutasınız diye...

Rıza ASLAN

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Okuduğunuz şiirin ana duygusu nedir?

VER ELİNİ TATİL

Yaz geldi, ver artık elini tatil!
İstediğim gibi dolaşayım bahçelerde
Hiç evde oturabilir mi insan
Bu sıcak günlerde?

Her pazar sizi plâjda beklerim,
Haydi hoşça kalın arkadaşlar!
Şimdi dört gözle bekliyor beni
Ağaçlarda kurduğum salıncaklar.

Sizinle çok güzel yaşadık,
Okulum, kara tahtam, sıralarım,
Hepinize hoşça kalın
Sizi unutmayacağım.

Şükrü Enis REGÜ

DİLİMİZİ ÖĞRENELİM

Dil, milleti oluşturan fertleri birbirine bağlayan bir bağdır. Çünkü ifade aracı olarak **dil**, en yaklaştırıcı ve kaynaştırıcı bir temel unsurdur. **Dil**, millet denilen toplumun en **önemli** sosyal varlığıdır. Milli kültürün ilk ve en **önemli** unsurudur.

GÜZEL TÜRKÇEM

Düşünceyi, duyguyu.
Anlayan, duyan sensin,
sevgileri, saygıyı,
Kalplere yayan sensin.

Her gerçeği öğreten,
Öğretmensin, bize sen,
Acıları söyleten,
Dertleri yayan sensin.

Emirleri buyuran,
Sevinçleri duyuran,
Uygarlıkları kuran,
Dünyayı işitan sensin.

İ. Hakkı TALAS

TÜRKÇE'NİN KÖKENİ VE YAPISI

Yeryüzündeki dil grupları köken ve yapıları bakımından çeşitlilik gösterir. Türkçe, kökeni bakımından Ural - Altay dilleri ailesinin Altay kolundandır. Yapısı yönünden ise, bitişken dillerdendir. Türkçe'de ekler, kelime köklerinin sonuna getirilir. Çünkü, yapılan yönünden bitişken diller ön ek almazlar. Bu özelliğinden dolayı bitişken dillere sondan eklemeli diller adı da verilir.
Türkçe'nin yapı özelliği gereği, herhangi bir kelime köküne doğrudan doğruya çekim eki eklenebilir.

ÖĞRENELİM

- **Dil**, insanlar **arasında** karşılıklı haberleşme **aracı olarak** kullanılan duygu düşünce ve isteklerin ses, şekil ve anlam bakımından her toplumun kendi değer yargılarına göre şekillenmiş ortak kuralların yardımı ile başkalarına aktarılmasını sağlayan seslerden örülü çok yönlü ve gelişmiş sistemdir. *(Z. Korkmaz)*

DİL

Bir toplumda yaşayan insanlar birbirlerine duygularını, düşüncelerini, isteklerini aktarmak zorundadır. İnsanlar arasında iletişim sağlayan en önemli unsurlardan biri dildir. Dil, toplumun ortak hayatında son derece önemlidir. İnsanların duygularını, düşüncelerini, isteklerini birbirlerine konuşarak veya yazarak anlatmasına yarayan işaretlerin bütününe ***dil*** denir.

KONUŞMA

Insanlar duygu, düşünce ve isteklerini birbirlerine konuşarak anlatırlar. Konuşma, insanın bir olayı aktarmasına, bir konu hakkında görüş bildirmesine, her hangi bir şeyden nasıl etkilendiğini iletmesine kadar tüm duygu, düşünce ve dilekleri kapsar.

İnsanların duygu, düşünce ve dileklerini anlamlı seslerle söyleyerek anlatmasına konuşma denir. Bir dilin dil bilgisi kurallarına uygun olarak yapılan konuşmaya, düzgün konuşma denir. Bir dilin dil bilgisi kurallarına uymadan yapılan konuşmaya ise, gelişigüzel konuşma denir.

KONUŞMA DİLİ

Günlük hayatta diğer insanlarla **iletişim** kurmak için konuşurken kullandığımız dildir. Bu dil, doğal olduğu için konuşurken cümlemizin kurallı olup olmadığına, kelimelerin doğru sıralanıp sıralanmadığına, söyleyişin doğru olup olmadığına pek dikkat etmeyiz.

Bu sebeple zaman içinde, bölgeden bölgeye değişen birtakım söyleyiş farklılıkları ve kelime farklılıkları ortaya çıkar. Bu farklılıkların tarihi süreç içinde, bölgelere göre geçirdiği maceradan o dilin lehçeleri ortaya çıkar.

YAZI

Yazı, insanlığın gelişmesindeki en önemli buluşlardan biridir. Duygu, düşünce ve isteklerimizin belgelendirilmesi yazı sayesinde olur. Tüm bilimsel gelişmelerde ve tarihî anlamamızda yazının rolü çok büyüktür. Konuşma dilindeki sesler, yeryüzündeki çeşitli dillerin dil bilgisi kurallarındaki belli işaretlerle gösterilebilir insanların duygu, düşünce ve isteklerini belli işaret ve şekillerle anlatmasına yazı denir.

YAZMA DİLİ

Adından anlaşılacağı üzere yazıda kullanılan dildir. Dilde birliği, anlaşma kolaylığını **sağlamak** için kullanılan kitap dilidir, **kültür** dilidir, edebî dildir. Konuşma dilinin her bölgenin doğal, günlük dili olmasına karşılık yazı dili, okuma yazmada kullanılan ortak dildir.

Konuşma Dili ve Yazı Dili Arasındaki Farklar:

- Bir ülkede bir yazı dili varken birden fazla konuşma dili vardır.
- Konuşma dili doğaldır yazı dili yapma bir dildir.
- Yazı dilinde kurallar varken konuşma dilinde yoktur.
- Yazı dilinin kullanım sahası konuşma diline göre daha geniştir.
- Konuşma dili günlük hayatta farklılık gösterirken yazı dili göstermez.

ANA DİL

Bugün dünyada farklı özelliklere sahip yüzlerce millet vardır. Bu milletlerin dilleri de birbirinden ayrıdır. Bir milletin ferdî olan insanlar, çeşitli yönlerle birbirleriyle ilişki kurarken, bir dil birliğine ihtiyaç duyarlar. Elde ettikleri dil birliği onlara millet olma özelliği kazandırır. Bir milleti oluşturan ana yönlerden bir tanesi de dildir.

- Herhangi bir milletin kullandığı ortak dile, o milletin ana dili denir.

ÖĞRENELİM

DİL BİLGİSİ

Her dilin kendi içinde oluşturduğu belirli kurallar vardır. Tüm bu kurallar o dilin tarihî gelişimi içinde ortaya çıkmıştır. Bir dilin kökenini, yapısını, gelişimini, konuşma ve yazma kurallarnı gösteren bilime dil bilgisi denir.

DİLBİLGİSİNİN TARİHİ

İnsanlar birbirlerine duygularını, düşüncelerini, isteklerini tarih boyunca çeşitli biçimlerde anlata gelmişlerdir. İlk insanlar yaktıkları ateşlerin dumanlarıyla, tamtamlarla, hayvan boynuzlarından yaptıkları ilkel borulardan sesler çıkartarak uzaktakilere belli anlamlara gelen işaretler ulaştırmışlardır. Karşılıklı ilişkilerde ise; el, kol, beden ve yüz hareketleriyle birbirleriyle iletişim kurmuşlardır. Türlü sesler çıkararak duygu ve düşüncelerini anlatmaya çalışmışlardır. Sonraları nesnelerin benzerlerini çizerek, belli anlamlara gelen işaretler kullanıp aralarındaki iletişimi geliştirmişlerdir. Bu gelişme yeryüzünde yaşayan tüm insan topluluklarında aynı anda olmadığı gibi, aynı biçimde de olmamıştır.

İlk insanların varolabilmek ve varlıklarını sürdürebilmek için doğaya karşı verdikleri büyük mücadeleler onların aralarındaki her türlü ilişkiyi geliştirmiştir. Bu ilişkilerin en önemli yanlarından birini de duygu, düşünce ve isteklerin birbirlerine anlatılması oluşturmuştur. İnsanın doğa karşısında varlığını sürdürebilmesi ve doğadan yararlanabilmesi, içinde yaşadığı çevreyi değiştirmesini gerekli kılmıştır.

Bunun için başlangıçta son derece ilkel olan; ama giderek geliştirilen birtakım nesneler türetmiştir. Bu zaman diliminde insanın çıkardığı sesler de anlamlı biçimlere dönüşmüş, ses ve ses kümelerinden kelimeler oluşmuştur. Kelimelerin anlamlı biçimde kullanılması ise konuşmayı doğurmuştur.

Görüldüğü gibi konuşmanın ve yazının ortaya çıkması insan topluluklarının uzunca bir mücadelesi ve değişimi sonucunda gerçekleşmiştir. Dünyanın çeşitli yerlerinde yaşayan insan toplulukları duygu, düşünce ve isteklerini konuşarak ya da yazarak birbirlerine iletmek için kendi dillerini yaratmışlardır. Farklı özelliklere sahip olan bu toplumların sözlü ve yazılı anlatımlanı da birbirinden ayn olmuştur. Toplumlarn bu farklı yaşam tarzları dillerin de yapı ve köken yönünden çeşitli gruplara ayrılmasına neden olmuştur.

LEHÇE (DiYALEKT)

Aynı dilin yapi, ses, söz dizimi özellikleri yönünden değişik toplum ve ülkelerde önemli ayrılıklarla konuşulup yazılma biçimine lehçe (Diyalekt) denir. Bir dilin tarihsel, bölgesel, siyasal sebeplerden dolayı ses, yapı ve söz dizimi özellikleriyle ayrılan kolu, lehçedir.

Türk dilini iki ana lehçeye ayirabiliriz.

1. Batı lehçesi
2. Doğu lehçesi

ŞİVE

Aynı dilin değişik kültür seviyelerine göre konuşma dilinde gösterdiği farklılığa şive denir.

Örnek:

Napcan	Ne yapacaksın
Oturacam	Oturacağım

AĞIZ

Ayni dlilin farklı yörelerde ses çıkışları ve kelime söylenişlerinin farklılık göstermesine ağız denir. Bir dilin yalnız söyleyiş farklılığı gösteren koludur. Bu fark yazı diline girmez. Aynı ağızın içinde söylenişi ve yazılışı farklı kelimeler de olabilir. *Almayayım* yerine *almayam* denmesi gibi...Konuşma dilinde nasıl olursa olsun her ülkenin tek bir resmi yazı dili ve alfabesi vardır. Bunun için yazı diline, kültür dili veya edebi dil de denir.

Örnek:

Süledim	Söyledim
Geldım	Geldim

ETKİNLİK

- Öğrenciler lehçe dilinde yazılan bir metni okur ve ardından edebi dilinden farklı olduğunu düşündükleri kelimeleri çiftler arası tartışırlar. Her çift kendi örneklerini arkadaşlarına sunmaya çalışır.
- Yöre dili/şive/ağız ve edebi dil arasındaki farkı kavrama için örnekler ile etkinlikler uygulanır. "Konuşuyoruz, kayda alıyoruz, birbirimizi dinliyoruz" etkinliği yaptırılır.
- Öğrenciler iki gruba ayrılır. Birinci gruptaki öğrenciler alt gruplara ayrılır ve her bir alt grup günlük hayattan bir konu hakkında evde veya akraba/komşu/arkadaş tarafından konuşulan bir lehçede kısa bir diyalog düşünür. Daha sonra bunu edebi Türk diline kaydeden ikinci gruptaki sınıf arkadaşlarının önünde gerçekleştirirler. Bu işlem, birinci grubun yeni diğer alt grupları ile tekrarlanır. Sonunda, diyalogdaki farklı kelimeler listelenir. Bu, kullanılan lehçe ile standart dil arasındaki farkı belirler.
- Öğrencilerden yerel söylenişe göre yazılmış metinler bulup getirmeleri istenir. Bu metinlerdeki kelimelerin, yazı dilindeki şekliyle nasıl telaffuz edileceği konusunda çalışmalar yapılır. Yazı dilindeki bir işaretle, konuşma dilinde birden fazla sesin gösterilebileceğine örnek verilir. Konuşma esnasında meydana gelen duraklamaların, soluk alıp vermeyle ilişkisi açıklanarak bunların yazı dilinde noktalama işaretleriyle karşılandığı belirtilir.

HARF VE ALFABE

ÖĞRENELİM

Akciğerlerden gelen havanın ses yolunda oluşturduğu titreşime ses denir. Ses, dilin işlevli en küçük birimidir. Harf ise sesin yazıdaki karşılığıdır. Yazıdaki sesleri gösterirken bazı işaretler kullanırız.

Dildeki sesleri göstermeye yarayan bu işaretlere ***harf*** diyoruz. Dilimizdeki harflerin belli bir sıraya göre dizilmiş şekline de ***alfabe*** (abece) diyoruz.

Her ulusun kullandığı dil farklıdır. Kullanılan her dilin bir alfabesi vardır. Türkler tarih boyunca dört çeşit alfabe kullanmışlardır. Bugün kullandığımız alfabe, yeni Türk alfabesidir. Türk alfabesi ***29 harften*** oluşmuştur.

Harflerin bir diziliş sıraları vardır. Bu sıralamaya alfabetik sıra denir. Sözlükler, yazım kılavuzları ve ansiklopediler, yukarıdaki sıralanışa göre hazırlanır. Bu yüzden harflerin alfabetik sırasını iyi bilmeniz gerekir.

ETKİNLİK

- Öğrenciler dörder kişilik gruplara ayrılır ve her grup bir sırada yerleştirilir. Gruptaki birinci öğrenci bir ses söyler, ikincisi harf şeklinde yazar, üçüncüsü harfla ilgili bir kelime söyler ve dördüncüsü o kelimeyi kullanarak cümle kurar. Tüm gruplar aynı anda, aynı şekilde çalışır. Grup çalışmasını tamamladıktan sonra, açık bir tartışmada dilin iletişim için kullanılan bir işaretler (sesler, harfler, kelimeler ve cümleler) sistemi olduğu sonucuna varılır.

HARFLERİN SÖYLENİŞ ÖZELLİKLERİ

ÖĞRENELİM

Dilimizde harfler iki grupta incelenir:

- *Ünlü (sesli) harfler*
- *Ünsüz (sessiz) harfler*

ÜNLÜLER

ÖĞRENELİM

Ağzımızdan hiçbir engele uğramadan çıkan seslere, ***ünlüler (sesli harfler)*** denir. Ünlüler tek başına hece olurlar. Ünlü harfler **sekiz** tanedir.

Bunlar: ***A, I, O, U, E, İ, Ö, Ü*** harfleridir.

Ünlüler söylenirken dilin, dudakların ve çenenin aldığı biçime göre farklı özellikler gösterir. a e ı i o ö u ü Ünlüler, ses yolunda bir engele uğramadan çıkan seslerdir. Bunlar tek başına okunur ve heceleri oluşturur.

1. Dilin aldığı duruma göre:

a. Kalın ünlüler: a, ı, o, u
b. İnce ünlüler: e, i, ö, ü

a. Kalın ünlüler: Dilimizi arkaya doğru çekerek oluşturduğumuz **a, ı, o, u** sesleri ses yolunda engele uğramadan çıkar.

b. İnce ünlüler: Dilimizi öne doğru uzatarak çıkardığımız **e, i, ö, ü** sesleri ses yolunda engele uğramadan çıkar.

2. Dudakların durumuna göre:

a. Düz ünlüler: a, e, ı, i
b. Yuvarlak ünlüler: o, ö, u, ü

a. Düz ünlüler: Dudaklarımız düz dururken çıkardığımız **a, e, ı, i** sesleri ***düz ünlüler****dir*.

b. Yuvarlak ünlüler: Dudaklarımız yuvarlaklaşıp öne doğru uzatarak söylediğimiz ***o, ö, u, ü*** ünlüleri ***yuvarlak ünlüler****dir*

3. Alt çenenin durumuna göre:

a. Geniş ünlüler: a, e, o, ö
b. Dar ünlüler: ı, i, u, ü

a. Geniş ünlüler: Alt çenemizi aşağı indirip, ses yolunu genişleterek çıkardığımız ***a, e, o, ö*** ünlüleri ***geniş ünlüler****dir*.

b. Dar ünlüler: Alt çenemizi aşağıya indirmeden ses yolumuz dar iken çıkardığımız ***ı, i, u, ü*** ünlüleri ***dar ünlüler****dir*

Ünlülerle ilgili şu tabloyu inceleyiniz. Dilinizin, dudağınızın ve çenenizin aldığı şekilleri gözleyiniz.

	DÜZ		YUVARLAK	
	Geniş	Dar	Geniş	Dar
Kalın	a	ı	o	u
İnce	e	i	ö	ü

ÜNLÜLERLE İLGİLİ SES UYUMLARI

BÜYÜK ÜNLÜ UYUMU

ÖĞRENELİM

Türkçe sözcüklerin ilk hecesi kalın ünlü (sesli) harfle başlarsa, ondan sonraki harfler de kalın olur. Sözcüğün ilk hecesi ince ünlü (sesli) harfle başlamışsa, ondan sonraki harfler de ince ünlü (sesli) olur. Sözcükler arasındaki bu uyuma ***büyük ünlü uyumu*** denir.

Büyük Ünlü Uyumuyla İlgili Kurallar:

- ***Büyük ünlü uyumuna uymayan çok az Türkçe sözcük vardır.***

Örnek:

ana (anne), alma (elma), kangı (hangi), karındaş (kardeş)

- ***Büyük ünlü uymuna aykırı sözcükler genellikle yabancı kökenlidir.***

Örnek:

Otobüs, gazete, ateş, insan, cesaret

- ***Kelimelerin sonlarına eklenen -ki, -(i)yor, -leyin, -ken, -(i)mıtırak... gibi ekler büyük ünlü uyumuna uymaz.***

Örnek:

yürü-*yor*, bakar-*ken*, akşam-*ki*, sabah-*leyin*, yeşil-*imtrak*

- ***Bileşik sözcüklerde büyük ünlü uyumu aranmaz.***

Örnek:

Atatürk, Başkent, Yayınevi, hanımeli

- ***Tek heceli sözcüklere büyük ünlü uyumu aranmaz.***

Örnek:

dört, ders, sert, kart, Türk

KÜÇÜK ÜNLÜ UYUMU

ÖĞRENELİM
Türkçe sözcüklerde seslerin darlık-genişlik ve düzlük-yuvarlaklık bakımından uygunluğuna ***küçük ünlü uyumu*** denir.

Küçük ünlü uyumu kuralı iki yönlüdür:

- Bir kelimenin birinci hecesinde düz bir ünlü *(a, e, ı, i)* varsa, sonraki hecelerde de düz ünlüler bulunur.
- Bir kelimenin birinci hecesinde yuvarlak bir ünlü *(o, ö, u, ü)* varsa, yuvarlak ünlülü heceyi izleyen ilk hecede dar yuvarlak *(u, ü)* veya geniş düz *(a, e)* ünlüler bulunur.

Örnek:

çadırlık *ilk hecedeki "a" düz ünlü, sonra gelen "ı, ı" düz ünlü.*
okutmak *ilk hecedeki "o" yuvarlak ünlü, sonra gelen "u" dar yuvarlak ünlü, "a" düz-geniş ünlü.*

Küçük Ünlü Uyumuyla İlgili Kurallar :

- ***Dilimizde "o, ö" yuvarlak ünlüleri yalnızca ilk hecede kullanılabilir.***

Örnek:

Uymayanlar : doktor, motor, otobüs
Uyanlar : üzüm, kömür, soba

- ***Birleşik kelimelerde bu uyum aranmamalıdır.***
- ***Türkçe sözcüklerin öncelikle büyük ünlü uyumuna uyması gerekir. Büyük ünlü uyumuna uymadığı halde küçük ünlü uyumuna uyan sözcükler Türkçe sözcük olmaz.***

Örnek:

misafir, tasvir, kalem

- ***Bazı ekler "-yor, -ki" ekleri uyumu bozar.***

Örnek:

veriyor, boğazdaki, ağlıyor

- ***İçinde b, m, v, p sesleri bulunan kelimelerden bazıları küçük ünlü uyumu kuralına uymaz***

Örnek:

yağmur, çamur, kabuk, tavuk, kavun

ÜNSÜZLER

ÖĞRENELİM

Ağızdan çıkışta engele uğradıklarından ancak, ünlü (sesli) harf yardımıyla söylenebilen harflere ***ünsüz (sessiz) harf*** denir. Ünsüz harfler **yirmi bir** tanedir.

Bunlar: *B, C, Ç, D, F, G, Ğ, H, J, K, L, M, N, P, R, S, Ş, T, V, Y, Z* harfleridir.

Ünsüz harfler kendi başlarına hece olamazlar. Ancak, ünlü harflerle hece oluşturabilirler.

c, d, p, s, gibi harfler kendi başına hece olamamaktadırlar. Ancak,
ca, de, pi, se, gibi ünlü harflerle hece olabilmektedirler.

Türkçede ünsüz harfler, söylenişlerine göre kendi aralarında gruplara ayrılır:

Çıkış yerlerine göre ünsüzler:

Dudak ünsüzleri	b, f, m, p ,v
Diş ünsüzleri	c, ç, d, j, l, n, r, s, ş, t, z
Damak ünsüzleri	g, ğ, k, y
Gırtlak ünsüzü	h

Sürekliliklerine göre ünsüzler:

Sürekli ünsüzler	f, ğ, h, j, l, m, n, r, s, ş, v, y, z
Süreksiz ünsüzler	b, c, ç, d, g, k, p, t

Ses titremelerine göre ünsüzler:

Yumuşak ünsüzler	b, c, d, g, ğ, j, l, m, n, r, v, y, z
Sert ünsüzler	ç, f, h, k, p, s, ş, t

ÜNSÜZ (SESSİZ) HARFLERLE İLGİLİ KURALLAR

SERT SÜREKSİZ HARFLERİN YUMUŞAMASI

ÖĞRENELİM

Süreksiz sert ünsüz harflerle *(p, ç, t, k)* biten sözcükler, sesli harf veya sesli harf ile başlayan bir ek aldıkları zaman sonlarındaki sert ünsüz harf yumuşayarak *(b, c, d, g, ğ)* olur.

Bu kurala ***"sert sessizlerin yumuşaması"*** denir.

Örnek:

Çorap + *ın* = Çorabın Kağıt + *ın* = Kağıdın Toprak + *ın* = Toprağın

- ***Tek heceli bazı sözcükler bu kurala uymaz.***

Örnek:

Süt, çöp, üst, tek, ak, ip, sırt, sap, kat, saç, suç, et...

- ***Yabancı sözcükler bu kurala uymaz.***

Örnek:

Hukuk, millet, illet, saat...

- ***Özel isimlerin yazılışında bu kural geçerli değildir.***
  Sadece okunuşunda, söylenişinde geçerlidir.

Örnek:

"Ahmet'in" şeklinde yazarız ama, *"Ahmed'in"* şeklinde okur, söyleriz.

ÜNSÜZLERİN BENZEŞMESİ

ÖĞRENELİM

Türkçe'de *"p, ç, t, k, s, ş, h, f"* harfleri ile biten sözcüklerden sonra, *"c, d, g"* harfleri ile başlayan ekler gelirse, ekin ilk harfi *"ç, t, k"* olur. Bu kurala yumuşak sessizlerin sertleşmesi, kısaca ***benzeşme*** denir.

Örnek:

Dolap + *cı* = Dolapçı Ağaç + *dan* = Ağaçtan Sabah + *dan* = Sabahtan

Dost + *ca* = Dostça Tarak + *da* = Tarakta Koş + *du* = Koştu

HECE

Bizim eve küçük bir misafir geldi. Adı Eylül. Çok şirin bir kız. Ama konuşamıyor. Bize ilk geldiğinde henüz bir aylıktı. Sadece ağzını açıp kapatıyordu. Acaba ne istiyordu? Aradan aylar geçti. Eylül bizleri taklit ediyor; ama tam konuşmayı beceremiyordu. Eylül, "an-ne, ma-ma, ba-ba" gibi sözcükleri öğrenmişti bile. Ama nedendir bilinmez, bizim çok kolay söylediğimiz suya "bu bu" diyordu.

Küçük Eylül sizce neden böyle konuşuyor?

Siz de konuşmaya yeni başladığınız dönemlerde, bazı sözcüklere ilginç, sevimli benzetmeler yapmışsınızdır. Annenize, babanıza sorun bakalım. Sizin ilk konuştuğunuz sözcükler nelermiş?

Hatırlatmadan duramıyorum.

Ağzımızın bir hareketiyle çıkan ses veya seslere hece diyoruz. Küçük Eylül; an-ne, ba-ba derken önce iki heceli sözcükler kurmaya başlamıştı. Eminim, bundan önce ağzından tek heceli sözcükler çıkıyordu. Ama bize çok anlamlı gelmediğinden biz bunları hiç anlayamadık. Çok istediği bir şeyi gösterirken de "o" diye işaret ettiğini hatırlıyorum. Öyle ise Eylül, önce tek heceli sözcüklerle konuşmaya başladı.

Hecenin Özellikleri

Siz de bana yardım eder misiniz? Aşağıdaki hece özelliklerini birlikte inceleyelim:

- Heceler bazen sadece bir ünlü harften oluşur: a, e, u, ü, ı, i, o, ö.
- Heceler bir ünlü - bir ünsüz harfle de oluşur: al, el, üç.
- Heceler bir ünsüz - bir ünlü - bir ünsüz harfle de oluşur: gel, bak, koş.
- Heceler bir ünsüz - bir ünlü harfle de oluşur: ve, şu, ne, ya.
- Heceler bir ünlü - iki ünsüz harften de oluşur: alt, ilk, ırk.
- Son olarak, heceler bir ünsüz-bir ünlü ve iki ünsüz harften de oluşur: Türk, kent, yurt.

Size bir sır vereyim mi?

Öyleyse dinleyin. Sözcüğün (kelimenin) içinde kaç ünlü harf varsa sözcükte o kadar hece vardır. Böylece sözcükleri hecelere ayırmadan önce o sözcükte kaç hece olması gerektiğini önceden tahmin edebiliriz.

ÖĞRENELİM

Ağzımızın tek bir hareketiyle ve bir çırpıda çıkan ses ya da ses topluluğuna *hece* diyoruz.

"Yaz tatilinde okulumu çok özledim" cümlesinde ağzımızın kaç defa hareket ettiğini görelim:

Yaz – ta – ti – lin - de - o – ku – lu - mu - çok – öz – le – dim
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13

Hecelere baktığımızda tek ünlüden oluşan sesler bulunduğu gibi, iki sesten ya da üç sesten oluşanları görebilyoruz.
Öyleyse Türkçe'de bulunan hece çeşitlerini görelim:

Türkçe'de heceler altı biçimde oluşur:

1. Tek sesliden oluşan heceler: e, a, ö, u...
2. Bir ünlü bir ünsüzden oluşan heceler: ak, al, ok, el...
3. Bir ünsüz bir ünlüden oluşan heceler: bu, şu, ye...
4. Bir ünsüz bir ünlü bir ünsüzden oluşan heceler: var, her, sel, yaz...
5. Bir ünlü iki ünsüzden oluşan heceler: alt, üst, ilk, ırk...
6. Bir ünsüz bir ünlü iki ünsüzden oluşan heceler: Türk, kürk, dört, yurt...

Unutma!
Hecelerin birleşmesiyle sözcükler meydana gelir.

VURGU

ÖĞRENELİM
Cümle içindeki bir kelimenin veya kelimede bulunan bir hecenin diğerinden daha belirgin söylenmesine ***vurgu*** denir. Duygu ve düşüncemizin belirtilmesinde vurgunun önemi büyüktür. Vurgu; söze ahenk ve canlılık,anlama açıklık ve derinlik kazandırır. Eş sesli sözcüklerin hangi anlamda kullanıldıkları, vurgu ile belirlenir.

Türkçe'de iki vurgu vardır.

- SÖZCÜK (KELİME) VURGUSU

Bir kelimede bulunan hecelerden birinin ötekilerden daha belirgin söylenmesine ***sözcük vurgusu*** denir. *Türkçe sözcüklerin genelinde vurgu son hecededir. Sözcüğe yeni ekler eklendikçe vurgu da son heceye doğru kayar.*

Örnek:

köylüler, yolcular, gömlek...

Tek heceli sözcüklerde vurgu olmaz.

Örnek:

gel, git, kal, bu, şu...

Coğrafi yer adlarında vurgu, genellikle ilk heceye kayar.

Örnek:

Aksaray, Ohri, Üsküp...

Bağlaç, ünlem, zarf, soru ve pekiştirme sıfatlarında vurgu ilk hecede olabilir.

Örnek:

ancak, yaşa, nasıl, masmavi...

(-me) olumsuzluk eki vurguyu kendinden önceki heceye iletir.

Örnek:

söyleme, giyinme, yapma...

CÜMLE VURGUSU

Cümlede anlamca önemli kelime veya kelime kümesinin ötekilerden daha belirgin söylenmesine ***cümle vurgusu*** denir.

Türkçe'de cümle içindeki vurgulu kelime, genellikle sondan bir önceki kelimede kendini gösterir.

Örnek:

Öğleden sonra çarşıya çıkacağız.

Cümle vurgusu, cümleye verilmek istenen anlama göre yer değiştirir.

Örnek:

Yarın Alin tatile çıkıyor. Vurgulu kelime: ***tatile***

Yarın tatile Alin çıkıyor. Vurgulu kelime: ***Alin***

Özne, yüklemden uzakta bulunduğu zamanlarda virgül konularak vurgu özne üzerine çekilebilir.

Örnek:

Tekir, koltukta uyuyor.

Ahmet, bütün gün ders çalıştı.

Kurallı cümlede vurgu, genellikle yükleme yakın sözcük veya sözcük öbeklerinde görülür.

Örnek:

Onunla birlikte pazara gideceğiz.

Babam Resne'den yarın dönüyor.

TONLAMA

ÖĞRENELİM

Cümleleri söylerken sözcükleri veya harfleri sert, yumuşak, uzun, kısa, alçak ve yüksek gibi değişik seslerle belirtmeye ***tonlama*** denir. Tonlama öfke, sitem, beğenme, umut vb. duygularımızı karşıdaki kişiye iletmemizi sağlar. Konuşmalarda özellikle topluluğa hitap ederken veya şiir okurken tonlamaya dikkat etmek gerekir.

Örnek:

Ne yapıyorsun?

Cümlesini kızgınlık anında başka, şaşma anlatırken başka, hal hatır sorarken başka ses tonlarıyla sorarız.

UNUTMA

Anlatıma duygu, düşünce, yumuşaklık, sertlik, coşku vb. özelikler kazandırmak için sesin değişik biçimlerde çıkarılmasına, sese bir anlam yüklenmesine tonlama diyoruz.

Aşağıdaki tümceleri, anlamlarına uygun bir tonla okuyunuz.

Yurdumu o kadar çok seviyorum ki...

Aman Allah'ım, şu bebeğin güzelliğine bak!

SÖZCÜK

Çoook, çok eskiden, pire berber, deve tellal iken, yeryüzüyle gökyüzü daha birbirinden yeni ayrılmış iken ya da okyanuslar köşelerine çekilip, kıtalara yer açmış iken, dünyanın bir ucunda ki yüce dağlar toplanıp bir araya gelmişler. Yüce dağlar günün birinde, "yeter bunca zamandır durduğumuz, hadi yürüyelim" deyip, yürüyüşe geçmişler... Yürümüşler, yürümüşler ve yürümüşler...

ÖĞRENELİM

Size hatırlatmak istediğimiz çok önemli bir şey var: Kendi başına anlamı olan ve cümle kurmaya yarayan ses veya ses topluluğuna ***sözcük (kelime)*** *denir.*

Unutma!

İnsanlar, isteklerini, duygu ve düşüncelerini birbirlerine anlatmak istediklerinde sözcüklerden yararlanırlar.

SÖZCÜKLER

Tek Başına Anlamı Olan Sözcükler			Cümlede Anlam Kazanan Sözcükler		
deniz	ırmak	gül	ile	ya da	ise
sevgi	umut	dağ	ama	ve	ki

ÖĞRENELİM

İle, ya da, ve, kadar, gibi, tek başına anlamı olmayan sözcükler, cümlede anlam tamamlaması yapar. Bu sözcükler cümleye anlam kazandırmaya yarar (gibi, ile, ve, ama, fakat, ancak, ya da, kadar).

Alin ile Ege mutlu mutlu yürüyorlardı.

Sözcükleri iki bakımdan inceleriz
Yapılarına Göre Sözcükler ve Anlamlarına Göre Sözcükler

Yapılarına Göre Sözcükler

Türkçe eklemeli bir dildir. Sözcükler kök ve eklerden meydana gelir. Bu yüzden yapılarına göre sözcükleri öğrenebilmemiz için kök ve eklerin neler olduğunu iyi öğrenmemiz gerekir.

KÖK

ÖĞRENELİM

Bir sözcüğün parçalanmayan, anlamlı en küçük bölümüdür.

Unutma!

Sözcükler her zaman kök halinde bulunmaz, sözcüğün kökü ile ek almış hali arasında bir anlam ilişkisi bulunur.

ÖĞRENELİM

Dilimizde kök halindeki sözcükler şu şekildedir:

- Bir heceli kök sözcükler: Türk, dört, koş, gel.
- İki heceli kök sözcükler: Aslan, anne, böcek, köpek.
- Üç heceli kök sözcükler: Sinema, kanguru, baklava, karınca.

"Baklava" sözcüğünü inceleyelim.

Sözcüğün anlamlı en küçük parçasını "Bak" olduğunu düşünebilirsiniz. Bak bir yere bakmak anlamında kullanılan bir eylemdir. Baklava ise bir tatlı adıdır. "Bak" ile "baklava" arasında hiçbir anlam ilişkisi yoktur. Bu nedenle "baklava" sözcüğü daha küçük parçalara ayrılmaz. "Baklava", kök halinde bir sözcüktür.

EK

ÖĞRENELİM

Sonuna getirdiği sözcüğün cümlede görev almasını sağlayan veya anlamını değiştirerek sözcükten yeni sözcük türeten parçalardır.

Bize okuldan yazılı izin verdiler.

Biz–e okul–dan yazı-lı izin ver–di–ler

(Altı çizili olan ekler, sözcüklerin anlamlarını değiştirmemiştir, cümledeki görevlerini belirlemiştir).

Ekler ikiye ayrılır:

YAPIM EKLERİ

Sözcüğün anlamını değiştiren, bir sözcükten yeni bir sözcük türeten eklerdir. Yapım ekleri köke eklenir. Bir sözcükte birden fazla yapım eki bulunabilir.

ÖRNEK:

-ci:	su–cu,	göz–cü,	barış–çı
-lik:	göz–lük,	baş–lık,	kitap–lık
-li:	süs–lü,	oda–lı,	söz–lü
-siz:	tat–sız,	güç–süz,	tuz–suz
-le:	baş–la,	göz–le,	yük–le
-gi:	sev–gi,	bil–gi,	say–gı
-me:	oku–ma,	yaz–ma,	bırak–ma,
-miş:	geç–miş,	yan–mış,	sol–muş
-gin:	bil–gin,	yor–gun,	yan–gın

ÇEKİM EKLERİ

Sözcüklerin sonuna getirilen ekler sözcüğün anlamını değiştirmez. Eklendiği sözcüğün anlamını değiştirmeyen eklere çekim eki denir.

Adların sonuna getirilen çekim ekleri:

Durum Ekleri (Hal Ekleri) *-i, -e, -de, -den*

Durum ekleri sözcüklere durum (hal) anlatımı verir. Sözcükler arasında ilişki kurar ve sözcükleri cümlede kullanılmaya uygun hale getirir.

Bu ev–**i** çok beğendim.
Şu kalem–**e** bak.
Kapı–**da** duruyordu.
Beni ev–***den*** aradı.

İyelik Ekleri

Eklendikleri adın (varlığın) kime ait olduğunu gösteren eklerdir.

benim kalem–**im**
senin kalem–**in**
onun kalem–**i**
bizim kalem–**imiz**
sizin kalem–**iniz**
onların kalem–**leri**

Çoğul Ekleri *-ler, -lar*

Sözcüklerin kapsadığı varlıklar bir tek değil, **"birden fazla"** olan aynı varlıkları belirtmektedir.

ev–**ler**
çocuk–**lar**

Eylemlerin sonuna getirilen çekim ekleri:

Zaman Ekleri *-di, -miş, -yor,-ecek, -r*

Şimdiki zaman:	oku–yor
Gelecek zaman:	gel–ecek, bak–acak
Geniş zaman:	oku–r
Geçmiş zaman:	gel–di , git–miş, bak–mış

Dilek Ekleri *-meli, -se/sa, -e/a, -ın*

Kişi Ekleri *–im, -in, -iz/k, -iniz, -ler*

Kişi ekleri, eylemlere eklenirler, zaman eklerinden sonra gelirler.

(ben – 1. tekil kişi)	gel–di–**m**	bak–mış-**ım**
(sen – 2. tekil kişi)	gel–di–**n**	bak–mış-**sın**
(o – 3. tekil kişi)	gel–di	bak–mış
(biz – 1. çoğul kişi)	gel–di–**k**	bak–mış–**ız**
(siz – 2. çoğul kişi)	gel–di–**niz**	bak–mış-**sınız**
(onlar – 3. çoğul kişi)	gel–di–**ler**	bak–mış–**lar**

Soru Ekleri *-mı, -mi, -mu, mü*

-mi soru eki cümlelere soru anlamı vermektedir. Ekler kendinden önceki sözcüklerden ayrı yazılır.

Kitabı ona verdin **mi**?
Bu kitabı **mı** alacağız?

Olumsuzluk Ekleri *-me, -ma*

Unutma!
Bir kelime hem yapım eki hem de çekim eki alabilir. Türkçemizde sözcükler önce yapım eki, sonra çekim eki alır.

KESİK KUYRUKLU TİLKİ

Yaşlı bir tilki, ama dişlilerden,
Bir hayli tavuk, tavşan yemişlerden,
Tuzağa tutulmuş sonunda
Ve nasılsa kurtulmuş.
Kurtulmuş ama kuyruğu da bırakmış kapanda.
Utancından ölecek... Ne yapsın?
İstemiş ki bütün tilkiler de ona benzesin...
Bir kurultayda söz almış
- Tilkiler, demiş; bir şey sorayım size:
Bu kuyruk da ne oluyor bizim millete?
Ne diye sürükleriz bu boş ağırlığı?
Toza, çamura bulansın diye mi?
Ne işimize yarıyor, rica ederim?
Ben bunu kesip atmalı derim.
Çok doğru, demiş tilkinin biri;
Yalnız, lütfen çevirin arkanızı,
Bir görelim kuyruksuz halimizi.
Gülmekten kırılmış millet,
Sen artık gel de söz dinlet.
Kısa kuyruk önergesi güme gitmiş,
Uzun kuyruk modası devam etmiş.

La Fontaine

DÜŞÜNELİM – CEVAPLAYALIM

- Yaşlı tilkinin başından neler geçmiş?
- Yaşlı tilki, kurultayda neler söylüyor?
- Yaşlı tilki, kurultayda niçin böyle bir teklifte bulunmuş?
- Tilkinin sözlerini dinleyen diğer tilkiler ne demiş?
- Sonuçta kurultayda neye karar neye verilmiş? Niçin?

ÖĞRENELİM

- Aşağıdaki cümleleri okuyup defterinize yazınız.
  Yaşlı tilki kurultayda söz almış.
  İhtiyar tilki kurultayda söz almış.
- Bu iki cümlenin anlamı aynı mıdır?
- Bu iki cümlede anlamı aynı fakat yazılışı ve okunuşu farklı olan kelimeler hangileridir?
- şağıdaki cümlelerde; siyah yazılmış olan kelimelerin yerine, parantez içinde yazılmış kelimelerden uygun olanını koyup defterinize yazınız.
  (uçak, ak, kırmızı)
  Beyaz güvercin uçtu.
  Tayyare hava alanına indi.
  Al bayrak dalgalanıyor.
- Anlamları aynı, yazılış ve okunuşları farklı olan kelimelere ***"eş anlamlı kelimeler"*** denir.
- Aşağıdaki kelimelerin eş anlamlı olanlarını bulup örnekte gösterildiği gibi defterinize, yan yana yazınız.
  Örnek: ak-beyaz

dershane	ırak	konuk	siyah	iri
misafir	sınıf	kara	büyük	uzak

ANLAMLARINA GÖRE SÖZCÜKLER

Eş Anlamlı Sözcükler

ÖĞRENELİM

Okunuşları **farklı,** anlamları **aynı** olan sözcüklere, ***eş anlamlı sözcükler*** denir.

kara- siyah	asır – yüzyıl	misafir – konuk
ak – beyaz	duygu – his	isim – ad

Zıt Anlamlı Sözcükler

ÖĞRENELİM

Anlamca birbirinin **karşıtı** yani **tam tersi** olan sözcüklere ***zıt anlamlı sözcükler*** denir.

yakın – uzak	kolay – zor	uzun – kısa
büyük – küçük	şişman – zayıf	geniş – dar

Eş Sesli Anlamlı Sözcükler

ÖĞRENELİM

Yazılışları ve söylenişleri aynı olduğu halde anlamları **farklı** olan sözcüklere **eş sesli sözcükler** denir.

Defterime şiir **yaz**dım.
Bu **yaz** sıcak geçti.

Bu sözcükleri yazarken aynı harfleri kullanıyoruz. Okurken aynı sesleri çıkarıyoruz, fakat sözcükler farklı anlamları anlatıyor.

ADLAR (İSİMLER)

"Tren o istsayonda bir dakika duruyordu. Gelirken gece geçmiştik; bu sefer ikindiden epey sonraydı. Frenlerin gıcırtısı kesilmeden pencereyi açtım. İlerideki vagonların birisine heybeli ve sepetli bir köylü bindi."

Tarık BUĞRA

ÖĞRENELİM

Canlı ve cansız bütün varlıkları ve kavramları karşılayan sözcüklere ***ad (isim)*** denir.

Masa, kapı, kalem, su, ateş, tahta... *(cansız varlıkların adıdır)*

Ağaç, çiçek, kuş, Alin, Eren... *(canlı varlıkların adıdır)*

Barış, mutluluk, sevinç, üzüntü, doğruluk... *(kavramların adıdır)*

Adlar, sana bir varlığı, bir duyguyu tanıtmaya yarayan sözcüklerdir.

Etrafımızda sayamayacağımız kadar çok varlık vardır. Demek ki bu varlıklar kadar da ad var. İşte bu nedenle adlar gruplara ayrılmışlardır:

Hatırlayalım!

ADLAR

Anlamlarına göre	Oluşlarına göre	Sayılarına göre
Özel ad	Somut ad	Tekil ad
Ortak ad	Soyut ad	Çoğul ad
		Topluluk adları

Adlar ayrıca *yapılarına göre* de ayrılmışlardır.

YAPILARINA GÖRE ADLAR

Basit adlar | Türemiş adlar | Birleşik adlar

Basit adlar

Yapım eki almamış veya başka bir adla birleşmemiş, kök durumundaki adlardır.

Yol, su, kuş, odun, çiçek, kalem, dere, insan, çocuk, çiçek... gibi kök durumundaki yapım eki almamış adlardır.

ÖĞRENELİM

Kök halindeki yapım eki almamış adlara ***basit ad*** denir.

Türemiş adlar

Ad veya eylemin kök veya gövdelerine yapım eki getirilerek elde edilmiş olan adlardır.

Örnek:

göz – **lük**	kalem – **lik**	bil – **im**	doğ – **um**
tuz – **lu**	can – **lı**	sev – **gi**	bas – **kı**
su – **suz**	tat – **sız**	vur – **gu**	üz – **gün**
insan – **ca**	bol – **ca**	boz – **uk**	kır – **ık**

ÖĞRENELİM

Sözün kök veya gövdesine yapım eki alarak yeni anlamda bir ad oluşturmasına ***türemiş ad*** denir.

Birleşik adlar

ÖĞRENELİM

İki veya daha çok sözün birleşerek yeni bir ad oluşturmasına ***birleşik ad*** denir.

Birleşik adlar türlü şekilde oluşurlar:

Bir adla bir eylemin birleşmesiyle oluşan birleşik adlar:

Örnek:

vatan-sever	vatansever
ateş-kes	ateşkes
imam-bayıldı	imambayıldı

İki adın birleşmesiyle oluşan birleşik adlar:

Örnek:

cam-göz	camgöz
fener-bahçe	Fenerbahçe
kadı-köy	Kadıköy

Ön ad (sıfat) tamlaması biçiminde oluşan birleşik adlar:

Örnek:

Ak-deniz	Akdeniz
İlk-bahar	İlkbahar
Eski-şehir	Eskişehir

İki eylemin birleşmesiyle oluşan birleşik adlar:

Örnek:

uyur-gezer	uyurgezer
çek-yat	çekyat
kalk-gel	kalkgel

Belirtisiz ad tamlaması yoluyla oluşan birleşik adlar:

Örnek:

hanım-eli	hanımeli
aslan-ağzı	aslanağzı
meyve-suyu	meyvesuyu

AD TAMLAMASI

Evin bahçesi yeniden düzenleniyor.

Yeni aldığı ***gömleğin düğmesi*** kopmuş.

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi, bazen cümle içinde yer alan bir ad, anlatmak istediğimiz şeyi güçlendirmek için başka bir ad veya adlarla tamlanır.

ÖĞRENELİM

Bir adın, anlamca daha iyi belirtilmesi için başka bir isimle tamamlanmasıyla oluşan söz grubuna ***ad tamlaması*** denir.

Ad tamlamalarında birinci ada ***tamlayan***, ikinci ada ise ***tamlanan*** denir.

Örnek:

Evin	**odası**	**Kapının**	**tokmağı**
tamlayan	***tamlanan***	***tamlayan***	***tamlanan***

Unutma! <u>Tamlama ekleri:</u>

Tamlayan eki: **-ın, - in, - un, - ün** eklerini alır.

Tamlanan eki: **- ı. - i, - u, - ü** eklerini alır.

Her iki grubun eki de ünlü harfle biten bir adda geldiklerinde araya kaynaştırma harfi girer.

Örnekler: **Sınıf – ın** **kapı – s – ı**

Kapı – n – ın **kol – u**

Ad tamlamaları kendi arasında dörde ayrılır:

AD TAMLAMASI

Belirtili Ad Tamlaması	Belirtisiz Ad Tamlaması	Takısız Ad Tamlaması	Zincirleme Ad Tamlaması

Belirtili Ad Tamlaması

ÖĞRENELİM

Belirtili ad tamlaması, tamlayan ve tamlananın ek aldığı tamlamalardır.

Tamlayan eki: *-ın, - in, - un, - ün* eklerini alır.

Tamlanan eki: *- ı. - i, - u, - ü* eklerini alır.

Örnek:

yolun ortası — kitabın sayfası

kalemin ucu — okulun bahçesi

Belirtisiz Ad Tamlaması

ÖĞRENELİM

Belirtisiz ad tamlaması, yalnızca tamlamanın yer aldığı tamlamalardır.

Örnek:

Bahçeye *çöp kutusu* koymak gerekiyor. *(çöp kutu-s-u)*

Saksı çiçeği aldım. *(saksı çiçeğ-i)*

Örnekte görüldüğü gibi, birinci ad, ikinci adın ne işe yaradığını, nerede kullanıldığını, cinsini bildirmektedir. Bu tamlama türünde birinci ad ek almaz. İkinci ad; *-ı. -i, -u, -ü* tamlanan eklerini alır. Bu tür tamlamalara ***belirtisiz ad tamlaması*** denir.

Takısız Ad Tamlaması

ÖĞRENELİM

Takısız ad tamlaması, tamlayan ve tamlananın ek almadığı tamlamalardır.

Örnek:

Onları ***teneke kutu*** içine atmalısın.
Aslan çocuk onu hemen yakaladı.

Örneklerde görüldüğü gibi, birinci ad, ikinci adın neye benzediğini, neden yapıldığını bildirmektedir. Takısız ad tamlamasında her iki adda tamlama ekleri almazlar.

Takısız tamlamalar, bir şeyin hangi maddeden yapıldığını belirtirler.
Örnek:

tahta kaşık	demir köprü	altın yüzük
gümüş kolye	kağıt mendil	taş duvar

Takısız tamlamalar, benzetme unsuru olarak kullanılırlar.
Örnek:

aslan çocuk (çocuk, cesaret yönünden aslana benzetilmiştir.)
badem göz elma yanak dev adam

Zincirleme Ad Tamlaması

ÖĞRENELİM

Zincirleme ad tamlaması, ikiden fazla adın birbirini tamamlamasıyla oluşur.

Örnek:

Okulun bahçe duvarı görünmez olmuş. ***(okul-un bahçe duvar-ı)***
Odanın kapı kolunu iyi yapıştırmamışlar. ***(oda-n-ın kapı kolu-n-u)***

Örneklerde görüldüğü gibi, zincirleme ad tamlaması ikiden fazla ad oluşturduğu sözcük kümeleridir. Birinci ve ikinci ad tamlayan *-ın, -in, -un, -ün* eklerini alırlar. Bu iki addan sadece bir tanesi de ek almış olabilir. Tamlanan üçüncü ad ise *-ı. -i, -u, -ü* eklerini alır.

AD DURUMLARI

ÖĞRENELİM
Adların cümledeki görevlerine göre girdikleri durumlara ***ad durumları*** denir.

Adlar, cümlede beş durumda bulunur. Bunlar;

1. Yalın Durum
2. Belirtme (-i) Durumum
3. Yönelme (-e) Durumu
4. Bulunma (-de) Durumu
5. Ayrılma (-den) Durumu

Adların, cümle içinde aldıkları ***"-i, - e, -de, -den"*** eklerine adın durum ekleri denir. Ad durum ekleri (büyük ünlü uyumu) ses değişimine uğrayabilir.

Örnek:

ev	*ek almamış yalın durum*	Ev güzel.
evi	*belirtme (-i) durumu*	Evi gördüm.
eve	*yönelme (-e) durumu*	Eve gideceğim.
evde	*bulunma (-de) durumu*	Evde oturacağım.
evden	*ayrılma (-den) durumu*	Evden geliyorum.

ÖN AD (SIFAT)

HARİKA ÇOCUK

Bisküvi, çikolata, kâğıtlı şeker, zeytinyağlı, sabun yapım evleriyle küçük tamir atölyelerinin yan yana odalarda bulunduğu, sefer tasına benzeyen hanlardan birinin genzi tıkayan pis havası içinde ekmeğini küçücük pedalıyla kazanmaya calışan bir arkadaşı görmeye gitmiştim. Bulamadım. Dönecektim ki kapı yanında duran büyükçe bir tahta sandığın içinde onu gördüm. Peynir ekmekle domates yiyordu. Kirli, kıvır kıvır, sarı saçları vardı. Makine yağıyla kararmış yüzü, içlerinden aydınlanan harikulade yeşil gözleri...

Orhan KEMAL

Parçada geçen, koyu ve renkli yazılmış sözcüklerin hepsi, adlardan önce gelmiştir ve kendinden sonra gelen bu adları değişik durumlarda etkilemiştir.
Adların özelliklerini anlatan sözcükler, addan önce yazılır ve adla birlikte kullanılır. Bu sözcüklere ***ön ad (sıfat)*** deriz.

Çocuklar yemyeşil kırlarda koşuyordu.

Okuldaki kırık masaya oturdum.

ÖĞRENELİM

Adların önüne gelerek biçimini, durumunu, rengini, sayılarını, işaret yoluyla yerlerini bildiren sözcüklere ***ön ad (sıfat)*** denir.

Unutma!

Ön ad mutlaka bir adla birlikte kullanılır ve adın önüne gelir. Ön adlar çekim eklerini almazlar. Ön ad ile ad arasına herhengi bir noktalama işareti gelmez.

ÖN ADLARIN *(Sıfatların)* ÇEŞİTLERİ

Anlamlarına Göre Ön Adlar

- Niteleme Ön Adları
- Belirtme Ön Adları

Yapılarına Göre Ön Adlar

- Basit Ön Adlar
- Türemiş Ön Adlar
- Birleşik Ön Adlar

Niteleme Ön Adları

Mahallemizi yüksek evler kapladı.

Masada temiz kâğıt kalmamış.

ÖĞRENELİM

Örneklerde, ön adlar varlıkların biçimini, durumunu bildirmektedir. Varlıkların renk, biçim, durum gibi özelliklerini gösteren ***ön adlardır***. Ada sorulan ***"nasıl?"*** sorusunun cevabı niteleme ön adıdır (sıfatıdır).

Örnek:

araba *(nasıl araba?)*	*kırmızı*	araba	*(renk bildiriyor)*
	eski	araba	*(durum bildiriyor)*
	uzun	araba	*(biçim bildiriyor)*

Unutma! Ön adlar, adlardan önce gelir ve onları nitelerler. Birlikte kullanıldıkları adda nasıl sorusunu sorarak niteleme ön adını bulabiliriz.

Alıştırma: Aşağıdaki parçada geçen niteleme ön adlarını bulunuz. "Kırtasiye dükkanında aradığın her şey vardı. Renkli kalemler, kokulu silgiler, kuru boyalar, süslü defterler, güzel kağıtlar, yeni kitaplar, sevimli kalem başlıkları..."

Niteleme Ön Adlarında Pekiştirme

Örnek:

Masmavi bulut	ma-*s*-mavi
Tertemiz gömlek	te-*r*-temiz
Bomboş sınıf	bo-*m*-boş

Örneklerde görüldüğü gibi, bası sözcüklere niteleme ön adlarının anlamları güçlendirilir. Anlam güçlendirilmesi, ön adın ilk hecesine ***m, p, r, s*** ünsüzlerinden birinin getirilmesiyle olur.

Örnek:

Pembe pembe ayakkabılar
Uzun uzun yollar
Yüksek yüksek dağlar

Örneklerde ön adlar tekrarlanarak da anlam güçlülüğü verilebilir.

ÖĞRENELİM
Bazı sözler ve seslerle niteleme ön adlarının anlamlarının güçlendirilmesine ***pekiştirme*** denir.

Niteleme Ön Adlarında Küçültme

ÖĞRENELİM
Niteleme ön adlarında anlamın kısılmasıyla ***küçültme*** yapabilmek için ön adlara; ***-ce, -cik, -(i)msi, -(i)mtırak*** yapım ekleri getirilir.

Örnek:

Güzel*ce* oda	Kısa*cık* ağaç
Uzun*ca* yol	Dara*cık* sınıf
Acı*msı* biber	Yeşili*mtırak* su
Tatlı*msı* armut	Sarı*mtırak* bina

Belirtme Ön Adları

ÖĞRENELİM
Varlıkları işaret, sayı, soru yoluyla ya da belirgin olmayan bir biçimde ***belirten ön adlardır***.

Belirtme ön adlarını dört grupta inceleyeceğiz.

İşaret Ön Adları

ÖĞRENELİM
Varlıkların yerini işaret yoluyla gösteren ön adlara ***işaret ön adları*** denir. Ada sorulan ***"hangi?"*** sorusu işaret ön adını verir.

Örnek:

ev *(hangi ev?)*	*bu*	ev	*(yakında bulunan bir ev)*
	şu	ev	*(biraz uzakta bulunan bir ev)*
	o	ev	*(daha uzaktaki bir ev)*
	öteki	ev	
	köşedeki	ev	

Örnekte de görüldüğü gibi, ön adlar varlıkların yerini işaret ederek bize bildirmektedirler.

Örnek:
Kitapta ***bu*** konu yok.
Şu soruyu çözemedim.
O kitap çok güzel.
Bana ***sağdaki*** saati gösterir misiniz?

ALIŞTIRMA: *Aşağıdaki parçada geçen işaret ön adlarını bulunuz.*

"Bu bahçe bize dedemizden miras kalmıştı. O zamanlar değerini anlayamadık. Şu tarafta birkaç ağacı kestik, yukarıdaki çardağı yıktık. Şimdi elimizde işte bu toprak parçası kaldı..."

Belgisiz Ön Adları

ÖĞRENELİM
Varlıkların sayılarını, yerlerini ve durumlarını kesinlik kazandırmadan belli belirsiz belirten ön adlara ***belgisiz ön adlar*** denir.

Örnek:

Bütün insanlar eşittir. *(İnsanların sayısı belli değil)*
Bazı soruları çözemedim. *(Hangi sorular belli değil)*
Biraz param var. *(Paranın miktarı belli değil)*
Bu kitapları *hiçbir* yerde bulamazsın.

Örneklerde görüldüğü gibi, ön adlar önüne geldikleri ada kesinlik vermemektedir. O ada ancak, yarı belirti vermektedirler.

ALIŞTIRMA: *Aşağıdaki parçada geçen belgisiz ön adlarını bulunuz.*

"Bir yaz günü çıkagelmişti. Hiçbir şey soramamıştık. Gözleri uzaklara dikilmiş, birkaç saat önceye dönmüştü. Sonra aniden ayağa kalktı. Biraz vemek vivebilir mivim? dedi."

Soru Ön Adları

ÖĞRENELİM
Varlıkların sayılarını, yerlerini, durumlarını soru yoluyla belirten ön adlara ***soru ön adları*** denir.

Örnek:

Hangi ev? *Kaç* gün kalacaksın? *Ne* iş yapıyorsun?
Nasıl konuşma ama? *Kaçıncı* soruyu yapamadın?

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi, ön adlar önüne geldikleri adı soru yoluyla belirtmektedir.

ALIŞTIRMA: *Aşağıdaki parçada geçen soru ön adlarını bulunuz.*

"Kaçıncı kata çıkacaksın teyze? diye sordum. Ben bir sordum, o beş. Nasıl bir iş yapıyorsun? Hangi zamanlar evdesin? Kaç para kazanıyorsun? Kiracı mısın? Ne kitabı okuyorsun evladım? Hangi yazarları seversin? Ne bu be!..."

Sayı Ön Adları

ÖĞRENELİM
Varlıkların sayılarını belirten ön adlara ***sayı ön adı*** denir.

Sayı ön adları kendi arasında dörde ayrılır.

Asıl sayı ön adları;
Varlıkların sayılarını tam olarak gösteren ön adlardır.
Örnek:
Beş kalem On yıl

Sıra sayı ön adları;
Varlıkların sıra ve derecelerini belirten ön adlardır.
Örnek:
Ellinci yıl Birinci öğrenci

Üleştirme ön adları;
Varlıkların kaçar kaçar eşit bölümlere ayrıldığını belirten ön adlardır.
Örnek:
Beşer denar Sekizer kitap

Kesir sayı ön adları;
Bütün bir varlığın eşit parçalarından bir veya birkaçını belirten ön adlardır.
Örnek:
Yarım ekmek İki buçuk hafta

ADILLAR (ZAMİRLER)

Benim İşim Değil Ki...

Öykümüz: *Herkes, birisi, herhengi biri* ve *hiç kimse*
adlı Dört kişi hakkında...
Yapılması gereken önemli bir iş vardı.
Ve *herkes*, *birisinin* bu işi yapacağından emindi.
Gerçi işi *herhangi biri* de yapabilirdi.
Ama *hiç kimse* yapmadı.
Birisi buna kızdı.
Çünkü iş *herkesin* işiydi.
Sonunda *herhangi birinin* yapabileceği işi,
Hiç kimse yapmadığı için,
Herkes birisini suçladı.

Cemal SÜREYA

ÖĞRENELİM

Ad olmadıkları halde cümle içinde geçici olarak, bir adın yerini tutan ve bir adın gösterdiği bütün özellikleri gösteren sözcüklere veya eklere ***adıl (zamir)*** denir. Adıllar, adların yerini tutan sözcüklerdir.

Adıl, adı üstünde, adın yerine geçen oyunculardır.

Örnek:

Alin çok okumalısın.	Sen çok okumalısın.
Ad	*Adın yerini alan sözcük* *Adıl (zamir)*

ANLAMLARINA GÖRE ADILLAR

KİŞİ ADILLARI (ZAMİRLERİ)

BELGİSİZ ADILLAR (ZAMİRLER)

İŞARET ADILLARI (ZAMİRLERİ)

SORU ADILLARI (ZAMİRLERİ)

KİŞİ ADILLARI (ZAMİRLERİ)

ÖĞRENELİM

Kişilerin adları yerine kullanılan sözcüklere ***kişi adılı*** denir.

Örnek:

O ders çalışıyor. *Öğrenciler* sınava hazırlanıyor. *Onlar* sınava hazırlanıyor.

Kişi adlarının yerine kullanılan adıllar.

	TEKİL	ÇOĞUL
1. Kişi	Ben	Biz
2. Kişi	Sen	Biz
3. Kişi	O	Onlar

Kişi adılları ad durumlarına (yalın , -i , -e ,-de , -den) girerler.

Kişi adıllarının adın hal eklerini alması:

Yalın hali	-i hali	-e hali	-de hali	-den hali
ben	beni	bana	bende	benden
sen	seni	sana	sende	senden
o	onu	ona	onda	ondan
biz	bizi	bize	bizde	bizden
siz	sizi	size	sizde	sizden
onlar	onları	onlara	onlarda	onlardan

İŞARET ADILLARI (ZAMİRLERİ)

ÖĞRENELİM

Sözü edilen varlıkların adlarını anmadan yerlerini gösteren adıllara, ***işaret (gösterme) adılı*** denir. İşaret adılları tekil ve çoğul olarak kullanılabilir. Asıl işaret adılları: ***bu, şu, o, bunlar, şunlar, onlar'dır.***

Örnek:

Bu bana postayla geldi.

O senin çantandan çıkmış.

Onlar bilgisayara yüklenecek.

İnsan adı yerine kullanılan ***"O"*** sözcüğü kişi adılı (zamiri) durumundadır. ***"O"*** sözcüğü, kişi adının dışındaki varlığın yerini tutuyorsa, işaret adılı (zamiri) olur.

Örnek:

O, Üsküp'ten döneli çok oldu. — *Kişi zamiri*

O başka bir tarafa konulabilir. — *İşaret zamiri*

İşaret yoluyla adların yerine geçen sözcükler örneği:

Bana *bu kitabı* al. — *bu* – kitabı işaret ediyor.

Bana *bunu* al. — (yakın şeyleri gösterir)

Bize *masadaki çantayı getirir* misin? — *şu* – masadaki çantayı işaret ediyor.

Bize *şunu* verir misin? — (biraz uzaktaki şeyleri gösterir.)

Camı kırmış. — *o* – camı işaret ediyor.

Onu kırmış. — (uzaktaki şeyleri gösterir.)

BELGİSİZ ADILLAR (ZAMİRLER)

ÖĞRENELİM

Adların yerini belli belirsiz, kesin olmayacak şekilde tutan adıllara ***belgisizlik adılı (zamiri)*** denir. ***"Bazısı, kimi, çoğu, hepsi, birkaçı, birçoğu"...*** sözcükleri belgisiz adıl (zamir) olarak kullanılabilir.

Örnek:

Geziye ***herkes*** katıldı.

Çocuklardan ***birkaçı*** hasta olmuş.

Bazıları sinemayı çok sever

Örnek cümlelerdeki renkli yazılmış sözcükler de adların yerine kullanılmıştır; ama kişiler belli değildir. Adın yerini belli belirsiz, kesin olmayan bir biçimde tutan adıllardır.

Başlıca belgisiz adıllar şunlardır:

herkes	kimse	kimi	kimisi
biri	birisi	çoğu	hepsi
birkaçı	tümü	birazı	birçoğu

SORU ADILLARI (ZAMİRLERİ)

ÖĞRENELİM

Varlık adlarının yerini soru yoluyla tutan adıllara ***soru adılı (zamiri)*** denir. ***"Kim, ne, hangisi, kaçı, nereden, neyi, kaçıncı..."*** gibi sözcükler en çok kullanılan soru adılları (zamirleri) arasındadır.

Örnek:

Burada ***kimi*** arıyorsun?

Bu kitabı ***kim*** hediye etti?

Nereye gidiyorsunuz?

BELİRTEÇ (ZARF)

ÖĞRENELİM

Belirteç (zarf), eylemlerden, sıfatlarden veya kendi gibi belirteçlerden önce gelerek bu sözcükler üzerinde etki yapar. Genel olarak belirteçler (zarflar), her koşulda eyleme bağlanır ve eylemleri çeşitli yönlerden etkileyen sözcüklerdir.

CÜMLEDE GÖREVLERİNE GÖRE BELİRTEÇLER

Hal (Durum) Belirteçi

Eylemlerin niteliğini, nasıl yapıldığını, ne durumda olduğunu bildiren zarflara ***hal (durum) belirteçi (zarfı)*** denir. ***"uzun, güzel, kolayca, birlikte, doğru, teker teker..."*** gibi sözcükler durum belirteçidir.

Örnek:

Resmi *güzel* yapmışsın.
Haftaya *yine* buluşuruz.
Pencereyi *yavaş* kapat.

Zaman Belirteçi

Eylemin anlamını zaman bakımından belirleyen belirteçlere ***zaman belirteçi*** denir. ***"önce, ansızın, daima, az sonra, geçen yıl, hemen..."*** gibi sözcükler zaman belirteçidir. Zaman belirteçini bulmak için eyleme ***"Ne zaman?, Ne zamana kadar?, Ne zamandan beri?"*** soruları sorulur.

Örnek:

Okuldan *şimdi* geldim.
Gazeteleri *her sabah* okurum.
Onu *sonradan* gördüm.

Örnek: İşim henüz bitti. *Ne zaman* bitti? *Henüz.* (zaman belirteçi)

Yer Yön Belirteçi

Eylemin anlamını yer, yön bakımından belirleyen belirteçlere ***yer, yön belirteçi*** denir. ***"ileri, geri, yakın, arka, sağ, sol, üst, alt..."*** gibi sözcükler yer yön belirteçidir. Yer, yön belirteçlerini bulmak için ***"Nerede?, Nereden?, Nereye?"*** soruları sorulur.

Örnek:

Annem *dışarı* çıktı.

Çocuklar *içeri* girmiş.

Arabanızı biraz *ileri* alınız.

Örnek:

Taksi soldan geliyor. *Nerden* geliyor? *Soldan* (yön belirteçi)

Miktar (azlık çokluk) Belirteçi

Eylemlerin, sıfatların veya başka bir belirteçin anlamlarını azlık çokluk bakımından belirleyen belirteçlere ***miktar (azlık çokluk) belirteçi*** denir. Miktar belirteçlerini bulmak için eyleme ***"Ne kadar?"*** soruları sorulur. ***"kadar, biraz, fazlaca, hayli, oldukça, en çok..."*** gibi sözcükler miktar bildiren belirteçlerdir.

Örnek:

Bu konuya *daha çok* dikkat etmelisin.

Kitapları *çokça* okumalısın.

Çocukların *çoğu* geldiler.

Örnek:

Bugün epeyce yoruldum. *Ne kadar* yoruldun? *Epeyce.* (miktar zarfı)

Soru Belirteçi

Eylemin anlamını soru yoluyla belirleyen belirteçlere ***soru belirteçi*** denir. ***"ne, nasıl, niçin, nereden, ne kadar, kimden...."*** gibi sözcükler soru belirteçleridir.

Örnek:

Daha *ne kadar* yürüyeceğiz?

Çantanı *nerede* buldun?

Bu resmi *nasıl* yaptın?

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi, belirteçler bazı eylemlerden, sıfatlardan önce gelerek, bunların anlamlarını etkileyen bir role sahiptirler.

BAĞLAÇ

ÖĞRENELİM

Bağlaçlar, tek başlarına anlamı olmayan, eş görevli sözcükleri ya da anlamca ilişkili cümleleri birbirine bağlayan sözcüklerdir.

Bağlaçlar cümleden çıkarılınca cümlenin anlamı bozulmaz, daralır.

Belli başlı bağlaçlar şunlardır:

ve, ile, ki, de, dahi, bile, ama, fakat, lakin, ya da, ancak, meğer, çünkü, madem ki , ne … ne, hem … hem, oysa, ise...

Bize şeker **ve** defter aldı.

Havva **ile** Osman top oynuyor.

Öyle güzel şeyler anlatıyor **ki** dinlemeye doyamıyorum.

Beni **de** götürün.

Bize **bile** yer kalmadı.

Sana söylerim **ama** kimseye söyleme.

Çok koştu **fakat** yetişemedi.

Ya dersini yap **ya da** odanı topla.

Alış veriş yaptım **çünkü** Orhan gelecek.

Ne yemek yiyor **ne** su içiyor.

Hem okuyor **hem** çalışıyor.

ÜNLEM

ÖĞRENELİM
Sevinç, korku, şaşırma, acı, heycan, acıma, öfke vb. duyguları ile seslenme gibi durumları bildiren sözcüklerdir.

Yaşasın!	Eyvah!	Yaa!	Vah vah!	İmdat!
Bravo!	Yazık!	Vaay!	Of!	Hey!
Ay!	Pat!	Güm güm!	Hav hav!	Çıt!

İLGEÇ (EDAT)

ÖĞRENELİM
Tek başlarına anlamı olmayan, sözcükler arasında ilişki kuran sözcüklerdir. ***İlgeçler*** cümleden çıkarıldıkları zaman cümlenin anlamı tamamen bozulur. İlgeçler cümle içinde sözcükler arası süre, eşitlik, sınırlama, benzerlik, yön, sebep... gibi türlü yönlerden ilişkiler kurarlar.

Belli başlı ilgeçler (edatlar) şunlardır:

ile: *Çocuklara sevgiyle yaklaşın.*
kadar: *Sabaha kadar uyumadı.*
gibi: *Çocuklar gibi sevinçliydi.*
için: *Geldiğiniz için teşekkür ederim.*
yalnız: *Bu ödevi yalnız sen yapabilirsin.*
-e göre: *Bize göre doğrusunu yaptın.*

EYLEM (FİİL)

"Kar on gündür ..... . Köyün inişli çıkışlı yolları kar altında ..... Rüzgâr, evlerin saçaklarındaki karları ..... . Dışardan köpek sesleri ..... . Yollarda hiç kimse ..... . "

Yukardaki parçada cümlelerin sonunda eylemler yazılmamıştır. Bu nedenle cümleler bir yargı bildirmiyor yani anlamsız kalıyorlar. Şimdi aynı parçayı eylemlerle birlikte görelim:

"Kar on gündür **yağıyor**. Köyün inişli çıkışlı yolları kar altında **kalmış**. Rüzgâr, evlerin saçaklarındaki karları **savunuyor**. Dışardan köpek sesleri **geliyor**. Yollarda hiç kimse **yok**. "

ÖĞRENELİM

Cümlede yapılan işi, hareketi, durumu ya da onlarla ilgili oluşu anlatan sözcüklere ***eylem (fiil)*** denir. Hatırladınız mı? **Bazı eylemler cümleye her zaman anlam katar.** Eylem cümlenin en önemli sözcüğüdür. Cümleyi yargıya bağlayan eylemdir. Bir başka değişle eylemsiz cümle yargı bildirmez.

Ayşe ders çalışıyor.	*Bir iş bildiriyor.*
Dün bizde kar yağmış.	*Bir oluş bildiriyor.*
Annem ve babam işe gitti.	*Bir hareket bildiriyor.*

Yukarıdaki cümleler iş, oluş ve hareketi bildiriyor.

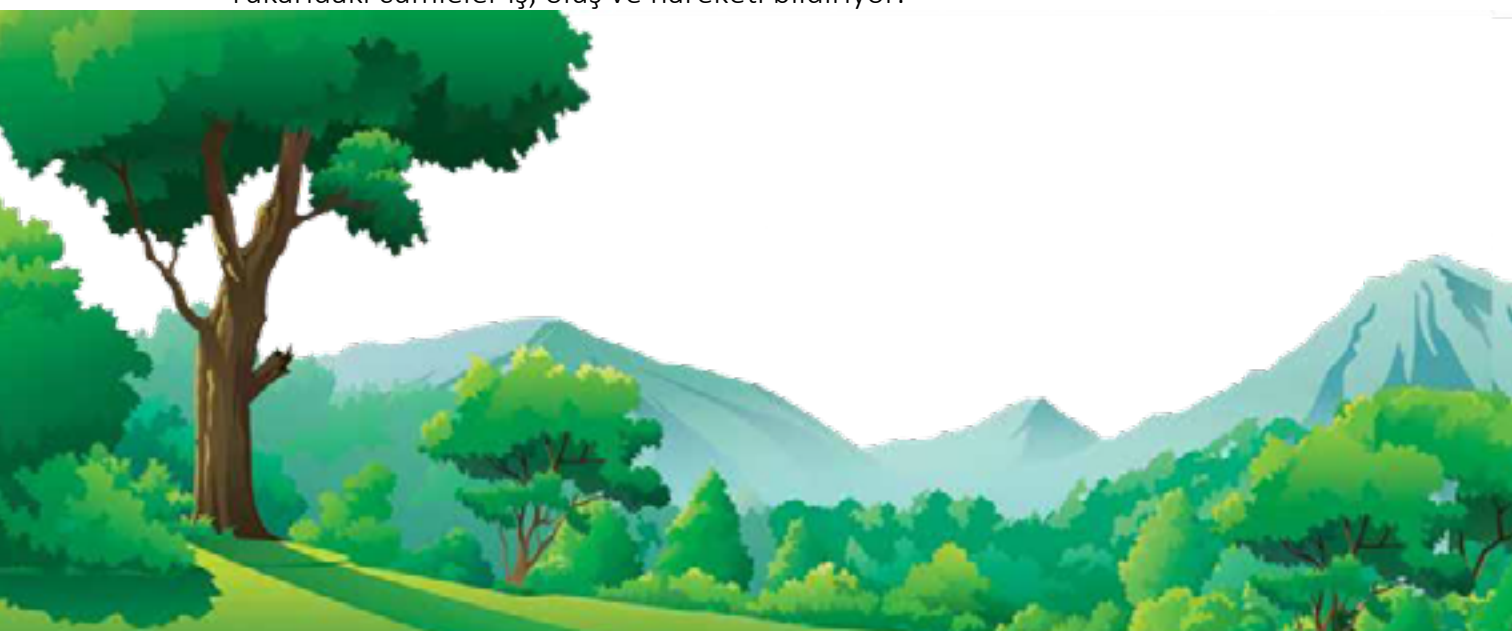

EYLEMLERDE ZAMAN

ÖĞRENELİM
Eylemler cümlede işin, oluşun, hareketin ya söylenen zamanını ya söylendiği zamandan önceyi ya da söylenen zamandan sonra anlamını katar. Eylemleri, işin yapıldığı zamana uygun olarak kullanırız.

GEÇMİŞ ZAMAN

ÖĞRENELİM
İşin, hareketin veya oluşun anlatımdan önce olduğunu bildiren zamana, ***geçmiş zaman*** denir.

-di'li Geçmiş Zaman (görülen geçmiş zaman)

Önceden gerçekleşen bir eylemin veya ortaya çıkan bir oluşun kesinlikle bilindiği veya görüldüğünü anlatan zaman *di'li geçmiş zaman* denir.

-di eki ünsüzlerin benzeşmesi ve ünlü uyumuna göre *"-di, -dı, -du, -dü, -tı, -ti, -tu, -tü"* biçimlerine dönüşebilir.

Görülen geçmiş zaman, öznenin bizzat gördüğü veya yaşadığı eylemleri bildirir.

Örnek:

Bütün işleri bitirdi.
Annem, çarşıya gitti.

-miş'li Geçmiş Zaman (öğrenilen geçmiş zaman)

Önceden gerçekleşen bir eylemin veya ortaya çıkan bir olayın başkasından öğrenildiğini veya sonradan farkına varıldığını anlatan zamana *miş'li geçmiş zaman* denir.

-miş eki ünlü uyumuna göre *"-mış, -miş, -muş, -müş"* biçimlerine dönüşebilir.

Öznenin görmediği, yaşamadığı, ancak başkasından duyarak anlattığı eylemleri bildirir.

Örnek:

O, bütün ödevlerini bitirmiş.
Ali, bu kitabı okumuş.

ŞİMDİKİ ZAMAN

ÖĞRENELİM

İşin, hareketin veya oluşun içinde bulunduğumuz anda oluştuğunu veya yaşandığını bildiren zamana, ***şimdiki zaman*** denir.

Örnek:

Ders çalışıyorum.

Çocuklar yine kavga ediyor.

Ablam kitap okuyor.

Yukarda örneklerde görüldüğü gibi, eylemin kök ya da gövdesine -(i)yor eki getirilerek *şimdiki zaman* oluşturulur.

Şimdiki zaman, eylemlerin kök ve gövdelerine *-(i)yor* eki getirilerek yapılır.

Örnek:

çalışıyor, gidiyor, dönüyor...

GELECEK ZAMAN

ÖĞRENELİM

İşin, hareketin veya oluşun anlatımından sonra, ileride olacağını bildiren zamana, ***gelecek zaman*** denir.

Örnek:

Akşama size geleceğiz.

Onlar, hafta sonu tatile gidecekler.

Yukarda örneklerde görüldüğü gibi, eylemin kök ya da gövdesine *-ecek* eki getirilerek *gelecek zaman* oluşturulur. -ecek eki, ünlü uyumuna göre -acak biçimine dönüşebilir.

Gelecek zaman, eylemlerin kök ve gövdelerine *"-ecek, -acak"* eki getirilerek yapılır.

Örnek:

gelecek, dönecek, olacak...

GENİŞ ZAMAN

ÖĞRENELİM

Eylemin her zaman yapıldığını veya yapılacagını bildirir. Eylemin kök veya gövdesine ***–(i)r*** ekleri getirilir.

Buraya sürekli gelir.
Çocukları çok sever.

EYLEM VE GERÇEKLEŞTİĞİ ZAMANLAR

Gel: Eylem bildiren bir sözcük, zaman eki almamıştır.

Geldi: Eylem ”-di” eki alınca gelme hareketinin tamamlandığını anlatır. Hareket zamanı geçmiş olduğu için eylem geçmiş zamanda olmuştur.

Gelmiş: Eylem “-miş” eki alınca, “Gelme hareketinin tamamlandığını görmedim; ama öyle duydum. “ gibi başkasından öğrenme anlamını verir. Bu zaman ekine masallarda sıkça rastlanır.

Geliyor: Eyleme eklenen “-(i)yor” eki, hareketin şu an hala devam ettiğini bildirir.

Gelecek: Eyleme eklenen “-ecek” eki, eylemin henüz gerçekleşmediğini, ileriki bir zamanda gerçekleşeceğini bildirir.

Gelir: Eyleme eklenen “-(i)r” eki eylemin her zaman yapıldığını bildirir.

EYLEMLERDE KİŞİ

ÖĞRENELİM
Eylemin bildirdiği işi, oluşu, hareketi yapan varlığa ***eylemde kişi*** denir.

Unutma!
Eylemlerde kişiler canlı ya da cansız varlıklar olabilir.

Alin, okula gitti. Kuş, dala kondu. Taş, dağdan yuvarlandı.

Eylemlerde üç kişi vardır. Bunlar tekil ve çoğul olarak görev yapar.

	Kişiler		
	I. söz söyleyen	II. söz söylenen	III. kendinden söz edilen
Tekil kişiler	Ben	Sen	O
Çoğul kişiler	Biz	Siz	Onlar

ÖĞRENELİM
Eylemlere eklenerek o eylemle ilgili kişilerin kaçıncı kişi olduklarını belirten eklere ***kişi ekleri*** denir.

Kişiler		Kişi ekleri	Örnekler
Tekil kişiler	*I.*	*-m, -im*	Bildim, bilirim, uyusam...
	II.	*-n, -sin*	Aldın, bilmişsin, gelirdin...
	III.	*ek yoktur*	Al, gel, bil...
Çoğul kişiler	*I.*	*-k, -iz, -lim*	Gördük, geliriz, alalım...
	II.	*-niz, -siniz, -in*	Çiziniz, çizin, bakınız...
	III.	*-ler, -sinler*	Okusunlar, görecekler, gelsinler...

CÜMLE

Metinde yer alan bazı cümleleri inceleyelim:

İLKBAHAR

Yılın dört mevsimi vardır. Dört mevsim, yılın dört güzel kızıdır. Dört mevsim, anaları yılın dört nazlı kızıdır. Yılın kızları mevsimlerin en büyüğü, en yaşlısı, ancak en güzeli ilkbahardır. Dünyada ilk ağacın bir dalında ilkbaharın açtığı anda doğan ilkbahar mevsimi, adını ondan aldı. İlkbaharın annesi yıl, ilk kızının doğmasından sonra pek adların bulunmaması nedeniyle karşıdaki dalda gözüne ilişen ilkbaharı o kadar sevdi ki, ilk kızının adının ilkbahar olmasını kararlaştırdı.

Yukarıdaki metinde duygu ve düşünceler anlamlı söz dizileriyle anlatıldı. Sözcükler, anlamlı şekilde bir araya gelerek cümleleri oluşturdu.

ÖĞRENELİM

Bir duyguyu, düşünceyi, isteği, haberi, durumu, olayı vb. ifade etmek için kurulan ve kendi içinde anlam ve yargı bütünlüğü olan sözcüğe veya söz dizisine ***cümle*** denir.

UNUTMA!

Cümlelerde ilk sözcüğün baş harfi büyük yazılır. Cümlelerin anlamlarına göre sonlarına mutlaka noktalama işaretleri gelir. En güzel cümle, amacımızı en iyi biçimde anlatan, içinde gereksiz sözcük bulunmayan cümledir.

CÜMLENİN ÖĞELERİ

ÖĞRENELİM

Cümle içinde sözcük ya da söz öbeklerinin üstlendikleri görevlere ***cümlenin (tümcenin) öğeleri*** denir.

CÜMLENİN ÖĞELERİ

- **CÜMLENİN TEMEL ÖĞELERİ**
  - YÜKLEM
  - ÖZNE
- **CÜMLENİN YARDIMCI ÖĞELERİ**
  - TÜMLEÇ

YÜKLEM

Cümlede öznenin yaptığı işi, hareketi veya içinde bulunduğu oluşu anlatan ya da cümleyi bir yargıya sonuca bağlayan sözcüklere ***yüklem*** denir.

Örnek:

Yaşlı adam bağıra bağıra ***koşuyordu.***

Deniz epeyce ***yükselmişti.***

Bir cümlenin en önemli öğesi yüklemdir. Cümlede yargı bütünlüğü yüklem öğesiyle ortaya çıkar.

ÖZNE

Cümlede yüklemin bildirdiği işi, hareketi yapan ya da bir oluş içinde bulunan varlığa *özne* denir.

Özne cümle içinde yalın halde bulunur.

Cümlede yükleme *Ne?, Kim?* sorularını sorduğumuzda özneyi bulmuş oluruz.

Örnek:

Oya, eve gitti.	Kim gitti?	Oya
Kalem, masanın üstünde duruyor.	Ne duruyor?	Kalem

Bir de yazıldığı halde yüklemin çekiminde belli olan özneler vardır. Buna *"gizli özne"* denir.

Örnek:

Kardeşimle oyun oynadım. (Oynayan kim? *Ben*)

Tiyatroya gitmemişler. (Gitmeyenler kim? *Onlar*)

Ödevleri çabuk bitirmeliyiz. (Kim bitirmeli? *Biz*)

CÜMLENİN YARDIMCI ÖĞELERİ

TÜMLEÇ

Cümlede yüklemin anlamını yer, zaman, durum gibi çeşitli yönlerden tamamlayan sözcüklere *tümleç* denir.

Üç çeşit tümleç vardır:

DOLAYLI TÜMLEÇ

Dolaylı tümleçler, cümlede yüklemin anlamını yer yön bakımından tamamlayan sözcüklerdir. Cümlede, dolaylı tümleç *-e, -de, -den hal* eklerinden birini almaktadır. Dolaylı tümleci bulmak için, özne ve yükleme *Nereye?, Nerede?, Nereden?, Kime?, Kimde?, Kimden?* soruları sorulur.

Örnek:

Annem eve geldi.	Nereye geldi?	ev-e *(dolaylı tümleç)*
Babam çarşıdan döndü.	Nereden döndü?	çarşı-dan *(dolaylı tümleç)*

ZARF TÜMLECİ

Cümlede, yüklemin anlamını yer, zaman, durum, yön, azlık-çokluk (nicelik) bakımından tamamlayan öğelere ***zarf tümleci*** denir. Cümlede zarf tümlecini bulmak için, özne ve yükleme *Nasıl? Ne Zaman?, Ne Kadar?, Nereye?* soruları sorulur.

Örnek:

Bartu, koltuğa usulca oturdu.	Nasıl oturdu?	usul *(zarf tümleci)*
Onlar aşağı indiler.	Nereye indiler?	aşağı *(zarf tümleci)*

EDAT TÜMLECİ

Cümlede "dolayı, gibi, kadar, için, ötürü, diye, ile..." gibi edatlarla yüklemi tamamlayan söz gruplarına ***edat tümleci*** adı verilir. Cümlede edat tümlecini bulmak için, özne ve yükleme *Nasıl?, Ne ile?, Kim ile?* soruları sorulur.

Örnek:

Çok çalıştığından dolayı başarılı oldu. Nasıl başarılı oldu?
Çok çalıştığından dolayı *(edat tümleci grubu)*

Kalemi bulamadım diye bana kızdı. Niçin kızdı?
Kalemi bulamadım diye *(edat tümlec grubu)*

ANLAMLARINA GÖRE CÜMLELER

OLUMLU CÜMLE

OLUMSUZ CÜMLE

OLUMLU CÜMLE

ÖĞRENELİM

İşin veya hareketin yapıldığını ya da sürdüğünü, olumlu olduğunu bildiren cümlelere ***olumlu cümle*** denir.

Örnek:

Barış, tüm insanlığın tutkusu olmalıdır.

İyi kitaplar dünyayı tanımamıza yardımcı olurlar.

OLUMSUZ CÜMLE

ÖĞRENELİM

Eylemin yapılmadığını ya da işin, hareketin olumsuz sonuçlandığını, oluşun olumsuz olduğunu bildiren cümlelere ***olumsuz cümle*** denir.

Ad cümlelerini *"yok", "değil"* sözcükleriyle, eylem cümlelerini *(-me)* olumsuzluk ekiyle olumsuz yapabiliriz.

Örnek:

Bugün hiç halim yok.

Benim istediğim kitap bu değildi.

YAPILARINA GÖRE CÜMLELER

BASİT CÜMLE

BİRLEŞİK CÜMLE

SIRALI CÜMLE

BASİT CÜMLE

Bu tür cümlelerin içinde bir tek eylem ya da yargı bulunur. Cümlenin yüklemi bir eylem veya ek eylemden oluşur.

Örnek:

Ali az önce okula gitti.	Gitti
Kalemimi buldum.	Buldum

BİRLEŞİK CÜMLE

Bu tür cümlelerin içinde bir eylem veya bir ek eylemden başka, bir ya da birden çok eylemsi bulunur. Bu tür cümleler birden çok eylemi veya yargıyı bildirir. Birleşik bir cümlede asıl yargıyı bildiren, içinde eylem ya da ek eylem bulunan bölüme *temel cümlecik* denir. Temel cümlecik bölümünün anlamını tamamlayan yargıları bildiren ve içinde eylemsi (fiilimsi) bulunan kısma da *yan cümlecik* denir.

Örnek:

Hava kararınca içim sıkılmaya başlıyor.

Hava kararınca	yan cümlecik
...içim sıkılmaya başlıyor	temel cümlecik

Örnek:

Dersim bitince, ben de bahçeye ineceğim.

Dersim bitince	yan cümle
... ben de bahçeye ineceğim	temel cümle

SIRALI CÜMLE

Tek başlarına birer cümle oluşturabildikleri halde, aralarındaki anlam bağından dolayı, birbirlerine virgül, noktalı virgül ya da bağlaçlarla bağlanarak, bir bütün yaratan cümlelere ***sıralı cümleler*** denir.

Örnek:

Elindeki valizi yere koydu, bir banka oturdu ve treni bekledi.

Odaya sessizce girdi, lambayı yaktı, perdeyi kapadı.

BAĞ CÜMLE

Bir anlam ilgisi bulunduğu için birbirlerine bağlaçla bağlanan basit veya bileşik cümlelere ***bağ cümleler*** denir.

Örnek:

Gözlerimi açtım ki çevremde kimse kalmamış.

Sabahı severiz çünkü gündüzün başlangıcıdır.

SIRALANIŞINA GÖRE CÜMLE TÜRLERİ

KURALLI (DÜZ) CÜMLE

KURALSIZ (DEVRİK) CÜMLE

KURALLI (DÜZ) CÜMLE

Yüklemi sonda olan cümleye ***kurallı (düz) cümle*** denir.

Örnek:

Bu konuyu bir kez daha *düşün*.

Eve kadar birlikte *yürüyelim*.

Güneş çoktan ***doğmuş***.

KURALSIZ (DEVRİK) CÜMLE

Yüklemi sonda bulunmayıp başta ya da ortada olan cümlelere *kuralsız (devrik) cümle* denir.

Örnek:

Bize *uğramayı unutma* akşama.

Biraz daha *yemez misin* tatlıdan?

Bu gün *bitirmeliyim* bu kitabı.

YÜKLEMİNE GÖRE CÜMLE TÜRLERİ

AD CÜMLESİ

EYLEM CÜMLESİ

AD CÜMLESİ

ÖĞRENELİM

Yüklemi, ek eylem almış ad ya da ad soylu bir sözcük veya sözcük kümesi olan cümlelere ***ad (isim) cümlesi*** denir.

Örnek:

Bu oda gerçekten çok soğukmuş.

Bu limonların hepsi suludur.

Şu kadın, Ebru'nun teyzesidir.

UNUTMA!

Ad ve ad soylu sözcüklere yargı anlamı katan eylemlere veya basit zamanlı eylemlere eklenerek onları birleşik zamanlı eylem haline dönüştüren eklere ek eylem (ek fiil) denir.
Ek eylem ekleri şunlardır: ***-dir, -di(idi), -miş(imiş), -se(ise).***

Örnek:

Bu da diğerleri gibi güzelse.	güzel ***-se***
Bunlar resimmiş.	resim ***-miş***
Bunlar kuru elmadır.	elma ***-dır***

EYLEM CÜMLESİ

ÖĞRENELİM

Yüklemi çekimli bir eylem (fiil) olan cümleye ***eylem cümlesi*** denir.

Örnek:

Hemen yatıp uyuyacağım.

Tatlıdan biraz daha yiyebilirim.

Ödevine iyi çalışmamışsın.

UNUTMA!

Eylem kök veya gövdesine zaman ve kişi anlamı veren ekler eklendikten sonra, eylemin aldığı biçimleri kişi sırasına göre söylemeye çekimli eylem denir.

Örnek:

Eylem tabanına zaman ve kişi ekleri kullanılmaktadır.

Eylem tabanı	zaman eki	kişi eki	çekimi
bil	-di	-m	bildim
gel	-ecek	-sin	geleceksin

Olumsuz eylem çekiminde eylem tabanından sonra olumsuzluk eki gelmektedir.

Eylem tabanı	olumsuzluk eki	zaman eki	kişi eki	çekimi
bil	-me	-di	-m	bilmedim
gel	-me	-y-ecek	-sin	gelmeyeceksin

ÖĞRENELİM

- Eylem çekimlerinde, çekim sırası, kişi adılların sırasına göre yapılır.
  "Ben, sen, o, biz, siz, onlar"
- Olumsuzluk eki ***"-me, -ma"*** daima eylem kökünden sonra kullanılır.

CÜMLEDE ÖZNE VE YÜKLEM UYGUNLUĞU

Bir cümlede özne ve yüklem arasında iki yönden uygunluk aranır.

Tekillik-Çoğulluk Yönünden Uygunluk:

- Bir cümlede özne tekilse yüklem de tekil olur.

Örnek:

Annem, çarşıya çıktı.
Küçük kedi, soğuktan üşümüştü.

- Bir cümlede özne çoğulsa kişiler (insan) bir bütün düşünüldüğü zaman yüklem tekil, kişiler tek tek düşünüldüğü zaman yüklem çoğul olur.

Örnek:

Ordular dereyi geçti.
(cümlede "insan" olan özne çoğul kullanıldığı halde, yüklem tekildir.)

Öğretmenler sınıfa girdiler.
(cümlede özne "insan" durumundadır ve çoğuldur. Sözü söyleyen kişi "öğretmenleri" ayrı ayrı kastetmiştir.)

- Cansız varlıklar, soyut kavramlar, insan dışındaki canlı varlıklar, organ ve zaman adlarının çoğul şekilleri özne olduğunda bunların yüklemleri tekil olur.

Örnek:

Bütün eşya***lar*** kapının önünde duruyor(***lar***).
Ağaç***lar*** sonbaharda yapraklarını döker(***ler***).

- Sayı sıfatıyla kurulan tamlamalar özne olduklarında yüklem tekil olur.

Örnek:

<u>İki adam</u> seni arıyor(***lar***).
Sınıftan <u>on kişi</u> dışarı çıktı(***lar***).

- Belgisiz adıllar (zamirler) özne olduklarında yüklem tekil olur.

Örnek:

Hepsi seni sormaya gelmiş.

Bazıları balık sevmez.

Kişi Yönünden Uygunluk:

- Bir cümlede özne hangi kişiye bildiriyorsa, yüklem de o kişi ekini alır.

Örnek:

Onlar, bize geldiler.	*onlar* 3. kişi çoğul	*-ler* 3. çoğul kişi eki
Biz eve gidiyoruz.	*biz* 1. çoğul	*-uz* 1. çoğul kişi eki

Örnek:

Onur'la ben maça gidiyoruz.

Ebru ve kardeşi sinemaya gitmişler.

- 2. tekil kişiler, saygı anlamında 2. çoğul kişi olarak kullanılır.

Örnek:

Siz, şu koltuğa geçiniz.

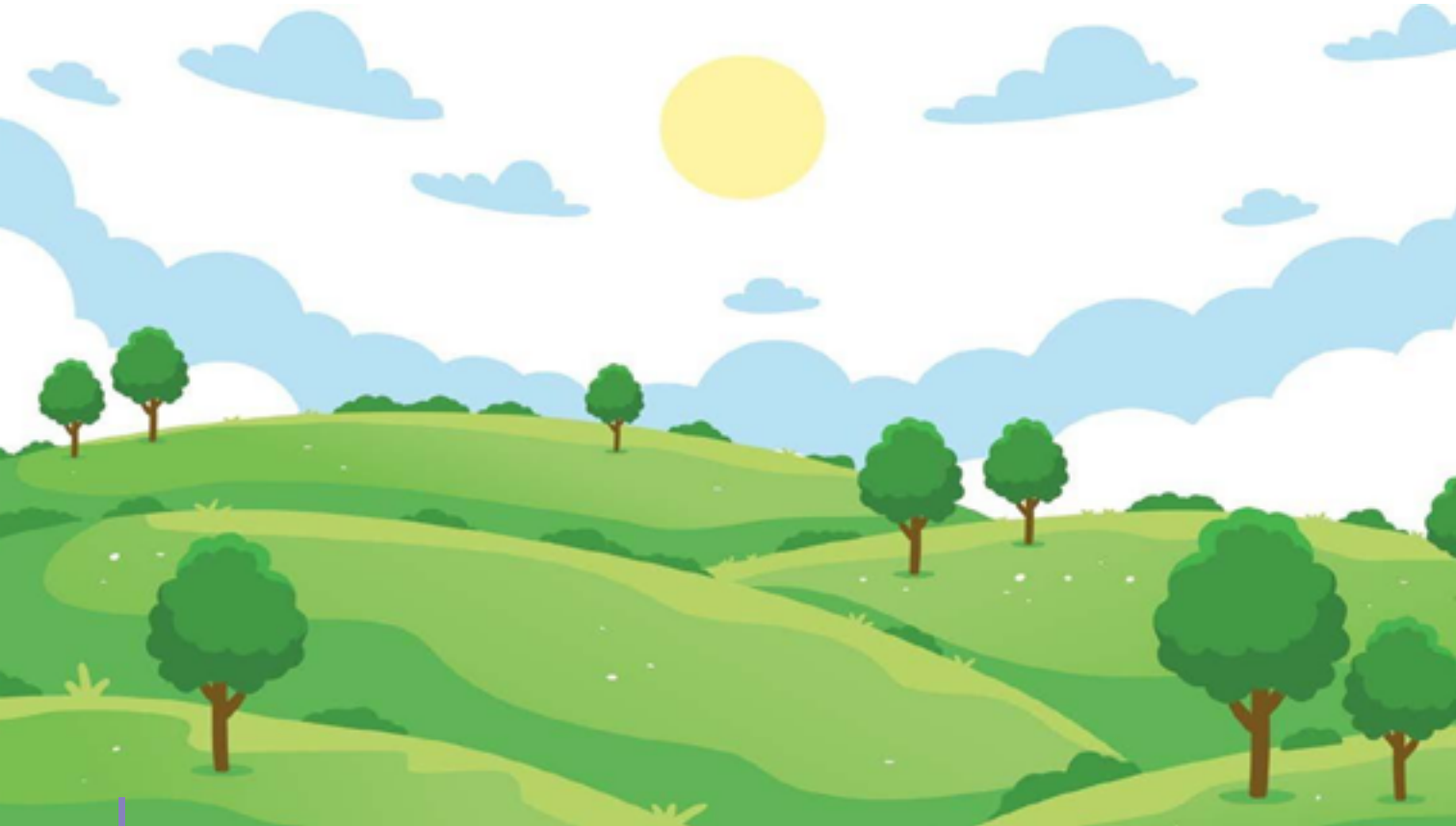

YAZIM (İMLA) KURALLARI

BÜYÜK HARFLERİN YAZIMI

- Yazıda cümlenin ilk kelimesi büyük harfle başlar.

Örnek:

Sanat, toplumun gelişmesine yardımcı olur.
Çocuklar, çabuk büyümeyi ister.

- Şiirdeki mısraların her birinin ilk harfi büyük harfle başlar.

Örnek:

Uzak çok uzağız şimdi ışıktan
Çocuk sesinden gür ve sarmaşıktan
Dönmeyen gemiler olduk açıktan
Adımızı soran arayan var mı

- Kitap adlarının ve yazı başlıklarının her kelimesi çoğunlukla büyük harfle yazılır. Başlıklarda geçen "ve, ile, veya" bağlaçlarıyla "mi soru eki" küçük harfle yazılır.

Örnek:

Babalar ve Oğulları, *Savaş ve Barış,* *Leyla ile Mecnun,*

- Cümle içinde başkasından aktarılan ve tırnak içine alınan cümleler büyük harfle başlar.

Örnek:

Öğretmenimiz: "Dilini tutmasını bilen, başarının yolunu bulmuştur." dedi.

- İki noktadan (:) sonra gelen cümleler büyük harfle başlar.

Örnek:

Sıfatlar ikiye ayrılır: Niteleme ve belirtme sıfatları.

- Ünlem (!) işaretinden sonra büyük harfle başlanır.

Örnek:

"Eyvah! Paramı düşürmüşüm."

- Üç noktadan sonra (...) büyük harfle başlanır.

Örnek:

"Karşımızda masmavi bir deniz... Turistler de bu manzarayı çok seviyor."

- Soru işaretinden sonra (?) büyük harfle başlanır.

Örnek:

"Niçin gülüyorsun? Bana da anlatsana!"

- Kişi adlarından önce ve sonra gelen saygı sözleri, unvanlar ve meslek adları büyük harfle başlar.

Örnek:

Sayın Osman Bey, *Dr. Alin Hanım,* *Sevgili Anneciğim,*

- Kurum, müessese, kuruluş isimleri birden fazla kelimeden oluşuyorsa, her harfi büyük yazılır.

Örnek:

Türk Dil Kurumu, *Eğitim ve Bilim Bakanlığı,*

KISALTMALARIN YAZIMI

ÖĞRENELİM

Kısaltmaların yazılışlarına ve okunuşuna dikkat edilmelidir. Çünkü ekler kısaltmaların okunuşuna göre gelir.

- Tek heceli kelimelerin ilk harfi alınır ve nokta konur.

Örnek:

cilt – c. *ad – a.*

- Çok heceli kelimelerin iki ya da üç harfi kullanılır.

Örnek:

Fakülte – fak. *Dakika – dk.* *Cadde – cad.*

- Özel isimlerin kısaltmaları büyük harfle başlar.

Örnek:

İstanbul – İst. *İngilizce – İng.*

- Kurum ve kuruluş isimlerinin kısaltmalarında sözcüklerin ilk harfleri alınır ve büyük harfle yazılır.

Örnek:

EBB – Eğitim ve Bilim Bakanlığı

- Kısaltmalara gelen ekler kesme işareti ile ayrılır. Ekler, kısaltmanın okunuşuna göre yazılır.

Örnek:

PTT'ye *TC'de* *EBB'de*

"-de" DURUM EKİNİN YAZILIŞI

ÖĞRENELİM

-de eki sözcüklere birleşik yazılır. Sözcüğe eklenmiş olan ***-de*** eki sözcükten çıkarıldığında cümlede bozukluk meydana gelir:

Örnek:

Bizde, o saydığın ürünler yok. cümlesinden *-de* ekini çıkarırsak;
Biz o saydığın ürünler yok. gibi bozuk bir cümle meydana gelir.

UNUTMA!

Yine bu eki kavramak için akıldan çıkarılmaması gereken bir başka özellik ise; ***-de*** ekinin bu kullanımda, eklenen sözcüğe bulunma anlamı kazandırdığıdır. Eklendiği adlara çeşitli anlamlar yükler ve bu sözcüklerin türlü görevlerde kullanılmasını sağlar.

Yer anlamı katar: Sınıfta çok toz vardı. *(yer)*

İçinde anlamı katar: Bidonda bir damla su kalmamış. *(içinde)*

Zaman anlamı bildirir: Her sene eylülde okullar açılır.

Zaman ve sayı bildiren sözcüklere eklenerek ölçü, miktar bildirir: Ayda bir iki kez uğrar buraya.

İkilemeler kurar: Arada sırada buraya uğrar.

-de durum ekini alan adlar, cümlenin tüm ögeleri olarak kullanılabilir:

Odada kullanılan takımlar yazarın kişiliğini tamamlıyordu. *(özne)*
Çantadakileri hiç beğenmemişti. *(nesne)*
Yıkılmadım, ayaktayım. *(yüklem)*

HATIRLAYALIM! Vurgu her zaman bu ekin üzerine kayar.

"de" BAĞLACININ YAZILIŞI

ÖĞRENELİM

"de" bağlacı kullanımda sözcüklerden ayrı yazılır. ***"de"*** sözcüğünü bağlaç olarak kullanırken, çoğunlukla cümleden çıkardığımızda cümlenin anlamında bir bozukluk meydana gelmez. Fakat anlamda bir daralma meydana gelebilir.

Örnek:

Ahmet ***de*** bize gelmişti o gün. cümlesinden de bağlacını çıkarırsak;
Ahmet bize gelmişti o gün. cümlesini elde ederiz.

Örnekte görüldüğü gibi bu cümlenin anlamında bir daralma meydana geliyor fakat cümle bozulmuyor.

ÖĞRENELİM

Bütün bu bilgilerin yanında, bağlaç olarak kullanılan ***"de"*** nin sessiz benzeşmesi gereği ***"te*** veya ***ta"*** şekline dönüşmediğini de bilmemiz gerekir.

Yani, yukarıdaki örneğe baktığımızda:

Örnek:

Ahmet ***te*** bize gelmişti o gün. şeklinde yazılamaz.

UNUTMA!
Örnekte görüldüğü gibi "de" bağlacı "ta/te" şeklinde yazılmaz.

NOKTALAMA İŞARETLERİ

VİRGÜLÜ KAYBETMEDEN...

Bir gün insan virgülü kaybetti.
O zaman zor cümlelerden korkar oldu ve basit cümleler kullanmaya başladı. Cümleleri basitleştirince düşünceleri de basitleşti.
Bir başka gün ünlem işaretini kaybetti.
Alçak bir sesle ve tonunu değiştirmeden konuşmaya başladı.
Artık ne bir şeye kızıyor, ne bir şeye seviniyordu.
Bir süre sonra soru işaretini kaybetti ve soru sormaz oldu.
Hiçbir şey ama hiçbir şey onu ilgilendirmiyordu.
Ne kâinat, ne dünya, ne kendisi umurundaydı.
Bir süre sonra iki nokta üstüste işaretini kaybetti ve davranışlarını açıklamaktan vazgeçti.
Ömrünün sonuna doğru elinde sadece tırnak işaretleri kalmıştı.
Kendine has tek düşüncesi yoktu. Yanlız başkalarının düşüncelerini tekrarlıyordu.
Son noktaya geldiğinde düşünmeyi ve okumayı unutmuş durumdaydı.

KANEVSKİ

ÖĞRENELİM

Duygu ve düşünceleri daha açık ifade etmek, cümlenin yapısını ve duraklama noktalarını belirlemek, okumayı ve anlamayı kolaylaştırmak, sözün vurgu ve ton gibi özelliklerini belirtmek üzere kullanılan işaretlere ***noktalama işaretleri*** denir. Noktalama işaretlerinden nokta, virgül, noktalı virgül, iki nokta, üç nokta, soru, ünlem, tırnak işaretleri, ayraç ve kesme ait oldukları kelimelere bitişik olarak yazılır ve kesme dışındaki işaretlerden sonra bir harf boşluğu ara verilir.

UNUTMA!
Bu işaretlerin kullanım alanlarını her öğrenci öğrenmelidir.
Dilimizi düzgün kullanmalıyız.

NOKTALAMA İŞARETLERİN KULLANILDIĞI YERLER

NOKTA (.)

- Cümlenin sonuna konur.
- Kısaltmaların sonuna konur.
- Sayılardan sonra sıra bildirmek için konur.
- Bir yazının maddelerini gösteren rakam veya harflerden sonra konur.
- Tarihlerin yazılışında gün, ay ve yılı gösteren sayıları birbirinden ayırmak için konur.

VİRGÜL (,)

- Sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için konur.
- Cümlede özel olarak vurgulanması gereken ögelerden sonra konur.
- Cümle içinde ara sözleri ve ara cümleleri ayırmak için konur.
- Anlama güç kazandırmak için tekrarlanan kelimeler arasına konur.
- Hitap için kullanılan kelimelerden sonra konur.
- Yazışmalarda, başvurulan makamın adından sonra konur.

KISA ÇİZGİ (-)

- Satıra sığmayan kelimeler bölünürken satır sonuna konur.
- Ara sözleri ve ara cümleleri ayırmak için kullanılır.
- Dil bilgisinde kökleri ve ekleri ayırmak için konur.
- Dil bilgisinde eklerin başına konur.
- Dil bilgisinde heceleri göstermek için kullanılır.

TIRNAK İŞARETİ ("...")

- Başka bir kimseden veya yazıdan olduğu gibi aktarılan sözler tırnak içine alınır.
- Özel olarak belirtilmek istenen sözler tırnak içine alınır.
- Kitapların ve yazıların adları ve başlıkları tırnak içine alınır.

İKİ NOKTA (:)

- Kendisinden sonra örnek verilecek cümlenin sonuna konur.
- Kendisinden sonra açıklama yapılacak cümlenin sonuna konur.
- Edebi eserlerdeki karşılıklı konuşmalarda, konuşan kişinin adından sonra konur.

SÖZLÜK

A

Ağartmak: Aydınlatmak.
Azılı: Gözü bir şeyden yılmayan, azgın.

B

Bağdat: Irak devletinin başkenti.
Balıkçıl: Uzun bacaklılardan, boynu ve gagası uzun, su kıyılarında yaşayan, balık yiyerek beslenen büyük kuş.
Bereketlenmek: Çoğalmak, artmak.
Bezgin: İçine çökmüş, son derece üzülmüş.
Bezmek: Yaşama veya iş görme isteğini yitirmiş, bitkin.
Bilirkişi: Bir anlaşmazlıkta bilgisine başvurulan kimse.

C

Celbedici: Çekici.
Cıvıltı: Kuşların ötüşürken çıkardıkları ses.
Cilt: Bir eserin ayrı kitap olarak basılan bölümlerinden her biri.
Cihan: Evren, dünya.
Cübbe: Hocaların giydiği, yakasız, bol ve uzun bir çeşit palto.

Ç

Çaylak: Yırtıcılardan, uzun kanatlı, çengel gagalı bir kuş.
Çelimsiz: Güçsüz, zayıf, halsiz.
Çetin: Amaçlanan duruma getirilmesi, işlenmesi güç, engeli çok olan.
Çevik: Kolaylıkla davranışta bulunmak.
Çıkın: Sarılarak düğümlenmiş küçük bohça.

D

Darmadağın: Çok dağınık ve karışık, karmakarışık.
Dayanışma: Bir topluluğu oluşturanların yardımlaşması.
Debelenmek: Bir acıdan kurtulmak için çırpınmak, kımıldamak.
Deney: Bilimsel bir gerçeği göstermek.
Derinlere dalmak: Dalgın dalgın düşünmek.
Dostluk: İyi geçinme, candan olma, iyiliğini isteme.

E

Engin: Derin.
Erişmek: Amaca varmak, ulaşmak.

F

Fışkırmak: Bir şey bir yerde bol bol görünmek.

G

Geçinmek: Uzlaşmak, yaşamak için gerekeni sağlamak.

H

Hain: Zarar vermekten, kötülük yapmaktan hoşlanan kimse.
Hamle: İleri atılma, atılım.
Harçlık: Ufak tefek ihtiyaçlar için ayrılmış para.
Hiddet: Öfke, kızgınlık.
Hisse: Bir olaydan çıkarılan ders, pay çıkarmak.
Hoşgörü: Her şeyi anlayışla karşılama durumu, tolerans.
Hür: Özgür.
Hüzün: İç kapanıklığı, gönül üzgünlüğü.

İ

İç yüzü: İnsanın dıştan görünmeyen tarafı.
İkram: Buyurmak.
İltifat: Güzel söz söyleme, güler yüz gösterme.

İsabet: Hedefe varma, hedefi vurma.
İrkilmek: Ürkerek geri çekilmek.
İtaat: Söz dinleme.

K

Kadı: Davalara bakan hâkim.
Kalbini kırmak: Kaba bir söz ya da davranışla karşısındakiyi kırmak.
Kapılmak: Bir işe bağlanmak, sürüklenmek, tutulmak.
Kardeşlik: Kardeş gibi davranış, değerli, ortak bir bağa sahip olma.
Kasaba: Köyden büyük, şehirden küçük yerler.
Kaygı: Üzüntü, endişe duyulan düşünce.
Kaygısız: Üzüntüsüz, endişesiz.
Kederli: Acı, üzüntülü olmak.
Kendini alamamak: İstemeyerek bir işi yapmak durumuna gelmek.
Kendinden geçmek: Uyuyacakmış gibi olmak, bayılır gibi olmak.
Keramet: Ermiş kimselerin gösterdiklerine inanılan, doğaüstü durum.
Karbon gazı: Hayvanların akciğerlerinden çıkan, bitkilerin geceleri yapraklarından çıkan gazda bulunan madde.
Kırpıştırmak: Gözkapaklarını açıp kapamak.
Kızak: Kar veya buz üzerinde kaydırılan tekerleksiz taşıt.
Koltuk değneği: Ayağı sakat kimselerin koltuk altlarına koydukları, yürürken yaslandıkları değnek.
Kovan: Arılara barınak olarak yapılan sepet veya sandık.
Köçek: Kadın kılığına girip çengi gibi oynayan erkeklere verilen ad.
Kutsal: Yolunda can verilecek derecede sevilen.
Kürk: Bazı hayvanların, giyecek yapmak için işlenmiş postu.

M

Mahvolmak: Yok olmak.
Meraklı: İlgi uyandıran.
Mesut: Mutlu, sevinçli.
Metelik: Hiç parası kalmamak.
Minnet: Yapılan bir iyiliğe karşı kendini borçlu sayma, gönül borcu.
Mirasyedi: Birine, ölen yakınından kalan, mal, para veya servete konan kimse.
Miskin: Çok uyuşuk, tembel olan.
Muntazam: Düzgün, düzenli, derli toplu.

Müjde: Sevindirici haber.
Müşkülpesent: Güç beğenen, titiz.
Müşteri: Alıcı.

N

Nasihat: Öğüt.
Not: Birine bir açıklama için yazılmış, kısa yazı.

O

Olgun: Bilgi, görgü ve hoşgörüsü gereği kadar gelişmiş.
Oluk: Bir şeyin akmasına yarayan, üst yanı açık boru.

P

Perişan: Dağınık, acınacak durumda olan, zavallı.
Pinti: Aşırı derecede cimri.
Posteki: Yapağısıyla birlikte tabakalaşmış koyun derisi.

R

Ritm: Olayların düzenli aralıklarla tekrarlanması.

S

Sabırsız: Aceleci davranan.
Sağmal: Sütlü, sütü sağılan inek.
Saka kuşu: Kırmızı, sarı tüyler bulunan, güzel öttüğü için kafeste beslenen küçük bir kuş.
Sazan: Tatlı sularda yaşayan kılçıklı bir balık türü.
Sema: Gök, gökyüzü.
Servet: Varlık, zenginlik, mal mülk.
Sızdırmak: Bir sıvının bir yerden yavaş yavaş akması.
Sima: Yüz, çehre.
Soluk: Nefes almak.
Sürü: Bir insanın bakımı altındaki hayvanların tümü.

Ş

Şahin: Ormanlık ve çalılık yerlerde yaşayan yırtıcı bir kuş.
Şefkatli: Acıyarak ve koruyarak sevme.
Şehzadde: Padişahların erkek çocuklarıdır.

T

Tasa: Üzüntülü düşünce durumu, kaygı, dert.
Tekin: Kendisinde doğaüstü bir gücü olan, uğursuz.
Teyel yapmak: Seyrek ve eğreti dikiş, dikilecek parçaları birbirine tutturmak.
Tomar: Dürülerek boru biçimi verilmiş kâğıt.
Turna: Tatlı sularda yaşayan yırtıcı bir balık.

U

Ulu: Çok büyük.

V

Vezir: Bakan.

Y

Yadigâr: Bir kimseyi veya bir olayı hatırlatan nesne.
Yamak: Bir işte yardımcı olarak çalışan erkek.
Yansıtmak: İletmek, duyurmak.
Yasa: Olayların gidişinde değişmezlik ve mecburiyet gösteren kural, kanun.
Yaslanmak: Dayanmak, güvenmek.
Yaşam savaşı: Yaşamak ve geçinmek için harcanan emek.
Yayın: Başı büyük, ağzı geniş, iri bir tatlı su balığı.
Yetinmek: Bir şeyi kendisi için yeter bularak daha çoğuna gerek görmek.

Z

Zebun: Güçsüz, zayıf.
Zorba: Gücüne güvenerek başkalarının hakkını alan.
Züğürt: Parasız, yoksul.

SÖZLÜK KULLANMA/NOTLAR

Öğrendiğiniz yeni kelimeleri yazın ve anlamlarını bulun.

ÖZ DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki ***okuma kurallarını*** okuyunuz. Uyduğunuz kurallar için "Evet", bazen uyduğunuz kurallar için "Bazen", uymadığınız kurallar için de "Hayır"ı işaretleyiniz.

OKUMA KURALLARI	Evet	Bazen	Hayır
Okuma amacımı belirliyorum.			
Akıcı okuyorum.			
Sesli okumada vurgu ve tonlamalara dikkat ediyorum.			
Heceleme, geri dönüşler ve kelime tekrarları yapmadan okuyorum.			
Kelimeleri doğru telaffuz ediyorum.			
Okumamda vurgu ve tonlamalara dikkat ediyorum.			
Şiirleri ve düzyazıyı birbirinden ayırt ederek okuyorum.			
Noktalama işaretlerine dikkat ederek okuyorum.			
Kurallara uygun sessiz okuyorum.			
Hikâye edici metinlerde karşılıklı konuşmaları, kahramanları canlandırarak okuyorum.			
Okuma öncesi, okuma sırası ve sonrasında metinle ilgili soruları cevaplandırıyorum.			
Karşılaştığım kelimelerin anlamlarını tahmin ediyorum.			
Dikkatimi okuduğuma yoğunlaştırırım.			
Metnin giriş, gelişme ve sonuç bölümleri hakkında tahminlerde bulunuyorum.			
Ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim (5N 1K) sorularına cevap arıyorum.			
Okuduklarımda gerçek olanla hayal ürünü olanı ayırt ediyorum.			
Okuduklarımın konusunu belirliyorum.			
Başlık ve içerik ilişkisini sorguluyorum.			
Metindeki düşüncelerle kendi düşüncelerimin benzerlik ve farklılıklarını belirliyorum.			
Okuduklarımla ilgili kendi yaşantısımdan ve günlük hayattan örnekler veriyorum.			
Okuduklarımda "hikâye unsurları"nı belirliyorum.			
Görsellerden hareketle içerik tahminlerinde bulunuyorum.			
Bilmediği kelimelerin anlamlarını araştırıyorum.			
Anlama tekniklerini kullanıyorum.			
Eleştirel okuyorum.			

Aşağıdaki ***konuşma kurallarını*** okuyunuz. Uyduğunuz kurallar için "Evet", bazen uyduğunuz kurallar için "Bazen", uymadığınız kurallar için de "Hayır"ı işaretleyiniz.

KONUŞMA KURALLARI	Evet	Bazen	Hayır
Konuşmam esnasında dinleyicilerle göz teması kurarım.			
Konuşmamda kelimeleri özenle seçerim.			
Kelimelerin telaffuzuna dikkat ederim.			
Konuşma yaparken akıcı ve anlaşılır bir dil kullanırım.			
Konuşmamda işitilebilir bir ses tonu kullanırım, vurguları doğru yerde yaparım.			
Tartışmalarda veya karşılıklı konuşmalarda uygun hitapifadeleriyle nezaket sözcüklerini kullanırım.			
Konuşmanın içeriğine bağlı olarak beden dilimi, jest vemimiklerimi etkili kullanırım.			
Konu dışına çıkmadan konuşurum.			
Anlamını yeni öğrendiğim kelime ve kelime gruplarını konuşmamda kullanırım.			
Konuşmanın akışı içinde sorular sorar ve bana sorulan sorulara cevaplar veririm.			
Hazırlıklı konuşmalarda konuyla ilgili araştırmalar yaparım.			
Hazırlıklı konuşmalarda birkaç kez prova yaparım.			
Gerektiğinde konuşmamı görsellerle desteklerim.			
Konuşmamda bilgileri daha net bir şekilde aktarabilmek için grafikler, görseller veya çoklu medya araçlarını kullanırım.			

Aşağıdaki ***grup çalışması kurallarını*** okuyunuz. Uyduğunuz kurallar için "Evet",bazen uyduğunuz kurallar için "Bazen", uymadığınız kurallar için de "Hayır"ı işaretleyiniz.

GRUP ÇALIŞMASI KURALLARI	Evet	Bazen	Hayır
Araştırma planı yaparız.			
Görev dağılımı yaparız.			
Araştırmada çeşitli kaynaklardan yararlanmaya çalışırız.			
Etkinlikleri birlikte hazırlarız.			
Görüşlerimizi rahatlıkla ifade ederiz.			
Grupta uyum içinde çalışırız.			
Birbirimizin görüş ve önerilerini dinleriz.			
Grupta birbirimize güvenerek çalışırız.			
Çalışmalarımız sırasında birbirimizi cesaretlendiririz.			
Sorumluluklarımızı yerine kesinlikle getiririz.			
Çalışmalarımızı etkin bir biçimde sunmaya çalışırız.			

İÇİNDEKİLER

EDEBİYAT VE YARATICILIK

ÖN SÖZ....4
ZİLLER ÇALDI....6
OKULUMUZ....7
YURT NASIL BÜYÜR....9
KUŞ YEMİ....11
OKUMA ALIŞKANLIĞI....15
BEN TÜRKÜM....16
ÖRNEK KARDEŞLER....17
KİTABI SEVİNİZ....19
KEYİFLE KİTAP OKUMAK İÇİN....21
ÇOCUK DERGİLERİ....23
DEDESİNİ DİNLEMİŞTİ....25
FARKLILIKLAR VE BİRLİKTELİKLER....27
DÜNYAYI DOLAŞMAK....29
BİLİM ŞENLİĞİ....31
BULUŞA DOĞRU....33
GELECEĞİN MESLEKLERİ....36
PINAR İLE YAĞMUR DAMLASI....37
YAĞMUR SUYU NEDEN TUZLU DEĞİL?....39
DOĞANIN İNTİKAMI....40
GERİ DÖNÜŞÜM MAKİNESİ....43
VÜCUDUMUZ İÇİN GEREKLİ BESİNLER....45
SAYGIN İNSAN....46
YE KÜRKÜM YE....47
MEMLEKET İSTERİM....49
BALIKÇIL....50
LA FONTEN ORMAN MAHKEMESİNDE....52
DİL ATÖLYESİ....55
DİL ÖĞRENME....57
ALP DAĞINDAN AYRILIŞ....59
DEDEMİN PİLİ BİTMESİN....61
GECİKME....63
ÜSKÜP'E SELAM....65
KÜSKÜN AYÇİÇEĞİ....66
SEVGİLİ ÖĞRETMENİM....69
GÜNEŞİN UYUDUĞU YER....71
GÜZEL YAZI YAZMANIN ANAHTARI NERDEDİR....73

MEDYA KÜLTÜRÜ VE MEDYA OKURYAZARLIĞI

KARAGÖZ VE HACİVAT....74
BİR DAHA DÖNMEDİ....76
KELOĞLAN İLE SİNCAP ARKADAŞI....78
GÜZEL VE ETKİLİ KONUŞMA....81
LİSAN....82
HEDİYE....83
AYÇA'NIN YILBAŞI DİLEKLERİ....84
AKREP İLE KAPLUMBAĞA....86
ALIŞKANLIK....87
BÜYÜDÜK....88
KÖTÜ MÜ OLUR....89
MESLEĞİM NE OLMALI....91
HAZİNE PEŞİNDE....93
BABANIN MEKTUBU....94
NASRETTİN HOCA İLE SÜTÇÜ....96
İLKBAHAR VE RENKLER....98
SABAH....99
KONUŞAN SAAT....100
ÇATLAK KOVA....102
SU DEYİP GEÇMEYELİM....104
YENİ KIRMIZI TOPUM....106
AÇGÖZLÜ KEDİ....109
KİRAZ AĞACINDAKİ ÇALIKUŞU....111
ADSIZ ÇEŞME....114
SİHİRLİ BALON....116
BAYRAM SEVİNCİ....118
TAŞ ÇORBASI....120
TUTUMSUZ İLE KIRLANGIÇ....121
BALCI DEDE....123
MEDYA OKURYAZARLIĞI NEDİR?....125
REKLAMLAR....127
DİNLEME İZLEME....129
DİJİTAL DÜNYANIN OYUNLARI....131
E-POSTA....133
OKULLAR KAPILARINI KAPARKEN....134
SON DERS....136
VER ELİNİ TATİL....138

DİL VE İLETİŞİM

DİLİMİZİ ÖĞRENELİM....139
GÜZEL TÜRKÇEM....140
DİL....140
YAZI....142
ANA DİL....143
DİLBİLGİSİNİN TARİHİ....143
LEHÇE, ŞİVE, AĞIZ....144
HARF VE ALFABE....146
ÜNLÜLER....147
BÜYÜK ÜNLÜ UYUMU....149
KÜÇÜK ÜNLÜ UYUMU....150
ÜNSÜZLER....151
HECE....153
VURGU....155
TONLAMA....157
SÖZCÜK....158
KESİK KURUKLU TİLKİ....163
ANLAMLARINA GÖRE SÖZCÜKLER....165
ADLAR (İSİMLER)....166
AD TAMLAMASI....169
AD DURUMLARI....172
ÖN AD (SIFAT)....173
ADILLAR (ZAMİRLER)....179
BELİRTEÇ (ZARF)....183
BAĞLAÇ....185
ÜNLEM....186
İLGEÇ....186
EYLEM (FİİL)....187
EYLEMLERDE ZAMAN....188
EYLEMLERDE KİŞİ....191
CÜMLE....192
CÜMLENİN ÖĞELERİ....193
ANLAMLARINA GÖRE CÜMLELER....196
YAPILARINA GÖRE CÜMLELER....197
SIRALANIŞINA GÖRE CÜMLE TÜRLERİ....199
YÜKLEMİNE GÖRE CÜMLE TÜRLERİ....200
YAZIM (İMLA) KURALLARI....204
NOKTALAMA İŞARETLERİ....209
SÖZLÜK....212
SÖZLÜK KULLANMA/NOTLAR....218
ÖZ DEĞERLENDİRME....219
İÇİNDEKİLER....223